

The Project Gutenberg eBook of Antikristuksen ihmetyöt, by Selma Lagerlöf

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Antikristuksen ihmetyöt

Author: Selma Lagerlöf

Translator: Jaakko Suomalainen

Release date: December 17, 2014 [EBook #47686]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ANTIKRISTUKSEN IHMETYÖT ***

Produced by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

ANTIKRISTUKSEN IHMETYÖT

Kirj.

Selma Lagerlöf

Suomensi Jaakko Suomalainen

WSOY, Porvoo, 1910.

"Kun Antikristus saapuu, näyttää hän aivan Kristuksen kaltaiselta. Silloin vallitsee suuri nälänhätä ja Antikristus kulkee maasta maahan ja jakaa leipää köyhille. Ja hän on saapa paljon puoltajia."

Sisilialaisesta kansantarusta.

SISÄLLYS

Johdanto.

1. Keisarin näky. 2. Rooman pyhä lapsi. 3. Katusululla

Ensimmäinen kirja.

1. Mongibello. 2. Fra Gaetano. 3. Kummisisko. 4. Diamante. 5. Don Ferrano. 6. Don Matteon tehtävä. 7. San Pasqualen kellot. 8. Kaksi canzonია. 9. Pako. 10. Sirokko. 11. San Sebastianon juhla.

Toinen kirja.

1. Suuren miehen puoliso. 2. Leipää ja leikkejä. 3. Aracoelin hylkiö. 4. Vanha kärsimyshistoria. 5. Rautainen rannerengas. 6. Fra Felicen testamentti. 7. Ihmeen tapahduttua. 8. Jettatore. 9. Palazzo Geraci ja palazzo Corvaja. 10. Falco Falcone. 11. Voitto.

Kolmas kirja.

1. Keidas ja erämaa. 2. Palermoon. 3. Kotiintulo. 4. Vain tästä maailmasta. 5. Muuan Signorellin fresko.

JOHDANTO.

"Kun Antikristus saapuu, näyttää hän aivan Kristuksen kaltaiselta."

Ensimmäinen luku.

KEISARIN NÄKY.

Se tapahtui siihen aikaan, jolloin Augustus oli Rooman keisarina ja Herodes kuninkaana Jerusalemissa.

Silloin tapahtui kerran, että hyvin suuri ja pyhä yö laskeutui yli maan. Se oli pimein yö, mitä kukaan vielä oli nähnyt; olisi voinut luulla, että koko maa oli joutunut kellariholviin. Oli mahdotonta erottaa vettä maasta, eikä tutuintakaan tietä voinut kulkea. Toisin ei saattanut ollakaan, sillä taivaalta ei tullut ainoatakaan valonsädettä. Kaikki tähdet olivat jääneet omiin koteihinsa, ja lempeä kuu oli kääntänyt kasvonsa pois päin.

Ja yhtä syvä kuin pimeys oli myöskin äänettömyys ja hiljaisuus. Virrat olivat pysähdyttäneet juoksunsa, tuuli ei liikahtanut, olivatpa haavankin lehdet lakanneet väräjämästä! Ken meren äärellä olisi astellut, hän olisi huomannut, ettei laine enää lyönyt rantaan, ja ken erämaassa olisi kulkenut, sen jalan alla ei hiekka olisi narissut. Kaikki oli kivettyntä ja liikkumatonta, jotta ei pyhä yö häiriytyisi. Ruoho ei rojhennut kasvaa, kaste ei voinut laskeutua, eivätkä kukkaset uskaltaneet levittää tuoksuaan.

Tänä yönä pedot eivät saalistaan ajaneet, käärmeet eivät pistäneet, koirat eivät haukkuneet. Ja vieläkin ihanampaa. Mitkään elottomat esineet eivät olisi tahtoneet loukata yön pyhyttä suostumalla suorittamaan mitään pahaa tekoa. Ei yksikään tiirikka olisi voinut avata lukkoa, eikä yksikään veitsi olisi kyennyt verta vuodattamaan.

Juuri tänä yönä lähti Roomassa pieni ihmisparvi keisarin asunnosta Palatinukselta ja suuntasi kulkunsa Forumiin poikki kohti Kapitoliunia. Äsken päättyneenä päivänä olivat nimittäin neuvosherrat kysyneet keisarilta, oliko hänellä mitään sitä vastaan, että he rakentaisivat hänelle temppelin Rooman pyhälle vuorelle. Mutta Augustus ei ollut heti antanut suostumustaan. Hän ei tiennyt, hyväksyisivätkö jumalat sen, että hänen temppelinsä seisoi aivan heidän omansa vieressä, ja hän oli vastannut, että hän tahtoi ensin toimittaa yöllisen uhrin haltijalleen ja siinä tutkia heidän tahtoaan. Hän nyt juuri, muutamien uskottujen seuraamana, oli menossa uhriensa toimittamaan.

Augustus istui kantotuolissa, sillä hän oli vanha, ja Kapitoliumin korkeat portaat rasittivat häntä. Hän piteli itse häkkiä, jonka kyyhkysen hän aikoi uhrata. Ei yhtään pappia eikä sotamiestä eikä neuvosherraa häntä seurannut, vaan ainoastaan hänen lähimmät ystävänsä. Soihdunkantajat kulkivat hänen edellään, ikäänkuin aukaisemassa tietä yön pimeydessä, ja hänen jäljessään seurasivat orjat, jotka kantoivat kolmijalkaista alttaria, hiiliä, veitsiä, pyhää tulta ja kaikkea muuta, mitä tarvittiin uhraamiseen.

Matkalla keisari keskusteli iloisesti uskottujensa kanssa, ja sen vuoksi ei kukaan huomannut yön ääretöntä hiljaisuutta ja äänettömyyttä. Vasta kun he olivat tulleet Kapitoliumin laelle sen aution paikan ääreen, joka oli varattu uudelle temppelille, heille selvisi, että jotain erikoista oli tapahtumassa.

Tämä yö ei voinut olla samallinen kuin kaikki muut, sillä korkealla kallionreunalla he näkivät mitä ihmeellisimmän olennon. He luulivat ensin, että se oli vanha, murtunut olivipuun runko, he luulivat sitten, että ikivanha kivikuva Jupiterin temppelistä oli vaeltanut kalliolle. Viimein heistä näytti, ettei siinä voinut olla kukaan muu kuin vanha sibylla.

Mitään niin vanhaa, niin säittäisyömaa ja niin jättiläissuurta he eivät koskaan olleet nähneet. Tämä vanha nainen oli kauhistava. Ellei keisari olisi ollut mukana, he kaikki olisivat paenneet kotiinsa vuoteeseen. "Se on hän", kuiskasivat he toisilleen, "jolla on ikävuosia niin monta kuin hietajyvää hänen kotimaansa rannoilla. Miksi hän juuri tänä yönä on lähtenyt luolastaan? Mitä hän ennustaa keisarille ja valtakunnalle, hän, joka kirjoittaa ennustuksensa puitten lehdistä ja tietää, että tuuli vie orakelinsanomien sille, jolle se on aiottu?"

He olivat niin kauhistuneita, että he olisivat heittäytyneet polvilleen ja painaneet otsansa maahan, jos sibylla olisi liikahtanutkaan. Mutta hän istui hiljaa aivan kuin hengetönä. Hän istui kumarassa kallion äärimäisellä reunalla, ja varjostaen kädellä silmiään tähyesti yöhön. Näytti siltä kuin hän olisi noussut kalliolle nähdäkseen paremmin jotain, joka tapahtui hyvin kaukana. Hän saattoi siis nähdä jotain, hän, tällaisena yönä!

Samassa keisari ja kaikki hänen seuralaisensa huomasivat, kuinka syvä pimeys oli. Ei kukaan heistä voinut nähdä kämmenen leveyttä eteensä. Ja mikä hiljaisuus, mikä äänettömyys! Ei edes Tiberin kumea kohina kuulunut. Mutta ilma oli tukahduttava, kylmänhiki kihosi otsalle, ja kädet olivat kankeat ja voimattomat. Heistä tuntui, että jotain kauheaa täytyi olla tapahtumaisillaan.

Mutta ei kukaan tahtonut näyttää pelkurilta, vaan kaikki sanoivat keisarille, että nämä olivat hyviä enteitä: koko luonto pidätti henkeään tervehtiäkseen uutta jumalaa.

He kehoittivat Augustusta kiireesti ryhtymään uhritoimitukseen ja sanoivat, että vanha sibylla varmaan oli noussut luolastaan tervehtimään hänen haltijaansa.

Mutta seikka olikin se, että vanha sibylla oli niin kiintynyt katselemaan erästä näkyä, ettei hän edes tiennyt, että Augustus oli tullut Kapitoliumille. Hän oli hengessään siirtynyt kaukaiseen maahan ja siellä hän oli kulkevinaan suuren aukean poikki. Pimeässä hänen jalkansa sattui yhtä mittaa johonkin, jota hän luuli mättäiksi. Hän kumartui koettelemaan kädellään. Eipä siinä ollutkaan mättäitä, vaan lampaita. Hän vaelsi suurten, nukkuvain lammaslaumojen keskellä.

Nyt hän huomasi paimenten tulen. Se paloi keskellä aukeaa, ja hän lähti kulkemaan sen luo. Paimenet nukkuivat tulen ääressä, ja heillä oli vieressään pitkät teräväpäiset sauvat, joilla he puolustivat laumaansa petoja vastaan. Mutta eivätkö nuo kiiluvasilmäiset ja pörheähäntäiset pienet eläimet, jotka hiipivät tulta kohti, olleet shakaleja? Eivätkä paimenet kuitenkaan heittäneet niitä sauvoillaan, koirat nukkuivat edelleen, lampaat eivät paenneet, ja pedot laskeutuivat levolle ihmisten viereen.

Tämän näki sibylla, mutta ei tiennyt mitään siitä, mitä tapahtui hänen takanaan vuorenkukkulalla. Hän ei tiennyt, että siellä pystytettiin alttari, sytytettiin hiilet, suitsutettiin pyhää savua ja että keisari otti häkistä toisen kyyhkysistä uhratakseen sen. Mutta hänen kätensä olivat niin puutuneet, ettei hän osannut pidellä lintua. Yhdellä ainoalla siiveniskulla kyyhkynen pääsi irti ja katosi yön pimeyteen.

Kun tämä sattui, katsahtivat hovimiehet epäluuloisina vanhaan sibyllaan. He luulivat, että hän oli aiheuttanut onnettomuuden.

Mistäpä he saattoivat tietää, että sibylla aina vain oli seisovinaan paimenten hiilitulen ääressä ja että hän nyt kuunteli heikkoa säveltä, joka kaikui läpi kuolonhiljaisen yön? Hän kuuli sen kauan, ennenkuin huomasi, ettei se tullut maasta, vaan korkeudesta. Viimein hän kohotti katseensa ja silloin hän näki häikäisevän valkoisten olentojen leijailevan korkealla pimeydessä." Siellä oli pieniä enkeliparvia, jotka suloisesti lauloivat ja aivan kuin etsien lentelivät edestakaisin avaran aukean yläpuolella.

Juuri silloin kun sibylla kuunteli enkelien laulua, valmistautui keisari yrittämään uutta uhria. Hän pesi kätensä, puhdisti alttarin ja otti toisen kyyhkysen. Mutta vaikka hän nyt jännitti voimansa äärimmilleen pitääkseen siitä kiinni, solui kyyhkysen liukas ruumis hänen kädestään, ja lintu suhahti

läpinäkymättömään yöhön.

Keisari kauhistui. Hän syöksyi polvilleen tyhjän alttarin ääreen ja rukoili haltijaansa. Hän huusi häneltä apua voidakseen torjua ne onnettomuudet, joita tämä yö tuntui ennustavan.

Tästäkään sibylla ei ollut kuullut mitään. Hän kuunteli koko sielullaan enkelien laulua, joka kävi yhä voimakkaammaksi. Viimein se kaikui niin kovana, että paimenet heräsivät. He kohousivat kyynärpäilleen ja näkivät, kuinka hopeanvalkoisten enkelien loistavat parvet liikkuvat korkealla pimeydessä pitkin, leijailevin rivein kuin muuttolinnut. Muutamilla oli kädessään kannel tai viulu, muutamilla sitra tai harppu, ja heidän laulunsa helisi iloisena kuin lasten nauru ja huolettomana kuin leivon liverry. Kun paimenet kuulivat tämän, nousivat he lähteäkseen vuoristokaupunkiin, josta he olivat kotoisin, kertomaan ihmeestä.

He haparoivat pitkin kapeaa, kiemurtelevaa polkua, ja vanha sibylla seurasi heitä. Äkkiä kävi vuori valoisaksi. Suuri, kirkas tähti syttyi sen yllä, ja kaupunki sen huipulla kimalteli tähtiloisteessa kuin hopea. Kaikki harhailevat enkeliparvet riensivät sinne riemuhuudoin ja paimenet kiirehtivät askeleitaan, niin että he melkein juoksivat. Kun he olivat saapuneet kaupunkiin, niin he huomasivat, että enkelit olivat keräytyneet matalan tallin yläpuolelle, lähelle kaupungin porttia. Se oli viheliäinen olkikattoinen rakennus, paljas kallio takaseinänä. Tämän yläpuolella loisti tähti ja sinne keräytyi yhä enemmän ja enemmän enkeleitä. Muutamat laskeutuivat olkikatolle tai asettuivat jyrkälle vuorensenälle rakennuksen taakse, toiset leijailivat lepattavin siivin sen yläpuolella. Korkealle, hyvin korkealle oli ilma kirkkaana säpien säteilystä.

Siinä silmänräpäyksessä kun tähti syttyi kaupungin yläpuolella, heräsi koko luonto, eivätkä miehet, jotka seisoivat kapitoliumin kukkulalla, voineet olla sitä huomaamatta. He tunsivat raikkaitten, mutta hyväilevien tuulten kulkevan avaruudessa, suloiset tuoksut tulvailivat heidän ympärillään, puut suhisivat, Tiber alkoi kohista, tähdet tuikkivat ja äkkiä näkyi kuu korkealla taivaalla valaisten maailmaa. Ja pilvistä laskeutuivat ne molemmat kyyhkys ja istahtivat keisarin olkapäille.

Kun tämä ihme tapahtui, nousi Augustus pystyyn ylvään iloisena, mutta hänen ystävänsä ja orjansa lankesivat polvilleen. "Ave Caesar!" he huusivat. "Sinun haltijasi on vastannut sinulle. Sinä olet se Jumala, jota pitää palveltaman Kapitoliumin kukkulalla."

Ja se kunnioitus, jota hurmaantuneet miehet riemuissaan osoittivat keisarille, oli niin kovaäänistä, että vanha sibylla kuuli sen. Se herätti hänet hänen näyistään. Hän nousi paikaltaan kallion reunalta ja kulki ihmisten joukkoon. Tuntui siltä kuin synkkä pilvi olisi kohonnut syvänteestä ja äkkiä peittänyt vuorenhuipun. Hän oli hirvittävä vanhuudessaan. Karkea tukka riippui harvoina suortuvina hänen päänsä ympärillä, jäsenten nivelet olivat turvonneet, ja tummunut iho peitti ruumista kovana kuin kaarna, ja ryppy oli rypyn vieressä.

Valtaavana ja kunnioitusta herättävänä hän liukui kohti keisaria. Toisella kädellään hän tarttui keisaria ranteeseen, toisella hän osoitti kauas itään.

"Katso!" käski hän, ja keisari nosti silmänsä ja katsoi. Avaruus aukeni hänen katseittensa edessä, ja ne kulkivat kaukaiseen itämaahan. Ja hän näki viheliäisen tallin jyrkän kallion juurella ja sen avoimessa ovelta muutamia polvistuneita paimenia Tallin sisässä näkyi nuori äiti polvillaan pienen lapsen edessä, joka lepäsi lattialla olkilyhteellä.

Ja sibyllan suuret, luiset sormet osoittivat tuota köyhää lasta.

"Ave Caesar!" sanoi sibylla pilkallisesti nauraen. "Siinä on se jumala, jota pitää Kapitoliumin kukkulalla palveltaman!"

Silloin Augustus peräytyi hänen luotaan kuin mielipuolen.

Mutta sibyllan valtasi mahtava ennustajahenki. Hänen himmeät silmänsä alkoivat palaa, hänen kätensä kohosivat taivasta kohti, hänen äänensä muuttui, niin ettei se tuntunut hänen omaltaan, vaan siinä oli sellainen voima ja kaiku, että se olisi voinut kuulua kautta koko maailman. Ja hän lausui sanoja, jotka hän tuntui lukevan tähdistä:

"Maailman uudistajaa
Kapitoliumill' jumaloidaan,
Kristusta, Antikristusta,
vaan ei ihmistä kurjaa."

Kun hän oli sanonut tämän, liukui hän pois kauhunlyömäin miesten keskeltä ja kulki hitaasti alas vuorenkukulalta ja katosi.

Mutta seuraavana päivänä Augustus kielsi jyrkästi kansaa rakentamasta hänelle mitään temppeliä Kapitoliumille. Sensijaan hän rakensi sinne pyhäkön vastasyntyneelle jumal'lapselle ja antoi sille nimen *taivaan alttari*, Ara coeli.

Toinen luku.

ROOMAN PYHÄ LAPSI.

Kapitoliumin kukkulalla oli franciscanimunkkien luostari. Mutta ei se oikein luostarin kaltainen ollut, pikemminkin linnoituksen. Se oli kuin vahtitorni merenrannalla, josta tarkastellaan ja tähystellään, lähestyykö vihollinen.

Luostarin vieressä oli Santa Maria in Aracoelin komea basilika. Basilika oli rakennettu muistoksi siitä, että sibylla siellä oli näyttänyt Augustukselle Kristuksen. Mutta luostari oli rakennettu sen vuoksi, että peljättiin sibyllan ennustuksen täyttyvän ja Antikristusta kerran palveltavan Kapitoliumilla.

Ja munkit tunsivat olevansa kuin taistelijoita. Kun he astelivat kirkkoon laulamaan ja rukoilemaan, kuvittelivat he kulkevansa linnoituksen muureilla ja lennättävänsä nuolisateita kohti hyökkäävää Antikristusta.

Alati he ajattelivat Antikristusta, ja koko heidän jumalanpalveluksensa oli yhtä kamppailua, jolla he koettivat pidättää Antikristusta kaukana Kapitoliumilta.

He painoivat päähineen syvemmälle, niin että se varjosti silmiä ja tähystelivät alati ulos maailmaan. Heidän katseensa kävi tuijottamisesta kuumeiseksi, ja aina he luulivat keksivänsä Antikristuksen. "Tuolla hän on, täällä hän on", huusivat he. Ja he liehuttivat ruskeita kaapujansa ja varustautuivat taisteluun, kuten kallionhuipulle keräytyneet varikset nähdessään kotkan.

Mutta toiset sanoivat: "Mitäpä auttavat rukoukset ja katumus? Sibyllahan on sen sanonut. Antikristus tulee."

Silloin toiset sanoivat: "Jumala voi tehdä ihmeen. Ellei taistelu mitään auttaisi, niin hän ei olisi antanut sibyllan meitä varoittaa."

Vuoden toisensa jälkeen franciscanit puolustivat Kapitoliumia, katumusta harjoittaen ja hyviä töitä tehden ja julistaen Jumalan sanaa.

He puolustivat sitä vuosisadan toisensa jälkeen, mutta mitä enemmän aika kului, sitä voimattommaksi ja heikommiksi ihmiset kävivät. Munkit sanoivat toisilleen: "Tämän ajan valtakunnat eivät enää kauan kestä. Tarvitaan maailman uudistajaa, kuten Augustuksen aikaan."

He repivät hiuksiansa ja ruoskivat itseään, sillä he tiesivät, että uudestisyntyttäjän täytyi olla Antikristus ja että siitä tulisi voiman ja väkivallan uudestisyntyminen.

Niinkuin sairaita ahdistaa tuska, niin heitä vainosi Antikristuksen ajattelemisen. Ja he näkivät hänet edessään. Hän oli yhtä rikas kuin Kristus oli ollut köyhä, yhtä paha kuin Kristus hyvä, yhä kunnioitettu kuin Kristus oli ollut halveksittu.

Hänellä oli vahvat aseet ja hän kulki veristen pahantekijäin etupäässä. Hän hävitti kirkot, murhasi papit, asesti ihmiset sotaan, niin että veli taisteli veljeä vastaan ja jokainen pelkäsi toistaan, eikä ollut mitään rauhaa.

Ja jokaiselle voiman ja väkivallan ihmiselle, joka ajan merta kulki, he huusivat vahtitornistaan Kapitoliumilta: "Antikristus, Antikristus!"

Ja jokaisesta, joka kukistui ja sortui, munkit huusivat Hosiannaa ja lauloivat Te Deumia. Ja he sanoivat: "Meidänpä rukousten tähden pahat kukistuvat, ennenkuin ennättävät nousta Kapitoliumille".

Siinä olikin se ankara kiros, joka tätä kaunista luostaria painoi, etteivät sen munkit koskaan voineet tuntea rauhaa. Yöt olivat heille raskaampia kuin päivät. Sillä silloin he näkivät villipetojen tunkeutuvan heidän koppeihinsa ja ojentuvan heidän viereensä lavitsalle. Ja jokainen peto oli Antikristus. Mutta muutamat munkit näkivät hänet lohikäärmeenä ja toiset kotkana ja toiset sfinksinä. Ja kun he heräsivät unestaan, olivat he raukeita kuin ankaran taudin jälkeen.

Näitten munkki-raukkojen ainoana lohdutuksena oli se ihmeitätekevä Kristuksenkuva, jota säilytettiin Aracoelin basilikassa. Kun joku munkki oli kauhusta epätoivoissaan, meni hän kirkkoon etsimään siltä

lohdutusta. Hän kulki läpi koko basilikan ja astui hyvin suojattuun kappeliin pääalttarin vieressä. Siellä hän sytytti pyhitetyt vahakynttilät ja luki rukouksen, ennenkuin avasi alttarikaapin, jossa oli kaksinkertaiset lukot ja rautainen ovi. Ja hän oli polvillansa, niinkauan kuin hän katseli kuvaa. Se oli pieni kapalolapsi, mutta sillä oli päässä kultakruunu, jalassa kultakengät ja koko kapalo loisti koristuksista; niitä olivat sille lahjoittaneet hädänalaiset, jotka olivat sitä avukseen huutaneet. Ja kappelin seinät olivat täynnään tauluja, jotka kertoivat, kuinka lapsi oli pelastanut tulenvaarasta ja merihädästä, kuinka hän oli parantanut sairaita ja auttanut kaikellaisia onnettomia. Kun munkki näki kaiken tämän, riemuitsi hän ja sanoi itsekseen: "Kiitetty olkoon Jumala! Vielä palvellaan Kristusta Kapitoliumilla."

Munkki näki, kuinka kuvan kasvot hymyilivät hänelle salaperäisen itsetietoisena voimastaan, ja hänen henkensä kohosi ylös lohdutuksen pyhiin korkeuksiin. "Mikä voi kukistaa sinut, voimallinen?" sanoi hän. "Mikä voi kukistaa sinut? Sinun edessäsi polvistuu ikuinen kaupunki. Sinä olet Rooman pyhä lapsi. Sinä olet se kruunattu, jota kansa rukoilee. Sinä olet se väkevä, joka annat apua ja voimaa ja lohdutusta. Sinua yksin pitää Kapitoliumilla palveltaman."

Munkin silmissä kuvan kruunu muuttui pyhyiden kehäksi, joka lähetti säteitään yli kaiken maailman. Ja minnepäin hän seurasi säteitten suuntaa, hän näki maailman täynnä kirkkoja, joissa Kristusta palveltiin. Tuntui siltä kuin mahtava hallitsija olisi näyttänyt hänelle kaikki ne linnat ja varustukset, jotka hänen valtaansa suojelivat. "Varmaa on, että sinä et saata kukistua", sanoi hän. "Sinun valtakuntasi täytyy pysyä."

Ja jokainen munkki, joka kuvan näki, oli pari tuntia lohdutettu ja rauhallinen, kunnes taas pelko hänet valtasi. Mutta ellei munkeilla olisi ollut kuvaa, ei heidän sielunsa olisi hetkeksikään saanut rauhaa.

Niin olivat Aracoelin munkit rukoillen ja taistellen ponnistelleet läpi aikojen, eikä ollut koskaan vartijaa puuttunut, sillä niinpian kuin yksi oli tuskiinsa uupunut, oli toinen rientänyt hänen paikalleen.

Ja vaikka useimmat, jotka tähän luostariin tulivat, joutuivatkin mielipuolisuuden tai aikaisen kuoleman uhreiksi, ei koskaan nähty munkkien rivien harvenevan, sillä Aracoelissa taistelemista pidettiin suurena kunniana Jumalan edessä.

Ja niinpä vielä kuusikymmentä vuotta sitten tämä taistelu oli täydessä voimassa, ja ajan heikkouden tähden munkit kamppailivat entistä kiihkeämmin ja odottivat Antikristusta varmemmin kuin konsanaan.

Siihen aikaan saapui Roomaan rikas englantilainen nainen. Hän nousi Aracoeliin ja näki kuvan, ja se valtasi hänet niin, ettei hän luullut voivansa elää, ellei saisi sitä omakseen. Yhä uudestaan ja uudestaan hän kulki Aracoeliin katsomaan kuvaa, ja viimein hän pyysi munkkeja myymään sen hänelle.

Mutta vaikka hän olisi kultarahoilla peittänyt koko suuren basilikan mosaikilattian, eivät munkit olisi suostuneet myymään hänelle tätä kuvaa, joka oli heidän ainoa lohdutuksensa.

Mutta englantilainen nainen oli niin ylenmäärin kiintynyt kuvaan, ettei hän tuntenut iloa eikä rauhaa ilman sitä. Ja kun hän ei millään muulla tavalla voinut päämääräänsä saavuttaa, päätti hän varastaa kuvan. Hän ei ajatellut, minkä synnin hän tekisi; hän tunsu vain suuren pakon ja polttavan janon ja hän tahtoi kernaammin uskaltaa sielunsa autuuden, kuin kieltää sydämeltään sitä iloa, minkä tuon toivotun omistaminen tuottaisi. Ja päästäkseen tarkoituksensa perille, hän teetti ensiksikin kuvan, joka oli aivan samallinen kuin Aracoelin.

Aracoelin kuva on olivipuuta Getsemanen yrttitarhasta, mutta englantilaisnainen rohkeni jalavasta leikkauttaa kuvan, joka oli aivan sen kaltainen. Aracoelin kuva ei ole ihmiskäsin maalattu. Kun munkki, joka oli sen leikannut, oli ottanut esille pensselinsä ja värit, nukahti hän kesken työtänsä. Ja kun hän heräsi, oli kuva saanut värinsä. Se oli itse maalannut itsensä osoittaakseen, että Jumala sitä rakasti. Mutta englantilaisnainen uskalsi tavallisilla maalareilla maalauttaa jalavakuvansa sellaiseksi, että se oli aivan tuon pyhän kuvan kaltainen.

Väärennetylle kuvalle hän hankki kruunun ja kengät, mutta ne eivät olleet kultaa; ne olivat vain kullattua rautapeltiä. Hän tilasi koristuksia, osti sormuksia ja kaulanauhoja ja kellonvitjoja ja rannerenkaita ja jalokiviä — mutta kaikki oli vain messinkiä ja lasia — ja hän puki kuvan samallaiseksi kuin avunhakijat olivat pukeneet sen oikean ja alkuperäisen.

Kun kuva oli valmis, otti hän neulan ja piirsi kruunuun: "Minun valtakuntani on vain tästä maailmasta." Hän näytti ikäänkuin pelkäävän, ettei itsekään osaisi eroittaa kuvaa kuvasta. Ja tuntui siltä kuin hän olisi tahtonut rauhoittaa omaatuntoaan. "Enhän ole tahtonut tehdä väärää Kristuksenkuvaa. Minähän olen kirjoittanut hänen kruunuunsa: 'Minun valtakuntani on vain tästä maailmasta'."

Senjälkeen hän heitti ylleen suuren vaipan, kätki kuvan sinne ja nousi

Aracoeliin. Ja hän pyysi saada rukoilla Kristuksenkuvaa.

Kun hän nyt seiso pyhäkössä ja kynttilät olivat sytytettyt ja rautaovi avattu ja hän näki kuvan, alkoi hän täristä ja vapista ja näytti olevan pyörtymäisillään. Munkki, joka häntä seurasi, kiiruhti silloin sakastiin hakemaan vettä ja hän jäi yksinään kappeliin. Ja kun munkki palasi, oli pyhänryöstö tehty. Nainen oli vaihtanut itselleen pyhän, ihmeitä tekevän kuvan ja pannut väärän ja voimattoman sen sijalle.

Munkki ei lainkaan huomannut vaihdosta. Hän sulki väärennetyn kuvan rautaoven ja kaksinkertaisten lukkojen taakse, ja englantilaisnainen kulki kotiansa mukanaan Aracoelin aarre. Hän asetti sen palatsiinsa marmorijalustalle ja oli onnellisempi kuin koskaan ennen.

Ylhäällä Aracoelissa, missä ei lainkaan tiedetty, miten paljon oli menetetty, rukoiltiin väärää Kristuksenkuvaa, samoin kuin oli rukoiltu oikeaa, ja kun joulu tuli, järjestettiin hänelle, kuten tavallista, kirkkoon mitä kaunein luola. Siellä hän makasi Marian sylissä kimallellen kuin jalokivi, ja hänen ympärilleen oli asetettu paimenia ja enkeleitä ja viisaat miehet. Ja koko sen ajan, kun luola oli paikoillaan, tuli Roomasta ja Campagnasta lapsia, ja Aracoelin basilikaan pystytettiin pieni saarnastuoli, ja he saarnasivat pienen Kristuslapsen suloisuudesta, herttaisuudesta, korkeudesta ja voimasta.

Mutta englantilaisnainen pelkäsi kovin jonkun huomaavan, että hän oli varastanut Aracoelin Kristuksenkuvan. Senvuoksi hän ei kellekään tunnustanut, että hänellä oli oikea kuva. "Se on jäljennös", sanoi hän, "se on tavattomasti todellisen kuvan kaltainen, mutta se on vain jäljennös."

Hänellä sattui olemaan pieni italialainen palvelustyttö. Kerran kun tyttönen kulki huoneen läpi, pysähtyi hän kuvan eteen ja puhui sille: "Sinä Kristuslapsiparka, joka et ole mikään Kristuslapsi, kumpu vain tietäisit, kuinka oikea lapsi lepää loistossaan Aracoelin luolassa ja kuinka Maria ja pyhä Joosef ja paimenet ovat polvillaan hänen edessään! Ja jospa tietäisit, kuinka lapset nousevat pieneen saarnastuoliin juuri häntä vastapäätä ja kuinka ne niaavat ja lähettävät hänelle sormisuuksia ja saarnaavat hänelle mitä kauneinta osaavat!"

Muutaman päivän perästä pieni palvelustyttö tuli uudelleen ja puhui kuvalle: "Sinä Kristuslapsi-parka, joka et ole mikään Kristuslapsi, tiedätkö, minä olen tänään käynyt ylhäällä Aracoelissa ja nähnyt, kuinka oikeata lasta kannettiin kulkueessa. Sen yläpuolella pidettiin kunniataivasta, ja kaikki ihmiset lankesivat polvilleen, ja ne lauloivat ja soittivat hänelle. Et koskaan sinä saa olla mukana missään niin ihanassa."

Ja vieläkin, muutaman päivän perästä pieni palvelustyttö tuli taas ja puhui kuvalle: "Tiedätkö sinä, Kristuslapsi, että sinun on parempi seistä siinä, missä seisot. Sillä oikeata lasta haetaan sairaitten luo, ja hän ajaa heidän luokseen kultakoristeisissa vaunuissaan, mutta ei voi auttaa heitä, vaan he kuolevat epätoivoonsa. Ja aletaan sanoa, että Aracoelin pyhä lapsi on kadottanut ihmeitätekevän voimansa ja etteivät rukoukset ja kyyneleet sitä liikuta. Parempi on sinun seistä siinä, missä seisot, kuin että sinua avuksi huudettaisiin etkä voisi auttaa."

Mutta seuraavana yönä tapahtui ihme. Puolenyön aikaan soi Aracoelin luostarin porttikello hyvin kovasti. Ja kun ei portinvartija kyllin nopeasti kiirehtinyt avaamaan, alettiin kolkuttaa. Kolkutettiin terävästi kuin kilahtavalla metallilla, ja se kuului kautta koko luostarin. Kaikki munkit hyppäsivät yhtä aikaa vuoteiltaan. Kaikki, joita kauheat unet olivat vaivanneet, hyppäsivät yhtä aikaa pystyyn ja luulivat, että Antikristus oli tullut.

Mutta kun avattiin — kun avattiin! Siellä seiso kynnyksellä pieni Kristuksenkuva. Hänen pikku kätensä oli kellon nuorasta vetänyt, hänen kultakenkäinen jalkansa oli ojentunut ovea potkimaan!

Portinvartija otti heti käsivarsilleen pyhän lapsen. Silloin hän näki, että sillä oli kyyneleet silmissä. Oi, pyhä lapsi-raukka oli vaeltanut yöllä läpi kaupungin. Mitä se olikaan saanut nähdä! Niin paljon köyhyyttä ja niin paljon hätää ja niin paljon paheita ja niin monta rikosta! Tuntui kauhealta ajatella, mitä se oli saanut kestää.

Portinvartija vei kuvan heti esimiehelle. Ja he ihmettelivät, kuinka hän oli joutunut yöhön.

Mutta esimies soitatti kirkonkelloa ja kutsui munkit jumalanpalvelukseen. Ja kaikki Aracoelin munkit kulkivat suureen hämärään basilikaan, pannakseen kuvan juhlallisesti paikoilleen.

Riutuneina ja kärsivinä he kulkivat ja värisivät raskaissa sarkakaapuissaan. Useat heistä itkivät, ikäänkuin olisivat pelastuneet hengenvaarasta. "Kuinkapa olisi meidän käynyt", sanoivat he, "jos ainoa lohdutuksemme olisi meiltä otettu? Antikristus se houkutteli Rooman pyhän lapsen pois suojelevasta pyhäköstä!"

Mutta kun heidän piti panna Kristuksenkuva kappelin pyhimyskaappiin, löysivät he sieltä väärän

lapsen, sen, jonka kruunussa oli kirjoitus: "Minun valtakuntani on vain tästä maailmasta."

Ja kun he nyt lähemmin tarkastelivat kuvaa, löysivät he kirjoituksen.

Silloin esimies kääntyi munkkien puoleen ja puhui heille:

"Veljet, laulakaamme Te Deumia ja verhotkaamme kirkon pilarit silkkiin ja sytyttäkäämme kaikki vahakynttilät ja lamput ja viettäkäämme suurta juhlaa.

"Niinkauan kuin luostari on pystyssä seisonut, on se ollut kauhun koti ja kirouksen asunto, mutta kaikkien täällä eläneitten kärsimyksiä muistaen on Jumala antanut armonsa tapahtua. Ja nyt on kaikki vaara ohitse.

"Jumala on kruunannut taistelun voitoksi, ja se, minkä tässä näette, on merkinä siitä, ettei Antikristusta koskaan Kapitoliumilla palvella.

"Sillä jotta ei sibyllan sana jäisi täyttymättä, on Jumala lähettänyt tämän väärän kuvan, jolla on Antikristuksen sanat kruunussaan, ja hän on antanut meidän palvella ja rukoilla tätä, aivan kuin tämä olisi ollut tuo suuri ihmeittäjä.

"Mutta nyt voimme levätä iloiten ja rauhassa, sillä sibyllan hämärä puhe on täyttynyt, ja Antikristusta on täällä palveltu.

"Suuri on Jumala, kaikkivaltias, joka on antanut kauhean pelkomme tyhjiin raueta ja joka on täyttänyt tahtonsa, maailman tarvitsematta nähdä ihmisenpojan irvikuvaa.

"Onnellinen on Aracoelin luostari, joka lepää Jumalan turvissa ja täyttää hänen tahtonsa ja on hänen ylitsevuotavan armonsa siunaama."

Kun esimies oli sanonut nämä sanat, otti hän käsiinsä väärän kuvan, astui läpi kirkon ja aukaisi suuret pääovet. Hänen alapuolellaan olivat korkeat, leveät portaat ja niitten satayhdeksäntoista marmoriasintia, jotka johtivat alas Kapitoliumilta kuin syvyyteen. Ja hän kohotti kuvan päänsä yläpuolelle ja huusi korkealla äänellä: "Anatema Antikristo", ja heitti sen Kapitoliumin korkeudesta alas maailmaan.

Kolmas luku.

KATUSULULLA.

Kun rikas englantilaisnainen aamulla heräsi, huomasi hän kuvan kadonneen ja ihmeissään mietti, mistä hänen pitäisi sitä etsiä. Hän arveli, että ainoastaan Aracoelin munkit olivat voineet sen ottaa. Ja hän lähti kiireesti Kapitoliumille päin etsimään ja vakoilemaan.

Niin hän saapui niitten suurten marmoriportaitten juurelle, jotka veivät Aracoelin basilikaan. Ja hänen sydämensä löi rajusti ilosta, sillä alimmalla portaalla hän näki juuri sen, mitä etsi. Hän otti kuvan, heitti viittansa sen yli ja kiiruhti kotiaan. Ja hän asetti sen taas saliinsa.

Mutta kun hän nyt vaipui katselemaan sen ihanuutta, huomasi hän, että kruunuun oli tullut kuhmu. Hän otti kruunun kuvan päästä, nähdäkseen kuinka suuri oli vahinko, ja samassa hänen silmänsä sattuivat kirjoitukseen, jonka hän itse oli piirtänyt: "Minun valtakuntani on vain tästä maailmasta".

Silloin hän tiesi, että tässä oli se väärä Kristuksen kuva, ja että oikea oli joutunut takaisin Aracoeliin.

Hän joutui epätoivoon ymmärtäessään, ettei hän enää koskaan saanut sitä omakseen, ja hän päätti seuraavana päivänä matkustaa pois Roomasta, sillä hän ei tahtonut jäädä sinne, koskei hänellä enää ollut kuvaa.

Mutta kun hän lähti, otti hän väärän kuvan mukaansa, koska se muistutti sitä, jota hän rakasti, ja se seurasi häntä sitten kaikilla matkoilla.

Hän ei saanut missään rauhaa, vaan matkusteli lakkaamatta, ja siten kulki kuvakin ympäri koko maailman.

Ja kaikkialla, minne kuva tuli, tuntui Kristuksen valta ikäänkuin vähenevän, vaikkei kukaan voinut tietää minkätähden. Sillä eihän mikään näyttänyt sen heikommalta kuin tuo jalavainen kuva-parka messinkisormuksineen ja lasihelmineen.

Kun se rikas englantilaisnainen, jonka hallussa kuva ensin oli ollut, kuoli, siirtyi se perintönä toiselle rikkaalle englantilaisnaiselle, joka myöskin alituiseen matkusteli, ja tältä taas kolmannelle. —

Kerran, tämä tapahtui jo sen ensimmäisen englantilaisnaisen aikana, kuva saapui Pariisiin.

Kun se ajoi kaupunkiin, oli siellä kapina. Kansajoukot kulkivat hurjasti huutaen katuja pitkin ja vaativat leipää. Ne ryöstivät puoteja ja heittivät kiviä rikkaitten palatseihin. Sotajoukko-osastot marssivat niitä vastaan, ja silloin ne kiskoivat irti katukiviä, kumosivat läjiin ajopelejä ja huonekaluja ja rakensivat katusulkuja.

Kun nyt rikas englantilaisnainen saapui suurissa matkavaunuissaan, hyökkäsi kansajoukko vaunujen kimppuun, pakoitti hänet nousemaan niistä ja kiskoi ne lisäksi yhteen katusulkuun.

Kun koetettiin vierittää vaunuja niitten tuhansien tavaroitteen joukkoon, joista katusulku oli tehty, putosi maahan muuan suurista matkakirstuista. Kansi ponnahti auki, ja ulos kieri kaiken muun muassa Aracoelista heitetty Kristuksenkuvakin.

Väki hyökkäsi sen kimppuun ryöstääkseen sen, mutta pian huomattiin, että kaikki sen korut olivat väärennettyjä ja aivan arvottomia, ja sille ruvettiin nauramaan ja sitä pilkkaamaan.

Se kulki kädestä käteen kapinoitsijain joukossa, kunnes muuan niistä kumartui katsomaan sen kruunua. Silloin hänen silmänsä keksivät ne sanat, jotka olivat piirrettyinä siihen: "Minun valtakuntani on vain tästä maailmasta."

Mies huusi ääneen nämä sanat, ja kaikki kirkuivat, että se pieni kuva sai olla heidän sotailippunaan. He veivät sen katusulun harjalle ja asettivat sen sinne kuten lipun.

Katusulun puolustajien joukossa oli muuan mies, joka ei ollut köyhä työmies, vaan oppinut, joka oli viettänyt koko ikänsä lukukammiossaan. Hän tunsi kaiken sen hädän, joka ihmisiä ahdisti, ja hänen sydämensä oli täynnä osanottoa, niin että hän alituiseen etsi keinoa, millä parantaa heidän asemaansa. Kolmekymmentä vuotta hän oli kirjoittanut ja miettinyt löytämättä apua. Kun hän nyt kuuli hätäkellon soivan, seurasi hän sen kutsuntaa ja syöksyi kadulle.

Hän oli tempaissut käteensä aseensa ja liittynyt taisteleviin ajatellen, että se arvoitus, jota hän ei ollut kyennyt selvittämään, voitaisiin ratkaista väkivallalla ja voimalla ja että köyhät taistellen saavuttaisivat paremman aseman.

Niin hän seisoikin koko päivän taistelussa, ja kaikkialla hänen ympärillään kaatui ihmisiä, veri räiskyi hänen kasvoilleen, ja elämän kurjuus näytti hänestä suuremmalta ja tuskallisemmalta kuin koskaan.

Mutta aina kun ruudinsavu hälveni, loisti hänen silmänsä tuo pieni kuva, joka kesken taistelun tuoksinankin seisoikin järkkymättä katusulun korkeimmalla harjalla.

Joka kerran kun hän kuvan näki, välähtivät hänen aivojensa läpi sanat: "Minun valtakuntani on vain tästä maailmasta." Viimein hänestä tuntui, että sanat itsestään piirtyivät ilmaan ja alkoivat leijaila hänen silmänsä edessä milloin tulella, milloin veressä, milloin savussa.

Hän seisoikin liikkumatta. Hänellä oli pyssy kädessä, mutta hän lakkasi ampumasta. Yhtäkkiä hän tiesi, että siinä oli se sana, jota hän oli etsinyt koko elämänsä. Hän tiesi, mitä hänen oli sanottava ihmisille. Tuo halpa kuva se oli osoittanut hänelle ratkaisun.

Hän lähtee vaeltamaan kautta koko maailman ja julistaa: "Teidän valtakuntanne on vain tästä maailmasta."

"Huolehtikaa sen vuoksi tästä elämästä ja olkaa kuin veljet. Jakakaa rikkautenne, niin ettei kukaan ole rikas eikä kukaan köyhä. Tehkää kaikki työtä, omistakaa jokainen maata, ja olkaa kaikki toistenne vertaisia.

"Älköön kukaan nälkää nähkö, älköön kukaan ylellisyyteen eksykö, älköönkään kukaan vanhuudessaan puutetta kärsikö.

"Ja koettakaa kaikille valmistaa onnea, sillä ei löydy mitään korvausta, joka odottaisi teitä. Teidän valtakuntanne on vain tästä maailmasta."

Kaikki tämä kulki läpi hänen aivojensa hänen seisoessaan siinä katusululla, ja kun tämä ajatus oli hänelle selvennyt, laski hän alas aseensa eikä kohottanut sitä enää taisteluun ja verenvuodatukseen.

Pian sen jälkeen hyökättiin katusulkuun vastaan uudelleen ja se vallattiin. Sotajoukko-osastot kulkivat voittoisina ja kukistivat kapinan, ja ennen iltaa vallitsi järjestys ja rauha koko suuressa kaupungissa.

Silloin lähetti englantilaisnainen muutamia palvelijoita etsimään hänen kadonneita kapineitaan, ja he löysivät yhtä ja toista vaikkakaan ei kaikkea. Ensimmäiseksi he löysivät vallatulta katusululta sen, joka Aracoelista oli ulos heitetty.

Mutta mies, joka taistelun aikana oli kuvaa katsellut, alkoi julistaa uutta oppia, jota kutsutaan sosialismiksi, mutta joka on Antikristuksen oppi.

Ja se rakastaa ja kieltäytyy ja opettaa ja kärsii kuten kristinusko, niin että se on aivan sen kaltainen, samoin kuin Aracoelin väärä kuva on kokonaan oikean Kristuksen kuvan kaltainen.

Ja samoin kuin tuo väärä kuva, sanoo sekin: "Minun valtakuntani on vain tästä maailmasta."

Ja vaikka kuva, joka on levittänyt opin, on jäänyt syrjään ja unohtunut, ei opin ole käynyt niin, vaan se kulkee kautta maailman koettaen vapahtaa ja uudistaa sitä.

Se leviää päivä päivältä. Se kulkee kautta kaikkien maitten ja sillä on monta nimeä, ja se on niin viekoitteleva senvuoksi, että se lupaa kaikille maallista onnea ja nautintoa, ja se houkuttelee kannattajia enemmän kuin mikään, mikä on maailmassa esiintynyt sitten Kristuksen aikojen.

ENSIMÄINEN KIRJA.

"Silloin vallitsee suuri nälänhätä."

Ensimmäinen luku.

MONGIBELLO.

Palermossa eli seitsemänkymmentäluvun lopulla köyhä poika. Hänen nimensä oli Gaetano Alagona. Siinä oli hänen onnensa. Ellei hän olisi ollut vanhaa Alagonan sukua, olisi hän kaikeksi saanut nääntyä nälkään. Hänhän oli vain lapsi eikä hänellä ollut rahaa eikä vanhempia. Mutta nyt olivat Santa Maria in Gesun jesuitat armeliaisuudesta ottaneet hänet luostarikouluunsa.

Kerran kun hän juuri oli läksyänsä lukemassa, tuli muuan munkki ja kutsui hänet pois kouluhuoneesta, sillä joku sukulainen tahtoi tavata häntä. Mitä, sukulainen! Hän oli aina kuullut, että kaikki hänen sukulaisensa olivat kuolleet. Mutta pater Josef väitti, että tämä oli ilmielävä signora, joka oli hänelle sukua ja tahtoi viedä hänet pois luostarista. Siitä tuli yhä pahempaa ja pahempaa. Tahtoiko se nainen ottaa hänet pois luostarista? Siihen hän kaikeksi ei kykenisi! Hänestähän piti tulla munkki.

Hän ei tahtonut nähdä koko signoraa. Eikö pater Josef voisi sanoa hänelle, ettei Gaetano koskaan jätä luostaria ja ettei maksanut vaivaa pyytääkään häntä. Ei, pater Josef sanoi, ettei käynyt päinsä antaa signoran lähteä takaisin, ellei hän ollut saanut nähdä sukulaistaan, ja hän melkein veti Gaetanon vastaanottohuoneeseen. Sillä seisoj nainen ikkunan luona. Hän oli harmaatukkainen, iho oli ruskea, silmät olivat mustat ja niin pyöreät kuin helmet. Hänellä oli päässään pitsihuntu, ja hänen musta lenkinsä oli kiiltäväksi kulunut ja hieman vihertävä niinkuin pater Josefin kaikkein vanhin kaapu.

Nähdessään Gaetanon, teki nainen ristinmerkin. "Jumalan olkoon kiitos, siinä on oikea Alagona!" sanoi hän ja suuteli pojan kättä.

Hän sanoi olevansa pahoillaan siitä, että Gaetano oli ehtinyt kahdennelletoista vuodelle eikä kukaan hänen omaisistaan ollut häntä kysellyt. Mutta hän ei ollut tiennyt, että suvun toisesta haarasta oli ketään elossa. Mistäkö hän sitten oli nyt sen kuullut? Kas, Luca oli lukenut nimen sanomalehdistä. Se oli mainittu niitten joukossa, jotka olivat saaneet palkinnon. Siitä oli nyt puoli vuotta, mutta Palermoon oli niin pitkä matka. Hänen oli täytynyt säästää ja säästää saadakseen matkarahoja. Hän ei ollut voinut tulla aikaisemmin. Mutta hänen oli täytynyt päästä katsomaan sukulaistaan. Santissima madre, kuinka iloinen hän nyt oli! Ja tässä hän nyt seisoj, donna Elisa, Alagonan sukua hänkin. Hänen miehensä, joka oli kuollut, oli ollut Antonelli. Vielä oli olemassa yksi Alagona, donna Elisan veli. Hän asui myöskin

Diamantessa. Mutta Gaetano ei tainnut tietää, missä Diamante oli. Poika veti päätään taaksepäin. Niin, sen hän arvasi, ja donna Elisa nauroi.

"Diamante on Monte Chiarolla. Tiedätkö, missä on Monte Chiaro?"

"En."

Donna Elisa kohotti kulmakarvojaan ja näytti veitikalta.

"Monte Chiaro on Etnalla, jos tiennet, missä Etna on."

Hän sanoi sen niin epäillen, kuin olisi aivan liikaa vaatia Gaetanoa tietämään mitään Etnasta. Ja he nauroivat kaikki kolme, sekä hän että pater Josef ja Gaetano.

Donna Elisasta tuli kuin toinen ihminen, kun hän oli saanut heidät nauramaan. "Tahdotko lähteä katsomaan Diamantea ja Etnaa ja Monte Chiaroa?" kysyi hän reippaasti. "Etna sinun täytyy nähdä. Se on maailman korkein vuori. Etna on kuningas, ja vuoret sen ympärillä ovat polvillaan eivätkä uskalla nostaa silmiänsä sen kasvoja kohti."

Sitten hän alkoi kertoa kaikellaista Etnasta. Hän luuli, että se voisi houkutella pojan.

Ja totta oli, ettei Gaetano ennen ollut ajatellut, minkälainen vuori Etna oli. Hän ei ollut käsittänyt, että sillä oli lunta päälaella, tammimetsää parrassa, viininlehtiä vyötäreillä ja että se seisoi polvia myöten oransimetsissä. Ja juuri sitä pitkin syöksyivät suuret, leveät, mustat virrat. Ne virrat olivat merkittäviä: ne virtasivat solinatta, aaltosivat tuuletta, huonoinkin uimari saattoi päästä niitten yli, vaikei ollut siltaa. Gaetano arvasi, että hän tarkoitti laavaa. Ja donna Elisa iloitsi, kun poika arvasi. Hänellä oli siis päättä. Hän oli oikea Alagona.

Ja miten suuri olikaan Etna! Kun meni kolme päivää sen ympäri ajaessa ja kolme päivää, jos ratsasti sen huipulle ja takaisin! Ja kun siellä oli viisikymmentä kaupunkia, paitsi Diamantea ja neljätoista suurta metsää ja kaksisataa pikku vuorta, eivätkä ne niinkään pieniä olleet, vaikka Etna oli niin suuri, ettei niitä sen enempää huomannut kuin karpäsparvea kirkon katolta! Ja siellä oli sellaisia luolia, että niihin mahtui kokonainen sotajoukko, ja vanhoja, onttoja puita, joissa suuri lammaslauma voi saada suojaa rajusäällä!

Kaikkea, mikä oli merkittävää, tuntui löytyvän Etnalla. Siellä oli jokia, joita täytyi varoa. Vesi oli niissä niin kylmää, että kuolisi, jos sitä joisi. Toiset joet virtasivat ainoastaan päivällä, toiset ainoastaan talvella, ja toiset virtasivat melkein koko matkan syvällä maan sisässä. Ja siellä oli lämpimiä lähteitä ja rikkilähteitä ja savea syökseviä vuoria.

Olisi ehkä vahinko, ellei Gaetano saisi nähdä tätä vuorta, sillä se oli niin kaunis. Se näytti taivasta vasten loistoteltalta. Se oli kirjava kuin karuselli. Varmaan hän tahtoi nähdä sen aamulla ja illalla, kun se oli punainen; varmaan hän tahtoi nähdä sen yöllä, kun se oli valkoinen. Tietysti hän tahtoi myös tietää, oliko totta, että se voi olla kaikenvärinen, että se voi käydä siniseksi, mustaksi, ruskeaksi ja punasinerväksi? Tai käyttikö se harsoa, kuten signora? Oliko se kuin pöytä, jota peittivät plyyshiliinat? Oliko sillä kultasäikeinen tuunika ja vaippa riikinkukon höyhenistä?

Gaetano tahtoi kai kernaasti tietää, kuinka lienee sen seikan laita, että vanha Arturo-kuningas istuisi siellä jossain luolassa. Donna Elisa sanoi, että hän aivan varmaan vielä asui Etnalla, sillä kerran kun Catanian piispa ratsasti yli vuoren, karkasi häneltä kolme muulia, ja renki, joka niitä etsi, löysi ne luolasta Arturo-kuninkaan luota. Silloin pyysi kuningas renkiä sanomaan piispalle, että kun hänen haavansa paranevat, tulee hän pyöreän pöydän ritareineen panemaan oikealle tolalleen kaiken, mikä Sisiliassa oli epäkunnossa. Ja se, joka kykeni silmillään näkemään, tiesi kyllä, ettei Arturo-kuningas ollut vielä päässyt luolastaan.

Gaetano ei tahtonut antaa donna Elisaa houkutella itseään, mutta hän arveli, että piti olla hieman kohtelias donna Elisalle. Tämä seiso yhä vielä, mutta nyt Gaetano haki hänelle tuolin. Kunhan hän nyt vain ei luulisi tämän olevan senvuoksi, että Gaetano tahtoi seurata häntä.

Hänestä oli tosiaankin hauskaa kuulla donna Elisaa kertovan vuorestaan. Oli niin somaa, kun se osasi niin monta konstia. Se ei ollut lainkaan samallinen kuin Palermon luona Monte Pellegrino, joka vain seiso siinä, missä seiso. Etna osasi savuta kuin uuninpiippu ja puhaltaa tulta kuin kaasulyhty. Se osasi jymistä, täristä, syöstä laavaa, heittää kiviä, kylvää tuhkaa, ennustaa ilmoja ja koota sadetta. Kun Mongibello vain liikahti, silloin sortui kaupunki toisensa jälkeen, aivan kuin talot olisivat olleet pystyyn asetettuja korttiliuskoja.

Mongibello, siinä oli myös yksi Etnan nimi. Sitä kutsuttiin Mongibelloksi, koska tuo sana merkitsee vuorten vuorta. Sen nimen se kyllä ansaitsikin.

Gaetano huomasi donna Elisän varmasti luulevan, ettei hän jaksaisi vastustaa kiusausta. Donna Elisalla oli niin paljon ryppyjä kasvoissaan, ja kun hän nauroi, syntyi niistä kuin verkko. Sitä hän katseli. Se näytti niin merkilliseltä. Mutta ei hän vielä ollut sen verkon vanki.

Mutta donna Elisa sanoi nyt epäilevänsä, uskaltaisiko Gaetano todellakin tulla Etnalle. Sillä vuoren sisässä oli monta jättiläistä kahleissa ja musta linna, jota vartioi monipäinen koira. Siellä oli myöskin suuri paja ja ontuva seppä, jolla oli vain yksi silmä keskellä otsaa. Ja kaikkein hirveintä oli, että juuri syvimmällä vuoren sisässä oli rikkijärvi, joka kiehui kuin öljykattila, ja siinä oli Lucifero ja kaikki kadotetut. Ei, Gaetano ei uskaltaisi tulla sinne, sanoi donna Elisa.

Muutoin ei ollut lainkaan vaarallista asua siellä, sillä vuori pelkäsi pyhimyksiä. Donna Elisa sanoi, että se pelkäsi monia pyhimyksiä, mutta enemmän Catanian Santa Agataa. Jos catanialaiset aina kohtelisivat pyhimystään niinkuin niitten tulisi, eivät maanjäristykset eikä laava voisi tehdä heille mitään pahaa.

Gaetano seisoi aivan donna Elisän vieressä ja nauroi kaikelle, mitä tämä sanoi. Kuinkas hän oli siihen joutunut, ja miksei hän saattanut olla nauramatta? Donna Elisa oli niin merkillinen signora.

Mutta äkkiä sanoi Gaetano, jotta ei pettäisi Signoraa: "Donna Elisa, minusta tulee munkki." — "Niinkö, tuleeko?" sanoi hän. Ja sitten hän alkoi ilman muuta taas kertoa vuoresta.

Hän sanoi, että Gaetanon pitäisi nyt kuunnella oikein tarkkaan; nyt tulisi kaikkein tärkein. Hänen pitäisi seurata donna Elisaa vuoren eteläpuolelle niin kauas, että oltaisiin lähellä Catanian suurta tasankoa, ja siellä hän näkisi notkon, hyvin suuren ja avaran, puolipyöreän notkon. Mutta se oli aivan musta, laavavirrat vuosivat siihen joka puolelta. Siellä oli vain kiviä, ei ruohonkortta.

Mutta minkälaiseksi oli Gaetano sitten kuvitellut laavaa? Donna Elisa arveli hänen luulevan, että se Etnalla oli yhtä sileää ja tasaista kuin kadulla. Mutta Etnassa oli suunnaton joukko kaiken maailman kamaluuksia. Voiko hän uskoa, että kaikki käärmeet ja lohikäärmeet ja noidat, jotka laavassa kiehuivat, olivat vuotaneet sen mukana esiin, silloinkuin siellä oli ollut purkaus. Siinä ne olivat madelleet ja kierineet ja kiemurrelleet toistensa ympärillä ja koettaneet ryömiä kylmälle maalle ja vetäneet taas toisensa takaisin tuohon kurjuuteen, kunnes laava hyytyi heidän ympärillään. Ja nyt ne eivät enää voineet päästä irti. Ei toki!

Eikä laava ollut niinkään kuollutta kuin Gaetano luuli. Vaikkei siinä kasvanutkaan ruohoa, voi siinä olla muuta nähtävää. Mutta Gaetano ei ikinä osaisi arvata, mitä se oli. Se haparoitsi ja kompastui, se ryömi ja tupertui, se kulki polvillaan ja päällään ja käsivarsillaan. Kiipesi ylös pitkin laakson seinää ja laskeutui taas alas laakson seinää, siinä oli vain piikkejä ja muhkuroita, sillä oli hämähäkinverkosta vaippa ja pölyä perukissaan ja jalkoja niin paljon kuin madolla. Mikäpä se muu voisi olla kuin kaktus? Tiesikö Gaetano, että kaktus kulki laavaa pitkin ja kaivoi maata kuin talonpoika? Tiesikö hän, etteivät mitkään muut kuin kaktukset mahtaneet mitään laavalle?

Nyt donna Elisa katsoi pater Josefiin ja iski silmää veitikkamaisesti. Kaktus oli Etnan paras taikuri; mutta noita oli noita. Kaktus oli saraseni, sillä se käytti orjattaria. Niinpian kuin se oli kiinnittänyt johonkin juurensa, tarvitsi se avukseen mantelipuun. Niin se kävi. Mantelipuut ovat hienoja, loistavia signorinoja. Ne eivät tahdo oikein uskaltaa mennä tuolle mustalle, mutta se ei auta. Sinne niitten täytyy mennä ja siellä ne saavat olla. Oi, Gaetano saisi nähdä sen, jos hän tulisi sinne! Kun mantelipuut keväällä hohtavat valkeissa kukissaan, ovat ne niin puhtaita ja kauniita, että tekisi mieli itkeä niitten kohtaloa kuin ryöstettyjen prinsessojen.

Nyt pitäisi Gaetanon viimein saada kuulla, missä Monte Chiaro oli. Se kohosi sen mustan laakson pohjasta. Donna Elisa koetti saada sateenvarjoaan seisomaan lattialla. Noin se seisoi. Se seisoi aivan pystyssä. Se ei ollut koskaan arvellutkaan ruveta istumaan tai makaamaan. Ja yhtä musta kuin laakso oli, yhtä vihreä oli Monte Chiaro. Siinä oli palmu palmun vieressä, köynnös köynnöksessä kiinni. Se oli kuin herra suurikukkaisessa yönutussa. Se oli kuin kuningas kruunu päässä. Se kannatti koko Diamantea kulmillaan.

Jo hetki sitten oli Gaetanon tehnyt kovasti mieli tarttua donna Elisän käteen. Kunpa se vain kävisi päinsä? No, kävihän se. Hän veti sitä luokseen kuin ryöstettyä aarretta ikään. Mutta mitäs hän sillä tekisi? Silittelisikö? Jos koettelisi aivan hiljaa yhdellä sormella, ehkei donna Elisa sitä huomaisi? Ehkei hän huomaisi, vaikka panisi kaksi sormeaa? Ehkäpä hän ei huomaisi silloinkaan, vaikka suutelisi hänen kättään. Donna Elisa puhui yhtämittaa. Hän ei sitä lainkaan huomannut.

Hänellä oli vielä niin paljon kerrottavana. Ja sellaista hauskaa kuin Diamanten historia!

Hän kertoi, että kaupunki kerran oli ollut alhaalla laakson pohjassa. Sitten tuli laava ja katseli tulipunaisena alas jyrkänteenreunalta. Mitä, oliko viimeinen päivä tullut? Kaupunki otti sukkelaan kaikki

talonsa hartioilleen, päällelleen, kainaloonsa ja juoksi ylös pitkin Monte Chiaroa, joka oli aivan siinä lähetyvillä.

Ylös vuorta kaupunki juoksi sikin sokin. Kun se oli ehtinyt tarpeeksi korkealle, viskasi se maahan kaupungin portin ja palan muuria. Sitten se juoksi kierteissä ympäri vuoren ja viskeli maahan talot. Köyhän väen talot saivat kieriä niin alas kuin voivat ja tahtoivat. Ei ollut aikaa muuhun. Eihän parempaa voinut vaatiakaan kuin tungosta ja epäjärjestystä ja mutkikkaita katuja. Eihän sitä voinut. Iso katu kulki kierteissä ympäri vuoren ikäänkuin kaupunki olisi juossut, ja vierilleen se oli viskannut tuonne kirkon, tänne palatsin. Mutta senverran järjestystä oli ollut, että paras osa oli joutunut ylimmäksi. Kun kaupunki oli päässyt vuorenhuipulle, oli se sinne sijoittanut torin ja sille asettanut raatihuoneen ja tuomiokirkon ja vanhan palazzo Geracin.

Mutta jos hän, Gaetano Alagona, tahtoi seurata donna Elisaa Diamanteen, ottaisi tämä hänet mukaansa torille vuorenhuipulla ja näyttäisi hänelle, minkälaisia maa-aloja vanhat Alagonat olivat omistaneet Etnalla ja Catanian tasangolla ja mihin he olivat rakentaneet linnoituksiaan sisämaan vuorille. Sillä sieltä korkealta näkyivät ne kaikki ja paljon muuta. Sieltä näkyi oikein merikin.

Gaetanon mielestä ei donna Elisa ollut puhunut kauan, mutta pater Josef taisi käydä kärsimättömäksi. "Nyt me kai olemme tulleet teidän omaan kotiinne, donna Elisa", sanoi hän hyvin lempeästi.

Mutta donna Elisa vakuutti pater Josefille, ettei hänen kotonaan ollut yhtään mitään nähtävää. Kaikkein ensiksi hän tahtoi näyttää Gaetanolle corsolla olevan suuren talon, jota sanottiin kesäpalatsiksi. Ei se ollut niin kaunis kuin palazzo Geraci, mutta suuri se oli, ja kun vanhat Alagonat elivät loistoaikaansa, tulivat he kesäisin sinne ollakseen lähempänä Etnan lunta. Niin, ei siinä kadulta päin ollut mitään nähtävää, mutta sen piha oli ihana ja avonaiset pylväskäytävät molemmissa kerroksissa. Ja katolla oli terassi. Se oli laskettu sinisillä ja valkeilla tiilillä, ja joka kiveen oli poltettu Alagonan vaakuna. Sitä hän kai tahtoi tulla katsomaan?

Gaetanon mieleen välähti, että donna Elisa kai kotonaan oli tottunut siihen, että lapset kiipesivät hänen polvelleen. Kenties hän ei huomaisi sitä, jos koettaisi. Ja hän koetti. Niinpä olikin. Donna Elisa oli siihen tottunut. Hän ei ollenkaan huomannut sitä.

Hän kertoi yhä vain palatsista. Siinä oli suuri juhlakerros, jossa vanhat Alagonat olivat tanssineet ja karkeloineet. Siellä oli suuri sali ja siinä soittolehteri, siinä oli mustilla ebenholtsijalustoilla pöytäkelloja pienten valkoisten alabasteritemppelien sisässä. Juhlakerroksessa ei asunut kukaan, mutta donna Elisa menisi sinne hänen kanssaan. Ehkäpä hän luuli, että donna Elisa asui kesäpalatsissa. Ei, siellä asui hänen veljensä, don Ferrante. Tämä oli kauppias ja hänen puotinsa oli alikerroksessa, ja koskei hän ollut hankkinut itselleen mitään signoraa, sai kaikki toisessa kerroksessa olla semmoisena kuin se oli.

Gaetano mietti, kävikö laatuun istua kauempaa donna Elisän sylissä. Kummallista, ettei hän mitään huomannut. Ja hyvä se olikin, sillä muuten hän olisi saattanut luulla, että Gaetano oli jättänyt mielestään munkkituumat.

Mutta donna Elisa näytti nyt juuri olevan kaikkein innokkaimmillaan. Hänen poskilleen kohosi sinne ruskean keskelle hieman punaa, ja pari kertaa kohotti hän niin ihmeen lystikkäästi kulmakarvojaan. Sitten hän alkoi kertoa, minkälaista hänen omassa kodissaan oli.

Donna Elisalla tuntui olevan kaikkein pienin talo koko kaupungissa. Se oli aivan kesäpalatsia vastapäätä, mutta siinä olikin sen ainoa etu. Hänellä oli pieni puoti, jossa hän möi muistokoteloita ja vahakynttilöitä ja kaikkea, mitä tarvittiin jumalanpalvelukseen. Mutta, antakoon pater Josef anteeksi, ei nykyään sellaisesta kaupasta saanut suurtakaan voittoa, miten sitten lieneekin ollut entiseen aikaan. Puodin takana oli pieni työhuone. Siellä hänen miehensä oli seisonut leikellen pyhimyksenkuvia ja rukousnauhan helmiä, sillä hän oli ollut taiteilija, tuo signor Antonelli. Ja työhuoneen vieressä oli pari pientä rotankoloa, niissä ei päässyt kääntymäänkään, niissä piti istua kyykyllään kuin vanhojen kuninkaitten vankiloissa. Ja toisessa kerroksessa oli pari pientä kanakoppia. Toiseen niistä hän oli laittanut oljista pienen kananpesän ja lyönyt muutamia orsia. Siellä saisi Gaetano asua, jos hän lähtisi mukaan.

Gaetanon teki mieli silittää hänen poskeaan. Donna Elisa tulisi kumminkin pahoilleen, kun ei Gaetano voisikaan lähteä mukaan. Uskaltaisikohan häntä hyväillä. Hän vilkaisi salavihkaa pater Josefiin. Pater Josef istui katsellen lattiaan ja huokaili, niinkuin tavallisestikin. Hän ei ajatellut Gaetanoa, ja donna Elisa ei sitä ainakaan huomaisi.

Donna Elisa kertoi, että hänellä oli palvelijatar, jonka nimi oli Pacifica ja renki nimeltä Luca. Mutta ei niistä kumminkaan ollut suurta apua, sillä Pacifica oli vanha ja kun hän oli käynyt kuuroksi, oli hänestä tullut niin ärtyinen, ettei donna Elisa voinut antaa hänen olla auttamassa puodissa. Ja Lucan olisi oikeastaan pitänyt olla puunleikkaaja ja valmistaa pyhimystenkuvia, joita donna Elisa sitten möisi,

muttei hänellä koskaan ollut aikaa pysyä työpajassa. Hän oli aina puutarhassa hoitamassa kukkia. Oli heillä puutarhakin Monte Chiaron kiviraunioissa. Mutta ei tarvinnut luullakaan, että siinä oli mitään erikoista. Tietysti Gaetano ymmärsi, ettei hänen kotonaan ollut läheskään sellaista kuin luostarissa. Mutta donna Elisa olisi kuitenkin niin kernaasti vienyt hänet sinne, koska hän oli vanhaa Alagonan sukua. Ja kotona olivat hän ja Luca ja Pacifica sanoneet toisilleen: "Mitä siitä, jos tuleekin hieman enemmän huolta, kunhan vain saisimme hänet tänne!" Ei, madonna nähköön, sitä he eivät ajatelleet. Mutta kaikki riippui vain siitä, tahtoiko Gaetano uhrautua vähän saadakseen olla heidän kanssaan.

Ja nyt oli donna Elisa lopettanut, ja nyt kysyi pater Josef, mitä Gaetano aikoi vastata. Esimies tahtoi, sanoi pater Josef, että Gaetano itse päättäisi. Eikä heillä ollut mitään sitä vastaan, että hän lähtisi maailmaan, koska hän oli viimeinen sukuansa.

Gaetano liukui hiljaa lattialle donna Elisan sylistä. Mutta vastaus!
Ei ollut niinkään helppoa vastata. Oli kovin vaikeaa sanoa tälle Signoralle: en lähde.

Pater Josef tuli hänen avukseen: "Pyydä Signoralta, että saat vastata parin tunnin kuluttua, Gaetano! Poika ei ole koskaan ajatellut, että hänestä tulisi mitään muuta kuin munkki", selitti hän donna Elisalle.

Donna Elisa nousi, otti sateenvarjonsa ja koetti näyttää iloiselta, mutta hänen silmänsä olivat kyyneleissä.

Niin, tietysti hänen täytyy tuumia, sanoi hän. Mutta jos hän olisi tuntenut Diamantea, ei olisi tarvinnut. Nyt siellä asui vain talonpoikia, mutta kerran siellä oli ollut piispa, ja monta pappia ja suuri joukko munkkeja. Nyt ne olivat poissa, mutta ei niitä oltu unhoitettu. Siitä ajasta saakka oli Diamante ollut pyhä kaupunki. Siellä vietettiin useampia juhlia kuin muualla, ja siellä oli suunnattoman paljon pyhimyksiä, ja sinne saapui tänäkin päivänä sellainen joukko pyhiinvaeltajia. Se, joka asui Diamantessa, ei koskaan voinut unohtaa Jumalaa. Hän oli melkein puoleksi pappi. Niin että senvuoksi hän kyllä voisi tulla. Mutta saisihan hän tuumia, jos häntä halutti. Donna Elisa tulisi uudelleen huomenna.

Gaetano käyttäytyi hyvin sopimattomasti. Hän käänsi selkänsä donna Elisalle ja hyökkäsi ovelle. Hän ei edes sanonut olevansa kiitollinen siitä, että donna Elisa oli tullut. Hän tiesi, että pater Josef oli sitä odottanut, mutta hän ei voinut. Kun hän ajatteli suurta Mongibelloa, jota hän ei koskaan saisi nähdä, ja donna Elisaa, joka ei koskaan enää tulisi, ja koulua ja suljettua luostarinpihaa ja koko suljettua elämää! Älköön pater Josef ikinä odottakokaan häneltä niin paljoa; hänen täytyi juosta pois.

Ja olikin jo aika. Kun Gaetano oli ehtinyt kymmenen askelta oven ulkopuolelle, pääsi itku valloilleen. Häntä säälisti donna Elisa. Voi sentään, että hänen täytyisi matkustaa yksinään kotiansa! Eikä Gaetano saanut lähteä hänen mukaansa.

Hän kuuli pater Josefin tulevan ja hän käänsi kasvonsa seinään päin.
Kunpa nyt vain voisi olla nyyhkyttämättä!

Pater Josef kulki huokailen ja mumisten itsekseen, niinkuin hänen tapansa oli. Kun hän tuli Gaetanon kohdalle, pysähtyi hän ja huokasi entistä syvempään.

"Mongibello, Mongibello", sanoi Pater Josef, "ei kukaan voi vastustaa Mongibelloa".

Gaetano vastasi itkemällä vielä kiivaammin.

"Vuori houkuttelee", mutisi pater Josef. "Mongibello on kuin koko maailma, siellä on kaiken maan kauneus ja ihanuus ja kasvit ja ilmanalat ja ihmeet. Koko maailma tulee kerrallaan häntä houkuttelemaan."

Gaetano tunsu, että pater Josef puhui totta. Oli kuin maa ojentaisi vahvat käsivartensa vangitakseen hänet. Hänestä tuntui, että hänen täytyisi lujasti painautua seinään, jottei tempautuisi irti.

"Parempi on, että hän saa nähdä maan", sanoi pater Josef. "Täällä hän kulkisi vain ikävöiden maailmaa. Kun hän on nähnyt maailman, alkaa hän kenties taas ikävöidä taivasta."

Gaetano ei vielä ymmärtänyt, mitä pater Josef tarkoitti, kun jo tunsu nousevansa hänen käsivarsilleen, tunsu, kuinka hänet kannettiin takaisin vastaanottohuoneeseen ja laskettiin donna Elisan syliin.

"Ottakaa hänet, donna Elisa, koska olette voittanut hänet puolellemme", sanoi pater Josef.

"Näyttäkää hänelle Mongibello, ja katsokaa, voitteko pitää hänet luonanne."

Mutta kun Gaetano uudelleen istui donna Elisan sylissä, oli hän niin onnellinen, että hänen oli

mahdotonta enää paeta. Hän oli niin lujasti vangittu kuin hän olisi astunut Mongibellon sisään ja vuorensinä hänen jälkeensä sulkeutunut.

Toinen luku.

FRA GAETANO.

Kuukauden Gaetano oli asunut donna Elisan luona ja ollut niin onnellinen kuin vain lapsi voi. Jo matka donna Elisan keralla oli tuntunut siltä kuin ajelisi gasellien ja paratiisilintujen vetämänä, mutta asuminen hänen luonaan tuntui kuin kannettaisiin kultapaareilla, joita auringonvarjostimet suojaisivat.

Sitten tuli Diamanteen kuuluisa franciskani, pater Gondo, ja donna Elisa ja Gaetano menivät torille häntä kuulemaan. Sillä pater Gondo ei saarnannut koskaan kirkossa, vaan hän kokosi aina ihmiset ympärilleen torikaivolle tai kaupunginportin luo.

Koko tori oli täpösen täynnä ihmisiä, mutta kun Gaetano istui raatihuoneen portaitten kaidepuulla, näki hän selvästi pater Gondon, joka seiso i kaivonkehällä. Hän mielti, oliko munkilla tosiaankin kaapunsa alla jouhipaita ja oliko nuora hänen vyöllään täynnä solmuja ja rautapiikkejä, jotta sitä voi käyttää ruoskana.

Gaetano ei ymmärtänyt, mitä pater Gondo puhui, mutta ajatellessaan, että hän nyt näki pyhimyksen, kulki väristys toisensa jälkeen hänen läpitsensä.

Kun pater oli puhunut noin tunnin, viittasi hän kädellään, että hän tahtoi levätä hetkisen. Ja hän astui maahan kaivonkehältä, istuutui ja painoi kasvot käsiinsä. Munkin siinä levätessä, kuuli Gaetano kumeata kohinaa. Sellaista hän ei ollut ennen kuullut. Hän katseli ympärilleen saadakseen tietää, mitä se oli. Koko ympärillä seisova kansa siinä puhui. "Siunattu, siunattu, siunattu", sanoivat kaikki yhtäkaa. Useimmat kuiskasivat vain ja mutisivat, ei kukaan huutanut ääneen, siihen oli hartaus liian suuri. Ja kaikkien mieleen oli yhtäkaa johtunut sama sana: "Siunattu, siunattu", kaikui yli koko torin. "Siunaus huulillesi, siunaus kielellesi, siunaus sydämeesi!"

Ääni kuului kumeana, itkun ja liikituksen tukahduttamana, mutta tuntui kuitenkin siltä kuin myrsky olisi kiitänyt halki ilman. Se oli kuin tuhansien merisimpukkain suhina.

Tämä vaikutti Gaetanoon paljon enemmän kuin munkin saarna. Hän olisi tahtonut tehdä jotain, vaikkei tiennyt mitä, sillä tuo hiljainen kohina täytti hänet liikutuksella, se tuntui tahtovan tukahduttaa hänet. Hän kiipesi rautakaiteelle, kohottautui kaikkein yläpuolelle ja alkoi huutaa samaa kuin hekin, mutta paljon kovempaa, niin että hänen äänensä erottautui kaikista muista.

Donna Elisa kuuli sen ja näytti käyvän tyytymättömäksi. Hän veti Gaetanon alas eikä tahtonut enää jäädä sinne, vaan meni hänen kanssaan kotiin.

Mutta keskellä yötä Gaetano nousi sängystään. Hän puki vaatteet päälleen, satoi nyyttiin kaikki, mitä hänellä oli, pani hatun päähänsä ja kengät kainaloonsa. Hän aikoi paeta. Hän ei voinut enää elää donna Elisan luona.

Kun hän oli kuullut pater Gondoa, eivät Diamante ja Mongibello merkinneet hänelle enää mitään. Kaikki oli arvotonta verraten siihen, että saisi olla kuin pater Gondo ja tulla ihmisten siunaamaksi. Gaetano ei voisi elää, ellei hän saisi istua torikaivolla ja kertoa pyhimystaruja.

Mutta jos Gaetano edelleenkin kulkisi donna Elisan puutarhassa ja söisi persikoita ja mandarineja, ei hän koskaan saisi kuulla suuren ihmismeren kohisevan ympärillään. Hänen täytyi lähteä pois ja ruveta erakoksi Etnalle, hänen täytyi asua jossain sen suurista luolista ja elää juurilla ja hedelmillä. Hän ei koskaan kohtaisi yhtään ihmistä, hän ei koskaan leikkaisi hiuksiansa, eikä hänellä olisi muuta päällään kuin joitakin likaisia rääsyjä. Mutta kymmenen tai kahdenkymmenen vuoden kuluttua hän tulisi takaisin maailmaan. Silloin näyttäisi hän eläimeltä ja puhuisi kuin enkeli.

Se olisi toista, kuin kulkea samettivaatteissa ja kiiltonahkaisessa hatussa, kuten nyt. Se olisi toista kuin istua puodissa donna Elisan kanssa ja poimia hyllyltä pyhimyksiä yhden toisensa perästä ja kuulla hänen kertovan, mitä ne olivat tehneet. Monasti hän oli ottanut veitsen ja puupalan ja koettanut leikata pyhimyskuvia. Se oli hyvin vaikeaa, mutta vaikeampaa olisi tehdä itsestään pyhimys, paljon vaikeampaa. Mutta hän ei peljännyt vaikeuksia eikä kieltämyksiä.

Hän hiipi huoneestaan, pitkin ullakkoa ja alas portaita. Oli enää kuljettava vain läpi puodin kadulle, mutta viimeisellä portaalla hän pysähtyi. Vasemmalta puolen kuului ovenraon läpi heikko valojuova.

Siinä oli donna Elisan huoneen ovi. Gaetano ei uskaltanut mennä etemmäksi, koska hänen kasvatusäidillään paloi kynttilä. Ellei hän nukkunut, kuulisi hän, kuinka Gaetano aukaisisi puodinoven raskaat salvat. Hän istuutui hiljaa alimmalle portaalle odottamaan.

Äkkiä hänen mieleensä johtui, että donna Elisan täytyi valvoa näin myöhään yöllä ja tehdä työtä hankkiakseen hänelle ruokaa ja vaatteita. Hänen mieltään liikutti kovin se ajatus, että donna Elisa rakasti häntä niin paljon, että tahtoi tehdä näin. Ja hän ymmärsi, kuinka surulliseksi donna Elisa tulisi, jos hän nyt lähtisi pois.

Kun hän näin ajatteli, alkoi hän itkeä.

Mutta samalla hän rupesi ajatuksissaan moittimaan donna Elisaa. Kuinka hän saattoi olla niin tuhma, että surisi Gaetanon lähtöä. Tuottaisihan donna Elisalle suurta riemua, kun hänestä tulisi pyhä mies. Se olisi hänen palkintonsa siitä, että oli tullut Palermoon ja noutanut sieltä Gaetanon.

Itse hän itki yhä kiivaammin samalla kuin tällä tavalla oli lohduttelevinaan donna Elisaa. Kävi niin sääliksi, kun ei donna Elisa ymmärtänyt, minkälaisen palkinnon hän saisi.

Eihän donna Elisan olisi yhtään tarvinnut olla pahoillaan. Ainoastaan kymmenen vuotta eläisi Gaetano siellä vuorella ja sitten hän tulisi takaisin kuuluisana Fra Gaetano erakkona. Silloin hän astelisi Diamanten katua, ja suuri ihmisjoukko seuraisi häntä, kuten pater Gondoa. Ja kadulla olisi lippuja ja kaikki talot olisivat koristetut liinoilla, ryijyillä ja sepeleillä. Hän pysähtyisi donna Elisan puodin edustalle, ja donna Elisa ei tuntisi häntä, vaan olisi lankeamaisillaan polvilleen hänen eteensä. Mutta niin ei saisi käydä, vaan hän lankeaisi polvilleen donna Elisan eteen ja pyytäisi anteeksi sitä, että kymmenen vuotta sitten pakeni hänen luotaan. "Gaetano", sanoisi donna Elisa, "sinä tuot minulle kokonaisen ilon meren, vähäistä surun puroa vastaan. Tottahan annan sinulle anteeksi!"

Gaetano näki tämän kaiken mielessään, ja se oli niin kaunista, että hän alkoi itkeä yhä kiivaammin. Häntä peloitti vain se, että donna Elisa kuulisi, kuinka hän nyyhkytti, ja että hän tulisi huoneestaan ja huomaisi hänet. Ja silloin hän ei päästäisi Gaetanoa menemään.

Hänen täytyi puhua järkeä donna Elisalle. Voisiko Gaetano koskaan tuottaa hänelle suurempaa iloa kuin lähtemällä nyt?

Eikä tässä ollut kysymys ainoastaan donna Elisasta, myöskin Luca ja Pacifica tulisivat niin iloisiksi, kun hän palaisi taas pyhänä miehenä.

He seuraisivat kaikki häntä torille. Siellä olisi vielä enemmän lippuja kuin kadulla, ja Gaetano puhuisi raatihuoneen portailta. Mutta kaikilta kaduilta ja kujilta tulisi väkeä virtanaan.

Silloin Gaetano puhuisi niin, että he kaikki syöksyisivät polvilleen ja huutaisivat: "Siunaa meitä, Fra Gaetano, siunaa meitä!"

Sitten hän ei enää lähtisi pois Diamantesta. Hän rupeaisi asumaan suurten portaitten alla donna Elisan puodin ulkopuolella.

Ja he toisivat hänen eteensä sairaita, ja murheelliset tekisivät pyhiinvaellusmatkoja hänen luokseen.

Kun Diamanten sindaco kulkisi ohi, suutelisi hän Gaetanon kättä.

Donna Elisa möisi puodissaan Fra Gaetanon kuvia.

Ja donna Elisan kummityttö, Giannita, kumartaisi Fra Gaetanolle eikä koskaan enää kutsuisi häntä tuhmaksi munkkipojaksi.

Ja donna Elisa olisi niin onnellinen...

* * * * *

Ah... Gaetano hätkähti ja heräsi. Oli valoisa aamu, ja donna Elisa ja Pacifica seisoivat häntä katselemassa. Ja Gaetano istui portaalla kengät kainalossa, hattu päässä ja nyytti jalkojen juuressa. Mutta donna Elisa ja Pacifica itkivät. "Hän on aikonut paeta luotamme", sanoivat he.

"Miksi istut siinä, Gaetano?"

"Donna Elisa, minä aijoin paeta."

Gaetano oli urhealla päällä ja vastasi niin reippaasti kuin maailman luonnollisin asia olisi kysymyksessä.

"Aioit paeta?" kertasi donna Elisa.

"Tahdoin lähteä Etnalle ja ruveta erakoksi."

"No, miksi istut nyt tässä?"

"En tiedä, donna Elisa, taisin nukahtaa."

Nyt näkyi, kuinka murheellinen donna Elisa oli. Hän painoi käsiään sydäntään vasten, aivan kuin hänellä olisi kauheita tuskia, ja hän itki tyrskien.

"Mutta nyt minä jään tänne, donna Elisa", sanoi Gaetano.

"Mitä, jäätkö!" huudahti donna Elisa. "Saat kernaasti lähteä. Katso tuota, Pacifica, tuonnäköinen on kiittämätön! Hän ei ole mikään Alagona. Hän on seikkailija."

Veri kohosi Gaetanon kasvoihin, hän nousi seisomaan ja viittasi kädellään, niin että donna Elisa hämmästy. Noin olivat kaikki miehet hänen suvussaan käyttäytyneet. Noin donna Elisan isä ja isoisa; hän tunsu taas kaikki Alagonan heimon kopeat herrat.

"Te puhutte näin senvuoksi, ettette mitään tiedä, donna Elisa", sanoi poika. "Ei, ei, te ette tiedä mitään, ette tiedä, miksi minun täytyy palvella Jumalaa. Mutta nyt saatte sen tietää. Katsokaas, siitä on jo kauan. Isä ja äiti olivat niin köyhiä, eikä meillä ollut mitään syötävää, ja sitten isä lähti hakemaan työtä eikä tullut koskaan takaisin, ja äiti ja me lapset olimme kuolla nälkään. Silloin äiti sanoi: 'Lähtekäämme etsimään isää!' Ja me läksimme. Sitten tuli ilta ja satoi kovasti ja siinä virtasi kokonainen joki poikki tien. Äiti kysyi muutamasta talosta, saisimmeko olla siellä yötä. Ei, meidät ajettiin ulos. Äiti ja me lapset seisoiimme tiellä ja itkimme. Silloin äiti kääri vaatteensa kokoon ja astui virtaan, joka syöksyi tien poikki. Hänellä oli pikku sisko käsivarrellaan ja suuri mytty pään päällä ja isoa siskoa hän talutti kädestä. Minä kuljin perästä niin läheltä kuin voin. Minä näin, että äiti astui harhaan. Se, mikä oli hänen päänsä päällä, putosi virtaan, ja hän yritti ottaa sitä kiinni ja silloin putosi pikku sisko. Hän koetti tarttua pikku siskoon, ja silloin virta vei ison siskon. Äiti syöksyi heidän jälkeensä, ja virta vei hänetkin. Minä säikähdin ja juoksin maihin. Pater Josef on sanonut, että minä pelastuin senvuoksi, että palvelisin Jumalaa kuolleitten puolesta ja rukoilisin heidän edestään. Ja senvuoksi ensin päätettiin, että minusta tulisi munkki ja senvuoksi minä nyt aion lähteä Etnalle ja ruveta erakoksi. Minun täytyy palvella Jumalaa, donna Elisa."

Donna Elisa oli kokonaan masennuksissa. "Niin, niin, Gaetano", sanoi hän, "mutta se koskee niin minuun. Minä en tahtoisi päästää sinua luotani."

"En minä lähdekään", sanoi Gaetano. Hän oli niin hyvällä tuulella, että häntä halutti nauraa. "En minä lähde."

"Puhunko kirkkoherralle, jotta sinut lähetettäisiin seminaariin", kysyi donna Elisa nöyrästi.

"No mutta kun te ette ollenkaan ymmärrä, donna Elisa, ette ollenkaan! Minähän sanon, että en lähde täältä. Olen keksinyt jotain muuta."

"Mitä sinä olet keksinyt?" kysyi donna Elisa alakuloisena.

"Mitä luulette minun tehneen, kun istuin tuossa portaalla? Minä näin unta, donna Elisa. Näin unta, että aion paeta. Niin, donna Elisa, näin unta, että seisoin puodissa ja koetin avata ovea, mutta en osannut, sillä siinä oli niin monta lukkoa. Seisoin pimeässä ja avasin lukon toisensa jälkeen, ja aina niitä oli uusia. Minä pidin kauheata melua ja ajattelin: 'Nyt tulee donna Elisa'. Viimein ovi aukeni ja minun piti hyökätä ulos, mutta juuri silloin tunsin teidän kätenne niskassani, ja te veditte minut sisään, ja minä potkin ja potkin, ja minä löin teitä, kun en päässyt menemään. Mutta, donna Elisa, teillä oli kynttilä kädessä, ja silloin minä näin, että siinä ette ollutkaan te, vaan äiti. Silloin minä en uskaltanut rimpuilla vastaan, vaan säikähdin, sillä äitihän on kuollut. Mutta äiti otti nyytin, joka hänellä oli mukanaan, ja alkoi vetää esille kaikkea, mitä siinä oli. Äiti nauroi ja oli iloisen näköinen ja minä tulin iloiseksi, kun hän ei ollut minulle vihainen. Se oli niin kummallista. Hän veti esiin nyytistä kaikki ne pienet pyhimyksenkuvat, jotka minä muka olin leikannut puodissa teidän luonanne, ja ne olivat niin kauniita. 'Osaatko nyt leikellä näin kauniita kuvia, Gaetano?' sanoi äiti. 'Osaan', vastasin minä. 'No, voitthan palvella Jumalaa siten', sanoi äiti. 'Eikö minun tarvitse lähteä pois donna Elisan luota?' 'Ei', sanoi äiti. Ja juuri kun äiti sanoi sen, herätitte te minut."

Gaetano katsoi riemuiten donna Elisaan.

"Mitä äiti sitten sillä tarkoitti?"

Donna Elisa vain ihmetteli.

Gaetano heitti päätään taaksepäin ja nauroi.

"Äiti tarkoitti, että teidän pitäisi panna minut oppiin, jotta voisin palvella Jumalaa leikkaamalla kauniita enkelien ja pyhimysten kuvia, donna Elisa."

Kolmas luku.

KUMMISISKO.

Sisilian jalolla saarella, jossa on vielä jäljellä vanhoja tapoja enemmän kuin missään muualla etelässä, valitsee yhä vieläkin jokainen ihminen jo lapsuudessaan itselleen kummiveikon tai kummisiskon, joka kantaa hänen lastansa kastettaessa, jos hän joskus semmoisen saa.

Mutta se ei ole suinkaan ainoa etu, jonka kummisisarukset toisilleen tuottavat. Kummisisarusten täytyy rakastaa toisiaan, palvella toisiaan ja kostaa toistensa puolesta. Kummiveljensä korvaan saattaa mies haudata salaisuutensa. Hän voi uskoa hänen haltuunsa sekä rahoja että rakkaimpansa tulematta petetyksi. Kummisiskot ovat toisilleen uskollisia aivan kuin olisivat saman äidin synnyttämät, sillä heidän hittonsa on solmittu San Giovanni Battistan edessä, joka on peljätyin kaikista pyhimyksistä.

Tapana on myöskin, että köyhät tuovat keskenkasvuiset lapsensa rikkaitten luo ja pyytävät, että näitten nuoret pojat ja tyttäret saisivat ruveta heidän lastensa kummisiskoiksi. Kuinka kauniilta näyttääkään, kun pyhän Kastajan päivänä kaikki pienet, juhlapukuiset lapset kulkevat noissa suurissa kaupungeissa etsimässä itselleen kummisitaria! Jos vanhempien onnistuu hankkia pojalleen rikas kummiveikko, iloitsevat he aivan kuin saattaisivat jättää hänelle maakartanon perinnöksi.

Silloin kun Gaetano saapui Diamanteen, oli siellä pikkuinen tytön tyyppä, joka yhtä mittaa pistäytyi donna Elisan puodissa. Hänellä oli punainen kappi, suippopäinen hilkku, ja kahdeksan raskasta, mustaa kiharaa pilkistämässä hilkun alta. Hänen nimensä oli Giannita ja hän oli donna Olivian tytär, sen joka möi vihanneksia. Mutta donna Elisa oli hänen kummitätinsä ja mietti senvuoksi usein, mitä hän voisi tehdä tyttösen hyväksi.

No, kun juhannuspäivä tuli, tilasi donna Elisa vaunut ja lähti ajamaan Cataniaan, joka on kokonaista neljä peninkulmaa Diamantesta. Hänellä oli Giannita mukanaan, ja molemmat olivat juhlapuvussa. Donna Elisa oli puettu mustaan silkkiin, jota helmet koristivat, ja Giannitalla oli kukkareunainen harsoleninki. Kädessään oli Giannitalla kukkakori ja ylinnä kukkien päällä granatiomena.

Donna Elisan ja Giannitan matka sujui hyvin. Kun he viimeinkin saapuivat Cataniaan, joka loistaa mustalla laavapohjallansa, ajoivat he kaupungin kauneimpaan palatsiin.

Se oli korkea ja suuri, niin että pikku Giannita-parkaa aivan pelotti. Mutta donna Elisa astui rohkeasti sisään, ja hänet vietiin cavaliere Palmerin ja hänen puolisonsa luo, jotka omistivat talon.

Donna Elisa huomautti signora Palmerille, että he olivat lapsuudenystävät, ja pyysi, että Giannita pääsisi signoran nuoren tyttären kummisiskoksi.

Tähän suostuttiin ja nuori Signorina kutsuttiin sisään. Hän oli kuin pikkuinen ihme: heleämpunaista silkkiä, venetsialaisia pitsejä, suuret, mustat silmät ja suuri, pörröinen tukka. Hänen pieni ruumiinsa oli niin kapea ja ohut, ettei sitä lainkaan huomannut.

Giannita ojensi hänelle kukkaskorin, ja hän otti sen armollisesti vastaan. Hän katseli Giannitaa kauan ja miettivänä, kiersi hänen ympärinsä ja rakastui hänen tasaisiin, sileisiin kiharoihinsa. Niinpian kuin hän oli nähnyt ne, juoksi hän hakemaan veistä, jakoi kahtia granatiomenan ja antoi toisen puolen Giannitalle. Omenaa syödessään he pitivät toisiansa kädestä ja sanoivat:

Sisko, sisko, sinä mun oman' olet, minä sun. Kotini sun kotisi, leipäni sun leipäsi. Sun on mainen onneni, taivainenkin paikkani.

Sitten he suutelivat toisiaan ja mainitsivat toisiaan kummisiskoiksi.

"Nyt et saa koskaan hyljätä minua, kummisisko", sanoi pieni signorina, ja molemmat olivat hyvin totisia ja toimessaan.

Heistä oli äkkipäätä tullut niin hyvät ystävät, että he itkivät, kun piti erota.

Mutta sitten kului kaksitoista vuotta, ja kummisiskot elivät kumpikin omassa maailmassaan eivätkä

tavanneet toisiaan. Koko tämän ajan Giannita pysyi kotonansa eikä käynyt kertaakaan Cataniassa.

Mutta sattuipa sitten jotain perin ihmeellistä. Giannita istui kerran iltapäivällä huoneessaan puodin takana koruompeleineen. Hän oli hyvin taitava, niin että hänellä monasti oli melkein ylenmäärin työtä. Mutta koruompelu rasittaa silmiä, ja Giannitan huoneessa oli pimeä. Sen vuoksi hän oli pannut puotiin vievän oven raollensa, jotta sieltä tulisi hieman enemmän valoa.

Kohta kello neljän jälkeen kulki sivuitse vanha myllärinleski Rosa Alfari. Donna Olivian puoti näytti kadulta päin hyvin miellyttävältä. Katse liukui läpi avonaisen holvioven suuriin koreihin, joissa oli vihreitä ja punakirjavia hedelmiä, ja kaukana taustassa näkyi Giannitan kauniin pään rajapiirteet. Rosa Alfari pysähtyi juttelemaan donna Olivian kanssa vain sentähden, että tämän puoti näytti niin ystävälliseltä.

Rosa Alfarilla oli aina valittamista ja voittamista. Nyt häntä suututti se, että hänen täytyi ensi yönä matkustaa yksinään Cataniaan. "Kyllä on surkeaa, etteivät postivaunut tule Diamanteen ennen kymmentä", sanoi hän. "Minä nukun matkalla, minä, ja kenties varastavat silloin minulta rahat. Ja mihin minä joudun, kun tulen Cataniaan kello kaksi yöllä?"

Silloin huusi Giannita äkkiä puotiin: "Ettekö ottaisi minua mukaanne Cataniaan, donna Alfari?" Hän kysyi puoleksi leikillään odottamatta vastausta.

Mutta Rosa Alfari innostui. "Hyvä Jumala, lapsi, lähtisitkö minun mukaani?" sanoi hän. "Lähtisitkö tosiaankin?"

Giannita tuli puotiin ilosta hehkuen. "Lähtisin!" sanoi hän. "En ole käynyt Cataniassa kahteentoista vuoteen."

Mutta Rosa Alfari katseli tyytyväisenä Giannitaa, sillä tämä oli pitkä ja vahva, hänen silmänsä olivat iloiset ja hänen huulillaan oli huoleton hymy. Hän oli verraton matkatoveri.

"Laita vain itsesi kuntoon!" sanoi mummo. "Sinä lähdet mukaan kello kymmenen, se on päätetty."

Seuraavana päivänä kierteli Giannita Catanian katuja. Hän ajatteli koko ajan kummisiskoaan. Hän oli niin omituisessa mielentilassa, kun taas oli näin lähellä ystävänsä. Giannita rakasti kummisiskoaan, eikä hän tehnyt niin ainoastaan senvuoksi, että San Giovanni oli käskenyt ihmisiä rakastamaan kummisiskoaan. Hän oli jumaloinut tuota silkkipukuista pikku lasta kuin kauneinta, mitä oli nähnyt. Siitä oli tullut melkein hänen epäjumalansa.

Senverran hän tiesi kummisiskostaan, että tämä oli vielä naimaton ja asui Cataniassa. Hänen äitinsä oli kuollut eikä hän ollut tahtonut jättää isäänsä, vaan oli jäänyt tämän taloon emännäksi. "Minun täytyy asettaa niin, että saan nähdä hänet", ajatteli Giannita.

Aina kun Giannita kohtasi hienot ajoneuvot, ajatteli hän: "Tuossa voi olla kummisiskoni ajelemassa." Ja hän tirkisteli ajavia nähdäkseen, oliko niistä joku sen pienen tytön kaltainen, jolla oli niin suuri tukka ja suuret silmät.

Giannitan sydän alkoi lyödä aivan vimmatusti. Hän oli aina ikävöinyt kummisisaritaan. Hän itsekin oli yhä naimaton, senvuoksi että hän piti eräästä nuoresta kuvanleikkaajasta Gaetano Alagonasta, ja tämä ei ollut koskaan osoittanut vähääkään halua mennä naimisiin hänen kanssaan. Giannita oli sen vuoksi monasti suuttunut tuohon nuoreen mieheen, ja varsinkin oli häntä harmittanut se, ettei hän koskaan saisi kutsua kummisisaritaan häihinsä.

Oli hän ylpeillytkin kummisarestaan. Hän oli ollut olevinaan hienompi kuin toiset, koska hänellä oli sellainen kummisisko. Jospa hän nyt menisi hänen luokseen, kun kerran oli kaupungissa. Se antaisi loistoa koko matkalle. Kun hän sitä miettimistään mielti, juoksi siihen muuan sanomalehtipoika. "Giornale da Sicilia!" huusi hän. "Palmerin juttu! Suuria kavalluksia!"

Pitkä Giannita tarttui ohikiitävää poikaa niskaan. "Mitä sanot?" huusi hän. "Valehtelet, sinä valehtelet!" ja hän oli vähällä lyödä poikaa.

"Ostakaa minulta sanomalehti, signora, ennenkuin lyötte!" sanoi poika. Giannita osti sanomalehden ja alkoi lukea. Hän löysi heti selonteon Palmerin jutusta.

"Koska juttu käsitellään tänään oikeudessa", kirjoitti sanomalehti, "teemme siitä tässä selkoa".

Giannita luki lukemistaan. Hän luki uudelleen ja uudelleen, ennenkuin ymmärsi. Eikä hänen ruumiissaan ollut yhtään ainoata lihasta, joka ei olisi tärkeä kauhusta, kun hän viimein ymmärsi.

Hänen kummisiskonsa isä, jolla oli ollut suuria viinitarhoja, oli joutunut perikatoon, sillä maakirput olivat hävittäneet hänen tarhansa. Ja se oli kaikkein vähintään. Hän oli tyhjentänyt erään hyväntekeväisyysrahaston varat, jotka olivat hänelle uskotut. Hänet oli vangittu ja tänään tuotaisiin hänet oikeuden eteen.

Giannita rutisti kokoon sanomalehden, viskasi sen maahan ja polki sitä. Parempaa ei ansainnut se, joka toi tuollaisia uutisia.

Hän oli aivan tyrmistynyt siitä, että juuri nyt sellaista piti sattua, kun hän ensimmäistä kertaa kahteentoista vuoteen tuli Cataniaan. "Herra Jumala", sanoi hän, "onko tällä joku tarkoitus?"

Kotona Diamantessa ei kukaan ollut viitsinyt kertoa hänelle koskaan, mitä tapahtui. Kohtalo oli tuonut hänet tänne juuri oikeudenkäyntipäiväksi.

"Kuulkaas nyt, donna Alfari", sanoi hän, "tehkää mitä tahdotte, mutta minun täytyy mennä oikeussaliin."

Giannitassa oli lujuttua. Mikään ei voinut häntä horjuttaa. "Ettekö ymmärrä, että juuri tämän vuoksi eikä suinkaan teidän tähtenne Jumala pani teidät ottamaan minut mukaanne Cataniaan?" sanoi hän Rosa Alfarille.

Giannita ei hetkeään epäillyt, ettei tässä olisi ollut jotain yliluonnollista.

Rosa Alfarin täytyi antaa hänen mennä, ja kyselemällä hän löysi oikeuspalatsin. Hän asettui sinne katupoikien ja roskaväen joukkoon kuulijainpaikalle ja näki cavaliere Palmerin syytettyjen penkillä. Hän oli hieno herra, jolla oli vaalea pujoparta ja vaaleat viikset. Giannita tunsikin hänet.

Hän kuuli, että cavaliere Palmeri tuomittiin puoleksi vuodeksi vankeuteen, ja hänestä tuntui yhä selvemmältä, että hän oli kuin Jumalan lähettiläs. "Nyt tarvitsee kummisiskoni minua", ajatteli hän.

Hän meni takaisin kadulle ja kyseli palazzo Palmeria.

Tiellä muutamat vaunut ajoivat hänen ohitsensa. Hän katsahti niihin ja näki vaunuissa istuvan naisen silmät. Samassa tuntui kuin joku olisi sanonut hänelle, että siinä oli hänen kummisiskonsa. Hän, joka ajoi, oli kalpea ja istui kumarassa ja hänellä oli rukoilevat silmät. Giannita tunsikin heti rakastavansa häntä suuresti. "Sinähän olet minut niin monasti tehnyt iloiseksi", sanoi hän, "senvuoksi että olen sinulta odottanut iloa. Nyt voin sen kenties palkita."

Giannita tunsikin olevansa täynnä hartautta, kun hän nousi palazzo Palmerin korkeita, valkoisia marmoriportaita, mutta äkkiä hänet valtasi epäily. "Mitä minä Jumalan mielestä voinen tehdä sen hyväksi, joka on kasvanut tällaisessa loistossa?" ajatteli hän. "Unohtaako Herra Jumala, että minä olen vain köyhä Giannita Diamantesta?"

Hän pyysi erään palvelijan viemään terveisiä signorina Palmerille, ja sanomaan, että hänen kummisarensa tahtoi tavata häntä. Hän hämmästytti, kun palvelija palasi sanoen, ettei häntä tänään voitu vastaanottaa. Tyytyisikö hän tähän? Ei, ei ikinä! "Sanokaa signorinalle, että minä jään tähän odottamaan koko päiväksi, sillä minun täytyy saada puhutella häntä."

"Signorinan pitää muuttaa palatsista puolen tunnin kuluttua", sanoi palvelija.

Giannita joutui suunniltaan. "Mutta minä olen hänen kummisarensa, hänen kummisarensa, etkö ymmärrä sitä!" sanoi hän miehelle. "Minun täytyy saada puhutella häntä!" Palvelija hymyili eikä liikahtanut.

Mutta Giannita ei voinut käsittää, että hänet käskettäisiin pois. Hänhän oli Jumalan lähettämä. Tottakai palvelija sen ymmärsi, tottakai, sanoi hän ja korotti ääntään. Hän oli tullut Diamantesta eikä ollut käynyt Cataniassa kahteentoista vuoteen. Aina eilispäivän iltapuolelle kello neljään hän ei ollut ajatellutkaan tänne matkustamista. Miehen pitäisi ajatella sitä! Aina eilisiltaan kello neljään.

Palvelija seisoikin liikahtamatta. Giannita aikoi kertoa hänelle koko jutun taivuttaakseen hänet, kun ovi avautui. Hänen kummisarensa seisoikin kynnyksellä.

"Kuka puhuu täällä eilisestä kello neljästä?" kysyi hän.

"Muuan vieras, signorina Mikaela."

Nyt Giannita syöksyi esiin. Eihän täällä ollut ketään vierasta. Täällä oli hänen kummisiskonsa Giannita Diamantesta, joka kävi täällä kaksitoista vuotta sitten donna Elisan kanssa. Eikö hän muistanut häntä? Eikö hän muistanut, kuinka he olivat jakaneet granatiomenan?

Signorina ei kuunnellut sitä. "Mitä tapahtui eilen kello neljä?" kysyi hän hyvin levottomana.

"Silloin minä sain Jumalalta käskyn lähteä sinun luoksesi, kummisisko", sanoi Giannita.

Toinen katsoi häneen kauhistuneena. "Tule tänne", sanoi hän ikäänkuin peljäten, että palvelija saisi kuulla, mitä Giannita aikoi sanoa hänelle.

Hän kulki kauas sisähuoneisiin, ennenkuin pysähtyi. Sitten hän kääntyi niin nopeasti Giannitan puoleen, että tämä säikähtyi. "Sano se heti!" huusi hän. "Älä kiusaa minua, sano se heti!"

Hän oli yhtä pitkä kuin Giannita, mutta hyvin toisellainen. Hän oli hienompaa rakennetta ja hänellä, maailmannaisella, oli paljon hurjempi ja kesyttömämpi ilme kuin maalaistytöllä. Kaikki, mitä hän tunsi, näkyi hänen kasvoistaan. Eikä hän koettanutkaan salata sitä.

Giannita hämmästyi hänen kiivaudestaan niin, ettei heti tullut vastanneeksi.

Silloin hänen kummisarensa kohotti epätoivoissaan kädet päänsä yläpuolelle, ja sanat tulivat hänen huuliltaan. Hän sanoi tietävänsä, että Jumala oli lähettänyt Giannitan tuomaan hänelle sanoman uusista onnettomuuksista. Jumala vihasi häntä, sen hän tiesi.

Giannita löi kädet yhteen. Jumalako vihasi häntä, päinvastoin, päinvastoin.

"Niin, niin", sanoi signorina Palmeri. "Niin se on." Ja kun hän pelkäsi sitä sanomaa, jonka Giannita toisi, jatkoi hän puhettaan. Hän ei antanut Giannitalle sananvuoroa, vaan keskeytti hänet alituisen. Hän tuntui olevan niin kauhuissaan siitä, mitä hänelle viime päivinä oli tapahtunut, ettei hän lainkaan voinut hallita itseään.

Tottakai Giannita ymmärsi, että Jumalan täytyi vihata häntä, sanoi hän. Olihan hän tehnyt niin kamalaa. Hän oli hyljännyt isänsä, pettänyt isänsä. Oli kai Giannita lukenut neljännen käskyn. Sitten hän puhkesi uudelleen kiivaisiin kyselyihin. Miksei Giannita jo sanonut, mitä aikoi? Hän ei odottanutkaan mitään muuta kuin paha. Hän oli valmis.

Mutta Giannita-parka ei päässyt puhumaan, sillä niinpian kuin hän aikoi alkaa, peljästyivät Signorina ja keskeytti hänet. Hän kertoi Giannitalle tarinansa, aivan kuin taivuttaakseen häntä olemaan armelias.

Giannitan ei tarvinnut luulla, että hänen onnettomuutensa oli vain siinä, ettei hän enää saisi pitää omia vaunuja eikä aitiota teatterissa eikä kauniita pukuja eikä palvelusväkeä tai ettei hänellä ollut kattoakaan pään päällä. Ei sekään riittänyt, että hän nyt oli kadottanut kaikki ystävänsä, niin ettei edes tiennyt, mistä pyytäisi suojaa. Eikä siinäkään ollut tarpeeksi onnettomuutta, että häntä nyt hävetti niin, ettei voinut katsoa ketään ihmistä silmiin.

Vaan se oli vielä paljoka pahempaa.

Hän oli istunut ja oli silmänräpäyksen hiljaa heilutellen ruumistaan edes takaisin tuskissaan. Mutta kun Giannita nyt alkoi puhua, keskeytti hän hänet.

Giannita ei voinut uskoa, kuinka hänen isänsä oli rakastanut häntä. Hän oli aina antanut hänen elää loistossa ja komeudessa kuin ruhtinattaren ikään.

Mikaela ei ollut koskaan tehnyt paljoka isänsä hyväksi, antanut hänen vain keksiä mitä ihanimpia keinoja tyttärensä huvittamiseksi. Eikä hän ollut mitään uhrannut, kun ei ollut mennyt naimisiin, sillä hän ei ollut koskaan rakastanut ketään niinkuin isäänsä, ja hänen oma kotinsa oli ollut komeampi kuin kenenkään muun.

Mutta sitten kerran oli hänen isänsä tullut ja sanonut hänelle: "Minut aiotaan vangita. On levitetty huhu, että minä olisin varastanut, mutta se ei ole totta." Silloin hän oli uskonut isäänsä ja auttanut häntä piiloutumaan karabiniereiltä. Ja ne olivat etsineet häntä turhaan Cataniasta ja Etnalta ja koko Sisiliasta.

Mutta kun polisit eivät löytäneet cavaliere Palmeria, alkoi kansa sanoa: "Hän on korkea herra, ja korkeat herrat auttavat häntä, muutoin hänet olisi jo aikoja sitten löydetty." Ja sitten oli Catanian prefekti tullut hänen luokseen. Hän otti hänet vastaan hymyillen, ja prefekti tuli muka puhelemaan ruusuista ja kauneista säistä. Sitten hän sanoi: "Tahtoisitteko, Signorina, vilkaista tähän pikku paperiin? Tahtoisitteko lukea tämän pikku kirjeen, tahtoisitteko, Signorina, panna merkille tuon pikku allekirjoituksen?" Hän tuijotti paperiin. Ja mitä hän näki? Hänen isänsä ei ollut viaton. Hänen isänsä oli ottanut toisten rahoja.

Kun prefekti oli lähtenyt, oli hän mennyt isänsä luo. "Sinä olet syyllinen", sanoi hän isälleen. "Tee, mitä tahdot, mutta minä en voi enää auttaa sinua." Oi, hän ei ollut tiennyt, mitä sanoi. Hän oli aina ollut

hyvin ylpeä. Hän ei ollut voinut kärsiä, että häpeäpilkku tahraisi hänen nimensä. Hetkisen hän oli toivonut, että isä olisi ollut kuollut, kernaammin kuin että tällaista olisi tapahtunut. Kenties hän oli niin sanonutkin isälleen. Ei hän oikein tiennyt, mitä hän oli puhunut.

Mutta tämän jälkeen oli Jumala hyljännyt hänet.

Hirveitä seikkoja oli tapahtunut. Hänen isänsä oli ymmärtänyt hänet sananmukaisesti. Hän oli mennyt ilmiantamaan itsensä. Ja aina siitä saakka, kun hän oli joutunut vankeuteen, ei hän ollut tahtonut nähdä tytärtään. Hän ei vastannut hänen kirjeisiinsä, ja ruoan, jonka hän isälleen toimitti, lähetti tämä koskemattomana takaisin. Se oli kaikkein kauheinta. Hän näytti luulevan, että hänen tyttärensä tahtoi myrkyttää hänet.

Hän katsoi Giannitaan sellaisessa tuskassa kuin hän odottaisi kuolemantuomiotaan.

"Miksi et sano minulle, mitä sinulla on kerrottavana?" tiuskaisi hän.
"Sinä tapat minut."

Mutta hänen oli mahdoton pakoittaa itseään vaikenemaan.

"Tiedä", jatkoi hän, "että tämä palatsi on nyt myyty ja ostaja on vuokrannut sen eräälle englantilaiselle naiselle, joka muuttaa tänne tänään. Mutta muutamia hänen tavaroitaan tuotiin tänne jo eilen, ja niitten joukossa oli pieni Kristuslapsen kuva.

"Minä näin sen, Giannita, kun kuljin etehisen läpi. Ne olivat ottaneet esille sen jostain matka-arkusta ja panneet sinne lattialle. Se oli niin huonosti säilynyt, ettei kukaan välittänyt varoa sitä. Sen kruunu oli kuhmuinen ja kapalo likainen ja kaikki koristukset, jotka sitä peittivät, olivat ruosteisia ja vahingoittuneita. Mutta kun minä näin sen makaavan lattialla, nostin sen ylös ja vein sisään ja asetin eräälle pöydälle. Ja tätä tehdessäni johtui mieleeni, että minun pitäisi anoa siltä apua. Lankesin polvilleni sen eteen ja rukoilin kauan. 'Auta minua tästä suuresta hädästä!' sanoin Kristuslapselle.

"Rukoillessani tuntui minusta, että kuva tahtoi vastata. Nostin päätäni, ja lapsi seiso siinä yhtä äänetönnä kuin ennenkin, mutta muuan pöytäkello alkoi juuri silloin lyödä. Se löi neljä kertaa, ja tuntui kuin se olisi sanonut neljä sanaa. Tuntui siltä, että Kristuslapsi vastasi nelikertaisen myönnytyksen rukoukseeni.

"Se antoi minulle rohkeutta, Giannita, niin että tänään ajoin oikeuspalatsiin nähdäkseni isääni. Mutta hän ei kääntänyt silmiään minuun koko sinä aikana, jonka hän seiso tuomariensa edessä.

"Pidin varani, silloin kun hänet vietiin pois, ja heittäysin eräässä kapeassa käytävässä hänen eteensä polvilleni. Giannita, hän antoi sotamiesten viedä minut syrjään sanomatta minulle sanaakaan.

"Näetkö nyt, Jumala vihaa minua. Kun kuulin sinun puhuvan eilisillasta kello neljästä, säikähdin. Kristuslapsi lähettää minulle uuden onnettomuuden, ajattelin. Se vihaa minua, joka olen pettänyt isäni."

Tämän sanottuaan hän viimeinkin vaikenä ja kuunteli henkeä pidättäen, mitä Giannita hänelle sanoisi.

Ja Giannita kertoi hänelle oman tarinansa.

"Oi, kuinka tämä on kummallista?" sanoi hän viimein. "Minä en ole käynyt Cataniassa kahteentoista vuoteen ja sitten saan tulla tänne aivan odottamatta. Enkä tiedä mistään mitään, mutta kohta kun astun jalkani kadulle, saan tietää sinun onnettomuutesi. Jumala on lähettänyt minulle käskyn, sanoin itsekseni. Hän on kutsunut minut tänne auttamaan kummisiskoani."

Signorina Palmerin silmät kääntyivät levottoman kysyvinä häneen. Nyt se tulisi se uusi isku. Hän kokosi kaikki voimansa kestääkseen sen.

"Mitä voisin nyt tehdä puolestasi, kummisisko?" sanoi Giannita. "Tiedätkö, mitä ajattelin kulkiessani kadulla? Kysyn häneltä, tahtooko hän lähteä Diamanteen, ajattelin. Siellä on muuan vanha talo, jossa saamme asua halvalla. Ja minä ompelisin ja neuloisin, jotta voisimme elättää itseämme. Kun olin kadulla, luulin, että se voisi käydä päinsä, mutta nyt ymmärrän, että se on mahdotonta, aivan mahdotonta. Sinä vaadit elämältä muuta, sinä, mutta sano sentään, voinko tehdä mitään hyväksesi! Älä sysää minua luotasi, sillä Jumala on minut lähettänyt."

Signorina kumartui Giannitaa kohti. "No?" sanoi hän tuskaisesti.

"Anna minun tehdä, mitä voin, puolestasi, sillä minä rakastan sinua", sanoi Giannita ja vaipui polvilleen ja laski kätensä kummisiskonsa vyötäreille.

"Eikö sinulla ole mitään muuta sanottavaa?" kysyi signorina.

"Toivoisin, että minulla olisi", sanoi Giannita, "mutta olenhan vain köyhä raukka".

Oli ihmeellistä nähdä, kuinka nuoren signorinan kasvoissa piirteet nyt pehmenivät, kuinka hipiä kävi helakaksi ja kuinka silmät alkoivat säteillä. Nyt näkyi, että hän oli suuri kaunotar.

"Giannita", sanoi hän hitaasti ja tuskin kuuluvasti, "luuletko, että tämä on ihme? Luuletko, että Jumala voi antaa ihmeen tapahtua minun tähteni?"

"Voi kyllä", kuiskasi Giannita.

"Rukoilin Kristuksen kuvaa, että hän auttaisi minua, ja hän lähettää sinut luokseni. Luuletko, että Kristuslapsi sinut lähetti, Giannita?"

"Luulen, hän se oli, hän se oli."

"Jumala ei siis olekaan minua hyljännyt, Giannita?"

"Ei, Jumala ei ole sinua hyljännyt."

Kummisisko itki hetkisen. Huoneessa oli aivan äänetöntä. "Kun sinä tulit, Giannita, luulin, etten enää muuta voi kuin surmata itseni", sanoi hän sitten. "En tiennyt, minne lähtisin, ja Jumala vihasi minua."

"Mutta sano nyt, mitä minä voin sinun hyväksesi tehdä, kummisisko!" sanoi Giannita.

Vastaukseksi toinen veti hänet puoleensa ja suuteli häntä.

"Onhan siinä jo kylliksi, että sinä olet pienen Kristuslapsen lähettämä", sanoi hän. "Onhan siinä kylliksi, kun tiedän, ettei Jumala ole minua hyljännyt."

Neljäs luku.

DIAMANTE.

Mikaela Palmeri oli Giannitan kanssa matkalla Diamanteen. He olivat astuneet postivaunuun kolmen ajoissa aamulla ja ajaneet sitä kaunista tietä, joka kulkee Etnan alinta rinnettä kiertäen vuorta. Mutta oli ollut aivan pimeä. He eivät olleet nähneet mitään ympärillä olevasta seudusta.

Nuori signorina ei suinkaan tätä valittanut. Hän istui maahanluoduin silmin suruunsa syventyneenä. Eikä hän silloinkaan, kun päivä alkoi sarastaa, tahtonut nostaa silmiään vilkaistakseen ulos. Vasta sitten, kun he olivat aivan lähellä Diamantea, sai Giannita hänet katselemaan seutua.

"Katso nyt tuonne! Tuossa on Diamante, josta tulee sinun kotisi", sanoi hän.

Silloin oli Mikaela Palmeri oikealla puolen tietä nähnyt mahtavan Etnan, joka leikkasi taivaasta suuren palan. Aivan vuoren takaa kohosi aurinko, ja kun auringonpyörän ylin reuna pisti esiin, näytti valkea tunturivuori palavan ja lähettävän kipinöitä ja säteitä.

Mutta Giannita kehoitti häntä katsomaan toiselle puolen.

Ja toisella puolella hän näki sen monihuippuisen vuoriketjun, joka ympäröi Etnaa kuin torneilla varustettu muuri, seisovan punertavana auringon noustessa.

Mutta Giannita viittasi toiselle taholle. Ei hän sitä tarkoittanut, ei sitä.

Silloin Mikaela laski silmänsä alemmas ja katsoi mustaan laaksoon. Siellä maa välkähteli kuin sametti, ja valkoinen Simeto vaahtosi laakson pohjalla.

Mutta ei hän vieläkään ollut kääntänyt silmiään oikealle suunnalle.

Sitten hän viimeinkin näki jyrkän Monte Chiaron, joka kohosi mustasta samettipukuisesta laaksosta, loistaen punaisena aamuvalossa, ja ympäröivät palmukruunut suojasivat sitä kuin auringonvarjostimet. Ja sen huipulla hän oli nähnyt kaupungin torneineen, muurien ympäröimän, ja sen kaikki ikkunat ja tuuliviirit säkenöivät.

Tämän nähdessään hän oli tarttunut Giannitan käteen ja kysynyt häneltä, oliko siinä todellinen kaupunki ja asuiko siinä ihmisiä.

Hän luuli, että se oli joku taivaan kaupungeista ja että se häviäisi kuin unennäkö. Hän oli varma siitä,

ettei vielä kukaan ihminen ollut kulkenut tuota tietä, joka laaksonseinämää kierteli suurissa kaarissa Monte Chiarolle ja nousi polvitellen pitkin vuorta ja katosi synkkään kaupunginporttiin.

Mutta kun hän tuli lähemmäksi Diamantea ja näki että se oli oikea ja todellinen kaupunki, nousivat kyynleet hänen silmiinsä. Häntä liikutti se, että maailma vielä hänellekin näytti kaiken kauneutensa. Hän oli luullut että se, oltuaan kaikkien hänen onnettomuuksiensa näyttämönä, aina sen jälkeen tuntuisi hänestä harmaantuneelta ja kuihtuneelta ja kasvavan vain ohdakkeita ja myrkyllisiä kukkia.

Hän saapui Diamanteen kädet ristissä, aivan kuin olisi tullut pyhättöön. Ja hänestä tuntui, että tämä kaupunki saattoi tarjota hänelle yhtä paljon onnea kuin kauneuttakin.

Viides luku.

DON FERRANTE.

Pari päivää myöhemmin Gaetano seisoj työpajassaan ja leikkasi viininlehtiä rukousnauhan helmiin. Oli sunnuntai, mutta Gaetanon omaatuntoa ei painanut työnteke, sillä olihan tämä Jumalan kunniaksi.

Suuri levottomuus ja tuska oli hänet täyttänyt. Hän oli ruvennut ajattelemaan, että sen ajan, jonka hän oli rauhassa viettänyt donna Elisän luona, nyt täytyi olla loppumaisillaan. Ja hänestä tuntui, että hänen pian piti lähteä maailmalle.

Sillä Sisiliaan oli tullut suuri köyhyys, ja hän näki hädän kulkevan kaupungista kaupunkiin ja talosta taloon niinkuin ruton, ja se oli tullut Diamanteenkin.

Sen vuoksi ei kukaan enää tullut ostamaan mitään donna Elisän puodista. Ne pienet pyhimystenkuvat, joita Gaetano valmisti, seisoivat hyllyillä tiheissä riveissä, ja rukousnauhat riippuivat suurissa tertuissa tiskin alla. Ja donna Elisa oli kovin hädissään ja huolissaan, kun hän ei voinut mitään ansaita.

Siitä Gaetano ymmärsi, että hänen täytyi jättää Diamante, lähteä maailmalle, vaikka vaeltamaan, ellei ollut muuta keinoa. Sillä eihän sellainen tuottanut Jumalalle kunniaa, että hän leikkasi kuvia, joilta ei koskaan apua anottu ja sorvasi rukousnauhan helmiä, jotka eivät koskaan liukuneet rukoilevan sormien välistä.

Hänestä tuntui, että maailmassa olisi jossain kaunis, vastarakennettu tuomiokirkko, jonka seinät olivat jo valmiiksi muuratut, mutta joka sisäpuolelta vapisi alastomuuttaan. Se odotti ja vartosi, että Gaetano tulisi leikkauksilla koristamaan sen kuorituolit ja alttarikehyksen ja saarnastuolin ja kirjatelineen ja pyhimyskaapin. Ja kirvelevin sydämin hän ikävöitsi sitä työtä, joka häntä odotti.

Mutta tällaista tuomiokirkkoa ei ollut Sisiliassa, sillä siellä ei suinkaan ajateltu minkään uuden kirkon rakentamista, vaan sen täytyisi olla jossain hyvin kaukana, maissa sellaisissa kuin Florida tai Argentiina, jotka eivät vielä olleet täpösen täynnään pyhiä rakennuksia.

Hän sekä vapisi että iloitsi ja oli ruvennut työskentelemään kahta vertaa ahkerammin, jotta donna Elisalla olisi jotain myytävää sillä aikaa, kun hän oli poissa ansaitsemassa hänelle suuria rikkauksia.

Nyt hän odotteli enää vain viimeistä merkkiä Jumalalta, ennenkuin päättäisi lähteä. Hän odotti Jumalalta voimaa, jotta kykenisi puhumaan matkahalustaan donna Elisalle. Sillä hän tiesi tämän seikan tuottavan donna Elisalle niin suurta surua, ettei hän käsittänyt, kuinka saattaisi edes puhua siitä.

Juuri hänen tätä ajatellessaan tuli donna Elisa työhuoneeseen. Silloin Gaetano sanoi itsekseen, ettei tänään ollut ajattelemistakaan ilmoittaa sitä donna Elisalle, sillä tänään hän oli iloinen. Hänen kielensä kävi, ja hänen kasvonsa loistivat.

Gaetano rupesi muistelemaan, milloin hän viimeksi oli nähnyt donna Elisän sellaisena. Aina siitä saakka, kun hätä-aika oli alkanut, oli tuntunut kuin he eläisivät ilman päivänvaloa jossain Etnan luolassa.

Miksei Gaetano ollut tullut torille kuuntelemaan soittoa? kysyi donna Elisa. Miksei hän koskaan tullut kuuntelemaan ja katsomaan donna Elisän veljeä don Ferrantea? Gaetano oli aina vain nähnyt, kuinka hän puodissaan seisoj suippolakki päässä ja lyhyt nuttu yllään, eikä tiennyt, minkälainen mies don Ferrante oikein oli. Hän piti häntä tietysti vanhana, rumana kauppiana, jolla oli ryppyiset kasvot ja karkea parta. Ei kukaan tuntenut don Ferrantea, ellei ollut nähnyt häntä sunnuntaina soittoa johtamassa.

Tänään hänellä oli ollut uusi univormu. Hänellä oli ollut kolmikolkkainen hattu ja siinä vihreän-punavalkea sulka, hopealla kirjailtu kaulus, hopearipsiset olkalaput, hopeanyöri rinnalla ja miekka kupeella. Ja kun hän oli noussut johtajakorokkeelle, olivat rypyt tasoittuneet hänen kasvoiltaan, hänen vartalonsa oli kasvanut. Häntä oli melkein voinut sanoa kauniiksi.

Kun hän johti Cavalleriaa, oli tuskin voinut hengittää. Mitä Gaetano siitä arveli, että ne suuret torin varrella olevat talot olivat hymisseet mukaan. Mustasta palazzo Geracista oli donna Elisa selvästi kuullut erään rakkauslaulun, ja nunnaluostarista, siitä työpöyhjästä, oli kaunis hymni tulvinut yli torin.

Ja kun soitto hetkeksi pysähtyi, oli kaunis asianajaja Favara, jolla oli yllään musta samettitakki ja päässään suuri ryövärihattu ja kaulassa loistavan punainen liina, mennyt don Ferranten luo ja viitannut kädellään avoimelle puolen toria, josta näkyi Etna ja meri. "Don Ferrante", oli hän sanonut, "te kohotatte meidät taivasiin niinkuin Etna ja te johdatte mieleemme ikuisuuden niinkuin tuo ääretön meri".

Jos Gaetano olisi tänään nähnyt don Ferranten, olisi hänen täytynyt rakastaa häntä. Ainakin hänen olisi täytynyt tunnustaa, että don Ferrante oli komea mies. Kun hän hetkeksi laski kädestään tahtipuikon ja tarttui asianajajaa käsikoukkuun ja käveli hänen kanssaan edes takaisin pitkin sileitä kiviä roomalaisen portin ja palazzo Geracin välillä, oli jokaisen täytynyt nähdä, että hän hyvin saattoi kilpailla kauniin Favaran kanssa.

Donna Elisa oli istunut kivipenkillä tuomiokirkon seinävierellä sindacon puolison kanssa. Ja signora Voltaro oli aivan äkkiä sanonut, katseltuaan vähän aikaa don Ferrantea: "Donna Elisa, teidän veljennhän on vielä nuori mies. Hän saattaa milloin tahansa mennä naimisiin, huolimatta viidestäkymmenestä vuodestaan."

Ja hän, donna Elisa, oli vastannut, että sitä hän rukoili taivaalta joka päivä.

Mutta tuskin hän oli sen sanonut, kun muuan surupukuinen nainen tuli torille. Ei koskaan oltu nähty mitään niin mustaa. Ei se riittänyt, että leninki ja hattu ja hansikkaat olivat mustat, vaan huntu oli niin tiheä, ettei saattanut luulla sen takana olevankaan valkeita kasvoja. Santissima Dio, tuntui siltä kuin hän olisi heittänyt ylleen parivaatteen. Ja hän oli kulkenut hitaasti ja kumarassa. Oli melkein peloittanut. Oli melkein luultu sitä kummitukseksi.

Ai, ai, koko tori oli juuri ollut täynnä iloa. Talonpojat, jotka olivat sunnuntaita kotonaan, olivat seisonet suurissa joukoissa juhlapukeissaan ja punaiset huivit kierrettyinä kaulaan. Talonpoikaisvaimot, jotka menivät tuomiokirkkoon, olivat vaeltaneet ohi vihreissä hameissaan ja keltaisissa kaulaliinoissa. Pari matkustavaista oli seisonut pilariaidan luona ja tarkastellut Etnaa, ja he olivat valkeissa vaatteissa. Entä kaikki univormuihin puetut soittajat, jotka olivat olleet melkein yhtä koreita kuin don Ferrante, ja kimaltelevat soittimet ja kuvin koristettu tuomiokirkon pääsivu! Ja auringonpaiste ja Mongibellon lumihuippu, joka tänään oli ollut niin lähellä, että olisi melkein voinut tarttua kiinni siihen, kaikki se yhteensä oli ollut verrattoman iloista.

Kun nyt tuo musta nais-raukka oli tullut kaiken tämän keskelle, oli jokainen tuijottanut häneen, muutamat olivat tehneet ristinmerkin. Ja lapset olivat hyökänneet raatihuoneen portailta, missä he olivat ratsastaneet kaidepuulla, ja seuranneet häntä parin askeleen päästä. Ja laiska Pierokin, joka oli maannut kaukana pylväsaidan luona, oli noussut kyynärpäilleen. Torilla oli vallinnut sellainen hämmästyks kuin olisi tuomiokirkon musta madonna siinä kulkenut.

Mutta oliko kenenkään käynyt sääliksi tuo musta nainen, johon kaikki tuijottivat? Oliko ketään liikuttanut se, että hän oli kulkenut niin hitaasti ja kumarassa?

Oli kyllä, yhtä se oli liikuttanut, ja se oli don Ferrante. Hänen sydämessään asui musiikki, hän oli hyvä ihminen ja hän oli ajatellut: kirottuja olkoot kaikki rahastot, joita kootaan hätääkärsiville ja jotka tuovat ihmisille vain onnettomuutta!

Tuossakin tuo Signorina Palmeri-raukka, jonka isä on varastanut jostain hyväntekeväisyysrahastosta, nyt häpeää niin, ettei uskalla näyttää kasvojaan. Ja näin ajatellen don Ferrante astui mustaa naista kohti ja saavutti hänet aivan kirkon ovella.

Siinä hän oli tehnyt kunniaa ja sanonut nimensä. "Ellen aivan erehdy", oli don Ferrante sanonut, "olette Signorina Palmeri. Tahtoisin esittää teille erään pyynnön."

Silloin nainen oli säpsähtänyt ja astunut askeleen taaksepäin, aivan kuin paetakseen, mutta sitten hän oli pysähtynyt.

"Se koskee sisartani, donna Elisaa", oli don Ferrante sanonut. "Hän tunsi teidän äitinne, Signorina, ja häntä haluttaisi kovin tutustua teihin. Hän istuu täällä tuomiokirkon seinävierellä. Sallikaa minun nyt

viedä teidät hänen luokseen!"

Ja sen enempää sanomatta don Ferrante oli ottanut naista käsikoukusta ja tuonut hänet donna Elisan luo. Eikä nainen ollut vastustanut. Donna Elisa olisikin tahtonut nähdä sen, joka tänään olisi voinut vastustaa don Ferrantea.

Mutta silloin oli donna Elisa noussut seisomaan ja astunut mustaa naista vastaan ja heittänyt syrjään hänen huntunsa. Ja hän oli suudellut häntä molemmille poskille.

Mutta mitkä kasvot, mitkä kasvot! Kenties ne eivät olleet lainkaan kauniit, mutta niissä oli silmät, jotka puhuivat aivan itsestään ja jotka valittivat ja vaikeroivat, silloinkin kun koko kasvot hymyilivät. Niin, Gaetano ei kenties tahtoisik leikata tai maalata madonnaa niitten kasvojen mukaan, sillä ne olivat liian laihat ja liian kalpeat, mutta varmaa oli, että Herramme tiesi, mitä teki, kun hän ei pannut niitä silmiä punakkoihin ja pulleisiin kasvoihin.

Kun donna Elisa oli suudellut häntä, oli hän painanut päänsä donna Elisan olkapäälle, ja pari lyhyttä nyyhkitystä oli vavahduttanut häntä. Sitten hän oli hymyillen nostanut silmänsä. Ja tuo hymy tuntui sanovan: "Oi, näyttääkö maailma tällaiselta? Onko se näin kaunis? Antakaa minun nähdä se ja hymyillä sille! Uskaltaako todellakin tällainen onneton raukka katsoa sitä? Ja joutua katsottavaksi? Voinko kestää sitä, että minuun katsellaan?"

Kaiken tämän hän oli puhunut sanoitta, hymyllään vain. Sellaiset kasvot, sellaiset kasvot!

Mutta tässä keskeytti Gaetano donna Elisan. "Missä hän on nyt?" sanoi hän. "Minun täytyy myöskin nähdä hänet!"

Silloin donna Elisa katsoi Gaetanoa silmiin. Ja hän näki niitten palavan kirkkaina, aivan kuin tulta täynnään, ja Gaetanon ohimoille kohosi tumma puna.

"Saat hänet kyllä aikanaan nähdä", sanoi hän terävästi. Ja hän katui jokaista sanaa, minkä oli puhunut.

Gaetano näki, että hän peljästy, ja hän ymmärsi syyn. Hänen johtui mieleensä nyt juuri sanoa donna Elisalle, että hän aikoi matkustaa pois, matkustaa aina Amerikkaan saakka.

Silloin Gaetano käsitti, että tuo vieras signorina varmaan oli hyvin vaarallinen. Niin ehdottomasti uskoi donna Elisa, että Gaetano olisi rakastunut häneen, että hän melkein iloitsi kuullessaan tämän aikovan lähteä matkalle.

Sillä ei mikään hänestä ollut epämieluisempaa kuin köyhä miniä, jonka isä oli varas.

Kuudes luku.

DON MATTEON TEHTÄVÄ.

Tulipa sitten muuan iltapäivä, jolloin kirkkoherra don Matteo veti jalkaansa vastakiilloitetut saappaat, pani päälleen vastaharjatun soutaninsa ja laittoi kaapun mitä kauneimpiin poimuihin. Hänen kasvonsa loistivat, kun hän kulki kujalla, ja kun hän jakoi siunauksia ovenpielissä istuville vanhoille kehrääjävaimoille, teki hän sen niin pehmeillä kädenliikkeillä, kuin olisi jakanut ruusuja.

Kuja, jota don Matteo asteli, kulki vähintäinkin seitsemän holvikaaren alitse, aivan kuin jokainen talo olisi käynyt liittoon naapurinsa kanssa. Se kulki pienenä ja kapeana vuorta ylös, oli puolittain portaina, puolittain katuna, sen ojat olivat alati tulvillaan, ja täynnään se oli aina appelsiininkuoria ja kaalinlehtiä, mihin liukahtaa. Pyykkivaatteita riippui kuivamassa aina maasta taivaaseen asti. Tuulenviima heilutti märkiä puseronhihoja ja esiliinannauhoja aivan don Matteon kasvoihin. Ja se tuntui niin ilkeältä ja märältä, aivan kuin ruumis olisi silitelty don Matteota.

Kujan päässä oli pieni, synkkä tori, ja sen laidassa don Matteo näki vanhan talon, jonka eteen hän pysähtyi. Se oli suuri ja neliskulmainen ja melkein ilman ikkunoita. Siinä oli kahdet isot portaat ja niissä mahdolloman korkeat astimet ja kaksi suurta ovea raskaine lukkoineen. Ja sen seinät olivat mustaa laavaa, ja siinä oli ulkoparveke, jonka tiilikivillattiaa peitti vihreä lima ja jossa oli niin tiheässä hämähäkinverkkoja, että notkeat sisilikotkin olivat vähällä tarttua niihin.

Don Matteo tarttui portin-kolkuttimeen ja löi niin että jymisi. Silloin kuului, kuinka kaikki akat pitkin koko kujaa alkoivat puhua ja udella. Ja silloin näkyivät pesijättäret torialtaalla päästävän kädestään pesinkiven ja kartun ja alkavan keskenään kuiskutella ja kysellä. "Millähän asioilla don Matteo

liikkunee?" sanoivat he. "Ja miksi don Matteo kolkuttaa tuon vanhan talon ovelle, missä kummittelee ja missä ei kukaan muu uskalla asua kuin tuo vieras signorina, jonka isä istuu vankeudessa?"

Mutta nyt Giannita aukaisi oven don Matteolle ja vei hänet pitkin monia käytäviä, joissa haisi home ja kosteus. Muutamissa paikoin oli lattiasta irronnut kiviä, ja don Matteo saattoi nähdä kellariin saakka, jossa suuria rottaparvia vilisi mustalla maapohjalla.

Kun don Matteo vaelsi tämän vanhan talon läpi, katosi hänen hyvä tuulensa. Hän ei kulkenut ylisienkään portaitten ohi vaanimatta niitä epäluuloisin silmin, ja kun hän kuuli rasahduksenkin, hätkähti hän. Hän kävi alakuloiseksi ikäänkuin jonkun onnettomuuden edellä. Don Matteo ajatteli sitä pientä, turbaanipäistä maurilaista, jonka oli tapana näyttäytyä tässä talossa, ja ellei hän nyt nähnytään sitä, voi kuitenkin sanoa, että hän tavallaan tunsi sen läsnäolon.

Viimein Giannita avasi erään oven ja kirkkoherra astui huoneeseen. Seinät olivat alastomat kuin tallissa, vuode niin ohut kuin nunnan ja vuoteen yläpuolella riippui madonna, joka ei maksanut kolmea soldoa enempää. Kirkkoherra pysähtyi katselemaan pientä madonnaa, kunnes kyyneleet tahtoivat nousta silmiin.

Hänen siinä seisoessaan tuli sisään signorina Palmeri. Hänen päänsä oli kumarassa ja hänen liikkeensä hitaita, aivan kuin hän olisi haavoitettu. Kun kirkkoherra huomasi hänet, näytti hän tahtovan sanoa: "Te ja minä, signorina Palmeri, tapaamme toisemme merkillisessä, vanhassa talossa. Oletteko täällä tutkimassa vanhoja maurilaisia seinäkirjoituksia tai etsimässä mosaiikkeja kellareista?" Sillä kirkkoherra joutui hämilleen, kun hän näki signorina Palmerin. Hän ei voinut ymmärtää, että tämä jalo nainen olisi köyhä. Hän ei voinut käsittää, että hän asui pienen maurin talossa.

Hän päätti itsekseen, että hänen täytyi pelastaa signorina tästä kummitushuoneesta ja köyhyydestä. Hän rukoili lempeältä madonnalta voimaa pelastaa hänet.

Sitten hän sanoi signorinalle tulevansa don Ferrante Alagonan pyynnöstä. Don Ferrante oli uskonut hänelle, että signorina Palmeri oli hyljännyt hänen kosintansa. Miksi niin? Eikö signorina tiennyt, että vaikka don Ferrante näytti köyhältä, kun hän seiso puodissaan, hän kai kuitenkin oli Diamanten rikkain mies. Ja don Ferrante oli vanhaa espanjalaista sukua, jota oli pidetty suurella arvossa sekä kotimaassaan että Sisiliassa. Ja hänellä oli vielä corsolla suuri talo, joka oli kuulunut hänen esi-isilleen. Signorinan ei olisi pitänyt antaa kieltävää vastausta.

Don Matteo näki, kuinka hänen puhuessaan signorinan kasvot kävivät aivan jäykiksi ja kalpeiksi. Hän oli vähällä heittää puheensa kesken. Hän pelkäsi signorinan pyörtyvän.

Ja vain suurimmalla ponnistuksella signorina jaksoikin vastata. Sanat eivät tahtoneet päästä huulilta. Tuntui kuin ne olisivat olleet liian kamaloita ilmi lausuttavaksi. Kyllähän hän ymmärsi, sanoi hän, että don Ferrante tahtoi tietää, miksi hän oli hyljännyt hänen kosintansa. Hän tunsi olevansa siitä äärettömän liikutettu ja kiitollinen, mutta hän ei voinut tulla don Ferranten vaimoksi. Hän ei voinut mennä naimisiin, sillä hän toi myötäjäisinään häpeää ja pilkkaa.

"Jos te menette naimisiin jonkun Alagonan kanssa, rakas signorina", sanoi don Matteo, "ei teidän tarvitse peljätä kenenkään kyselevän, mitä sukua te itse olette. Alagona on kunniakas, vanha suku. Don Ferrantea ja hänen sisartaan donna Elisaa pidetään yhä vielä Diamanten ensimmäisinä, vaikka he ovat kadottaneetkin kaikki sukunsa maatilat ja ovat pakoitetut käymään kauppaa. Don Ferrante tietää kyllä, että vanhan nimen loistoa ei himmentäisi naimisliitto teidän kanssanne. Älkää sitä arastelko, signorina, jos muuten suostuisitte menemään naimisiin don Ferranten kanssa!"

Mutta signorina Palmeri pysyi sanoissaan. Don Ferrante ei saisi mennä naimisiin pahantekijän tyttären kanssa. Signorina istui kalpeana ja epätoivoissaan ja näytti harjoittelevan lausumaan tällaisia kauheita sanoja. Hän sanoi, ettei hän tahtonut tunkeutua sukuun, joka tulisi häntä halveksimaan. Hänen onnistui sanoa tämä jyrkästi ja kylmästi, äänen värähtämättä.

Mutta mitä enemmän hän puhui, sitä suuremmaksi kasvoi don Matteon halu auttaa häntä. Kirkkoherrasta tuntui kuin hän olisi tavannut kuningattaren, jolta oli valtaistuin riistetty. Hänessä leimahti palava halu jälleen painaa kruunu tuon kuningattaren päähän ja kiinnittää valtijattaren viitta hänen hartioilleen.

Senvuoksi don Matteo kysyi häneltä, eikö hänen isänsä pian pääsyt vankeudesta, ja sanoi ihmettelevänsä, millä tämä sitten eläisi.

Signorina vastasi, että hän elättää isäänsä kättensä töillä.

Don Matteo kysyi häneltä hyvin vakavana, oliko hän ajatellut, kuinka hänen isänsä, joka aina oli ollut rikas mies, voisi kestää köyhyyttä.

Nyt signorina vaikenä. Hän koetti taivuttaa huuliaan vastatakseen, mutta ei saanut ääntä kuuluville.

Don Matteo puhui puhumistaan. Signorina näytti yhä peljästyneemmältä, mutta ei kumminkaan myöntynyt.

Viimein ei kirkkoherra enää oikein tiennyt, mitä keinoa koettelisi, kuinka hän voisi pelastaa tuon nuoren signorinan tästä kummitustalosta, köyhyydestä ja siitä häpeän taakasta, joka häntä painoi. Mutta sitten sattui hänen silmänsä sängyn yläpuolella olevaan pieneen madonnankuvaan. Nuori signorina oli siis uskovainen.

Silloin papillinen henki valtasi don Matteon. Hän tunsu, että Jumala oli lähettänyt hänet pelastamaan tämän nais-raukan. Kun hän jälleen puhui, oli hänen äänessään outo sävy. Hän tunsu, ettei hän suinkaan omin voiminsa tässä puhunut.

"Tyttäreni", sanoi hän ja nousi seisomaan. "Teidän tulee mennä naimisiin don Ferranten kanssa isänne tähden. Madonna tahtoo sitä, tyttäreni."

Don Matteon olemukseen ilmestyi jotain valtavan vaikuttavaa. Sellaisena ei kukaan ollut vielä nähnyt häntä. Signorina vapisi, aivan kuin joku henki olisi hänelle puhunut, ja hän pani kätensä ristiin.

"Olkaa don Ferrantelle hyvä ja uskollinen puoliso", sanoi don Matteo, "ja madonna lupaa minun kauttani, että teidän isänne saa viettää suruista vapaan vanhuuden".

Silloin signorina ajatteli, että don Matteota johdatti korkeampi voima. Jumala itse puhui hänen kauttaan. Ja hän vaipui polvilleen ja taivutti päänsä. "Minä teen, mitä käskette", sanoi hän.

* * * * *

Mutta kun kirkkoherra don Matteo tuli ulos pienen maurin talosta ja asteli pitkin kujaa, otti hän äkkiä esille messukirjansa ja alkoi lukea. Ja vaikka pyykkivaatteet löivät häntä poskiin ja hän oli kompastua pieniin lapsiin ja appelsiininkuoriin, katsoi hän ainoastaan kirjaan. Hän kaipasi Jumalan suurta sanaa.

Sillä tuolla mustassa talossa kaikki oli näyttänyt niin varmalta ja horjumattomalta, mutta kun hän astui ulos auringonpaisteeseen, alkoi häntä painaa se lupaus, jonka oli antanut madonnan nimessä.

Don Matteo rukoili ja luki, ja luki ja rukoili. Suojelkoon taivaan Jumala tuota naista, joka oli uskonut häntä ja totellut häntä, aivan kuin hän olisi ollut profeetta!

Don Matteo kääntyi kulmasta corsolle. Hän törmäili aaseihin, jotka kulkivat kotiaan päin kantaen seljässään matkustavia signorinoja, tuuppaili talonpoikia, jotka palasivat työstä, kompastui vanhoihin kehrääjäakkoihin ja sotki heidän pellavansa. Viimein hän saapui pieneen, synkkään puotiin.

Se oli ikkunaton puoti vanhan palatsin nurkassa. Kynnys oli jalkaa korkea, lattia kovaksi poljettua maata, oven täytyi aina olla auki, jotta valoa pääsisi sisään. Tiski oli kuorma-ajurien ja aasinkuljettajien piirittämä.

Ja tiskin takana seisoivat don Ferrante. Hänen partansa oli takkuinen, kasvot yhtenä ryppynä ja ääni kähisi kiukusta. Ajurit vaativat suunnatonta hintaa niistä kuormista, jotka he olivat tuoneet Cataniasta.

Seitsemäs luku.

SAN PASQUALEN KELLOT.

Pian huomattiin Diamantessa, ettei don Ferranten puoliso, donna Mikaela, ollut paljon muuta kuin lapsi. Näyttäköön hän vaikka kuinka hienolta maailmannaiselta, hän oli sittenkin vain lapsi. Eikähän muuta voinut odottaakaan, kun muisti, minkälaista hänen elämänsä oli ollut.

Maailmasta hän ei ollut muuta nähnyt kuin sen teatterit, museot, tanssisalit, kävelyt ja kilpa-ajokentät, ja nehan ovat vain leikkipaikkoja. Hän ei ollut koskaan saanut yksinään kulkea kadulla. Hän ei ollut koskaan tehnyt työtä. Hänelle ei oltu koskaan puhuttu yhtä vakavaa sanaa. Hän ei ollut edes kertaakaan rakastunut kehenkään.

Kun hän oli muuttanut kesäpalatsiin, unohti hän surunsa yhtä helposti ja kevyesti kuin lapsi. Ja hänellä näkyikin olevan lapsen leikkivä mieli ja hän näytti osaavan muuttaa ja uudeksi luoda koko ympäristönsä.

Diamante, vanha likainen sarasenikaupunki, näytti donna Mikaelasta paratiisilta. Hän sanoi, ettei hän

lainkaan hämmästynyt, kun don Ferrante tuli puhuttelemaan häntä torilla ja kun hän kosi häntä. Hänestä tuntui aivan luonnolliselta, että sellaista tapahtuisi Diamantessa. Hän oli heti nähnyt, että Diamante oli kaupunki, missä rikkaat miehet etsivät köyhiä, onnettomia signorinoja tehdäkseen niistä mustien laavapalatsiensa hallitsijattaria.

Ja hän pitikin kesäpalatsista. Perin vaalennut musliini, joka peitti huonekaluja, kertoi hänelle tarinoita. Ja hän keksi syvän ajatuksen kaikissa niissä rakkausnäytelmissä, joita seinätaulujen paimenet ja paimentytöt esittivät.

Hän oli myöskin pian keksinyt don Ferranten salaisuuden. Hän ei ollut suinkaan mikään tavallinen kauppias syrjäkadun varrelta. Hän oli kunnianhimoinen mies, joka kokosi rahaa voidakseen takaisin ostaa esi-isien maatilat Etnalla ja Catanian palatsin ja linnat sisämaan vuorilta. Ja jos hän kulkikin lyhyessä takissa ja suippolakissa kuin talonpoika, oli se vain senvuoksi, että sitä pikemmin pääsisi esiintymään Espanjan grandina ja Sisilian prinssinä.

Mentyään naimisiin otti don Ferrante tavaksi joka ilta vetää päälleen samettitakin, pistää kitaran kainaloonsa ja asettua kesäpalatsin musiikkisaliin parvekkeen portaille laulamaan canzoneja. Hänen laulaessaan uneksi donna Mikaela, että hän oli joutunut naimisiin koko ihanan Sisilian jaloimman miehen kanssa.

Kun donna Mikaela oli ollut naimisissa pari kuukautta, pääsi hänen isänsä vankilasta ja asettui asumaan kesäpalatsiin tyttärensä luo. Hän viihtyi hyvin Diamantessa ja tuli pian kaikkien ystäväksi. Hän keskusteli kernaasti mehiläistenhoitajien ja viinitarhojentyömiesten kanssa, joita hän tapasi "Europan kahvilassa" ja hän huvittelihe joka päivä ratsastamalla Etnan rinteelle etsimään muinaisjäännöksiä.

Mutta tyttärelleen hän ei suinkaan ollut anteenksi antanut. Tosin hän asui tyttärensä katon alla, mutta kohteli häntä kuin vierasta naista eikä koskaan näyttänyt rakastavansa häntä. Donna Mikaela pysytteli syrjässä eikä ollut huomaavinaanakaan. Hän ei enää voinut pitää isänsä vihaa niin vakavana. Tuo vanha mies, jota hän rakasti, luuli voivansa vuoden toisensa jälkeen aina vain vihata häntä! Hän eläisi lähellä tytärtään, kuulisi hänen puhuvan, näkisi hänen silmänsä ja olisi hänen rakkautensa ympäröimänä, ja jaksaisi sittenkin aina vain vihata häntä! Oi, hän ei tuntenut tytärtään eikä itseään! Donna Mikaela istui usein kuvittelemassa, kuinka kaikki tapahtuisi, kun hänen isänsä täytyisi tunnustaa olevansa voitettu, kun hänen täytyisi näyttää tyttärelleen, että hän häntä rakasti.

Eräänä päivänä, kun donna Mikaela seisoj verannallaan ja liehutti liinaa isällensä, joka oli lähtenyt ratsastamaan pienellä, tummanruskealla ponilla, nousi sinne puodistaan don Ferrante puhuakseen vaimonsa kanssa. Ja don Ferrantella oli sanottavana se, että hänen oli onnistunut lunastaa donna Mikaelan isälle jäsenyyt Catanian "Pyhän sydämen veljeskuntaan".

Mutta vaikka don Ferrante puhuikin hyvin selvästi, ei donna Mikaela näyttänyt lainkaan häntä ymmärtävän.

Don Ferranten täytyi uudestaan kertoa, että hän oli eilen ollut Cataniassa ja silloin hänen oli onnistunut hankkia cavaliere Palmerille pääsy erääseen veljeskuntaan. Hän saisi tulla sinne kuukauden kuluttua.

Donna Mikaela kysyi vain: "Mikä on tarkoituksesi? Mikä on tarkoituksesi?"

"Oi, voi", sanoi don Ferrante, "etkö käsitä, että minä olen voinut kyllästyä ostamaan isällesi kallista viiniä mannermaalta, ja että minua itseänikin haluttaisi kerran ratsastaa Domenicolla?"

Kun hän oli sanonut tämän, aikoi hän lähteä. Eihän ollut mitään lisättävänä.

"Mutta sano toki ensin, minkälainen veljeskunta se on?" sanoi donna Mikaela. — "Minkälainen! Siellä asuu joukko vanhoja miehiä!" — "Köyhiä vanhuksia?" — "No, ei niin rikkaitakaan." — "Ei kai niillä ole yksityisiä huoneita?" — "Ei, mutta hyvin suuret makuusalit." — "Ja ne syövät peltiastioista kattamattomassa pöydässä?" — "Ei, ovat ne posliinia." — "Mutta ei ole pöytäliinaa?" — "Herra Jumala, jos pöytä kerran on puhdas, niin!"

Hän lisäsi saadakseen vaimonsa vaikenemaan: "Siellä asuu peräti kunnan väkeä. Saatan sanoa, ettei sinne aivan ilman epäilystä otettu cavaliere Palmeria."

Sitten don Ferrante lähti. Hänen vaimonsa tuli hyvin alakuloiseksi, mutta samalla hän suuttui. Hänestä tuntui, että don Ferrante oli luopunut arvostaan ja säätyluokastaan ja muuttunut tavalliseksi viheliäiseksi kauppiaksi.

Hän sanoi aivan ääneen, vaikkei kukaan häntä kuullut, että kesäpalatsi oli vain suuri ja ruma

talonrähjä ja Diamante köyhä ja kurja kaupunki.

Eikä hän tietystikään antaisi isänsä muuttaa. Sen saisi don Ferrante nähdä. Kun he olivat syöneet päivällistä, aikoi don Ferrante lähteä "Europan kahvilaan" pelaamaan dominoa, ja hän etsi hattuaan. Donna Mikaela otti hänen hattunsa ja seurasi häntä käytävään, joka kiersi koko rakennuksen. Kun he olivat tulleet kyllin kauas ruokasalista, ettei hänen isänsä voisi kuulla heitä, sanoi hän kiivaasti:

"Onko sinulla jotain isää vastaan?" — "Hän käy liian kalliiksi." — "Mutta olethan sinä rikas." — "Kuka sinulle on sellaista uskotellut? Etkö näe, kuinka minä saan ponnistella?" — "Säästä sitten ennemmin jossain muussa." — "Rupean kyllä muussakin säästämään. Giannita on saanut tarpeeksi lahjoja." — "Ei, säästä jossain, joka koskee minua!" — "Sinua? Sinä olet minun vaimoni, ja sinun suhteesi pitää kaiken olla ennallaan."

Donna Mikaela seiso hetken äänetönnä. Hän ajatteli, mitä hän sanoisi sellaista, joka säikähdyttäisi hänen miestänsä.

"Jos minä nyt olen sinun vaimosi, tiedätkö, miksi minä olen se?" — "Tiedän kyllä." — "Tiedätkö myöskin, mitä kirkkoherra minulle lupasi?" — "Se on kirkkoherran asia, mutta minä teen, mitä minun vallassani on." — "Olet kai kuullut, että minä erkanin kaikista ystäväistäni Cataniassa, kun sain tietää, että isäni oli pyytännyt heiltä apua eikä saanut." — "Sen tiedän." — "Ja että minä muutin tänne Diamanteen, jotta hän pääsisi näkemästä niitä ja häpeämästä niiden edessä?" — "Eivät ne tulekaan veljeskuntaan." — "Kun tämän kaiken tiedät, etkö pelkää tehdä mitään isälleni?" — "Pelkää? Ei, vaimoani minä en pelkää."

"Enkö ole tehnyt sinua onnelliseksi?" kysyi nyt donna Mikaela. — "Olet kyllä", vastasi don Ferrante välinpitämättömästi. — "Eikö sinusta ole ollut hauskaa laulaa minulle? Eikö sinusta ole tuntunut hyvälle, että minä olen pitänyt sinua Sisilian jalomielisimpänä miehenä? Eikö sinusta ole ollut hauskaa, että minä olen viihtynyt tässä vanhassa palatsissa? Miksi pitää tämän kaiken nyt loppua?"

Don Ferrante laski kätensä vaimonsa olkapäälle ja varoitti häntä. "Muista, ettet ole naimisissa minkään hienon herran kanssa Via Etnealta!" — "Kyllä muistan." — "Täällä vuorella on toinen tapa. Täällä tottelevat vaimot miestänsä. Emmekä me välitä kauneista sanoista. Mutta jos me niitä tahdomme, tiedämme kyllä, kuinka me ne esille saamme."

Kun don Ferrante puhui, säikähti hänen vaimonsa. Seuraavassa silmänräpäyksessä hän oli polvillaan miehensä edessä. Oli pimeä ilta, mutta valaistuista huoneista tunki sen verran valoa, että don Ferrante voi nähdä vaimonsa silmät. Palavassa rukouksessa ne, ihanina kuin tähdet, katsoivat häneen.

"Ole armelias! Et tiedä, kuinka häntä rakastan!" Don Ferrante nauroi. "Noin sinun olisi pitänyt alkaa. Nyt sinä olet minut suuttanut." Donna Mikaela oli yhä polvillaan ja katsoi mieheensä. "Hyvä on", sanoi tämä, "että tästälähin tiedät, kuinka sinun tulee käyttäytyä". Yhä oli donna Mikaela liikkumatta. Silloin kysyi don Ferrante: "Minäkö sen sanon hänelle, vai sanotko sinä?"

Donna Mikaelaa hävetti, että hän oli nöyrytynyt. Hän nousi seisomaan ja vastasi arvokkaasti: "Minä sanon sen hänelle, muita en ennenkuin viimeisenä päivänä. Mutta sinä et saa antaa hänen huomata mitään."

"En, en minä saa", sanoi hän matkien. "Kernaamminhan minä kuuntelen lyhytaikaista voivotusta."

Mutta kun don Ferrante oli mennyt, nauroi donna Mikaela. Luuliko don Ferrante voivansa tehdä, mitä tahtoi hänen isälleen? Hän tiesi kyllä, kuka auttaisi.

* * * * *

Diamanten tuomiokirkossa oli ihmeitätekevä madonnankuva, ja tällainen on sen tarina.

Kauan, kauan sitten asui erakko luolassa Monte Chiarolla. Ja tämä erakko näki unta, että Catanian satamassa oli laiva, jossa oli lastina pyhimystenkuvia, ja niitten joukossa oli yksi niin pyhä, että englantilaiset, jotka ovat rikkaampia kuin kaikki muut, olisivat maksaneet siitä sen painon kultaa. Heti kun erakko heräsi unestaan, lähti hän Cataniaan. Kun hän oli tullut sinne, huomasi hän uneksineensa totta. Satamassa oli laiva, jolla oli lastina pyhimystenkuvia, ja kuvien joukossa oli se pyhä madonna, joka kaikkia muita oli pyhempi. Nyt rukoili erakko, ettei kapteeni veisi tätä kuvaa pois Sisiliasta, vaan lahjoittaisi sen hänelle. Mutta kapteeni kielsi. "Minä vien sen Englantiin", sanoi hän, "ja englantilaiset maksavat siitä sen painon kultaa." Erakko rukoili yhä uudelleen. Viimein kapteeni antoi miestensä ajaa hänet maihin, ja purjeet vedettiin ylös.

Näytti siltä, että Sisilia kadottaisi tuon pyhän kuvan, mutta erakko laskeutui polvilleen eräälle rannan laavamöhkäleelle ja rukoili Jumalaa, ettei niin kävisi. Ja mitä tapahtui? Laiva ei päässyt lähtemään. Ankkuri oli nostettu, purjeet vedetty ja tuuli puhalsi, mutta kokonaista kolme päivää laiva oli liikkumattomana, aivan kuin kallio. Kolmantena päivänä tarttui kapteeni madonnankuvaan ja heitti sen erakolle, joka yhä oli rannalla. Ja heti laiva lähti kiitämään satamasta. Mutta erakko vei kuvan Monte Chiarolle, ja se on vieläkin Diamantessa, missä sillä on oma kappeli ja alttarinsa tuomiokirkossa.

Tämän madonnan luo donna Mikaela nyt lähti rukoilemaan isänsä puolesta.

Hän löysi madonnan kappelin, joka oli rakennettu erääseen pimeään tuomikirkon nurkkaukseen. Siellä olivat seinät kokonaan muistoesineitten, hopeasydänten ja taulujen peitossa. Niitä olivat lahjoittaneet kaikki ne, joita Diamanten madonna oli auttanut.

Kuva oli hakattu mustasta marmorista, ja kun donna Mikaela näki sen seisovan komerossaan, korkeana ja tummana ja melkein kultaisen ristikon peitossa, oli hän huomaavinaan, että sen kasvot olivat kauniit ja että ne säteilivät lempeyttä. Ja hänen sydämensä täytti toivo.

Täällä oli taivaitten mahtava kuningatar, täällä oli hyvä Maria-äiti, täällä se murheellinen, joka ymmärsi kaikki tuskat, täällä oli hän, joka ei sallisi donna Mikaelan menettävän isäänsä.

Täältä hän heti saisi avun. Hänen ei tarvitsisi muuta kuin polvistua ja kertoa hätänsä, ja musta madonna auttaisi häntä.

Rukoillessaan tuntui hänestä, että don Ferrante varmasti jo tällä hetkellä muutti mielipiteensä. Kun hän tulisi kotiin, astuisi don Ferrante häntä vastaan ja sanoisi hänelle, että hän sai pitää isänsä.

Oli aamu kolme viikkoa myöhemmin.

Donna Mikaela astui ulos kesäpalatsista aikoen aamumessuun, mutta ennen kirkkoon menoa tahtoi hän käydä donna Elisan puodissa ostamassa vahakynttilän. Oli vielä niin aikaista, että hän oli peljännyt, ettei puoti edes olisi auki, mutta se olikin, ja hän tuli hyvin iloiseksi, kun nyt saisi lahjan mustalle madonnalle.

Puoti oli tyhjä, kun donna Mikaela astui sisään, ja hän aukaisi ja sulki ovea, jotta kellon kilinä kutsuisi donna Elisan puotiin. Viimein tuli joku, mutta se ei ollut donna Elisa, vaan muuan nuori mies.

Nuori mies oli Gaetano, jonka donna Mikaela tuskin tunsi. Sillä Gaetano oli kuullut niin paljon puhuttavan hänestä, että hän pelkäsi kohdata häntä, ja aina kun donna Mikaela oli tullut donna Elisan luo, oli Gaetano sulkeutunut työhuoneeseen. Donna Mikaela tiesi hänestä vain sen, että hän aikoi lähteä Diamantesta ja että hän lakkaamatta leikkasi pyhimysten kuvia, jotta donna Elisalla olisi jotain myymistä, sillä aikaa kun Gaetano ansaitsi suuria rikkauksia kaukana Argentiinassa.

Kun hän nyt näki Gaetanon, oli tämä hänestä niin kaunis, että hän tunsi oikein iloa. Hän oli silloin niin täynnä levottomuutta kuin vainottu eläin, muttei mikään suru maailmassa voinut estää häntä tuntemasta iloa, niinpian kuin hän näki jotain kaunista.

Hän kysyi itseltään, missä oli nähnyt Gaetanon ennen, ja muisti nähneensä hänen kasvonsa isänsä ihanassa taulukokoelmassa Catanian palatsissa. Siinä hän ei ollut työpuserossaan, vaan hänellä oli ollut musta felbhattu ja siinä pitkä, liehuva valkoinen sulka, ja leveä pitsikaulus samettinutulla. Ja hänet oli maalannut suuri mestari van Dyck.

Donna Mikaela pyysi Gaetanolta vahakynttilää, ja tämä alkoi etsiä sellaista. Ja nyt tapahtui se kumma, että Gaetano, joka joka päivä näki tämän pikku puodin, tuntui olevan siinä aivan vieras. Hän etsi vahakynttilää rukousnauhalaatikoista ja pienistä medaljongiketeloista. Hän ei löytänyt sitä ja hän kävi niin kärsimättömäksi, että kaasi kumoon laatikoita ja särki keteloita. Syntyi kauhea hävitys ja kaikki meni epäjärjestykseen. Ja se oikein surettaisi donna Elisaa, kun hän tulisi kotiin.

Mutta donna Mikaelasta oli hauska nähdä, kuinka Gaetano pudisteli otsaltaan tuuheata tukkaansa ja kuinka hänen kullankävyiset silmänsä loistivat kuin keltainen viini auringonsäteitten virratessa sen läpi. Hän tunsi lohdutusta nähdessään jonkun, joka oli niin kaunis.

Silloin donna Mikaela pyysi anteeksi niiltä jaloilta herroilta, jotka suuri mestari van Dyck oli maalannut. Sillä hän oli monasti sanonut heille: "Oi signor, te olette kyllä ollut kaunis, mutta noin tumma ja noin kalpea ja noin surumielinen ette ole voinut olla. Eikä teillä ole ollut tuollaisia tulisilmiä. Vaan tämän on mestari, joka teidät on maalannut, pannut kasvoillenne." Mutta kun donna Mikaela näki Gaetanon, huomasi hän, että kaikki se saattoi löytyä ihmiskasvoissa, ja ettei mestarin ollut tarvinnut lisätä mitään. Sen vuoksi hän pyysi anteeksi niiltä vanhoilta jaloilta herroilta.

Sillä välin Gaetano oli löytänyt pitkät kynttilälaatikot, jotka olivat tiskin alla samassa paikassa kuin

aina ennenkin. Ja hän antoi donna Mikaelalle kynttilän, muttei tiennyt, mitä se maksoi, vaan sanoi, että sen voisi myöhemmin maksaa. Kun donna Mikaela pyysi jotain, mihin kääriä kynttilän, sai hän Gaetanon sellaiseen tuskaan, että hänen täytyi ryhtyä auttamaan.

Surren hän ajatteli, että tuollainen mies aikoi lähteä Argentiinaan.

Gaetano jätti donna Mikaelan tehtäväksi kääriä kynttilän paperiin ja asettui sillä aikaa tarkastelemaan häntä. Donna Mikaela olisi toivonut voivansa pyytää, ettei Gaetano katselisi häntä nyt, kun hänen kasvonsa kuvastivat vain toivottomuutta ja kurjuutta.

Gaetano oli katsellut donna Mikaelan piirteitä vain hetkisen, kun hän hypähti pienelle tikapuulle, otti korkeimmalta hyllyltä kuvan ja toi sen donna Mikaelalle. Se oli kullattu ja maalattu puuenkeli, pieni San Michele taistelussa paholaisen kanssa. Hän kieritteli sen esiin paperin ja pumpulin seasta.

Hän ojensi sen donna Mikaelalle ja pyysi häntä ottamaan sen vastaan. Hän tahtoi lahjoittaa sen donna Mikaelalle, sanoi hän, sillä se oli paras, mitä hän koskaan oli leikannut. Hän oli niin varma, että sillä oli suurempi voima kuin hänen muilla kuvillaan, että hän oli asettanut sen syrjään ylimmälle hyllylle, jottei kuka tahansa saisi nähdä sitä ja ostaa. Hän oli kieltänyt donna Elisaa myymästä sitä kellekään muulle kuin sille, jolla oli suuri suru. Ja nyt pitäisi donna Mikaelan ottaa se.

Hän epäili. Hänestä tuo mies oli melkein liian lähentelevä.

Mutta Gaetano pyysi häntä katsomaan, kuinka hyvin kuvaili leikattu. Näkikö hän, että pääenkelin siivet olivat pörrössä vihasta ja että Lucifero painoi kyntensä hänen reiteensä? Näkikö hän, kuinka San Michele syöksi keihäänsä viholliseensa ja kuinka hän rypisti otsaansa ja puristi yhteen huulensa?

Hän tahtoi pistää tuon pikku kuvan donna Mikaelan käteen, mutta tämä veti kätensä hitaasti pois. Hän näki kyllä, että kuva oli kaunis ja voimallinen, sanoi hän, mutta hän tiesi, ettei se voisi auttaa häntä. Hän kiitti Gaetanoa lahjasta, mutta ei tahtonut ottaa sitä vastaan.

Silloin Gaetano tempaisi kuvan käteensä, kääri sen paperiin ja pumpuliin ja asetti taasen paikoilleen.

Eikä hän puhunut mitään donna Mikaelalle, ennenkuin kuva oli kääritty ja asetettuna syrjäiseen paikkaansa.

Mutta silloin hän kysyi, miksi donna Mikaela tuli ostamaan vahakynttilää, ellei hän ollut uskovainen. Oliko hänen tarkoituksensa sanoa, ettei hän luottanut San Micheleen? Eikö hän sitten tiennyt, että San Michele oli voimallisin enkeleistä ja että juuri hän oli voittanut Luciferon ja syössyt sen Etnaan? Epäilikö hän tämän totuutta? Eikö hän tiennyt, että San Michele taistelussa kadotti yhden siipisulkansa ja että se löydettiin Caltaniseltasta? Tiesikö hän sen vai eikö tiennyt? Vai mitä hän tarkoitti sillä, ettei San Michele muka voisi auttaa? Uskoiko hän sitten, etteivät mitkään pyhimykset voineet auttaa? Ja hän itse, Gaetano, seisoi kaiket päivät työhuoneessaan leikellen pyhimyksiä! Tekisikö hän sitä, elleivät ne mihinkään kelpaisi? Luuliko hän Gaetanoa petturiksi?

Mutta koska donna Mikaela oli yhtä harras uskovainen kuin Gaetano, ajatteli hän, ettei tällä ollut oikeutta puhua noin, ja se kiihoitti häntä sanomaan vastaan.

"Mutta sattuuhan kumminkin välistä, etteivät pyhimykset auta", sanoi hän Gaetanolle. Ja kun tämä katseli häntä epäillen, sai hän vastustamattoman halun todistaa väitteensä, ja hän kertoi, kuinka hänelle oli madonnan nimessä luvattu, että jos hänestä tulisi don Ferranten uskollinen puoliso, hänen isänsä saisi nauttia huoletonta vanhuutta. Mutta nyt hänen miehensä tahtoi lähettää isän muutamaan veljeskuntaan, joka oli köyhä kuin vaivaistalo ja ankara kuin vankila. Eikä madonna ollut tätä estänyt, vaan se tapahtuisi kahdeksan päivän perästä.

Gaetano kuunteli hyvin vakavana. Ja juuri se sai donna Mikaelan kertomaan hänelle koko asian.

"Donna Mikaela", sanoi hän, "kääntykää tuomiokirkon mustan madonnan puoleen".

"Luuletteko sitten, etten ole rukoillut häntä?"

Silloin Gaetano punastui ja sanoi melkein vihassa: "Ette kai tahdo sanoa, että olette turhaan kääntynyt mustan madonnan puoleen?"

"Olen rukoillut häntä turhaan nämä kolme viime viikkoa, rukoillut, rukoillut häntä."

Kun donna Mikaela puhui tätä, saattoi hän tuskin hengittää. Häntä itketti oma itsensä, sentähden että hän joka päivä oli odottanut apua ja joka päivä pettynyt eikä kumminkaan tiennyt parempaa neuvoa

kuin uudelleen tarttua rukouksiinsa. Ja hänen kasvoistaan näkyi, että hänen sielunsa eli uudelleen kaiken, mitä hän oli kärsinyt, kun hän joka päivä oli odottanut rukoustensa kuulemista ja kun aika oli luistanut hänen käsistään.

Mutta Gaetano ei tullut liikutetuksi, vaan seisoi hymyillen ja rummutti muutamaan lasilaatikoista, jotka olivat tiskillä.

"Oletteko ainoastaan *rukoillut* madonnaa?" sanoi hän.

Ainoastaan rukoillut, ainoastaan rukoillut! Mutta olihan hän luvannutkin madonnalle jättää pois kaikki syntinsä. Hän oli mennyt kujalle, jonka varrella hän ensin oli asunut, hoitamaan sitä sairasta vaimoa, jolla oli haava jalassa. Hän ei koskaan mennyt kerjäläisen ohi antamatta almuja.

Ainoastaan rukoillut! Ja hän sanoi Gaetanolle, että jos madonna olisi kyennyt auttamaan häntä, olisi sen pitänyt olla tyytyväinen hänen rukouksiinsa. Hän oli viettänyt päiviä tuomiokirkossa. Ja sitä tuskaa, sitä tuskaa, joka häntä ahdisti! Eikö sitä otettaisi huomioon?

Gaetano vain kohotti olkapäitä. Eikö donna Mikaela ollut koettanut mitään muuta?

Mitään muuta! Mutta eihän koko maailmassa ollut mitään, jota hän ei olisi koettanut. Hän oli antanut hopeasydämiä ja vahakynttilöitä. Hän istui alituisen rukousnauha käsissä.

Gaetano ärsytti häntä. Ei hän pitänyt minkään arvoisena sitä, mitä donna Mikaela oli tehnyt, vaan kysyi yhä: "Eikö mitään muuta? Eikö mitään muuta?"

"Mutta pitäisihän teidän ymmärtää!" sanoi hän. "Don Ferrante ei anna minulle niin paljon rahaa. En voi tehdä enempää. Nyt viimeinkin on minun onnistunut hankkia silkkilankaa ja silkkikangasta ommellakseni alttariliinan. Pitäisihän teidän ymmärtää!"

Mutta Gaetano, joka kaikki päivät oli tekemisissä pyhimysten kanssa, tunsu sen ihmeellisen voiman ja innon, jolla he olivat pakoittaneet Jumalaa kuulemaan heidän rukouksiaan, ja hän hymyili pilkkallisesti donna Mikaelalle, kun tämä luuli voivansa pakoittaa madonnaa vahakynttiläin liekillä ja alttariliinoilla.

Kyllä hän ymmärsi, vastasi hän. Kaikki oli hänestä selvää. Noinhan aina kävi pyhimysparkojen. Koko maailma rukoili pyhimysten apua, mutta harvat ymmärsivät, kuinka heidän tulisi menetellä, jotta heidän rukouksensa kuultaisiin. Ja perästäpäin sanottiin, etteivät pyhimykset pystyneet mihinkään. Kaikkia, jotka tiesivät, kuinka heidän tuli rukoilla, autettiin.

Donna Mikaela nosti silmänsä innokkaasti odottaen. Gaetanon sanoista tulvi sellainen voima ja vakaumus, ja donna Mikaela alkoi uskoa, että tuo mies voisi opettaa hänelle oikean, pelastavan sanan.

Mutta Gaetano otti kynttilän, joka oli tiskillä donna Mikaelan edessä ja heitti sen takaisin laatikkoon ja sanoi hänelle, mitä hänen tuli tehdä. Hän kielsi häntä antamasta madonnalle lahjoja ja rukoilemasta häntä ja tekemästä mitään köyhien hyväksi. Hän sanoi donna Mikaelalle, että hän tulisi repimään rikki tämän alttariliinan, jos hän ompelisi siihen enää pistettäköön.

"Näyttäkää hänelle, donna Mikaela, kuinka tärkeä tämä on teille!" sanoi hän ja loi pakoittavalla voimalla häneen silmänsä. "Herra Jumala, voinettehan keksiä jotain, joka osoittaa hänelle, että nyt on kysymyksessä tosi eikä leikki! Voinettehan näyttää hänelle, ettette tahdo jäädä elämään, ellei teitä auteta! Aiotteko edelleenkin olla uskollinen don Ferrantelle, jos hän lähettää pois isänne? Tietysti aiotte. Ellei madonnan tarvitse olla peloissaan siitä, mitä saattaisitte tehdä, miksipä hän teitä auttaisi?"

Donna Mikaela vetäytyi taaksepäin. Gaetano astui nopeasti tiskin ääreen ja tarttui kiinni hänen kappansa hihaan.

"Ymmärrättekö, teidän tulee näyttää hänelle, että voitte joutua turmioon, ellette saa apua. Te heittäydytte syntiin ja kuolemaan, ellette saa, mitä tahdotte. Sillä tavalla pyhimyksiä pakoitetaan."

Donna Mikaela tempautui irti hänestä ja lähti pois sanomatta sanaakaan. Hän kiirehti pitkin kierteissä kohoavaa katuja, saapui tuomiokirkkoon ja heittäytyi aivan kauhuissaan maahan mustan madonnan alttarin ääreen.

Tämä tapahtui lauantai-aamuna, ja sunnuntai-iltana donna Mikaela näki Gaetanon uudelleen. Sillä silloin oli kaunis kuutamo, ja Diamantessa on tapana, että kuutamoiltoina kaikki lähtevät kaduille kävelemään. Kohta kun kesäpalatsin asukkaat olivat astuneet ulos ovesta, tapasivat he tuttuja. Silloin oli donna Elisa tarttunut cavaliere Palmerin käsivarteen ja sindaco Voltaro oli liittynyt don Ferranteen keskustellakseen vaaliasioista, mutta Gaetano astui donna Mikaelan luokse, sillä hän tahtoi kuulla, oliko tämä seurannut hänen neuvoansa.

"Oletteko lakannut ompelemasta sitä alttariliinaa?" sanoi hän.

Mutta donna Mikaela vastasi, että hän oli koko eilispäivän sitä ommellut.

"Siinä tapauksessa tosiaankin te itse turmelette asianne, donna Mikaela?"

"Niin, nyt sitä ei enää voikaan auttaa, don Gaetano."

Donna Mikaela jättäytyi hieman jälkeen, niin että he pysyivät matkan päässä muista, sillä hänellä oli jotain puhuttavaa Gaetanolle. Ja kun he tulivat Porta Etnealle, kääntyi hän kulkemaan läpi portin ja he astuivat niitä polkuja, jotka hiipivät Monte Chiaron palmulehtoihin.

He eivät olleet voineet kulkea ihmisvilinässä kaduilla. Donna Mikaela puhui sellaista, että Diamanten väki olisi kivittänyt hänet, jos se olisi kuullut.

Hän kysyi Gaetanolta, oliko tämä koskaan nähnyt tuomiokirkon mustaa madonnaa. Hän itse ei ollut nähnyt häntä ennenkuin eilen. Madonna oli kai senvuoksi asettunut niin pimeään nurkkaan, ettei kukaan voisi nähdä häntä. Hänhän oli musta, ja hänen edessään oli ristikko. Ei kukaan voinut häntä nähdä.

Mutta tänään oli donna Mikaela nähnyt hänet. Tänään oli ollut joku madonnan juhlapäivä ja hänet oli nostettu esille komerostaan. Hänen kappelinsa lattia ja seinät olivat verhotut valkeisiin mantelinkukkiin, ja hän itse oli seisonut alhaalla alttarilla, tummana ja korkeana, valkean kukkaloiston ympäröimänä.

Mutta kun donna Mikaela oli nähnyt hänet, oli hän joutunut epätoivoon. Sillä kuva ei ollut minkään madonnan. Oi, häpeää, häpeää! Se oli aivan selvästi vanha jumalatar. Joka vähääkään tiesi, ei saattanut erehtyä. Hänellä ei ollut kruunua vaan kypärä; ei hänellä ollut lasta käsivarrellaan vaan kilpi. Se oli Pallas Athene. Ei se ollut mikään madonna. Ei, ei!

Että juuri täällä Diamantessa palveltaisiin sellaista kuvaa! Että juuri täällä asetettaisiin esille sellainen häpäisijä ja sitä palveltaisiin! Tiesikö Gaetano, mikä oli pahin onnettomuus? Heidän madonnansa oli niin ruma. Se oli jo alkanut mureta eikä se koskaan ollut ollutkaan mikään taideteos. Se oli niin ruma, ettei siihen voinut katsoa.

Että hän olikaan antanut noitten tuhansien muistoesineitten, jotka riippuivat kappelissa, narrata itseään, että hän olikaan uskonut kaikkia niitä taruja, joita siitä kulki! Ja tuhlannut kolme viikkoa rukoilemalla häntä. Selvähän nyt oli, miksei hän ollut saanut apua! Se ei ollut mikään madonna, se ei ollut mikään madonna!

He kulkivat sitä tietä, joka käy Monte Chiaron ympäri kaupunginmuurin alapuolella. Koko maailma oli valkeana heidän ympärillään. Valkea sumu seppelöi vuoren juurta, ja mantelipuut kaukana Etnalla aivan loistivat valkeina. Väliin he itsekin joutuivat suuren mantelipuun alle, ja heidän yllään kaartuivat sen kimmeltävät oksat, niin täynnä kukkia kuin olisivat ne olleet hopeakylpyyn kastetuita. Kuunvalo oli niin voimakas, että kaikki kadotti värinsä ja muuttui valkeaksi. Saattoi melkein ihmetellä, ettei sitä tuntenut, ettei se lämmittänyt, ettei se häikäissyt silmiä.

Donna Mikaela mietti ihmeissään, mahtoiko kuunvalo estää Gaetanoa tarttumasta häneen ja heittäjästä häntä Simetoon, kun hän häpäisi mustaa madonnaa.

Gaetano kulki äänetönnä ja tyynenä donna Mikaelan vieressä, mutta peljäten tämä odotti, mitä hän tulisi tekemään. Mutta vaikka hän kuinka pelkäsi, hän ei voinut vaieta.

Kaikkein kauhein oli hänellä vielä ilmaisematta. Hän sanoi, että hän oli koko päivän koetellut ajatella oikeata madonnaa ja että hän oli mieleensä johdattanut kaikki tämän kuvat, mitä hän oli nähnyt. Mutta se oli ollut turhaa, sillä heti kun hän ajatteli säteilevää taivaan kuningatarta, asettui väliin vanha musta jumalatar. Ja hän näki hänen tulevan kuivettuneena ja toimeliaana vanhanapiikana ja himmentävän kokonaan taivaan suuren kuningattaren, niin että hänellä ei ollut enää mitään madonnaa. Hän luuli, että oikea madonna oli suuttunut häneen, koska hän oli uhrannut liian paljon sille toiselle, ja että hän nyt kätki kasvonsa ja armonsä häneltä. Tuon väärän madonnan tähden syöstäisiin nyt hänen isänsä onnettomuuteen. Nyt hän ei enää saisi pitää häntä kotonaan. Nyt ei hän koskaan saisi häneltä anteeksi. Oi Jumala, oi Jumala!

Ja kaiken tämän hän sanoi Gaetanolle, joka kunnioitti Diamanten mustaa madonnaa enemmän kuin mitään muuta.

Gaetano tuli nyt aivan lähelle donna Mikaelaa ja tämä pelkäsi, että hänen viimeinen hetkensä oli tullut. Hän sanoi hiljaisella äänellä ikäänkuin puolustaakseen itseään. "Minä olen mieletön. Tuska tekee

minut mielettömäksi. En nuku koskaan."

Mutta Gaetano oli astellut aivan äänetönnä eikä ajatellut muuta kuin sitä, minkälainen lapsi donna Mikaela oli ja kuinka hän ei lainkaan ymmärtänyt sovittautua elämän mukaan.

Ja ennenkuin Gaetano itsekään oikein tiesi, oli hän vetänyt hyvin lempeästi donna Mikaelan puoleensa ja suudellut häntä, koska hän oli semmoinen ymmärtämätön ja neuvoton lapsi.

Donna Mikaelan valtasi sellainen hämmästys, ettei hän edes ennättänyt estää sitä. Eikä hän huutanut eikä paennut. Hän ymmärsi heti, että Gaetano oli suudellut häntä niinkuin suudellaan lasta. Hän kulki vain nopeasti edelleen ja alkoi sitten itkeä. Juuri tämä suudelma oli saanut hänet tuntemaan, kuinka voimaton ja hyljätty hän oli, ja kuinka hän kaipasi jotain, joka olisi vahva ja hyvä ja suojelisi häntä.

Olihan kauheata, että vaikka hänellä oli sekä isä että mies, hän oli niin hyljätty, että tämän vieraan piti tuntea sääliä häntä kohtaan.

Kun Gaetano näki hänen vartalonsa vavahtavan äänettömistä nyyhkytyksistä, tunsi hän itekin vapisevansa. Voimakas ja rajua liikutus valtasi hänet.

Taas hän tuli aivan donna Mikaelan viereen ja laski kätensä hänen käsivarrelleen. Ja kun hän puhui, ei hänen äänensä ollut kirkas ja varma, vaan käheä ja liikituksen tukahduttama.

"Paetkaa minun kanssani Argentiinaan, ellei madonna auta teitä!"

Nyt donna Mikaela sysäsi hänet luotaan. Ja Gaetano tunsi heti, ettei hän enää puhunut hänelle kuten lapselle. Donna Mikaela kääntyi ja lähti takaisin kaupunkiin. Gaetano ei seurannut häntä, vaan jäi seisomaan siihen tielle, missä hän oli suudellut häntä, ja hänestä tuntui ettei hän koskaan eläissään voisi jättää sitä paikkaa. —

Kaksi päivää uneksi Gaetano donna Mikaelasta, mutta kolmantena hän tuli kesäpalatsiin puhumaan hänelle.

Hän tapasi donna Mikaelan kattoterassilla ja sanoi heti, että tämän piti paeta hänen kanssaan.

Hän oli ajatellut sitä siitä asti, kun he erosivat. Hän oli seisonut työhuoneessaan ja mietiskellyt kaikkea, mitä oli tapahtunut, ja nyt hän oli päässyt selvyYTEEN.

Donna Mikaela oli ruusu, jonka ankara sirocco oli irti temmaissut oksasta ja säälittä kieritellyt ilmassa, jotta se ruusu sitten saisi sitä paremman rauhan ja suojan sydämellä, joka häntä rakasti. Hänen pitäisi ymmärtää, että Jumala ja kaikki pyhimykset toivoivat ja pyysivät, että he rakastaisivat toisiaan, muutoin eivät ne suuret onnettomuudet olisi tuoneet donna Mikaelaa Gaetanon läheisyyteen. Ja jos madonna kieltäytyikin auttamasta donna Mikaelaa, tapahtui se senvuoksi, että hän tahtoi vapauttaa hänet siitä uskollisuuden lupauksesta, jonka don Ferrante oli saanut. Sillä kaikki taivaassa tiesivät, että hän oli hänen, Gaetanon. Häntä varten hänet oli luotu, häntä varten hän oli kasvanut, häntä varten hän eli. Kun Gaetano oli suudellut häntä kuutamoisella tiellä, oli hän tuntenut olevansa kadotettu lapsi, joka kauan on harhaillut erämaassa ja nyt viimein tullut kotipiortille. Hänellä ei ollut mitään, mutta hän, donna Mikaela, oli hänen kotinsa ja kotilietensä, siinä oli se perintöosuus, jonka Jumala oli hänelle tarkoittanut, ainoa maailmassa, mikä oli hänen.

Senvuoksi Gaetano ei voinut jättää donna Mikaelaa tänne. Hänen täytyi lähteä mukaan, hänen täytyi, täytyi.

Gaetano ei lainkaan ollut polvillaan donna Mikaelan edessä. Hän puhui seisoaltaan, kädet nyrkissä ja silmäin leimutessa. Hän ei rukoillut donna Mikaelaa, hän käski häntä lähtemään mukaan, koska hän oli Gaetanon.

Ei ollut suinkaan synty viedä häntä pois, pikemminkin se oli Gaetanon velvollisuus. Kuinka Mikaelan kävisi, jos Gaetano hänet jättäisi?

Donna Mikaela kuunteli häntä liikahtamatta. Hän istui äänetönnä pitkän aikaa senkin jälkeen, kun Gaetano oli lakannut puhumasta.

"Milloin matkustatte?" kysyi hän viimein.

"Diamantesta lähden lauantaina."

"Ja koska lähtee laiva?"

"Se lähtee sunnuntai-aamuna Messinasta."

Donna Mikaela nousi ja astui pengermän portaita kohti.

"Isäni matkustaa Cataniaan lauantaina", sanoi hän. "Minä pyydän don Ferrantelta, että saan saattaa hänet sinne." Hän astui pari porrasta alemmas, aivan kuin ei aikois enää sanoa mitään. Sitten hän pysähtyi. "Jos silloin tapaatte minut Cataniassa, seuraan teitä, mihin tahdotte."

Hän kiiruhti alas portaita. Gaetano ei koettanut pidättää häntä. Tulisi kyllä aika, jolloin hän ei pakenisi häntä. Hän tiesi, että donna Mikaelan täytyi ruveta häntä rakastamaan.

* * * * *

Koko perjantai-iltapäivän donna Mikaela oli viettänyt tuomiokirkossa. Hän oli tullut madonnan luo ja heittäytynyt epätoivoissaan maahan hänen jalkoihinsa. "Oi, madonna mia, madonna mia! Tuleeko minusta huomenna karannut vaimo? Saavatko ihmiset tosiaankin syytä sanoa minusta vaikka mitä pahaa?" Ja silloin näytti kaikki hänestä yhtä hirveältä. Häntä kauhistutti pakeneminen Gaetanon kanssa, mutta hän ei käsittänyt, kuinka hän saattaisi jäädä don Ferranten luo. Hän vihasi niin yhtä kuin toistakin. Ei kumpikaan näyttänyt voivan tarjota hänelle muuta kuin onnettomuutta.

Hän näki kyllä, ettei madonna häntä auttaisi. Ja nyt hän viimein kysyi itseltään, eikö hän joutuisi suurempaan kurjuuteen paetessaan Gaetanon kanssa kuin jäädessään don Ferranten luo. Maksoiko vaivaa saattaa itsensä häpeään kostaakseen siten miehelleen?

Ja saattoiko mikään olla inhoitavampaa kuin paeta miehen kanssa, jota hän ei rakastanut?

Hän väentelihe tuskissaan. Koko viikon oli kalvava levottomuus häntä ahdistanut. Kauheinta oli, ettei hän koskaan voinut nukkua. Hänen ajatuksensa eivät enää olleet selviä, terveitä.

Yhä uudestaan ja uudestaan hän aloitti rukouksensa. Mutta sitten hän ajatteli: "Madonna ei voi auttaa minua." Ja hän lakkasi heti.

Silloin hän tuli ajatelleeksi entisiä surun aikoja ja hän muisti sitä pientä kuvaa, joka kerran oli auttanut häntä, kun hän oli ollut yhtä suuressa epätoivossa.

Hän kääntyi tulisella innolla rukouksissaan tuon pienen, köyhän lapsen puoleen. "Auta minua, auta minua! Auta vanhaa isääni, ja auta minua itseäni, etten lankeaisi pahuuden ja koston kiusaukseen!"

Kun hän tänä yönä pani maata, jatkuivat tuskat ja taistelut. "Kunpa vois in vain nukkua edes yhden ainoan tunnin", sanoi hän, "niin tietäisin, mitä tahtoisin".

Gaetanon piti lähteä matkalleen varhain seuraavana aamuna. Donna Mikaela päätti viimein mennä puhuttelemaan häntä, ennenkuin hän matkusti, ja sanoa hänelle, ettei hän voinut seurata mukana. Hän ei jaksanut kestää sitä, että häntä pidettäisiin langenneena naisena.

Tuskin hän oli tämän päätöksen tehnyt, kun hän nukahti. Hän ei herännyt, ennenkuin kello seuraavana aamuna löi kymmentä. Ja silloin Gaetano oli jo matkustanut. Donna Mikaela ei saanutkaan sanotuksi hänelle, että hän oli katonut.

Mutta sitä hän ei ajatellutkaan. Unessa oli jotain uutta ja outoa tullut häneen. Hänestä tuntui, että hän yöllä oli elänyt taivaassa ja hengittänyt autuutta.

* * * * *

Mikäpä pyhimys tekisi ihmisille enemmän hyötyä kuin San Pasquale? Eiköpäs satu joskus, että ihmiset puhelevat jossain yksinäisellä paikalla metsissä tai vainioilla ja että he silloin joko puhuvat pahaa jostain tai suunnittelevat jotain tyhmää? No, huomaa nyt, että juuri kun he paraikaa puhuvat, kuulevat he viereltään rapinaa, niin että he ihmetellen katselevat ympärilleen, nakkasiko joku kiven heitä kohti. Ei kannata sen enempää katsella ympärilleen. Turhaa on juosta etsimään kiven heittäjää. Sen lähettää San Pasquale. Yhtä varmaan kuin taivaassa löytyy oikeutta, oli se San Pasquale. Hän kuuli, kuinka he puhuivat pahaa ja heitti yhden kivistänsä varoittaakseen heitä.

Ja sen, jota harmittaa, kun hänen pahat juonensa häiriytyvät, ei pidä lohduttautua sillä, että San Pasqualen kivet pian loppuisivat. Ne eivät suinkaan loppu. Niitä on niin paljon, että niitä riittää maailman viimeiseen päivään. Sillä tiedättekös, mitä San Pasquale teki, kun hän kulki täällä maan päällä, tiedättekö, mitä hän ajatteli enemmän kuin mitään muuta? San Pasquale huomasi kaikki pienet piikivet, jotka olivat hänen kulkemallaan tiellä, ja keräsi ne pussiinsa. Te, herra, te viitsitte tuskin kumartua ottamaan maasta soldoa, mutta San Pasquale poimi jokaisen piikiven, ja kun hän kuoli, vei hän ne kaikki mukanaan taivaaseen, ja siellä hän nyt istuu ja heittelee niillä kaikkia, jotka ovat ryhtymässä johonkin sopimattomaan.

Mutta tämä ei suinkaan ole ainoa hyöty, mitä San Pasquale ihmisille tuottaa. Hänpä se juuri antaa merkin silloin, kun joku kohta joutuu naimisiin tai kun joku kohta kuolee, ja hän voi antaa merkkejä muullakin kuin kivillä. Randazzossa istui vanha Saraedda-äiti tyttärensä tautivuoteen ääressä ja nukahti siihen. Mutta tytär makasi tiedotonna ja oli kuolemaisillaan eikä kukaan voinut ilmoittaa papeille. Miten heräsi äiti ajoissa? Miten hän heräsi, jotta saattoi lähettää miehensä pappilaan? Ei mistään muusta kuin siitä, että tuoli alkoi keinua edestakaisin ja natista ja narista, kunnes hän heräsi. Ja sen teki San Pasquale. Kukapa muu kuin San Pasquale ajattelisi semmoista?

Vielä on kerrottava yksi seikka San Pasqualesta. Tre Castagnissa eli pitkä Kristofero. Ei hän ollut mikään huono ihminen, mutta hänellä oli paha tapa. Hän ei voinut avata suutaan kiroomatta. Hän ei voinut sanoa kahta sanaa, ellei toinen niistä ollut kirous. Ja luuletteko, että vähääkään auttoi, vaikka vaimo ja naapurit kuinka varoittivat häntä? Mutta sänkynsä yläpuolella oli hänellä pieni taulu, joka esitti San Pasqualea, ja sen pienen kuvan onnistui auttaa häntä. Joka yö se heilui edestakaisin kehyksissään, heilui kovaa tai hiljaa, aina sen mukaan, kuinka hän oli päivällä kironnut. Ja mies huomasi, ettei hän saattaisi nukkua yhtenäkin yönä, ennenkuin lakkaisi kiroamasta.

Diamanteen on San Pasqualelle rakennettu kirkko Porta Etnean ulkopuolelle, vähän matkaa alaspäin vuorenrintettä. Se on peräti pieni ja halpa, mutta sen valkeat seinät ja punainen kupooli peittyvät somasti mantelipuitten keskelle.

Senvuoksi, kohta kun mantelipuut keväällä ovat kukassa, on San Pasqualen kirkko Diamanten kaunein. Sillä sen yli kaareutuvat kukkivat oksat täpötäynnään valkeita, kimmeltäviä kukkia kuin loistavin puku.

San Pasqualen kirkko on hyvin onneton ja hyljätty, sillä siellä ei enää koskaan voida pitää jumalanpalvelusta. Kun näet garibaldilaiset, jotka vapauttivat Sisilian, tulivat Diamanteen, majoittuivat he San Pasqualeen ja franciskaniluostariin, joka on kirkon vieressä. Ja itse kirkkoonkin he veivät järjettömiä luontokappaleita ja pitivät siellä niin hurjaa elämää naisten kanssa ja soiton remutessa, että sitä on siitä saakka pidetty häväistynä ja saastutettuna eikä sitä ole koskaan enää voitu avata jumalanpalvelusta varten.

Sen vuoksi muukalaiset ja ylhäinen väki huomaavat San Pasqualen vain silloin, kun mantelipuut ovat kukassa. Sillä vaikka koko Etnan rinne silloin onkin valkeanaan mantelinkukkia, seisovat kumminkin suurimmat ja komeimmat puut vanhan, aution kirkon ympärillä.

Mutta Diamanten köyhä kansa käy San Pasqualessa läpi koko vuoden. Sillä vaikka kirkko aina onkin suljettuna, mennään sinne kuitenkin anomaan neuvoa pyhimykseltä. San Pasqualen kuva on juuri sisäänkäytävän suussa suuren kivikatoksen alla, ja sen puoleen käännytään, kun tahdotaan kysellä jotain tulevaisuudesta. Ei kukaan ennusta tulevaisuutta paremmin kuin San Pasquale.

Nyt sattui, että juuri sinä aamuna kun Gaetano lähti Diamantesta, olivat pilvet syöksyneet alas Etnalta, niin tiheinä kuin ne olisivat olleet tomua, joka nousee lukemattomien sotajoukkojen jaloista, ja ne täyttivät koko ilman kuin mustasiipiset lohikäärmeet ja ne syöksivät sadetta ja purskuttivat sumua ja pimeyttä. Ja ilma Diamantessa tuli niin sakeaksi, ettei voinut nähdä toiselle puolen katua. Sumu kasteli kaiken, lattia oli yhtä märkä kuin kattokin, pihtipielet tihkuivat, portaitten käsipuut helmeilivät pisaroita, sumu värisi etehisissä ja huoneissa, niin että olisi voinut luulla niitten olevan täynnä savua.

Mutta juuri tänä aamuna aikaiseen, ennen sateen alkamista, lähti Cataniasta muuan rikas englantilaisnainen suurissa matkavaunuissaan tehdäkseen kierroksen ympäri Etnan. Mutta kun hän oli ajanut muutamia tunteja, alkoi hirmuinen sade, ja kaikki kietoutui sumuun. Koska hän ei tahtonut jättää näkemättä niitä ihania seutuja, joitten kautta hän matkusti, päätti hän ajaa lähimpään kaupunkiin ja viipyä siellä, kunnes rajuilma menisi ohi. Mutta se kaupunki oli juuri Diamante.

Tämä englantilaisnainen oli muuan miss Tottenham ja hän se juuri Cataniassa oli muuttanut asumaan palozzo Palmeriin. Kaiken sen joukossa mitä hän kuljetti mukanaan matkakirstuissaan, oli se Kristuksenkuva, jota donna Mikaela edellisenä iltana avukseen oli huutanut. Sillä tätä kuvaa, joka nyt jo oli vanha ja huonosti pidetty, englantilaisnainen kuljetti aina mukanaan muistona vanhasta ystävästä, joka oli lahjoittanut hänelle rikkautensa.

Mutta olisi voinut luulla, että San Pasquale tiesi, mikä suuri ihmeittäjäkuva oli, sillä hän näytti tahtovan tervehtiä tulijaa. Samalla hetkellä, kun miss Tottenhamin vaunut ajoivat sisään Porta Etneasta, San Pasqualen kirkonkellot alkoivat soida.

Ja ne soivat sitten koko päivän aivan itsestään.

San Pasqualen kellot eivät ole paljoa suuremmat kuin ne, joita kartanoissa käytetään kutsumaan kotiin työväkeä, ja sellaisina ne riippuvat pienen katoksen alla kirkon ulkopuolella, ja niitä soitetaan

vetämällä nuorasta, joka kulkee pitkin kirkon seinää.

Ei ole suinkaan raskasta saada kelloja soimaan, mutta eivät ne sentään niin kevyitä ole, että ne voisivat heilua aivan itsestään. Se, joka on nähnyt franciskaniluostarin vanhan Fra Felicen panevan jalkansa nuorasilmukkaan ja alkavan polkea, käsittää kyllä, etteivät kellot voi ruveta soimaan omasta voimastaan.

Mutta niin ne juuri tekivät tänä aamuna. Nuora oli tiukasti sidottu seinäkoukkuun eikä kukaan sitä liikuttanut. Eikä kukaan ollut ryöminyt katolle panemaan niitä liikkeeseen. Nähtiin selvästi, kuinka kellot heiluivat edestakaisin ja kuinka kielet löivät malmilaitaan. Ei voitu selittää, kuinka ne olivat alkaneet liikkua.

Kun donna Mikaela heräsi, olivat kellot jo soimassa ja hän makasi kauan hiljaa ja kuunteli kuuntelemistaan. Hän ei ollut koskaan kuullut mitään kauniimpaa. Hän ei tiennyt, että tämä oli mikään ihme, mutta hän makasi ajatellen, että tämä oli ihanaa. Hän mietti ihmeissään, voivatko tavalliset malmikellot tosiaankin soida sillä tavalla.

Eikähän voikaan tietää, minkälainen malmi sinä päivänä soi San Pasqualen kelloissa.

Donna Mikaelasta tuntui, kuin kellot sanoisivat hänelle, että nyt hänen piti olla iloinen, nyt hänen piti elää ja rakastaa, nyt häntä odotti jokin suuri ja kaunis, nyt hän ei enää koskaan saanut katua eikä koskaan olla surullinen.

Silloin hänen sydämensä hypähti kuin ylväässä tahdissa ja hän astui juhlallisesti erääseen suureen linnaan. Ja kelle saattoi tämä linna kuulua, kuka muu voi olla niin ihanan paikan omistaja kuin rakkaus?

Nyt sitä ei voi enää salata: kun donna Mikaela heräsi, tunsu hän rakastavansa Gaetanao eikä toivonut mitään parempaa kuin saada paeta hänen kanssaan.

Ja kun donna Mikaela aukaisi ikkunaluukun ja näki harmaan aamun, heitti hän sormisukun ja kuiskasi: "Oi aamu, sinä alat päivän, jolloin minä saan matkustaa, ja sinä olet kaunein aamu, mitä koskaan olen nähnyt, ja niin harmaa kuin oletkin, tahtoisin hyväillä ja suudella sinua."

Mutta kelloista hän kuitenkin enimmänsä piti.

Siitä ehkä voikin päätätä, että hänen rakkautensa oli voimakas, sillä kaikkia muita kiusoittivat nuo kellot, jotka eivät näyttäneet aikovankaan lakata soimasta. Ei kukaan välittänyt niistä ensimmäisen puolentunnin kuluessa. Silloin tuskin kuultiinkaan mitään soittoa, mutta toisen ja kolmannen...

Älköön kukaan luulko, etteivät San Pasqualen kellot saaneet ääntään kuuluviin. Niissä on aina kova kaiku ja nyt tuntui niitten ääni yhä vain kasvavan. Pian kuului siltä, ettei ylhäällä sumussa ollut mitään muuta kuin kelloja. Koko taivas tuntui riippuvan niitä täynnään, vaikkei niitä voinut nähdä pilvien tähden.

Kun donna Elisa ensin kuuli tuon kaiun, luuli hän San Giuseppen pienen kellon soivan ja sitten itse tuomiokirkon kellon. Senjälkeen hän oli kuulevinaan dominikaniluostarin kellon yhtyvän joukkoon, ja viimein hän tiesi varmasti, että kaikki kaupungin kellot soivat soimistaan, minkä jaksoivat, kaikki viiden luostarin ja seitsemän kirkon kellot. Hän oli tuntevinaan ne kaikki, kunnes hän viimein kysyi ja sai tietää, että ainoastaan San Pasqualen pienet kellot soivat.

Ensimmäisinä tunteina, kun ei vielä yleisesti tiedetty, että kellot soivat aivan itsestään, huomattiin vain, että sadepisarat putoilivat kellonsoiton tahdissa ja että kaikki, jotka puhuivat, saivat ääneensä vahvan malmisoinnun. Huomattiin myöskin, että oli mahdotonta soittaa mandolinia tai kitaraa, sillä kellojen kaiku sekoittui musiikkiin ja teki sen korviahuumaavaksi, eikä myöskään saattanut lukea, sillä kirjaimet hyppelivät edestakaisin kuin kehonkielet, ja sanat olivat saaneet äänen ja lukivat itsensä aivan kuuluvasti.

Pian eivät ihmiset voineet katsella kukkia, jotka nuokkuivat pitkissä varsissaan, sillä heistä tuntui, että ne heiluivat edestakaisin. Ja he valittivat, että niihin oli tullut ääntä tuoksun sijasta.

Mutta toiset väittivät, että sumukin, joka ilmassa leijailli, häilyi kellonsoiton tahdissa, ja he sanoivat, että kaikki seinäkellojen heilurit liikkuvat sen mukaan ja että kaikki, jotka kulkivat ulkona sateessa, koettivat tehdä samoin.

Ja tällaista oli silloin, kun kellot olivat soineet vasta pari tuntia ja kun ihmiset vielä nauroivat niille.

Mutta kolmantena tuntina tuntui kellojen kaiku yhä kovenevan, ja silloin tukkivat muutamat pumpulia korviinsa ja toiset peittäytyivät tyynyihin. Mutta yhtä selvään tuntui, kuinka ilma tärisi kellonlyönneistä

ja ihmiset olivat tuntevinaan, että kaikki liikkui tahdissa. Ja ne, jotka pakenivat ylös pimeään ullakkoon, huomasivat kellojen äänen siellä olevan niin kirkkaan ja heleän, kuin se tulisi taivaasta, ja ne, jotka pakenivat kellariin, kuulivat sen siellä niin voimakkaana ja kumeana, kuin San Pasqualen kirkko olisi ollut maan alla.

Ja kaikki ihmiset Diamantessa alkoivat joutua kauhuihinsa, paitsi donna Mikaela, jota rakkaus suojeli kaikesta pelosta.

Nyt ruvettiin ajattelemaan, että jotain sen täytyi merkitä, koskapa juuri San Pasqualen kellot soivat. Ja kukin kyseli itseltään, mitä pyhimys ennusti. Jokaisella oli oma pelkonsa ja jokainen luuli, että San Pasquale ennusti juuri hänelle sitä, mitä hän kaikkein vähimmän toivoi. Ja kullakin oli omallatunnolla joku synty ja hän luuli nyt, että San Pasquale soitti juuri siitä hänelle rangaistusta.

Mutta päivällisaikaan, kun kellojen kaiku yhä jatkui, tiedettiin varmasti, että San Pasqualen soitto ennusti Diamantelle hirmuista onnettomuutta. Ei saattaisi odottaa vähempää, kuin että kaikki ihmiset kuolisivat vuoden kuluessa.

Ja kaunis Giannita tuli peloissaan ja itkien donna Mikaelan luo ja valitti sitä, että juuri San Pasquale soitti. "Oi Jumala, kunpa se olisi ollut joku muu kuin San Pasquale!"

"Hän näkee sieltä, että meille tapahtuu jotain kauheata", sanoi Giannita. "Sumu ei estä häntä näkemästä niin kauas kuin hän tahtoo. Hän näkee, että mereltä lähestyy vihollislaivasto. Hän näkee, että Etnasta nousee tuhkapilvi, joka sataa meidän päällemme ja hautaa meidät."

Mutta donna Mikaela hymyili ja arveli, että hän kyllä tiesi, mitä San Pasquale ajatteli. "Se on surusoitto kauniille mantelinkukille, jotka sade nyt hävittää", sanoi hän Giannitalle.

Hän ei antanut minkään säilyttää itseään, sillä hän uskoi, että kellot soittivat vain hänelle. Ne tuudittivat hänet unelmiin. Hän istui aivan äänetönnä musiikkisalissa ja antoi ilon vallita sydämessään. Mutta koko maailma hänen ympärillään oli vain pelkoa ja levottomuutta ja tuskaa.

Nyt ei kukaan enää voinut istua hiljaa työssään. Ei voitu ajatella muuta kuin sitä suurta onnettomuutta, jota San Pasquale ennusti.

Kerjäläisille ruvettiin antamaan niin paljon lahjoja, etteivät ne koskaan olleet saaneet enempää, mutta kerjäläiset eivät tulleet iloisiksi, sillä he eivät luulleet saavansa elää huomista päivää. Ja papit eivät suinkaan voineet iloita, vaikka he saivat niin monta rippilasta, että heidän täytyi istua rippituolissa koko päivä, ja vaikka lahja lahjan perästä ladottiin pyhimysten alttareille.

Eikä edes Vincenzo da Lozzo, kirjeittenkirjoittaja, iloinnut tästä päivästä, vaikka hänen kirjoituspöytänsä raatihuoneen parvekkeella aivan piiritettiin, ja hänelle olisi kernaasti maksettu soldo sanalta, kun vain tänä viimeisenä päivänä olisi saatu kirjoitetuksi joku jäähyväissana rakkaille poissaoleville.

Oli aivan mahdotonta pitää tänä päivänä koulua, sillä lapset itkivät koko ajan. Mutta päivällisaikaan tulivat äidit, kauhusta kalpein kasvoin, ja veivät pienokaiset mukaansa kotiin, jotta edes oltaisiin yhdessä, jos jotain tapahtuisi.

Samoin oli kaikilla räätälien ja suutarien oppipojilla vapaapäivä. Mutta poika-parat eivät uskaltaneet nauttia siitä, vaan istuivat kernaammin paikoillaan työhuoneessa ja odottivat.

Ja soittoa jatkui yhä iltapäivälläkin.

Silloin nousi palazzo Geracin portinvahti, — palatsissa ei enää asu muita kuin kerjäläisiä, — joka itsekin on kerjäläinen ja käy puettuna mitä kurjimpiin ryysyihin, ja veti päälleen vaalean vihreän samettilivrean, jota hän käytti vain pyhimysjuhissa ja kuninkaan syntymäpäivänä. Ja jokainen, joka näki hänen tuossa komeudessa istuvan porttikäytävässään, tunsu pelon viiltävän sydäntään, sillä nyt ymmärrettiin, ettei ukko odottanut minkään pienemmän herran kuin perikadon saapuvan siitä portista, jota hän vartioitsi.

Ihmiset säilyttivät toisiaan aivan kauheasti.

Tuolla kulki talosta taloon Torino-raukka, joka kerran oli ollut varakas mies, ja huusi, että nyt oli tullut aika, jolloin kaikki, jotka olivat häntä pettäneet ja hänet köyhdyttäneet, saisivat rangaistuksensa. Hän meni kaikkiin pikku puoteihin corson varrella ja löi nyrkin tiskiinkin ja lupasi, että nyt saisivat kaikki kaupungissa tuomionsa, koska olivat olleet mukana häntä pettämässä.

Ja yhtä säilyttävää oli se, mitä saatiin kuulla "Europan kahvilan" pelaajajoukkiosta. Siellä olivat samat neljä peluria istuneet vuoden toisensa jälkeen pelipöydässä, eikä oltu koskaan ajateltukaan, että he

voisivat tehdä mitään muuta. Mutta nyt he heittivät äkkiä kortit käsistään ja lupasivat toisilleen, että jos he elävänä pääsisivät tämän päivän kauhuista, he eivät enää koskaan niitä liikuttaisi.

Donna Elisan puoti oli täpösen täynnä ihmisiä, ja taivuttaakseen pyhimyksiä ja kääntääkseen pois uhkaavan vaaran he ostivat kaikki pyhät esineet, mitä hänellä oli myydä. Mutta donna Elisa ajatteli vain Gaetanoa, joka oli poissa, ja hän luuli San Pasqualen ennustavan, että Gaetano joutuisi matkalla perikatoon. Eikä hän iloinnut yhtään niistä kaikista rahoista, joita hän ansaitsi.

Mutta kun San Pasqualen kellot yhä soivat koko iltapäivän, jaksettiin tuskin elää.

Sillä nyt tiedettiin, että ne ennustivat maanjäristystä ja että koko Diamante menisi raunioiksi.

Kujilla, missä talotkin näyttivät pelkäävän maanjäristystä ja ahdistuvan yhteen tukemaan toisiaan, ihmiset siirsivät kadulle sateeseen viheliäiset huonekalunsa ja pingoittivat niitten yli katoksi sänkypeitteitä. Ja he kantoivat kadulle pienet lapsensakin kehtoineen ja käänsivät laatikoita niitten päälle.

Sateesta huolimatta oli corsolla kumminkin sellainen tungos, että siellä tuskin pääsi tunkeutumaan eteenpäin. Sillä kaikki tahtoivat kulkea Porta Etnean kautta nähdäkseen, kuinka kellot heilumistaan heiluivat ja ollakseen varmoja siitä, ettei kukaan liikuttanut nuuraa, vaan että se oli tiukasti sidottu kiinni. Ja kaikki, jotka tulivat sinne, lankesivat polvilleen tielle, missä vesi vuosi virtanaan ja rapa oli pohjaton.

San Pasqualen kirkon ovet olivat kiinni kuten aina, mutta ulkopuolella kierteli vanha harmaaveli Fra Felice rukoilijoitten keskellä kädessään messinkilautanen ja otti vastaan lahjoja.

Vuoron perään kulkivat säikähtyneet ihmiset San Pasqualen kuvan luo kivikatoksen alle ja suutelivat hänen kättään. Muuan vanha vaimo tuli kantaen varovasti jotain, jota hän suojeli vihreän sateenvarjonsa alla. Se oli lasillinen vettä ja öljyä, jossa keinui pieni lampunsydän heikosti palaen. Sen hän asetti kuvan jalkain juureen ja kävi sitten polvilleen sen eteen.

Vaikka monet ajattelivatkin, että pitäisi koettaa sitoa kellot kiinni, ei kukaan uskaltanut ehdoittaa sitä. Sillä ei uskallettu vajentaa Jumalan ääntä.

Ei kukaan olisi myöskään tohtinut sanoa, että tämä saattoi olla vain Fra Felicen keksintöä, jotta hän saisi rahoja kokoon. Fra Feliceä rakastettiin. Sille olisi käynyt huonosti, joka olisi tällaista sanonut.

Donna Mikaelakin tuli San Pasqualen luo, ja hänellä oli isänsä mukanaan. Hän kulki sinne pää pystyssä ja aivan pelotta. Hän tuli kiittämään San Pasqualea, joka soitti hänen sieluunsa sen suuren rakkauden. "Tänä päivänä alkaa elämäni", sanoi hän itsekseen.

Ei don Ferrantekaan näyttänyt pelkäävän, mutta katkera ja pahalla tuulella hän oli. Sillä asianlaita oli se, että kaikkien piti käydä hänen puodissaan sanomassa hänelle, mitä he ajattelivat ja kuulemassa hänen arveluaan, koska hän oli yksi Alagonista, jotka niin monta vuotta olivat johtaneet kaupunkia.

Koko päivän tuli kauhistuneita, vapisevia ihmisiä hänen puotiinsa. Ja ne astuivat kaikki hänen luokseen ja sanoivat: "Tämähän on hirmuista kellonsoittoa, don Ferrante. Kuinkahan meille käy, don Ferrante?"

Tuskin ainoakaan kaupungin asukkaista jätti pistäytymättä don Ferranten puodissa kysymässä; neuvoa häneltä. Koko ajan kun soittoa kesti, seisoivat ne tiskin yli kumartuneina ostamatta ainoallakaan soldolla.

Ugo Favarakin, luulosairas asianajaja, tuli puotiin ja kävi istumaan tiskin taakse. Ja koko päivän näki don Ferrante hänen istuvan siinä, aivan kalmankalpeana, aivan liikkumatta, kärsien kuulumattomia tuskia sanaakaan sanomatta.

Mutta joka viides minuutti hyökkäsi sisään Torino il-Martello ja löi nyrkin tiskiin ja sanoi, että nyt oli tullut se hetki, jolloin don Ferrante saisi rangaistuksensa.

Don Ferrante oli luja mies, mutta hän ei voinut välttää kellojensoiton vaikutusta enempää kuin kukaan muukaan. Ja mitä kauemmin hän sitä kuunteli, sitä enemmän hän alkoi ihmetellä, miksi kaikki ihmiset syöksyivät juuri häiden puotiinsa. Tuntui siltä, kuin ne tarkoittaisivat jotain erikoista, ikäänkuin ne tahtoisivat tehdä hänet vastuunalaiseksi soitosta ja siitä pahasta, jota se ennusti.

Hän ei ollut sanonut sitä kenellekään, mutta hänen emäntänsä sen kai oli levittänyt. Hän alkoi uskoa, että kaikki ajattelivat samaa, vaikkeivät uskaltaneet sitä sanoa. Hän ajatteli, että asianajaja istui odottamassa, että hän antaisi perään. Hän luuli, että koko kaupunki tuli katsomaan, uskaltaisiko hän

todellakin lähettää pois appensa.

Donna Elisa, jolla oli niin paljon työtä omassa puodissaan, ettei hän itse voinut tulla, lähetti lakkaamatta vanhan Pacifican kysymään häneltä, mitä hän ajatteli kellonsoitosta. Ja kirkkoherrakin tuli hetkeksi puotiin ja sanoi kuten kaikki muutkin: "Oletteko koskaan kuullut tällaista hirmuista kellonsoittoa, don Ferrante?"

Ja don Ferrante olisi tahtonut tietää, tulivatko asianajaja ja don Matteo ja kaikki muut tosiaankin vain soimaamaan häntä siitä, että hän aikoi lähettää pois cavaliere Palmerin.

Veri alkoi jyskyttää ohimoissa. Huone pyöri välistä hänen silmissään. Ja yhtämittaa tuli aina joku kysymään: "Oletteko kuullut tällaista hirmuista kellonsoittoa?"

Mutta se, joka ei lainkaan tullut kysymään, oli donna Mikaela. Eihän hän voinut tulla, koskei hän tuntenut mitään pelkoa. Hän oli vain ihastunut ja ylpeä siitä, että nyt oli tullut se mahtava tunne, joka täyttäisi koko hänen elämänsä. "Saan elää suurta ja voimakasta elämää", sanoi hän. Ja häntä kauhistutti se, että hän tähän asti oli ollut vain lapsi.

Hänen piti matkustaa postivaunuissa, jotka kulkivat Diamanten läpi kello kymmenen illalla. Kun kello läheni neljää, ajatteli hän, että hänen nyt täytyi ilmoittaa asia isälleen ja ruveta panemaan kokoon hänen tavaroitaan.

Mutta ei tämäkään tuntunut hänestä vaikealta. Hänen isänsä tulisi pian perästä Argentiinaan. Hän pyytäisi häntä odottamaan kärsivällisesti muutamia kuukausia, kunnes he saisivat järjestykseen kodin, mihin kutsua hänet. Ja hän tiesi varmaan, että hänen isänsä kernaasti soisi hänen matkustavan pois don Ferranten luota.

Hän kulki suloisessa hurmauksessa. Ei ollut olemassa mitään, jota olisi voinut pitää hirmuisena. Ei ollut olemassa mitään häpeää, mitään vaaraa, ei, ei mitään.

Hän odotti vain saavansa kuulla postivaunujen ratinan.

Silloin hän kuuli ääniä portailta, jotka johtivat pihasta toiseen kerrokseen. Hän kuuli raskaitten jalkojen tömistävän. Hän näki ihmisten astuvan avoimessa pylväskäytävässä, joka kiersi ympäri talon ja jota täytyi kulkea, päästäkseen huoneisiin. Hän näki, että ne kantoivat keskellään jotain raskasta, mutta hän ei voinut saada selvää, mitä se oli, sillä väkeä oli niin paljon.

Kalpea asianajaja kulki etunenässä. Hän tuli kertomaan donna Mikaelalle, että don Ferrante oli ruvennut ajamaan Torinoä ulos puodista, mutta silloin Torino oli iskenyt häntä puukolla. Ei se ollut mitään vaarallista. Hänen haavansa oli jo sidottu ja paranisi neljässätoista päivässä.

Don Ferrante kannettiin nyt sisään, ja hänen katseensa harhaili ympäri huonetta, ei donna Mikaelaa, vaan cavaliere Palmeria etsien. Kun hän näki hänet, ilmoitti hän vaimolleen sanaakaan sanomatta, vain muutamalla käden liikkeellä, ettei cavaliere Palmerin koskaan tarvinnut lähteä hänen talostaan, ei koskaan, ei koskaan.

Silloin donna Mikaela painoi kädet silmilleen. Oi, mitä, hänen isänsä ei matkustaisikaan! Hän itsekin oli pelastettu. Ihmeen kautta hän oli saanut avun!

Oi, nyt hänen täytyi olla iloinen, olla tyytyväinen! Mutta hän ei ollut. Hän tunsu hirveintä tuskaa.

Hän ei päässytäkään matkustamaan. Hänen isänsä saisi jäädä tänne, ja silloin pitäisi hänen olla uskollinen don Ferrantelle. Hän sai taistella ymmärtääkseen. Niin se oli. Hän ei voinut matkustaa.

Hän koetti selittää asiaa jollain toisella tavalla. Ehkäpä tämä oli väärä johtopäätös. Hän oli mennyt niin sekaisin. Ei, ei, niin se oli, hän ei voinut.

Häntä niin suunnattomasti väsytti. Hän oli matkustanut yhtä mittaa koko päivän. Hän oli ollut jo pitkän matkan päässä. Eikä hän nyt koskaan pääsisikään perille. Hän vaipui aivan lamaan. Hän oli huumauksissa ja voimatonna. Mitäpä hän muuta saattoi tehdä kuin levätä sen loppumattoman matkan jälkeen, jonka hän oli suorittanut. Mutta eipä hän kai saisi sitä koskaan loppuun suoritetuksi. Hän alkoi itkeä sitä, ettei milloinkaan pääsisi perille. Koko elämänsä hän saisi matkustaa ja matkustaa eikä koskaan perille pääsisi.

Kahdeksas luku.

KAKSI CANZONIA.

Seuraavana aamuna San Pasqualen kellojen soimisesta donna Elisa istui puodissaan ja laski rahoja. Edellisenä päivänä, kun kaikki ihmiset olivat olleet peloissaan, olivat tavarat menneet uskomattomalla vauhdilla kaupaksi, ja kun hän tänä aamuna oli astunut puotiin, oli hän ensin melkein säikähtänyt. Sillä koko puoti oli autio ja tyhjä, medaljongit olivat poissa, vahakynttilät olivat poissa ja samoin kaikki suuret rukousnauhakimput. Kaikki Gaetanon kauniit pyhimyskuvat oli otettu alas hyllyiltä ja myyty, ja donna Elisaa oikein suretti, kun hän ei enää nähnyt ympärillään suurta pyhien miesten ja naisten joukkoa.

Silloin hän veti auki rahalaatikon ja se oli niin täysi, että hän tuskin jaksoi vetää sen. Ja kun hän laski rahojansa, itki hän, aivan kuin ne kaikki olisivat olleet väärennettyjä. Sillä mitäpä hyödytti häntä kaikkien noitten likaisten liiranseteleitten ja noitten suurien pronssilanttien omistaminen, nyt kun hän oli kadottanut Gaetanon!

Oi, hän ajatteli, että jos Gaetano olisi viipynyt kotona vielä päivänkään, ei hänen olisi tarvinnut matkustaa, sillä nyt oli rahoja yllin kyllin.

Siinä istuessaan hän kuuli postivaunujen pysähtyvän portin edustalle. Mutta hän ei edes nostanut silmiään, hän ei välittänyt siitä, mitä tapahtui, kun kerran Gaetano oli poissa. Silloin ovi avattiin ja kello soi hirveästi. Hän vain itki ja laski rahojaan. Joku sanoi: "Donna Elisa, donna Elisa!" Ja siinä oli Gaetano.

"Mutta Herra Jumala, kuinka sinä olet kotona?" huusi donna Elisa. — "Sinähän olet myynyt kaikki kuvasi. Minun täytyi tulla kotiin leikkaamaan sinulle uusia." — "Mutta mistä sinä olet saanut sen tietää?" — "Olin postivaunua vastassa kello kaksi yöllä. Rosa Alfari tuli siinä ja kertoi minulle kaikki." — "Olipa hyvä, että menit posti vaunua vastaan! Olipa hyvä, että päähäsi pälkähti mennä postivaunua vastaan!" — "Niin, eikös ollutkin hyvä!" sanoi Gaetano.

Ja vajaan puolentunnin kuluttua Gaetano seisoj taas työhuoneessaan, ja donna Elisa, jolla ei ollut yhtään mitään tehtävää tyhjässä puodissaan, tuli vähä väliä työhuoneen ovelle häntä katsomaan. Oi, oliko hän tosiaankin siellä leikkaamassa pyhimystenkuvia? Donna Elisa ei voinut päästää viittä minuuttia vierähtämään pistäytymättä häntä katsomassa.

Mutta kun donna Mikaela kuuli, että Gaetano oli palannut, ei hän tuntenut mitään iloa, pikemminkin vihaa ja epätoivoa. Sillä hän pelkäsi, että Gaetano tulisi kiusaajana houkuttelemaan häntä.

Donna Mikaela oli kuullut, että muuan rikas englantilaisnainen oli tullut Diamanteen sinä päivänä, kun kellot soivat. Häntä liikutti syvästi, kun hän sai tietää, että tulija oli juuri sen Kristuksen kuvan omistaja. Pieni Kristuslapsi oli siis tullut, kohta kun hän oli häntä avuksi huutanut! Sade ja kellonsoitto olivat hänen työtään!

Hän koetti nyt ilahduttaa sydäntään ajattelemalla, että hänen tähtensä oli tapahtunut ihme. Täytyihän sen, että hän tunsu olevansa Jumalan armon ympäröimä, olla hänelle paljon suuremmanarvoista kuin kaikki maallinen onni ja rakkaus. Hän ei tahtonut päästää minkään maallisen raastamaan itseään pois tästä Jumalan siunaamasta hurmauksesta.

Mutta kun hän kohtasi Gaetanon kadulla, katsoi tämä tuskin häneen, ja kun hän tapasi hänet donna Elisän luona, ei hän tarttunut hänen käteensä eikä edes puhutellut häntä.

Sillä vaikka Gaetano oli tullutkin kotiin sentähden, että hänestä oli liian raskasta matkustaa ilman donna Mikaelaa, ei hän totisesti vähääkään tahtonut kiusata ja houkutella häntä. Hän näki, että donna Mikaela oli pyhimysten suojeluksessa, hän piti häntä niin pyhänä, että tuskin uskalsi uneksia hänestä.

Gaetano tahtoi olla hänen läheisyydessään, ei rakastaakseen häntä, mutta senvuoksi, että hän luuli donna Mikaelan elämän piankin loistavan pyhistä töistä. Gaetano ikävöi ihmeitä, niinkuin puutarhanhoitaja ikävöi kevään ensimmäistä ruusua.

Mutta kun viikot kuluivat, eikä Gaetano koskaan koettanut lähestyä donna Mikaelaa, alkoi tämä epäillä ja arvella, ettei hän lainkaan ollut rakastanutkaan häntä. Hän sanoi itselleen, että Gaetano oli houkutellut häneltä pakenemislupauksen vain näyttääkseen hänelle, että madonna voi tehdä ihmeen.

Mutta jos asia oli niin, ei donna Mikaela ymmärtänyt, miksei Gaetano jatkanut matkaa, vaan kääntyi takaisin.

Tämä teki hänet levottomaksi. Hän ei luullut voivansa hallita rakkauttaan, ellei tietäisi, rakastiko Gaetano häntä. Hän punnitsi puoleen ja toiseen ja tuli yhä varmemmaksi ja varmemmaksi siitä, ettei Gaetano koskaan ollut rakastanut häntä.

Tällaista ajatellessaan oli donna Mikaelan täytynyt istua pitämässä seuraa don Ferrantelle. Tämä oli maannut kauan sairaana. Hän oli saanut pari halvauskohtausta ja oli noussut tautivuoteesta

murtuneena miehenä. Hänestä oli äkkiä tullut vanha ja tylsä ja arka, niin ettei hän koskaan uskaltanut olla yksinään. Hän ei enää seisonut puodissaan, hän oli joka suhteessa toinen ihminen.

Häneen oli tarttunut suuri halu esiintyä ylhäisenä ja loistavana. Näytti siltä, kuin don Ferrante-parka olisi tullut suuruudenhulluksi.

Donna Mikaela oli hyvin hyvä hänelle ja istui tunnittain lörpöttelemässä hänen kanssaan.

"Kukahen se mahtoi olla", oli hänellä tapana sanoa, "joka kerran seisoj torilla sulkahatussa ja nyöritakissa ja miekka kupeella ja joka soitti niin, että sanottiin, että hänen soittonsa oli kohottavaa kuin Etna ja mahtavaa kuin meri? Ja kuka se näki köyhän, mustapukuisen signorinan, joka ei uskaltanut näyttää kasvojaan ihmisille, ja meni hänen luokseen ja tarjosi hänelle käsivartensa? Kukahan se mahtoi olla? Voikohan se olla don Ferrante, joka koko viikon seisoj rihkamapuodissaan suippo lakki päässä ja lyhyt nuttu yllä? Ei, se on mahdotonta. Ei kai vanha kauppias saattanut tehdä sellaista?"

Don Ferrante nauroi. Juuri näin hän tahtoi vaimonsa puhelevan hänelle. Donna Mikaelan piti myöskin sanoa hänelle, mitenkä kävisi, kun don Ferrante tulisi hoviin. Näin sanoisi kuningas ja näin sanoisi kuningatar. "Vanhat Alagonathan ovat taas heränneet henkiin", sanottaisiin hovissa. Ja kuka on kohottanut suvun? Ihmetellään ja ihmetellään. Onko tuo don Ferrante, joka on sisilialainen ruhtinas ja espanjalainen grandia, sama mies kuin se, joka seisoj rihkamapuodissaan Diamantessa ja kiljui kuormaajureille? Ei, sanottaisiin, se ei voi olla sama. Se ei missään tapauksessa voi olla sama.

Tästä don Ferrante piti ja hän tahtoi kuulla donna Mikaelan puhuvan näin päivät päästään. Hän ei väsynyt koskaan, ja hänen vaimonsa oli hyvin kärsivällinen.

Mutta eräänä päivänä, kun donna Mikaela parastaikaa istui lörpöttelemässä, tuli sisään donna Elisa. "Käly, jos sinulla on Pompeijin pyhän neitsyen legenda, niin lainaa se minulle!" pyysi hän. — "Mitä, aiotko sinä ruveta lukemaan?" kysyi donna Mikaela. — "Taivas varjelkoon, tiedäthän, etten minä osaa lukea. Gaetano sitä pyytää."

Donna Mikaelalla ei ollut Pompeijin pyhän neitsyen legenda. Mutta sitä hän ei sanonut donna Elisalle, vaan meni kirjahyllynsä luo ja otti sieltä pienen kirjan, joka sisälsi sisilialaisia rakkauslauluja, antoi sen donna Elisalle ja tämä vei sen Gaetanolle.

Mutta tuskin donna Mikaela oli tehnyt tämän, ennenkuin hän alkoi ankarasti katua. Ja hän kysyi itseltään, mitä hän oli tarkoittanut menetellessään näin, hän, jota pyhä Kristuslapsi oli auttanut.

Hän punastui häpeästä muistaessaan, että hän oli alleviivannut muutaman pienistä canzoneista, erään, joka, kuului näin:

Vastausta etsin verratonta.
Kumarruin jo päivän, yönkin eteen,
Linnun, pilvein teitä tutkin monta,
Valoin lyijyn sulakuuman veteen,
Kukan lehdet yksitellen raastoin,
Naisen mustalaisen luoksein haastoin.
Nyt mä teiltä, taivaan pyhät, kysyn:
"Vieläkö ma armaan lemmittynä pysyn?"

Hän oli kyllä toivonut saavansa vastauksen tähän. Mutta hän oli ansainnut sen, ettei mitään vastausta tullut. Hän oli ansainnut sen, että Gaetano halveksi häntä ja piti häntä tungettelevana.

Eikä hän kumminkaan ollut aikonut tehdä mitään pahaa. Ainoa, mitä hän oli halunnut, oli saada tietää, rakastiko Gaetano häntä.

Taas kului muutamia viikkoja ja donna Mikaela istui yhä don Ferranten luona.

Mutta kerran oli donna Elisa houkutellut hänet ulos.

"Tule minun puutarhaani, käly, katsomaan suurta magnoliapuutani! Et ole koskaan nähnyt mitään niin kaunista."

Hän oli mennyt donna Elisan kanssa kadun poikki ja tullut hänen puutarhaansa. Ja donna Elisan magnolia oli kuin säteilevä aurinko, niin että sen huomasi jo, ennenkuin oli nähnytään. Kauas tuntui ilmassa väräjävä tuoksu, ja kuului voimakas mehiläisten surina ja lintujen viserrys.

Kun donna Mikaela näki puun, voi hän tuskin hengittää. Se oli hyvin korkea ja suuri, säännöllisen kauniisti muodostunut, ja sen suuret, lujat lehdet raikkaan tummanvihreitä. Mutta nyt se oli kokonaan suurten heleitten kukkien peitossa, jotka tekivät sen loistavaksi ja koristivat sen, niin että se näytti

olevan juhlapuvussa — ja siitä tuntui virtaavan hurmaavaa iloa. Ja donna Mikaela oli kuin huumaantunut ja hän tunsu, että outo, vastustamaton voima valtasi hänet. Hän veti puoleensa muutaman noista jäykistä oksista, aukaisi sen kukan taittamatta sitä irti ja alkoi neulalla pistellä kirjaimia terälehtiin. — "Mitä teet, käly?" kysyi donna Elisa. — "En mitään, en mitään." — "Minun nuoruudessani oli nuorilla tytöillä tapana pistellä rakkauskirjeitä magnoliakukkiin." — "Ehkäpä niillä on vieläkin sama tapa." — "Ole varuillasi, minä luen kyllä sinun mentyäsi, mitä olet kirjoittanut." — "Ethän sinä osaa lukea." — "Onhan minulla Gaetano." — "Ja Luca. On kai parempi, että käännyt Lucan puoleen."

Mutta kun donna Mikaela tuli kotiin, katui hän. Näyttäisiköhän donna Elisa todellakin kukkaa Gaetanolle? Ei, ei, donna Elisa oli liian viisas. Mutta jospa Gaetano itse oli nähnyt hänet työhuoneensa ikkunasta? Niin no, Gaetano ei vastaisi mitään. Mutta hän, donna Mikaela, teki itsensä naurettavaksi.

Ei koskaan, koskaan hän enää tekisi mitään sellaista. Olihan hänen parempi olla mitään tietämättä. Olihan parempi, ettei Gaetano välittänyt hänestä.

Kuitenkin hän aina mietti, minkä vastauksen mahtaisi saada. Mutta ei tullut mitään.

Ja taas kului viikko. Silloin don Ferrante sai päähänsä lähteä ajelemaan iltapäivisin.

Kesäpalatsin vaunuliiterissä oli vanhanaikaiset juhlavaunut, jotka varmasti olivat enemmän kuin satavuotiset. Ne olivat hyvin korkeat ja niissä oli pieni ja ahdas vaunukori, joka kiikkui nahkaremmestä takapyörrien välissä, ja nämä olivat niin suuret kuin myllyn vesipyörät. Vaunut olivat maalatut valkoisella ja kullalla, vaatetetut punaisella sametilla ja ovissa oli vaakuna.

Muoin oli näissä vaunuissa ajaminen tuottanut suurta kunniaa, ja kun vanhat Alagonat niissä olivat kulkeneet pitkin corsoa, olivat ihmiset nousseet seisomaan kynnyksiltä ja tunkeutuneet porteille ja kurkoitelleet verannoilta nähdäkseen niitä. Mutta silloin niitä olivatkin vetäneet solakat berberiläiset hevoset, silloin oli kuskilla ollut tekotukka ja palvelijalla kalunat, ja ohjokset olivat olleet kirjailtua silkkiä.

Mutta nyt don Ferrante tahtoi valjastaa vanhat hevosensa juhlavaunujen eteen ja panna vanhan puotipalvelijansa kuskiksi.

Kun donna Mikaela sanoi hänelle, ettei se käynyt päinsä, alkoi hän itkeä. Mitä hänestä ajateltaisiinkaan, ellei hän iltapäivin näyttäytyisi corsolla vaunuissaan? Senhän ylhäinen mies viimeiseksi saattoi itseltään kieltää. Mistä kukaan tietäisi, että hän oli aatelismies, ellei hän ajaisi edestakaisin katua vanhoissa Alagonan vaunuissa?

Iloisin hetki don Ferranten elämässä hänen sairastumisensa jälkeen oli se, kun hän ensimmäistä kertaa läksi ajelemaan. Hän istui suorana ja kumarteli ja viittaili hyvin armollisesti kaikille vastaantulijoille. Ja Diamanten väki kumarsi ja tempasi hatun päästään, niin että se lakaisi katua. Tottahan don Ferrantelle suotiin se ilo!

Donna Mikaela oli myöskin mukana, sillä don Ferrante ei uskaltanut ajaa yksinään. Hän ei olisi kernaasti lähtenyt, mutta silloin don Ferrante oli ruvennut itkemään ja huomauttanut, että hän meni naimisiin donna Mikaelan kanssa silloin, kun tämä oli halveksittu ja köyhä. Hänen ei pitänyt olla kiittämätön eikä unohtaa, mitä don Ferrante oli hänelle tehnyt, vaan lähteä mukaan. Miksei hän tahtonut ajaa niissä vaunuissa? Ne olivat komeimmat vanhat vaunut koko Sisiliassa.

"Mikset tahdo lähteä ajelemaan minun kanssani?" sanoi don Ferrante. "Muista, että minä olen ainoa, joka sinua rakastan! Etkö näe, ettei edes isäsi sinua rakasta? Älä ole kiittämätön!"

Tällä tavoin hän oli pakoittanut donna Mikaelan istumaan vierelleen juhlavaunuihin.

Mutta ei käynyt ollenkaan niin, kuin donna Mikaela oli odottanut. Ei kukaan nauranut. Naiset niiasivat ja miehet kumarsivat niin juhmallisesti, kuin vaunut olisivat olleet sata vuotta nuoremmat. Ja donna Mikaela ei voinut huomata hymyä yksissäkään kasvoissa.

Eikä koko Diamantessa olisikaan kukaan voinut nauraa. Sillä tiedettiin kyllä, minkälainen donna Mikaelan ja don Ferranten suhde oli. Tiedettiin, kuinka don Ferrante rakasti häntä ja kuinka hän itki, kun donna Mikaela hetkeksikään hänet jätti. Tiedettiin myöskin, että hän kiusasi vaimoaan mustasukkaisuudella, polki mäsäksi hänen hattunsa, jos ne sopivat hänelle eikä koskaan antanut hänelle rahoja uusien pukujen ostamiseen, ettei vain kukaan muu huomaisi hänen kauneuttaan ja pääsisi rakastumaan häneen. Mutta siitä huolimatta hän sanoi vaimolleen, että tämä oli niin ruma, ettei kukaan jaksaisi katsoa häntä kasvoihin. Ja kun kaikki tämä tiedettiin Diamantessa, ei ketään naurattanut. Kuinka saattaisi nauraa donna Mikaelalle, kun hän istui lepertelemissä sairaan miehen kanssa! Diamanten asukkaat olivat hurskaita kristityitä eikä mitään raakalaisia.

Niin kulkivat juhlavaunut haalistuneessa loistossaan Diamanten corsoa edestakaisin kello viiden ja kuuden välillä. Ja ne saivat Diamantessa kulkea aivan yksinään, sillä siellä ei ollut ainoitakaan muita ylhäisiä vaunuja, mutta tiedettiin, että samaan aikaan kaikki ajoneuvot Roomassa kulkivat Monte Pinciolle ja Neapelissa Villa Nazionaleen ja Florensissa Cascineille ja Palermossa La Favoritaan.

Mutta kun vaunut kolmatta kertaa lähestyivät Porta Etneaa, kuului sen toiselta puolen iloinen torventörähdys.

Ja portista vierivät sisään suuret, korkeat, englantilaismalliset metsästysvaunut.

Kyllä kai nekin olivat vanhanaikaiset. Postimiehellä, joka ratsasti oikeanpuoleista etuhevosta, oli nahkahousut ja kankipalmikkoinen tekotukka. Koko ajopelit muistuttivat vanhoja postivaunuja, joissa matkustajain osasto on kuskinistuimen takana ja joissa on korkea, kapea katto ja siellä istuimia.

Mutta kaikki oli uutta, hevoset kauniita ja vahvoja eläimiä, vaunut ja silat loistivat, ja ajelijoina oli muutamia catanialaisia nuoria herroja ja naisia, jotka olivat tekemässä retkeä Etnalle.

Ja he eivät voineet olla nauramatta, kun he ajoivat vanhojen juhlavaunujen ohi. He kumartuivat alas korkealta vaununkatolta, jossa he istuivat, nähdäkseen niitä, ja heidän naurunsa kaikui hyvin kovana ja kimeänä Diamanten korkeitten, äänettömien rakennusten keskellä.

Donna Mikaelan tuli äkkiä hyvin paha olla. Ajelijat olivat hänen entisiä seuratovereitaan. Mitä he sanoisivatkaan kotia tultuaan? "Me näimme Diamantessa Mikaela Palmerin." Ja ne nauraisivat ja kertoisivat, nauraisivat ja kertoisivat.

Koko elämä tuntui hänestä äärettömältä kurjuudelta. Hän ei ollut mitään muuta kuin hullun orja. Koko ikänsä pitäisi hänen vain löperrellä don Ferranten kanssa.

Kun hän tuli kotiin, oli hän aivan näännyksissä. Hän oli niin väsynyt ja voimaton, että tuskin vain jaksoi laahustaa ylös portaita.

Koko ajan don Ferrante ylisti onneaan, kun nuo ylhäiset ihmiset olivat kohdanneet hänet ja nähneet hänen komeutensa. Hän sanoi vaimolleen, että nyt ei enää kukaan välittäisi siitä, että tämä oli ruma tai että tämän isä oli varastanut. Nyt tiedettiin, että hän oli ylhäisen herran puoliso.

Iltapäivällä donna Mikaela istui aivan äänetönnä ja antoi isänsä puhella don Ferranten kanssa. Silloin alkoi mandolini hyvin hiljaa helistä kadulla kesäpalatsin ikkunan alla. Se oli vain mandolini ilman kitaran tai viulun säestystä. Ei mikään voinut olla sen arempaa ja kevyempää, ei mikään sen viehkeämpää ja liikuttavampaa. Ei saattanut uskoa, että sen mandolinin kieliä liikutti ihmiskäsi. Se oli kuin mehiläisten ja heinäsiirkkojen ja seinäsiirkkojen yhteinen konsertti.

"Taas on joku rakastunut Giannitaan", sanoi don Ferrante. "Siinä on vasta nainen! Kuka hyvänsä näkee, että hän on kaunis. Jos minä olisin nuori, rakastuisin minä Giannitaan. Hän osaa rakastaa."

Donna Mikaela vavahti. Don Ferrante oli oikeassa, ajatteli hän. Mandolinin soittaja tarkoitti Giannitaa. Tänä iltana hän oli käymässä kotona äitinsä luona, vaikka muuten hän nykyään asui kesäpalatsissa. Sen donna Mikaela oli saanut aikaan, kun don Ferrante oli muuttunut veltoksi.

Mutta donna Mikaela piti mandolinisoitosta, kelle se sitten olikin aiottu. Se oli pehmoista ja lempeää ja lohduttavaa. Hän meni hiljaa huoneeseensa voidakseen paremmin kuunnella pimeässä ja yksikseen.

Siellä lehahti häntä vastaan suloinen, voimakas tuoksu. Mitä se oli? Hänen kätensä alkoivat vavista, ennenkuin hän löysi kynttilän ja tulitikut. Hänen kirjoituspöydällään oli suuri, kokonaan auennut magnoliankukka.

Yhteen terälehteen oli pistetty sanat: "Ken mua rakastaa?" Ja sen alla seisoi: "Gaetano."

Kukan vieressä oli pieni valkoinen kirja täynnä rakkauslauluja. Ja muuan pikku canzoneista oli merkitty:

Rakkaudestan' ei kenkään tiedä. Salaa, ääneti se syntyi yössä. Unelmat vain mun saa luokses viedä, ain' oon aarteen vartioimistyössä. Kuolinvuoteelleni kiirehtäissä papin, vielä huulet kiinni suljen, ovi lukoss' on, ja avain käissä äänetönnä ijäisyyteen kuljen.

Soittoa jatkui. Mandolinissa on raittiin ilman ja auringonpaisteen sävy. Jotain, joka sovittaa ja rauhoittaa. Pala ihanan luonnon lohduttavaa suruttomuutta.

Yhdeksäs luku.

PAKO.

Siihen aikaan oli Diamantessa vielä Aracoelista heitetty pikku kuva.

Englantilaisnainen, joka hänet omisti, oli ihastunut Diamanteen. Hän ei ollut voinut jättää sitä.

Hän oli vuokrannut itselleen koko hotellin ensimmäisen kerroksen ja asettunut sinne kuin kotiinsa. Hän osti suurilla summilla kaikellaisia vanhoja saviastioita ja vanhoja rahoja niin paljon kuin vain sai käsiinsä. Hän osti mosaiikkiteoksia ja alttaritauluja ja pyhäinkuvia. Hänelle pisti päähän, että hänen piti hankkia kokoelmaansa kaikki kirkon pyhimykset.

Sitten hän sai kuulla Gaetanosta ja lähetti tälle sanan, että hänen pitäisi tulla hotelliin.

Gaetano keräsi kokoon kaikki, mitä hän viime aikoina oli leikannut ja otti ne mukaansa miss Tottenhamin luo. Englantilaisnainen oli hyvin tyytyväinen hänen pikku kuviinsa ja tahtoi ostaa ne kaikki.

Mutta rikkaan englantilaisnaisen huoneet olivat kuin jonkun museon romukammiot. Siellä oli kaikkea mahdollista ja kokonaan sikin sokin ja epäjärjestyksessä. Siellä oli puoleksi tyhjiä matkakirstuja, siellä riippui kappoja ja hattuja, siellä oli tauluja ja kaiverroksia, siellä oli matka-käsikirjoja, aikatauluja, teeserviisejä ja spriikeittioita, siellä oli tapparakeihäitä, messukirjoja, mandolineja ja vaakunakilpiä.

Ja tämä avasi Gaetanon silmät. Hän punastui äkkiä, puri huultaan ja alkoi pakata kuviaan takaisin laukkuun.

Hänen silmänsä sattuivat erääseen Jeesuslapsen kuvaan. Se oli juuri se Aracoelilta heitetty ja se seisoi nyt keskellä sitä epäjärjestyä, huononpäiväinen kruunu päässä ja messinkikengät jalassa. Kasvoista oli väri kulunut pois, sormukset ja koristukset olivat ruosteisia, ja kapalo oli vanhuuttaan kellastunut.

Kun Gaetano näki tämän, ei hän tahtonut myödä kuviansa miss Tottenhamille, vaan aikoi suoraa päätä lähteä tiehensä.

Kun englantilaisnainen kysyi häneltä, mikä hänelle oli tullut, raivostui hän ja alkoi syyttää moitteita.

Tiesikö hän, vieras nainen, että monet niistä esineistä, joita hänellä oli ympärillään, olivat pyhiä?

Tiesikö hän, vai eikö hän tiennyt, että tuossa oli itse pyhä Kristuslapsi? Ja hän oli antanut sen kadottaa kolme sormea toisesta kädestä ja antanut kivien pudota kruunusta ja antanut sen maata tuolla likaisena ja ruosteisena ja häväistynä. Ja jos hän noin käsitteli Jumalan oman pojan kuvaa, millaiseksi hän sitten antaisikaan kaiken muun turmeltua? Gaetano ei tahtonut myydä mitään hänelle.

Kun Gaetano raivosi tällä tavalla, ihastui miss Tottenham, hurmaantui.

Siinä oli totinen usko ja oikea, pyhä viha. Tämän nuoren miehen piti tulla taiteilijaksi.

Englantiin, Englantiin hänen täytyi päästä! Hän tahtoi lähettää tämän nuoren miehen suuren mestarin luo, ystävänsä, joka koetti uudistaa taidetta, sen, joka tahtoi opettaa ihmisiä kaunistamaan kotinsa, kaunistamaan kirkkonsa ja luomaan koko maailman kauniiksi.

Hän määräsi ja järjesteli, ja Gaetano antoi hänen puuhata mielensä mukaan, sillä hän halusi nyt mieluummin päästä pois Diamantesta.

Hän näki, ettei hän enää jaksaisi elää siellä. Hän luuli, että Jumala itse johti hänet pois kiusauksesta.

Hän matkusti kaikessa hiljaisuudessa. Donna Mikaela tuskin tiesi koko asiasta, ennenkuin hän oli poissa. Gaetano ei ollut millään ehdolla uskaltanut mennä sanomaan hänelle jäähyväisiä.

Kymmenes luku.

SIROKKO.

Tämän jälkeen kului rauhaisasti kaksi vuotta. Ainoa, mitä tapahtui Diamantessa ja koko Sisiliassa, oli se, että ihmiset kävivät yhä köyhemmiksi ja köyhemmiksi.

Tulipa sitten syksy, ja se aika lähenee, jolloin viinisato oli korjattava.

Ja siihen aikaan tavallisesti canzonit itsestään syntyvät huulille, siihen aikaan virtaa mandolineista uusia ja kauniita sävelmiä.

Silloin lähtee nuori väki viinitarhoihin, ja siellä kestää työtä ja naurua koko päivän ja tanssia ja naurua koko yön, eikä siellä enää tiedetäkään, mitä uni on.

Silloin on kirkas ilmameri vuoren yläpuolella kauniimpi kuin koskaan ennen. Silloin ilma vavahtelee sanasutkauksia, silloin lävistävät sen tuliset silmäykset kuin salamat, silloin se ei saa lämpöä ja kirkkautta vain auringosta, vaan myöskin nuorten Etnannaisten säteilevistä kasvoista.

Mutta tänä syksynä olivat kaikki viinitarhat maakirpun hävittämät. Eivät tunkeilleet rypäleitten poimijat köynnösten välille, eivät kierrelleet naiset pitkissä riveissä korit pään päällä pusertimien luo, eikä ollut öisin tanssia tasaisilla katoilla.

Eikä tänä vuonna edes kirkas, kevyt lokakuunilmakaan leijaillut Etnanseutujen yläpuolella. Aivan kuin katoajan liittolaisena, tuli Afrikan puolelta raskas, lamauttava erämaan tuuli ja toi mukanaan tomua ja usvaa, joka pimitti koko tienoon.

Ei kertaakaan tämän syksyn kuluessa saatu tuntea raitista vuoristotuulta. Lakkaamatta silloin puhalsi turmiota tuova sirokkko.

Välistä se tuli kuivana ja täynnä hietaa ja niin polttavan kuumana, että täytyi sulkea ovet ja akkunat ja pysytellä sisällä huoneissa, jottei nääntyisi.

Mutta useimmiten se tuli lauhana ja kosteana ja painostavana. Eivätkä ihmiset tunteneet koskaan rauhaa, suru ei heitä jättänyt yöllä eikä päivällä, ja huolia kokoontui heille kuin lumikinoksia korkeille tuntureille.

Ja levottomuus saavutti donna Mikaelankin, joka aina vain hoiteli vanhaa miestänsä don Ferrantea.

Tänä syksynä hän ei kuullut kertaakaan naurua, ei kertaakaan laulua. Ihmiset hiipivät toistensa ohi, niin täynnä vihaa ja epätoivoa, että näyttivät olevan tukehtumaisillaan. Ja hän sanoi itsekseen, että ne varmasti kuljeskelivat uneksien kapinasta. Hän ymmärsi, että niitten täytyi tehdä kapina. Se ei kylläkään mitään auttaisi, mutta ei heillä ollut muutakaan keinoa, mihin tarttua.

Syksyn alussa hän oli istunut verannallaan ja kuullut ihmisten puhelevan kadulla. He puhuivat aina kadosta. Meillä on kato vehnästä ja viinistä, vaara pyörii rikkiin ja oransseihin nähden, koko Sisilian keltainen kulta on mennyt mitättömiin. Mistäs eletään nyt?

Ja donna Mikaela ymmärsi, että tämä oli kauheata. Vehnä, viini, oranssit ja rikki, koko heidän keltainen kultansa.

Hän alkoi myöskin ymmärtää, että kurjuus oli suurempi kuin minkä ihmiset jaksaisivat kestää, ja hän vaikeroitsi sitä, että elämän piti muodostua niin raskaaksi. Hän kyseli, miksi ihmisiä pakotettiin maksamaan niin suunnattomia veroja. Miksi piti olla veroa palmupuista? Nyt kaatoivat talonpojat viha sydämässä maahan nuo vanhat puut, jotka niin kauan olivat huojuneet jalolla saarella. Ja miksi piti pantaman vero ikkunoista? Mitä sillä tarkoitettiin? Tarkoitettiin sitä, että köyhän kansan piti ottaa pois ikkunansa, muuttaa huoneista kellareihin asumaan?

Rikkikaivoksissa oli työlakkoja ja levottomuuksia, ja hallitus lähetti joukkoja pakoittamaan kansaa taas työhön. Donna Mikaela ihmetteli, eikö hallitus mahtanut tietää, ettei noissa kaivoksissa ollut mitään koneita. Se ei ollut siis koskaan kuullut, että lapset laahasivat malmin syvistä kaivoskuiluista. Se ei siis tiennyt, että nämä lapset olivat orjia, se ei kai voinut ajatellakaan, että niitten vanhemmat olivat myyneet ne työnantajille. Tai jos hallitus sen tiesi, miksi se tahtoi auttaa kaivosten omistajia?

Kerran hän sai kuulla puhuttavan hirvittävän monista rikoksista. Ja taas hän alkoi kyselynsä. Miksi annettiin ihmisten tulla noin rikollisiksi? Ja miksi niitten kaikkien annettiin olla niin köyhiä ja ryysyisiä. Miksi piti niitten olla niin ryysyisiä? Hän tiesi, että sen, joka asui Palermossa tai Cataniassa, ei tarvinnut kysellä näin. Mutta se, joka asui Diamantessa, ei saattanut olla pelkäämättä ja kyselemättä. Minkätähden annettiin ihmisten tulla niin köyhiksi, että he kuolivat nälkään?

Kesä oli tuskin vielä mennyt, syksyä ei ollut vielä pitemmälle kulunut kuin lokakuun loppuun, ja nyt jo donna Mikaela alkoi nähdä mielessään sen päivän, jolloin kapina puhkeaisi. Hän näki nälän näännyttämien ihmisten hyökkäävän pitkin katua. Ne ryöstäisivät puodit, ne ryöstäisivät ne muutamat rikkaat, joita kaupungissa oli. Tuo hurja joukko pysähtyisi kesäpalatsin edustalle, kiipeäisi balkoneille ja lasiovien taa. "Tänne vanhojen Alagonien jalokivet, tänne don Ferranten miljonat!" Kesäpalatsihan oli

heidän unelmiensa päämäärä! He luulivat, että se oli täynnä kultaa kuin satujen linna.

Mutta kun he eivät mitään löytäisi, panisivat he tikarin hänen kurkulleen, saadakseen hänet ilmaisemaan aarteet, joita hänellä ei koskaan ole ollut, ja nuo ryöstönhaluiset joukot tappaisivat hänet.

Mikseivät suuret maanomistajat pysyneet kotonaan? Miksi ne ärsyttivät köyhiä, viettämällä loistavaa elämää Roomassa ja Parisissa. Ei niitä niin vihattaisi, jos ne pysyisivät kotona, eikä niin kalliisti ja pyhästi vannottaisi kaikkien rikkaitten kuolemaa.

Donna Mikaela toivoi vain, että hän olisi voinut paeta johonkin suureen kaupunkiin. Mutta sekä hänen isänsä että don Ferrante sairastuivat tänä syksynä, ja heidän tähtensä hänen täytyi jäädä paikoilleen, siihen missä oli. Ja hän tiesi, että hänet tapettaisiin sovitusuhriksi rikkaitten synneistä köyhiä kohtaan.

Monena vuonna onnettomuuksia oli kasaantunut Sisilian varalle, ja nyt niitä ei enää voitaisi pidättää. Nyt alkoi Etnakin uhata purkausta. Rikinsavu oli öisin tulipunainen, ja maanjäristyksiä kuului Diamanteen saakka. Kaikki loppuisi. Kaikki häviäisi kerrallaan.

Eikö hallitus sitten tiennyt tyytymättömydestä? Oi, hallitus oli viimeinkin saanut siitä tietää ja se oli asettanut komitean. Tuntui hyvin lohduttavalta, kun eräänä kauniina päivänä komitean jäsenet ajoivat pitkin Diamanten corsoa. Kunpa vain kansa olisi tiennyt, että he tarkoittivat sen parasta! Kunpa eivät vaimot olisi seisoneet ovissa ja syljeskelleet mannermaalta tulleitten hienojen herrojen jälkeen, kunpa eivät lapset olisi jusseet vaunujen perästä huutaen: "Varas, varas!"

Kaikki, mitä tehtiinkin, vain kiihoitti kapinaan. Eikä ollut ketään, joka olisi voinut ryhtyä rauhoittamaan kansaa. Ei ollut yhtään virkamiestä, jota olisi uskottu. Ne, jotka tyytyivät vain lahjojen ottamiseen, olivat vähimmän halveksittuja. Mutta sanottiin, että monet olivat Mafian jäseniä. Sanottiin, että ne tahtoivat vain anastaa itselleen rahoja ja valtaa.

Mitä enemmän aika kului, sitä useammat merkit osoittivat, että jotain hirmuista tulisi tapahtumaan. Sanomalehdistä luettiin, että työläisjoukkoja kokoontui suuriin kaupunkiin ja kuljeksi pitkin katuja. Sanomalehdistä luettiin myöskin, kuinka sosialistijohtajat matkustivat ympäri maan pitämässä kiihoittavia puheita. Heti selvesi donna Mikaelalle, mistä kaikki levottomuus, tuli. Sosialistit ne yllyttivät kapinaan. Heidän palopuheensa ne panivat mielet kiihkoon. Kuinka niitten annettiin tehdä sellaista? Kuka oli sitten Sisilian kuningas? Oliko hänen nimensä Da Felice vai Umberto?

Donna Mikaelan valtasi kauhu, josta hän ei millään näyttänyt pääsevän. Hänestä tuntui, että juuri häntä vastaan oli liittouduttu. Ja mitä enemmän hän kuuli sosialisteista, sitä enemmän hän niitä pelkäsi.

Giannita koetti häntä rauhoittaa. "Ei meillä täällä Diamantessa ole mitään sosialisteja", sanoi hän. "Diamantessa ei ajatella kapinan nostamista." Mutta donna Mikaela kysyi häneltä, eikö hän tiennyt, mitä merkitsi se, että vanhat kehrääjävaimot istuivat synkissä nurkissaan kertoellen suurista sankariryöväreistä ja Palermon kuuluisasta kalastajasta Guiseppe Alesista, jota he sanoivat Sisilian Masanielloksi?

Jos sosialistit vain saisivat kapinan alkuun, liittyisi siihen Diamantekin. Koko Diamante tiesi jo, että jotain hirmuista oli tulossa. Oli nähty suuren, mustan munkin kummittelevan palazzo Geracin balkonilla. Kuultiin huuhkajien huutavan yöt läpeensä, ja muutamat väittivät, että kukot lauloivat auringon laskiessa ja olivat ääneti aamun sarastaessa.

Eräänä marraskuun päivänä Diamante äkkiä tulvahti täyteen kauheita ihmisiä. Ne olivat karkeapartaisia miehiä, joilla oli petomaiset kasvot, suuret kädet ja tavattoman pitkät käsivarret. Useimmilla oli väljät, liehuvat liinapuvut, ja ihmiset olivat tuntevinaan niissä kuuluisia roistoja ja vasta irtipäässeitä kaleriorjia.

Giannita kertoi, että kaikki nuo villit miehet asustivat sisämaan autoissa vuoristoissa, mutta olivat kulkeneet Simeton poikki ja tulleet Diamanteen, koska muuan huhu oli tiennyt kertoa kapinan jo alkaneen. Mutta kun kaikki oli ollut rauhallista ja karabinierikasarmi täynnä väkeä, olivat ne menneet matkoihinsa.

Donna Mikaela ajatteli nyt alituisesti näitä miehiä, uskoi, että ne hänet kerran murhaisivat. Hän näki aina niitten liehuvat liinapuvut ja niitten petomaiset kasvot. Hän tiesi, että ne vaanivat vuorenonkaloissaan odotellen sitä päivää, jolloin kuulisivat Diamantesta laukauksia ja kapinan melua. Silloin ne hyökkäisivät kaupunkiin polttaen ja murhaten ja kulkisivat koko nälkäisen joukon etupäässä ryöstön kenraaleina ja johtajina.

Donna Mikaelan oli tänä syksynä hoidettava sekä isäänsä että don Ferrantea, jotka makasivat sairaana kuukauden toisensa jälkeen. Hänelle oli kuitenkin sanottu, ettei kummankaan tauti ollut lainkaan

hengenvaarallista.

Hän iloitsi suuresti siitä, että don Ferrante sai jäädä eloon, sillä siihen perustui hänen ainoa toivonsa. Hän arveli, että ihmiset viimeiseen saakka karttaisivat tekemästä väkivaltaa miehelle, joka oli vanhaa, kunnioitettua sukua.

Istuessaan tautivuoteen ääressä, hän ikävöi monasti Gaetanoa, ja lukuisat olivat ne kerrat, jolloin hän toivoi, että tämä olisi kotona. Ei hän tuntisi tuskaa eikä kuolemanpelkoa, jos Gaetano taas seisoi työhuoneessaan. Silloin hänen sydämessään asuisi vain turvallisuus ja rauha.

Nytkin, vaikka Gaetano oli niin kaukana, oli hän juuri se, jonka donna Mikaela ajatuksissaan haki, kun kauhu oli tehdä hänet mieluiseksi. Hän ei ollut kuitenkaan saanut Gaetanolta koko aikana ainoatakaan kirjettä, niin että hän välistä luuli, että tämä oli kokonaan unohtanut hänet. Toisin ajoin hän taas varmaan tiesi, että Gaetano rakasti häntä. Hän tunsu suurta pakkoa ajatella Gaetanoa, ja siitä hän ymmärsi, että Gaetano ajatteli häntä ja kutsui häntä.

Tänä syksynä hän viimein sai Gaetanolta kirjeen. Oi, sellaisen kirjeen! Donna Mikaelan ensimmäinen ajatus oli polttaa se.

Hän oli noussut kattoterassille saadakseen yksinäisyydessä lukea kirjeen. Täällä hän oli kerran kuullut Gaetanon rakkaudentunnustuksen. Eikä se ollut millään lailla vaikuttanut häneen. Se ei ollut lämmittänyt eikä peloittanut häntä.

Mutta toista oli tämä kirje. Gaetano pyysi, että donna Mikaela tulisi hänen luokseen, hänen omakseen, antaisi hänelle elämänsä. Ja kun hän luki sitä, säikähti hän omaa itseään. Hän tunsu, kuinka hän tahtoisi huutaa ilmoille: "Tulen, tulen!" ja heti lähteä matkaan. Häntä veti jokin, viitto jokin pois.

"Olkaamme onnellisia!" kirjoitti Gaetano. "Me tuhlaamme aikaa, vuodet vierivät. Olkaamme onnellisia!"

Hän kuvaili, kuinka he eläisivät. Hän kertoi hänelle muista naisista, jotka olivat noudattaneet rakkauden ääntä ja tulleet onnellisiksi. Hän kirjoitti yhtä houkuttelevasti kuin vakuuttavastikin.

Sittenkään eivät sanat häntä niin hurmanneet kuin se rakkaus, joka kirjeessä hehkui ja paloi. Se nousi paperilta kuin huumaava suitsutus, ja hän tunsu, kuinka se tunkeutui häneen. Tulinen kaiho siinä puhui joka sanasta.

Nyt hän ei enää ollut Gaetanolle mikään pyhimys niinkuin ennen. Tämä selveni hänelle niin valtaavan äkkiä parin vuoden vaitiolon perästä. Ja donna Mikaelasta tuntui tuskalliselta, että se ihastutti häntä.

Hän ei ollut koskaan ajatellut rakkautta sellaiseksi. Miellyttäisikö tällainen häntä? Hän huomasi kauhukseen, että se miellyttäisi.

Ja sitten hän rankaisi sekä itseään että Gaetanoa kirjoittamalla ankaran vastauksen. Siinä oli moralia, moralia, ei mitään muuta kuin moralia. Sen kirjoitettuaan hän oli ylpeä. Hän ei kieltänyt rakastavansa Gaetanoa, mutta tuskinpa tämä löytäisi rakkaudensanoja, kun ne olivat niin kääryityä varoituksiin. Eikä hän kai löytänytkään niitä. Hän ei kirjoittanut senjälkeen.

Mutta nyt ei donna Mikaela enää voinut ajatuksissaan pitää Gaetanoa turvana ja tukena. Nyt hän oli vaarallisempi kuin sisämaan rosvot.

Ja joka aamu saapui Diamanteen yhä synkempiä tietoja. Nyt alkoivat kaikki hankkia aseita. Ja vaikka sellaisten omistaminen oli kielletty, kantoivat kuitenkin kaikki niitä salaa.

Kaikki matkustavaiset lähtivät saarelta, mutta sensijaan lähetettiin sinne Italiasta toinen tuhatlukuinen sotilasjoukko toisensa perästä.

Sosialistit puhuivat lakkaamatta. Ne olivat täynnään pahoja henkiä ja jouduttivat onnettomuuden tuloa.

Viimeinkin kapinalliset olivat saaneet määrätyn päivän, jolloin myrskyn piti puhjeta. Koko Sisilia, koko Italia nousi kapinaan. Se ei ollut enää vain uhkausta, se oli todellisuutta.

Mannermaalta tuli sotilasjoukkoja yhä lisää. Ja useimmat olivat neapelilaisia, joilla on ainaista kaunaa sisilialaisille. Ja nyt tuli tieto, että koko saari oli julistettu piiritystilaan. Siellä ei olisi enää tuomioistuimia, vain sota-oikeuksia. Ja kansa sanoi, että sotamiehillä olisi oikeus ryöstää ja murhata, niin paljon kuin heitä halutti.

Ei kukaan tiennyt, mitä tapahtuisi. Kauhu näytti tekevän kaikki mielettömiksi. Sisämaan talonpojat rakensivat varustuksia vuorilleen. Diamantessa seisivat miehet suurissa ryhmissä torilla, seisivat

päivät päästään menemättä työhön, Kauheilta näyttivät nuo miehet tummissa viitoissa ja lerpahatuissa. Kaikki kai ne siinä hautoivat mielessään sitä hetkeä, jolloin saisivat ryöstää kesäpalatsin.

Mitä lähemmäs tultiin kapinan puhkeamispäivää, sitä sairaammaksi kävi don Ferrante. Ja donna Mikaela alkoi peljätä hänen kuolevan.

Don Ferranten kadottaminen näytti hänestä merkitsevän sitä, että hänet oli edeltäpäin määrätty joutumaan turmioon. Kukapa hänestä sitten mitään huolta pitäisi, kun hänen miehensä oli kuollut?

Hän hoiteli don Ferrantea. Hän ja kaikki sen naapuriston naiset istuivat hänen vuoteensa ympärillä ääneti rukoillen.

Mutta eräänä aamuna noin kuuden aikaan kuoli don Ferrante. Ja donna Mikaela suri häntä, sillä poissa oli nyt hänen ainoa turvansa ja se ainoa, joka olisi voinut pelastaa hänet turmiosta. Hän tahtoi kunnioittaa kuolemaa sillä tavalla, mikä vieläkin on yleistä Diamantessa.

Hän verhotutti mustaan kuolinhuoneen ja suljetti kaikki luukut, ettei iloinen päivänvalo pääsisi huoneisiin.

Hän antoi myöskin sammuttaa tullen liedestä ja lähetti sanan sokealle laulajalle, jotta tämä tulisi joka päivä palatsiin laulamaan valitusvirsiä.

Hän jätti cavaliere Palmerin Giannitan hoidettavaksi, voidakseen itse istua äänetönnä kuolinhuoneessa sinne kiiruhtaneitten vaimojen joukossa.

Oli kuolinpäivän ilta, kaikki valmistukset olivat suoritettut ja odotettiin vain valkoisten veljeskuntaa, jonka piti tulla viemään ruumis pois. Huoneessa oli kuolonhiljaista. Kaikki naapuriston naiset istuivat siellä liikkumattomina surun ilme kasvoilla.

Donna Mikaela istui kalpeana suuressa tuskassaan ja tuijotti tahtomattaan paarivaatteeseen, joka oli heitetty ruumiin yli. Se oli suvulle kuuluva paarivaate, jonka keskelle oli loistavana ja jättiläissuuruisena kirjailtu perheen vaakuna, ja jonka reunaa koristivat hopearivat ja paksut tupsut. Tämä paarivaate ei ollut koskaan peittänyt ketään muita kuin Alagonia. Se näytti olevan siinä levällään, jottei donna Mikaela silmänräpäyksensä unohtaisi, että hänen viimeinen tukensa nyt oli kaatunut ja että hän nyt oli yksinään ja suojatta raivoavan kansan käsissä.

Nyt tuli joku ilmoittamaan, että vanha Assunta oli saapunut. Vanha Assunta, mitä mahtoi vanha Assunta tahtoa? Niin, hän oli ylistysvirsiensä laulaja, hänellä oli tapana laulaa kuolleista.

Donna Mikaela antoi Assuntan tulla huoneeseen. Hän tuli sellaisena kuin hän oli joka päivä istuessaan kerjäämässä tuomiokirkonportilla, sama paikattu leninki ja sama perin haalistunut huivi ja sama kainalosauva.

Pienenä ja kumaraselkäisenä hän ontui kirstun luo. Hänellä oli kurtuiset kasvot, sisäänpäin painunut suu ja sammuvat silmät. Donna Mikaela sanoi itsekseen, että siinä astui huoneeseen itse avuttomuus ja heikkous.

Vanhus korotti äänensä ja alkoi puhua vaimon nimessä:

"Herrani on kuollut, ja minä olen yksin. Hän, joka korotti minut vierelleen, on kuollut. Kuinka kauheata on, että kotini on kadottanut hallitsijansa! — Miksi ovat ikkunaluukkusi suljetut? kysyvät ohikulkijat. — Minä vastaan, en voi sietää päivänvaloa, sillä minun suruni on suuri, minun suruni on kolminkertainen. — Mitä, ovatko valkoiset kantaneet pois niin monta suvustasi? Ei, ei kukaan minun suvustani ole kuollut, mutta minä olen kadottanut mieheni, mieheni, mieheni."

Vanhan Assuntan ei tarvinnut sanoa enempää. Donna Mikaela puhkesi valitukseen. Koko huone täyttyi mukaan yhtyvien vaimojen valitusäänistä. Sillä ei mikään vahinko ole niin suuri kuin miehen menettäminen. Ne, jotka olivat leskiä, ajattelivat sitä mitä olivat kadottaneet, ja ne, jotka eivät vielä olleet, ajattelivat sitä aikaa, jolloin he eivät enää voisi liikkua kaduilla, kun ei ketään miestä ollut heitä saattamassa, jolloin he jäisivät yksinäisyyteen, köyhyyteen, onohdukseen, jolloin he eivät olisi mitään, eivät merkitsisi mitään, jolloin heistä tulisi maailman hyljättyjä lapsia, koskei heillä enää ollut miestä, koskei enää mikään antanut heille elämisen oikeutta.

* * * * *

Oli päästy jo pitkälle joulukuuta, joulun ja uudenvuoden välisiin päiviin.

Yhä oli sama kapinan vaara ja yhä kuultiin samoja hirveitä huhuja. Kerrottiin, että Falco Falcone oli

koonnut kokonaisen ryöväriliiton kivilouhokseensa ja että hän vain odotteli sitä päivää, jolloin kapinan piti alkaa, hyökätäkseen Diamanteen ja ryöstääkseen sen.

Kerrottiin myöskin, että monessa pienessä vuoristokaupungissa kansa oli noussut kapinaan, repinyt maahan tulliasemat kaupunginporteilla ja karkoittanut tullimiehet.

Tiedettiinpä vielä kertoa, että sotajoukko-osastot kulkivat kaupungista toiseen, vangitsivat kaikki, joita epäiltiin, ja ampuivat niitä sadoittain.

Jokainen sanoi, että täytyi taistella. Eihän kukaan voinut antaa noitten italialaisten murhata itseään yrittämättä vastarintaa.

Koko ajan donna Mikaela oli sidottu isänsä tautivuoteeseen, niinkuin ennen don Ferranten. Hän ei päässyt pakenemaan Diamantesta ja tuska kasvoi hänessä niin, että hän lopulta oli pelkkää vapisevaa kauhua ja pelkoa.

Viimeinen ja raskain kaikista tuskansanomista, mitä hän oli saanut, oli koskenut Gaetanoa.

Sillä vain viikko oli kulunut don Ferranten kuolemasta, kun Gaetano oli tullut kotiin. Ja se ei ollut suinkaan herättänyt kauhua donna Mikaelassa, vaan se oli ilahduttanut häntä. Hän oli riemuinnut siitä, että hänen, lähellään oli viimeinkin joku, joka voi häntä suojella.

Samalla kertaa hän päätti, ettei hän lainkaan ottaisi vastaan Gaetanoa, jos tämä tulisi häntä tapaamaan. Hän tunsu kuuluvansa vielä kuolleelle. Hän tahtoi kernaimmin olla näkemättä Gaetanoa koko vuoteen.

Mutta kun Gaetano oli ollut kotona kahdeksan päivää, käymättä kesäpalatsissa, kysyi donna Mikaela hänestä Giannitalta. "Missä Gaetano on, onko hän kenties jo matkustanut, koskei kukaan puhu hänestä?"

"Oi, Mikaela", vastasi Giannita, "mitä vähemmän Gaetanosta puhutaan, sitä parempi se hänelle".

Hän kertoi donna Mikaelalle, niinkuin olisi kertonut suuresta häpeästä, että Gaetanosta oli tullut sosialisti.

"Hän on kokonaan muuttunut Englannissa ollessaan", sanoi hän. "Ei hän rukoile enää, ei Jumalaa eikä pyhimyksiä. Hän ei suutele kirkkoherraa kädelle, kun hän tapaa tämän. Hän sanoo kaikille ihmisille, ettei niitten enää pidä maksaa tullia kaupunginportilla. Hän yllyttää talonpoikia jättämään vuokramaksut suorittamatta. Hänellä on aseita mukanaan. Hän on tullut kotiin saadakseen täällä kapinan syttymään, auttaakseen roistoja."

Giannitan ei tarvinnut sanoa enempää. Donna Mikaelan hyyti suurempi kauhu, kuin koskaan ennen.

Tätä siis olivat syksyn tukahduttavat päivät ennustaneet. Hänen juuri, Gaetanon, piti pudistaa salama pilvistä. Ettei hän ollutkin odottanut tätä jo kauan sitten.

Siinä oli rangaistus ja kosto. Juuri hänen, Gaetanon, piti saada onnettomuus alkamaan.

Näinä viime päivinä hän oli ollut rauhallisempi. Hän oli kuullut, että kaikki sosialistit ympäri saarta oli vangittu. Ja kaikki ne pienet kapinaliekit, joita oli syttynyt kaukaisissa vuoristokaupungeissa oli nopeasti tukahdutettu. Oli melkein näyttänyt siltä, että kapina raukeaisi tyhjiin.

Mutta nyt oli tullut viimeinen Alagona, ja kansa seuraisi häntä. Noihin mustiin ryhmiin torilla tulisi liikettä. Liinapukuiset miehet kulkisivat poikki Simeton. Falco Falconen ryöväriliitto kiipeäisi esille kivilouhoksestaan.

* * * * *

Seuraavana iltana Gaetano puhui torilla. Hän oli istunut torikaivon luona ja katsellut, kuinka ihmiset tulivat hakemaan vettä. Kahteen vuoteen hän ei ollut saanut nähdä, kuinka hennot tytöt nostivat raskaat vesiruukut pänsä päälle ja poistuivat tanakoin, juhllisin askelin.

Mutta kaivolle eivät tulleet ainoastaan nuoret tytöt, sinne saapui kaikenikäistä kansaa. Ja kun hän nyt näki, kuinka köyhiä ja onnettomia useimmat olivat, alkoi hän puhua heidän kanssaan tulevaisuudesta.

Hän lupasi heille, että paremmat ajat pian koittaisivat. Hän sanoi vanhalle Assuntalle, että tämä tästä lähtien saisi jokapäiväisen leipänsä tarvitsematta keltään ihmiseltä pyytää ainoatakaan armonpalaa. Ja kun Assunta sanoi, ettei hän ymmärtänyt, kuinka se voisi tapahtua, kysyi Gaetano häneltä melkein vihassa, eikö hän tiennyt, että nyt oli tullut aika, jolloin ei yksikään vanhus eikä yksikään lapsi jäisi hellyyttä ja suojaa vaille.

Hän viittasi vanhaan tuolintekijään, joka oli yhtä köyhä kuin Assunta ja senlisäksi hyvin sairas, ja hän kysyi Assuntalta, luuliko tämä, että enää voitiin kestää köyhäinhoidon ja sairashuoneitten puutetta. Eikö hän saattanut ymmärtää, ettei tällaista voinut jatkua? Eivätkö he jokainen kyenneet ymmärtämään, että tästä lähtien pidettäisiin huolta köyhistä ja sairaista?

Hän näki myös muutamia lapsia, joitten hän tiesi elävän pääasiallisesti joenäyräiltä ja tienvieriltä keräämistään krasseista ja suolaheinistä, ja hän lupasi, ettei tästä lähtien kenenkään tarvitsisi nähdä nälkää. Hän laski kätensä lasten pään päälle ja vannoi niin juhmallisesti, kuin olisi ollut Diamanten ruhtinas, ettei niiltä enää puuttuisi leipää.

He eivät tieneet mitään täällä Diamantessa, sanoi hän, he olivat ymmärtämättömiä, he eivät käsittäneet, että uusi, siunattu aika oli tullut, he luulivat, että vanha kurjuus saisi aina vain jatkua.

Sillä välin kun hän näin lohdutti köyhiä, oli yhä useampia kokoontunut hänen ympärilleen, ja hän hyppäsi äkkiä pystyyn, asettui kaivonkehälle ja alkoi puhua.

Kuinka he saattoivatkaan, sanoi hän, yksinkertaisuudessaan luulla, ettei mitään parempaa tulisi? Tyytyisivätkö ihmiset, jotka omistavat koko maan, siihen, että sallivat vanhusten nähdä nälkää ja antavat lapsista kasvaa heittiöitä ja pahantekijöitä?

Eivätkö he tieneet, että vuorissa ja meressä ja maassa oli aarteita? Eivätkö he olleet koskaan kuulleet, että maa oli rikas? Luulivatko he, ettei se voisi elättää lapsiaan?

Älkööt mutisko keskenään ja sanoko, että oli mahdotonta järjestää oloja toisin. Älkööt luulko, että piti löytymän rikkaita ja köyhiä. Oi, he eivät tieneet mitään! He eivät tunteneet maa-äitiänsä. Luulivatko he, että hän vihasi jotain heistä? He olivat siis käyneet pitkälleen ja kuulleet maan puhuvan? Olivat nähneet hänen kirjoittavan lakeja? Olivat kuulleet hänen langettavan tuomioita? Ja hän oli käskenyt muutamia näkemään nälkää ja toiset menehtymään ylellisyyteen? Niinkö?

Mikseivät he aukaisseet korviansa ja kuulleet niitä uusia oppeja, jotka kuljivat kautta maailman? Eivätkö he tahtoneetkaan mitään parempaa? Rakastivatko he sitten ryysyjänsä? Tyytyivätkö he suolaheiniin ja krasseihin? Eivätkö he tahtoneet saada kattoa päänsä päälle?

Ja hän sanoi heille, ettei merkinnyt yhtään mitään, vaikka he kieltäytyivätkin luottamasta siihen uuteen aikaan, joka oli koittamassa. Se tulisi heidän luokseen kuitenkin. Eihän heidän tarvinnut aamuisin nostaa aurinkoakaan merestä. Uusi aika tulisi heidän luokseen niinkuin aurinkokin, mutta mikseivät he tahtoneet olla sitä vastaanottamassa? Miksi he sulkeutuivat pimeyhteensä ja pelkäsivät tuota uutta valoa?

Hän puhui kauan näin, ja yhä enemmän ja enemmän Diamanten köyhää väkeä keräytyi hänen ympärilleen.

Mutta mitä kauemmin hän jatkoi, sitä kauniimmaksi muodostui hänen puheensa, sitä kaikuvammaksi kävi hänen äänensä.

Loistavan kirkkaksiin silmiin ilmestyi tulta, ja kansasta, joka häneen katseli, hän oli kaunis kuin nuori ruhtinas.

Hän oli kuin joku oman sukunsa muinaisista, mahtavista herroista, joilla oli voimaa lahjoittaa kaikille avaran maansa ihmisille onnea ja kultaa. He uskoivat häntä, kun hän sanoi, että hänellä oli onni annettavana heille. Heitä lohdutti ja ilahdutti se tunne, että heidän nuori herransa rakasti heitä.

Kun hän oli lopettanut, alkoivat he riemuista ja huusivat hänelle, että he tahtoivat seurata häntä ja tehdä, mitä hän käski.

Hän oli saanut heidät valtoihinsa tuossa tuokiossa. Hän oli niin kaunis ja niin ihana, etteivät he voineet vastustaa häntä. Ja hänen uskonsa oli sellainen, että se hurmasi ja pakotti.

Sinä yönä ei Diamantessa ollut ainoatakaan köyhää, joka ei olisi uskonut, että Gaetano lahjoittaisi hänelle suruttomia ja onnellisia päiviä. Sinä yönä siunasivat häntä kaikki ne, jotka asuivat liitereissä ja ulkokuoneissa. Sinä yönä he kävivät nälkäisinä maata varmasti uskoen, että huomenna, heidän herätessään, seisoi heidän edessään valmiiksi katettuja pöytiä, notkuen ruokien paljoutta.

Sillä Gaetanon puheessa oli sellainen voima, että hän saattoi vakuuttaa vanhalle, että tämä oli nuori ja palelevalle, että tämän oli lämmin. Ja jokainen tunsu, että sen täytyi tapahtua, mitä hän lupasi.

Hän oli uuden ajan ruhtinas. Hänen kätensä olivat anteliaat, ja ihmeet ja siunaukset vuotaisivat Diamantelle, nyt kun hän oli tullut takaisin.

* * * * *

Seuraavana päivänä auringon laskiessa Giannita tuli sairaan huoneeseen ja kuiskasi donna Mikaelalle: "Paternossa on kapina syttynyt. Siellä on ammuttu jo monta tuntia, ja se kuuluu tänne asti. Cataniaan on jo lähetetty viesti sotaväelle. Ja Gaetano sanoo, että täällä puhkeaa myöskin. Hän sanoo, että kaikissa Etnankaupungeissa puhkeaa kapina yhtäikää."

Donna Mikaela viittasi Giannitalle, että tämä jäisi hänen isänsä luo ja meni itse kadun poikki donna Elisan puotiin.

Donna Elisa istui tiskin takana ompelukehyksensä ääressä, mutta ei tehnyt työtä. Suuret kyöneleet tippuivat yhtämittaa, niin että hänen oli täytynyt lakata ompelemasta.

"Missä Gaetano on?" sanoi donna Mikaela kiertelemättä. "Minun täytyy puhutella häntä."

"Siunatkoon Jumala puheesi!" vastasi donna Elisa. "Gaetano on puutarhassa."

Donna Mikaela kulki pihan poikki muurin ympäröimään puutarhaan.

Puutarhassa oli monta käytävää, jotka kulkivat kapeina ja mutkitellen penkereeltä toiselle. Siellä oli myöskin joukko lehtimajoja ja luolia ja lepopaikkoja. Ja siellä kasvoi niin tiheässä jäykkiä agaveja ja pensasmaisia vaivaspalmuja ja kankealehtisiä fiukuksia ja rododendroneja, ettei saattanut nähdä kahta askelta eteensä. Donna Mikaela sai kauan kulkea noita lukemattomia käytäviä, ennenkuin hän löysi Gaetanon. Ja mitä kauemmin hän kulki, sitä kärsimättömämmäksi hän kävi.

Viimein hän löysi Gaetanon puutarhan kaukaisimmasta päästä, siltä alimmalta penkereeltä, joka ulottui kaupungin muurista pistävän vallisarven tasalle. Siellä Gaetano puuhasi kaikessa rauhassa meisseli ja vasara kädessä pienen pystykuvan ääressä. Kun hän huomasi donna Mikaelan, tuli hän vastaan kädet ojennettuina.

Donna Mikaelalla oli tuskin aikaa tervehtiä häntä. "Onko totta", sanoi hän, "että te olette tulleet kotiin saattaaksenne meidät turmioon?" Gaetano, nauroi. "Sindaco on käynyt täällä", sanoi hän. "Kirkkoherra on käynyt täällä. Tuletteko nyt tekin?"

Donna Mikaelaa loukkasi se, että hän nauroi ja puhui sindacosta ja kirkkoherrasta. Merkitsi kai hänen tulonsa toki toista ja enempiä.

"Tahdotteko sanoa minulle", kysyi hän jäykästi, "onko totta, että tänä iltana täällä puhkeaa kapina?" — "Ei", sanoi Gaetano, "ei täällä mitään kapinaa puhkea". Ja hän sanoi sen sellaisella äänellä, että donna Mikaelan kävi melkein sääli häntä.

"Te tuotatte donna Elisalle hyvin paljon surua", puhkesi hän sanomaan. — "Ja teille myös, eikö niin?" sanoi Gaetano kevyt iva äänessä. "Minä tuotan teille kaikille paljon surua. Minä olen tuhlaajapoika, minä olen Juudas. Minä olen se vihanenkeli, joka ajan teidät ulos tästä paratiisista, missä syödään heinää."

Donna Mikaela vastasi: "Ehkä meistä tämä nykyinenkin on parempaa kuin joutua sotamiesten ammuttavaksi." — "Tietysti, parempi on kuolla nälkään. Siihenhän on totuttu." — "Ei ole liioin hauskaa joutua roistojen murhattavaksi." — "Mutta miksi Herran nimessä annetaan löytyä roistoja, ellei tahdota joutua niitten murhattavaksi?" — "Niin, tiedänhän", sanoi donna Mikaela yhä kiivaammin, "että te tahdotte hävittää kaikki rikkaat".

Gaetano ei vastannut heti, vaan puri huultaan, ettei kiivastuisi. "Sallikaa minun puhua teille, donna Mikaela", sanoi hän viimein. "Antakaa minun selittää."

Samassa hänen kasvonsa saivat kärsivällisen ilmeen. Hän puhui sosialismista, selvästi ja yksinkertaisesti, niin että lapsenkin olisi pitänyt ymmärtää.

Mutta donna Mikaela ei likimainkaan voinut seurata. Ehkä hän olisi voinut, mutta hän ei tahtonut. Hän ei tahtonut juuri silloin kuulla puhuttavan sosialismista.

Hänestä oli alkanut tuntua niin ihmeelliseltä, kun hän oli nähnyt Gaetanon. Maa oli alkanut keinua hänen jalkojensa alla. Jotain ihanaa ja autuasta oli tunkeutunut häneen ja hurmannut hänet kokonaan. "Jumalani, häntähän minä rakastan!" sanoi hän itsekseen. "Totisesti häntä!"

Ennenkuin hän oli nähnyt Gaetanon, oli hän varsin hyvin tiennyt, mitä hänen piti sanoa. Hän oli aikonut viedä Gaetanon takaisin hänen lapsuutensa uskoon. Hän oli aikonut osoittaa hänelle, että tuo uusi oppi oli inhoittava ja hirvuisen. Mutta sitten tuli rakkaus. Se sai hänet hämmentymään ja teki

tuhmaksi. Hän ei voinut vastata mitään. Hän vain istui kummeksien sitä, että Gaetano saattoi puhua.

Ihmetellen hän mietti, mahtoiko Gaetano nyt olla kauniimpi kuin ennen. Ei donna Mikaela ennen ollut niin hämmentynyt nähdessään hänet. Hän ei ollut koskaan ollut näin ihastunut. Tai oliko se siinä, että Gaetanosta nyt oli tullut vapaa, voimakas mies? Häntä peloitti, tuntiessaan, ettei hän voisi vastustaa tuota miestä.

Hän ei uskaltanut väittää vastaan. Hän ei edes uskaltanut puhua, jottei puhkeaisi itkuun. Jos hän olisi rohjennut puhua, ei hän olisi puhunut politikasta. Hän olisi sanonut Gaetanolle, mitä hän oli kokenut sinä päivänä, jona kellot soivat. Taikka hän olisi pyytänyt saada suudella hänen kättään. Hän olisi sanonut Gaetanolle, kuinka hän oli uneksinut hänestä. Hän olisi tahtonut sanoa, että ellei hänellä olisi ollut näitä unelmia, hän ei olisi jaksanut elää. Hän olisi pyytänyt saada suudella Gaetanon kättä kiitollisuudesta, koska hän juuri tältä kaikkina näinä vuosina oli saanut elämisen voiman.

Ellei mitään kapinaa puhjennut, miksi Gaetano puhui sosialismista? Mitä liikutti sosialismi heitä, jotka istuivat kahden donna Elisan vanhassa puutarhassa. Hän katseli pitkin muuatta puutarhan käytävää. Luca oli asettanut sen kahden puolen puukaaria, ja niitä myöten kiertelivät nyt köynnösruusun hennot vesat täynnään pikku nuppuja ja kukkia. Kaikki kysyivät aina ihmetellen, mihin tuota käytävää myöten tultiin. Ja sitä myöten tultiin pienen, säittänsyömän amorinin luo. Vanha Luca ymmärsi asiat paremmin kuin Gaetano.

Heidän siinä istuessaan aurinko laski, ja Etna kävi aivan ruusunpunaiseksi. Tuntui siltä kuin Etna olisi punastunut harmista katsellessaan donna Elisan puutarhaan. Juuri auringon laskiessa, kun Etna punaisena hohti, donna Mikaela tavallisesti oli ajatellut Gaetanaa. Olivathan he ikäänkuin molemmat häntä odottaneet. Ja he olivat molemmat mielessään kuvitelleet, kuinka kävisi, kun Gaetano tuli. Hän, donna Mikaela, oli vain peljännyt, että Gaetano olisi liian tulinen ja hurjan rajua. Ja nyt hän puhui vain noista kauheista sosialisteista, joita donna Mikaela inhosi ja pelkäsi.

Gaetano puhui kauan. Donna Mikaela näki, kuinka Etna vaaleni ja kävi pronssinruskeaksi, ja sitten tuli pimeys. Donna Mikaela tiesi, että tulisi kuutamoa. Siinä hän istui aivan hiljaa toivoen kuutamolta apua. Itse hän ei voinut tehdä mitään. Hän oli täydelleen Gaetanon vallassa. Mutta kun kuutamoa tuli, ei sekään auttanut. Gaetano jatkoi puhettaan kapitalisteista ja työväestä.

Silloin donna Mikaelasta tuntui, että kaikkeen tähän oli vain yksi selitys. Gaetanon oli täytyntä lakata rakastamasta häntä.

Äkkiä hän muisti jotain. Se oli tapahtunut kahdeksan päivää sitten. Samana päivänä Gaetano oli tullut kotiin. Silloin donna Mikaela oli astunut Giannitan huoneeseen, mutta kulkenut niin hiljaa, ettei Giannita kuullut sitä.

Hän oli silloin nähnyt Giannitan seisovan hurmaantuneena korkealle ojennetuin käsin ja ylöspäin käännettyinä kasvoilla. Ja käsissään hänellä oli valokuva. Milloin hän sen vei huulilleen ja suuteli sitä, milloin hän nosti sen pänsä yläpuolelle ja katseli sitä ihastuneena. Ja valokuva oli ollut Gaetanon.

Kun donna Mikaela oli nähnyt tämän, oli hän vetäytynyt takaisin, ääneti niinkuin oli tullutkin.

Ja hän oli silloin vain säälinyt Giannitaa, jos tämä rakasti Gaetanaa. Mutta nyt, kun Gaetano yhä puhui sosialismista, nyt tämä tapaus muistui hänen mieleensä.

Nyt hän alkoi uskoa, että Gaetanokin rakasti Giannitaa. Hänen mieleensä muistui, että he olivat lapsuudentovereita. Gaetano oli kenties kauan rakastanut häntä. Ehkä hän oli tullut kotiin mennäkseen naimisiin Giannitan kanssa. Donna Mikaela ei voinut sanoa mitään, hänellä ei ollut mitään valittamisen oikeutta. Tuskin kuukausi sitten hän oli kirjoittanut Gaetanolle, ettei tämä saanut rakastaa häntä.

Gaetano kumartui nyt hänen puoleensa, tapasi hänen katseensa ja pakoitti hänet viimeinkin kuuntelemaan.

"Teidän täytyy ymmärtää, teidän täytyy nähdä ja ymmärtää, donna Mikaela. Täällä etelässä me tarvitsemme juuri uudestisyntymistä, herätystä, sellaista kuin aikoinaan kristinusko. Ylös orjat, alas herrat! Tarvitaan auraa, joka kääntää esiin uusia yhteiskuntakerroksia! Meidän täytyy kylvää uuteen maahan, vanha on jo mehuttomaksi imetty. Vanhoilla pintakerroksilla on vain heikko, kurja kasvovoima. Antakaa pohjakerrosten päästä päivän valoon, ja saatte nähdä toista!

"Käsitättkö, donna Mikaela, miksi sosialismi elää, miksei se ole hävinnyt? Siksi, että se tuo mukanaan uuden sanan. 'Ajatelkaa maata', se sanoo, niinkuin kristinusko toi tullessaan sanan: 'Ajatelkaa taivasta.' Katsokaa ympärillenne! Ajatelkaa maata, onhan siinä kaikki, minkä me omistamme. Asettukaamme tänne niin, että tulemme onnellisiksi! Miksi, miksi ei ole näin ajateltu aikaisemmin.

Senvuoksi, että me olemme niin paljon puuhailleet siinä tulevaisessa. Jättäkäämme rauhaan se tulevaisuus! Maa, maa, donna Mikaela! Ah, me sosialistit, me rakastamme sitä! Me rukoilemme pyhää maata, halveksittua äiti-parkaa, joka kantaa surua senvuoksi, että hänen lapsensa tahtovat nousta taivaaseen.

"Uskokaa minua, donna Mikaela", sanoi hän. "Kaikki on suoritettu muutamassa vuodessa. Silloin ovat marttyyrit vuodattaneet vertaan, silloin ovat apostolit saarnanneet, silloin on joukko joukon jälkeen kääntynyt. Me, maan oikeat pojat, saamme voiton. Ja hän aukenee eteemme kaikessa suloudessaan. Hän tuo meille kauneutta, tuo nautintoa, tuo tietoa, tuo terveysttä."

Gaetanon ääni alkoi väristä, ja kyyneleet kimaltelivat hänen silmissään. Hän meni penkereen reunalle, ojensi kätensä kuin syleillääkseen kuun valaisemaa maata. "Sinä olet niin häikäisevän kaunis", sanoi hän, "niin häikäisevän kaunis".

Ja donna Mikaela oli hetkisen tuntevinaan hänen surunsa kaikesta siitä tuskasta, joka mateli tämän kauneuden pinnan alla. Hän näki elämän paheineen, kärsimyksineen kuin likaisen joen täynnä löyhkävää saastaa, kiemurtelevan tämän kimmeltävän kauneusmaailman halki.

"Eikä kukaan voi sinusta nauttia", sanoi Gaetano, "ei kukaan rohkene sinusta nauttia. Sinä olet kesytön ja täynnä pahuutta ja oikkuja. Sinä olet epäluotettava ja vaarallinen, sinä olet harmi ja tuska, sinä olet puute ja häpeä, sinä olet sortamisen pakko, sinä olet kaikkea, mitä kauhu voi nimittää, senvuoksi, etteivät ihmiset ole tahtoneet tehdä sinusta parempaa.

"Mutta sinun aikasi tulee", sanoi hän riemuiten. "Vielä he kerran kääntyvät sinun puoleesi koko rakkautellaan. Eivätkä turvaudu unelmaan, joka ei mitään anna eikä mitään voi."

Donna Mikaela keskeytti hänet äkkiä. Hän alkoi yhä enemmän peljätä häntä.

"On siis totta, ettette menestynyt Englannissa?"

"Mitä tarkoitatte?"

"Kerrotaan, että se suuri mestari, jonka luo miss Tottenham teidät lähetti, on sanonut, että te..."

"Mitä hän on sanonut?"

"Että te kuvinenne sovitte Diamanteen, muttei muualle."

"Kuka sellaista sanoo?"

"Niin luullaan, koska te olette niin muuttunut."

"Koskako minä nyt olen sosialisti?"

"Miksipä olisitte se, jos te olisitte menestynyt?"

"Ah, miksi...? Te ette tiedä", jatkoi hän nauraen, "että englantilainen mestarini oli itsekin sosialisti. Te ette tiedä, että juuri hän on saanut minuun nämä mielipiteet..."

Hän keskeytti eikä jatkanut sananvaihtoa. Hän meni penkille, jolla oli istunut donna Mikaelan tullessa ja toi sieltä pienen pystykuvan. Hän ojensi sen donna Mikaelalle ikäänkuin sanoen: "Katsokaa itse, oletteko oikeassa!"

Donna Mikaela otti sen ja piti sitä kuun valossa. Se oli mustasta marmorista tehty mater dolorosa. Hän näki sen aivan selvästi.

Ja hän tunsikin sen. Kuvalla oli hänen omat piirteensä. Se hurmasi hänet silmänräpäykseksi. Seuraavassa hänet valtasi kauhu. Hän, Gaetano, joka oli sosialisti, joka ei uskonut, hän rohkeni luoda madonnan! Ja oli antanut kuvalle hänen piirteensä! Gaetano kietoi hänetkin syntiinsä!

"Minä olen tehnyt sen teille, donna Mikaela", sanoi hän.

Oi, koska se oli hänen omansa! Donna Mikaela heitti sen yli muurin. Se putosi jyrkälle vuoritielle, poukahti yhä syvemmälle, iski irti kiviä ja iskeytyi kai itsekin palasiin. Viimein kuului loiskahdus alhaalta Simetosta.

"Mikä oikeus teillä on veistää madonnoja?" kysyi hän Gaetanolta.

Tämä seisoi ääneti. Hän ei ollut koskaan nähnyt donna Mikaelaa sellaisena.

Samalla hetkellä kun donna Mikaela rupesi vastustamaan, muuttui hän ylhäiseksi ja uhkeaksi.

Kauneus, joka hänessä alituisesti tuli ja meni kuin levoton vieras, loisti nyt hänen kasvoillaan. Hän näytti kylmältä ja taipumattomalta, naiselta, joka oli ihana voittaja ja valloittaja.

"Te uskotte siis Jumalaan, koska veistätte madonnoja?" sanoi hän.

Gaetano hengitti kiivaasti. Nyt oli hän vuorostaan hervoton. Hän oli itse ollut uskovainen. Hän tiesi, kuinka hän oli haavoittanut donna Mikaelaa. Hän näki, että oli kadottanut hänen rakkautensa. Hän oli aukaissut kauhean, loppumattoman kuilun heidän välilleen.

Hänen täytyi puhua, hänen täytyi voittaa donna Mikaela puolelleen.

Hän alkoi taas, mutta hiljaa ja kangertaen.

Donna Mikaela kuunteli hetkisen. Sitten keskeytti hän hänet melkein säälien.

"Kuinka teistä tuli sellainen?"

"Minä ajattelin Sisiliää", sanoi Gaetano myöntävänä.

"Ajattelitte Sisiliää", kertasi donna Mikaela mietteissään. "Ja miksi tulitte kotia?"

"Tulin kotiin nostattamaan kapinaa."

Tuntui siltä, kuin he olisivat puhuneet vilustumisesta, jostain taudista, jonka Gaetano oli itselleen hankkinut, ja jonka aivan helposti saattoi parantaa.

"Te tulitte kotiin viedäkseen meidät turmioon", sanoi donna Mikaela ankarasti.

"Olkoon niin, olkoon niin", myönsi Gaetano. "Voittehan nimittää sitä siksi. Ja kun kaikki menee näin, on teillä kai oikeuskin siihen. Oi, kunpa en olisi saanut väärää tietoa, kunpa en olisi tullut viikkoa liian myöhään! Mutta onhan meidän sisilialaisten kaltaista antaa hallituksen joutua edelle? Kun tulin, olivat johtajat jo vangitut, saari neljänkymmenen tuhannen soturin miehittämä. Kaikki turha!"

Hänen sydämessään kaikui merkillisen tyhjältä, kun hän sanoi tuon "kaikki turha". Ja tämän tähden, josta ei mitään saattanut tulla, hän oli murskannut onnensa. Hänen mielipiteensä ja periaatteensa tuntuivat hänestä kuivilta hämähäkinverkoilta, joihin hän oli kietoutunut. Hän tahtoi repäistä itsensä irti saadakseen omaksensa donna Mikaelan. Hän oli ainoa todellinen, ainoa, minkä hän tunsikin omakseen. Niin oli hänestä ennen tuntunut. Ja se tunne tuli takaisin nyt. Donna Mikaela oli ainoa maailmassa.

"Paternòssa taistellaan kuitenkin tänään."

"Siellä on syntynyt joku riita kaupunginportilla", sanoi hän. "Ei se ole mitään. Kunpa olisin voinut sytyttää koko Etnan, koko kaupunkien seppeleen Etnan ympäriltä! Silloin meitä olisi ainakin ymmärretty. Meitä olisi kuunneltu. Nyt ammutaan maahan vain joitakin talonpoikaisjoukkoja, jotta saadaan nälkäisiä suita vähän vähenemään. Meille ei suoda ainoatakaan myönnytyksiä."

Hän reuhoili verkossaan. Uskaltaisiko hän astua donna Mikaelan eteen, sanoa hänelle, että tämä kaikki oli vähärvoista? Eihän hänen tarvinnut ajatella pohtikaa. Hän oli taiteilija, hän oli vapaa. Ja hän tahtoi saada Mikaelan omakseen.

Tällä hetkellä tuntui, kuin ilma olisi värähtänyt. Laukaus vyöryi läpi yön, toinen, kolmas.

Donna Mikaela tuli Gaetanon luo ja tarttui häntä ranteeseen. "Onko tuo kapinaa?" kysyi hän.

Laukaus jyrähti toisensa jälkeen. Sitten kuului huutoa ja melua. Kansajoukko hyökkäsi alas katua.

"Se on kapinaa, sen täytyy olla kapinaa. Oi, eläköön sosialismi!"

Gaetanon valtasi riemu. Hän uskoi taas aatteeseensa. Donna Mikaelankin hän tahtoi voittaa. Naiset eivät ole koskaan kieltäytyneet kuulumasta voittajalle.

Molemmat kiiruhtivat sanaakaan sanomatta puutarhan läpi portille. Siellä Gaetano alkoi huutaa ja kirotta. Hän ei päässyt ulos. Ei ollut avainta. Hän oli suljettuna puutarhaan.

Hän katsahti ympärilleen. Kolmella sivulla korkea muuri, neljännellä äkkisyvyys. Ei mitään pääsyä. Mutta kaupungista kuului hirvittävä melu. Kansajoukot syöksyivät edestakaisin, laukaukset ja huudot viilsivät ilmaa. Kiljuntana kaikui: "Eläköön vapaus, eläköön sosialismi!" Gaetano ryntäsi porttia vastaan. Hän melkein ulvoi hänkin. Hän oli vanki. Hän ei päässyt mukaan.

Donna Mikaela riensi hänen luokseen niin nopeasti kuin voi. Nyt, kun hän oli kuullut Gaetanon

puhuvan, ei hän ajatellutkaan pidättää häntä.

"Odottakaa, odottakaa!" sanoi hän. "Minä olen ottanut avaimen."

"Te, te!"

"Minä otin sen, kun tulin. Päähäni pisti, että voisin sulkea teidät tänne, jos aikoisitte nostaa kapinan tänä yönä. Tahdoin pelastaa teidät."

"Mitä hulluuksia!" sanoi hän ja tempasi avaimen.

Avaimenreikää etsiessään hän sai vielä aikaa sanoa jotain.

"Miksette tahdo pelastaa minua nyt?"

Donna Mikaela ei vastannut.

"Ehkäpä senvuoksi, että teidän Jumalanne saisi tilaisuuden syöstä minut turmioon."

Donna Mikaela oli yhä vaiti.

"Ettekö uskalla suojella minua hänen vihaltaan?"

"En, en uskalla", sanoi hän hiljaa.

"Te uskovaiset olette kauheita."

Gaetano tunsi, että donna Mikaela jätti hänet. Hänen intonsa jäähdyi ja hänen rohkeutensa lannistui, kun ei donna Mikaela tehnyt ainoatakaan yritystä pidättääkseen häntä. Hän väänsi avainta edestakaisin saamatta porttia auki, herpautuneena siitä, että donna Mikaela seisoi hänen takanaan kalpeana ja kylmänä.

Äkkiä hän tunsi donna Mikaelan käsivarret kaulallaan ja huulten etsivän hänen huuliaan.

Samassa aukeni portti, ja Gaetano syöksyi ulos. Hän ei tahtonut saada donna Mikaelan suudelmia, jotka vain vihkivät hänet kuolemaan. Hänestä oli donna Mikaela aavemaisen kammottava vanhassa uskossaan. Hän syöksyi pois kuin paeten.

Yhdestoista luku.

SAN SEBASTIANON JUHLA.

Kun Gaetano oli syöksynyt pois, seiso Mikaela kauan aikaa donna Elisan puutarhassa. Hän seiso siellä aivan kivettyneenä eikä tuntenut mitään eikä ajatellut mitään.

Silloin hänelle äkkiä johtui mieleen, etteivät Gaetano ja hän olleet ainoat maailmassa. Hän muisti isänsä, joka makasi sairaana ja jonka hän oli unohtanut niin moneksi tunniksi.

Hän meni portista corsolle, ja se oli autio ja tyhjä. Melua ja laukauksia kuului vielä kaukaa, ja hän arveli itsekseen, että Porta Etnean luona kai taisteltiin.

Kesäpalatsin päätyyn valoi kuu kirkkainta hohdettaan ja häntä ihmetytti, kun tähän aikaan ja tänä yönä balkonin ovet olivat auki ja ikkunaluukut sulkematta. Ja vielä enemmän hän kummasteli sitä, että portti oli selkoseljällään ja puodin ovi aivan auki.

Kulkiessaan porttiholvin läpi, ei hän siellä nähnyt vanhaa Piero porttivahtia. Pihalyhtyä ei oltu sytytetty, eikä ainoatakaan ihmistä näkynyt kartanolla.

Hän astui portaita myöten pylväskäytävään, ja hänen jalkansa sattui johonkin kovaan. Se oli pieni pronssimaljakko, jonka paikka tavallisesti oli musiikkisalissa. Muutamia portaita ylempää hän löysi veitsen. Se oli puukko, jonka pitkä terä oli tikarin tapainen. Kun hän nosti sen maasta, tipahti terältä pari tummaa pisaraa. Hän ymmärsi, että sen täytyi olla verta.

Ja niinpä hän ymmärsi, että se, mitä hän koko syksyn oli peljännyt, oli nyt tapahtunut. Roistot olivat käyneet kesäpalatsissa ryöstämässä. Ja kaikki, jotka olivat voineet, olivat sieltä paenneet, mutta hänen isänsä, joka ei päässyt vuoteeltaan, oli nyt varmasti murhattu.

Hän ei saattanut tietää, eivätkö rosvot vieläkin olleet talossa. Mutta nyt, kun hän oli joutunut keskelle

suurinta vaaraa, katosi hänen pelkonsa, ja hän kiiruhti eteenpäin ajattelematta, että hän oli yksinään ja suojatonna.

Hän astui läpi käytävän ja tuli musiikkisaliin. Siellä kulki poikki lattian leveitä kuun valokuovia ja keskellä yhtä tällaista juovaa makasi pitkänään joku ihminen.

Donna Mikaela kumartui liikkumattoman ruumiin ylitse. Se oli Giannita. Hänet oli murhattu, hänellä oli suuri, ammottava haava kaulassa.

Donna Mikaela asetti ruumiin suoraan, pani sen kädet ristiin ja sulki sen silmät. Siinä hän sai kätensä vereen ja tuntiessaan miten se oli haaleata, tahmeaa, alkoi hän itkeä. "Oi, hyvä rakas sisareni", sanoi hän aivan ääneen, "sinun nuori henkesi on vuotanut pois tämän veren mukana. Koko elämäsi olet rakastanut minua ja nyt olet vuodattanut veresi puolustaessasi minun taloani. Senkötähden Jumala on ottanut sinut pois luotani, että Hän tahtoi rangaista minua kovuudestani? Senkötähden olet jättänyt minut, etten suonut sinun rakastavan sitä, jota itse rakastin? Oi, sisko, sisko, etkö voinut rangaista minua lempeämmin?"

Hän kumartui ja suuteli kuolleen otsaa. "Ethän usko sitä", sanoi hän. "Tiedäthän, että olen aina ollut sinulle uskollinen. Tiedäthän, että rakastin sinua."

Hän muisti, että vainaja oli nyt erinnyt tästä maailmasta ja ettei hän katumusta ja ystävyiden vakuutuksia enää tarvinnut. Ja hän luki pari rukousta ruumiin ääressä, koska ainoa, mitä hän saattoi siskonsa puolesta tehdä, oli hurskailla ajatuksilla tukea Jumalan luo pakenevan sielun matkaa.

Sitten hän kulki edelleen, pelkäämättä enää mitään omasta puolestaan, mutta kauhulla ajatellen, mitä hänen isälleen oli mahtanut tapahtua.

Kun hän viimein oli kulkenut juhlakerroksen monien suurten salien läpi ja seisojain sairaan huoneen ovelta, hapuilivat hänen kätensä kauan lukkoa, ja kun hän sen löysi, ei hänellä ollut voimia kiertää avainta.

Silloin hänen isänsä huusi huoneestaan kysyen, kuka tuli. Kun hän kuuli isänsä äänen ja ymmärsi, että tämä eli, tuntui hänestä, että kaikki hänessä vapisi ja murtui ja kadotti kyvyn totella hänen tahtoaan. Samalla kertaa hänen aivonsa ja sydämensä pettivät eivätkä lihakset voineet pitää häntä pystyssä. Hän ennätti vielä ajatella tämän kaiken johtuvan viime aikain kauheasta mielen jännityksestä. Ja omituisen vapautumistunteen valtaamana hän vaipui pitkälliseen pyörtymykseen.

Donna Mikaela heräsi tainnoksista aamupuoleen. Silloin oli paljon tapahtunut. Palvelijat olivat tulleet esiin piilopaikoistaan, ja he olivat hakeneet donna Elisan. Hän oli ottanut hoitoonsa hyljätyn palatsin, lähettänyt hakemaan polisia ja toimittanut sanan valkoisten veljeskunnalle. Ja nämä olivat kantaneet Giannitan ruumiin hänen äitinsä asuntoon.

Kun donna Mikaela heräsi, huomasi hän makaavansa sohvalla isänsä kamarin viereisessä huoneessa. Hänen luonaan ei ollut ketään, mutta hän kuuli donna Elisan puhuvan isänsä huoneessa.

"Poikani ja tyttäreni", sanoi donna Elisa nyyhkyttäen, "olen kadottanut sekä poikani että tyttäreni".

Donna Mikaela koetti nousta, mutta ei voinut. Hänen ruumiinsa oli vielä horroksissa, vaikka sielu olikin jo valveilla.

"Cavaliere, cavaliere", sanoi donna Elisa, "voitteko sitä ymmärtää? Muutamia Etnan roistoja hiipii Diamanteen. Muutamia roistoja, jotka ampuvat tullikamaria ja huutavat: 'Eläköön sosialismi!' Ja tämän ne tekevät ainoastaan peloittaakseen ihmisiä kaduilta ja houkutellakseen karabinierit Porta Etnean luo. Joukossa ei ole mukana ainoatakaan diamantelaista. Roistot vain ovat toimeenpanneet kaiken päästäkseen ryöstämään miss Tottenhamin ja donna Mikaelan taloihin, kahden naisen, cavaliere! Ja mitä ne oikeastaan ajattelivat, nuo herrat upseerit, jotka istuivat sota-oikeutta? Luulivatko ne, että Gaetano oli liitossa roistojen kanssa? Eivätkö ne sitten nähneet, että hän oli herrasmies, oikea Alagona, taiteilija? Kuinka ne ovat voineet tuomita hänet?"

Donna Mikaela kuunteli kauhistuneena, mutta koetti kuvitella mielessään, että hän vielä näki unta. Hän oli kuulevinaan, kuinka Gaetano kysyi, uhrasiko hän hänet Jumalalleen. Ja hän oli itse vastaavinaan, että hän teki sen. Nyt hän varmaan uneksi siitä, miltä tuntuisi, jos Gaetano tosiaankin olisi vangittu. Mitään muuta tämä ei voinut olla.

"Mikä onnettomuuksien yö tämä on?" sanoi donna Elisa. "Mikä se kiertelee ilmassa ja tekee ihmiset hulluiksi ja sekapäisiksi? Olettehan nähnyt Gaetanon, cavaliere. Onhan hän aina ollut kiivas ja tulinen, mutta ei hän ole ollut mieltä vailla, ei hän ole ollut järjetön ja hullu. Mutta tänä yönä hän hyökkäsi suoraan sotamiesten syliin. Te tiedätte, että hän aikoi nostaa kapinan, tiedätte, että hän oli tullut kotiin

nostamaan kapinaa. Ja kun hän kuulee ammuttavan ja huudettavan 'eläköön sosialismi', käy hän villiksi ja hurjaksi. Hän luulee, että kapina on puhjennut ja hyökkää pitkin katua päästäkseen mukaan. Ja hän huutaa koko ajan minkä jaksaa 'eläköön sosialismi'. Ja sitten hän kohtaa suuren parven sotamiehiä, kokonaisen sotajoukon. Sillä ne olivat menossa Paternöhön, mutta kuulivat matkalla ampumista ja poikkesivat tänne katsomaan, mitä oli tekeillä. Ja Gaetano ei enää osaa eroittaa sotilaslakkia. Hän luulee, että ne ovat kapinallisia, hän luulee, että ne ovat taivaan enkeleitä ja hyökkää niitten keskelle ja vangitaan. Ja nämä, jotka sitä ennen ovat ottaneet kiinni kaikki roistot, kun ne olivat hiipimässä tiehensä myttyineen, tarttuvat nyt Gaetanoonkin. Ja ne kulkevat kaupungin läpi ja huomaavat, että kaikki on rauhallista, mutta ennenkuin ne lähtevät pois, tuomitsevat ne vankinsa. Ja Gaetano saa samallaisen tuomion kuin muutkin, hän samallaisen kuin ne, jotka ovat tehneet murtovarkauksia ja surmanneet naisia! Eivätkö ne ole kadottaneet järkeänsä, cavaliere?"

Donna Mikaela ei voinut kuulla, mitä hänen isänsä vastasi. Hän tahtoi itse tehdä tuhansia kysymyksiä, mutta hän oli yhä kivettyneenä eikä voinut liikahtaa. Olikohan Gaetano ammuttu?

"Mitä ne tarkoittavat sillä, että tuomitsevat hänet yhdeksänkolmatta vuoden vankeuteen?" sanoi donna Elisa. "Luulevatko ne, että hän voi elää niin kauan, tai että kukaan, joka häntä rakastaa, voi elää niin kauan? Hän on kuollut, cavaliere, kuollut minulta kuten Giannitakin."

Donna Mikaelasta tuntui, että vahvat kahleet sitoivat hänet, jottei hän päässyt kuulemasta. Tämä oli hänestä pahempaa kuin olla sidottuna häpeäpaaluun ja saada raippoja.

"Koko vanhojen päivieni ilo on nyt minulta viety", sanoi donna Elisa. "Sekä Giannita että Gaetano! Minä odotin aina, että he menisivät naimisiin keskenään. Se olisi sopinut niin hyvin, kun he molemmat olivat minun lapsiani ja rakastivat minua. Mitä varten minä nyt elän, kun minulla ei ole lainkaan nuorta väkeä ympärilläni? Monesti olin hyvin köyhänä siihen aikaan, kun Gaetano tuli luokseni, ja minulle sanottiin, että minun olisi parempi olla yksin. Mutta minä vastasin: 'Se ei tee mitään, ei mitään, kun vain saan nuorta väkeä ympärilleni'. Ja minä ajattelin, että kun hän kasvaa suureksi, hän ottaisi itselleen nuoren emännän ja sitten he saisivat pikku lapsia, eikä minun tarvitsisi koskaan istua yksinäisenä ja hyödyttömänä vanhuksena."

Donna Mikaela tuli ajatelleeksi, että hän olisi voinut pelastaa Gaetanon, mutta ei ollut tahtonut. Mutta miksei hän ollut tahtonut? Se näytti hänestä nyt aivan käsittämättömältä. Hän rupesi mielessään luettelemaan kaikkia niitä syitä, joitten tähden hän oli antanut Gaetanon syöksyä turmioon. Hän oli jumalankieltäjä ja sosialisti ja hän oli aikonut nostaa kapinan. Ja tämä oli painanut enemmän kuin kaikki muu, silloin kun hän oli avannut Gaetanolle puutarhanportin. Se oli painanut enemmän kuin hänen rakkautensakin. Nyt hän sen ymmärsi. Tuntui siltä, kuin vaakakupillinen höyheniä olisi painossa voittanut vaakakupillisen kultaa.

"Uljas poikani", sanoi donna Elisa, "uljas poikani! Hänestä oli tullut jo suuri mies siellä Englannissa, ja hän tuli kotiin auttaakseen meitä köyhiä sisilialaisia. Ja nyt ne ovat tuominneet hänet kuin roiston. Kerrotaan, että ne olivat vähällä ampua hänetkin, niinkuin ne toiset. Ehkäpä olisikin ollut parempi, että ne olisivat tehneet sen, cavaliere. Olisi ollut parempi saada peittää hänet kirkkomaahan, kuin tietää hänen olevan vankilassa. Kuinka hän voi kestää kaikki kärsimyksensä? Hän ei voi kestää, hän sairastuu, pian hän kuolee."

Kun hän sanoi tämän, riuhtaisihe donna Mikaela irti huumauksesta ja nousi sohvalta. Hän hoiperteli huoneen poikki ja tuli isänsä ja donna Elisan luo yhtä kuolonkalpeana kuin murhattu Giannita-parkakin. Hän oli niin heikko, ettei hän uskaltanut astua keskelle lattiaa, vaan pysähtyi ovensuuhun ja nojasi pihtipieleen.

"Minä se", sanoi hän, "donna Elisa, minä se..."

Sanat eivät tahtoneet tulla hänen huuliltaan. Hän väänteli käsiään epätoivoissaan, kun ei voinut puhua.

Donna Elisa oli heti hänen luonaan. Hän kiersi kätensä donna Mikaelan ympärille tukeakseen häntä, välittämättä siitä, että tämä koetti työntää häntä luotaan.

"Antakaa minulle anteeksi, donna Elisa", sanoi hän tuskin kuuluvalla äänellä. "Minä sen tein."

Donna Elisa ei juuri kuunnellut hänen puhettaan. Hän huomasi, että donna Mikaelalla oli kuumetta ja luuli hänen hourailevan.

Donna Mikaelan huulet liikkuiivat ja hän näytti tahtovan sanoa jotain, mutta sai vain muutamia sanoja kuuluville. Oli mahdotonta ymmärtää, mitä hän tarkoitti. "Hänelle, samoin kuin isälleni", sanoi hän kerran toisensa perään. Ja sitten hän sanoi jotain sellaista, että kaikki, joita hän rakasti, hän syöksyi turmioon.

Donna Elisa oli saanut hänet istuutumaan tuolille, ja siinä donna Mikaela suuteli hänen vanhoja, ryppyisiä käsiään ja pyysi häneltä anteeksi.

Kyllä, kyllä, donna Elisa antoi hänelle anteeksi.

Donna Mikaela katsoi terävästi hänen kasvoihinsa kuumeisilla silmillään ja kysyi, oliko se totta.

Kyllä se oli totta.

Silloin hän laski päänsä donna Elisan olalle ja nyyhkytti, ja sitten hän kiitti häntä ja sanoi, ettei hän voisi elää, ellei saisi hänen anteeksiantoaan. Ei hän ketään vastaan ollut niin rikkonut kuin donna Elisaa. Voiko hän antaa anteeksi?

"Kyllä, kyllä", sanoi donna Elisa kerran toisensa perästä eikä voinut ymmärtää muuta kuin että toinen houri kuumeesta ja kauhusta.

"Minä tahtoisin sanoa sinulle jotain", sanoi donna Mikaela. "Minä tiedän sen, mutta sinä et tiedä. Sinä et anna minulle anteeksi, jos saat sen tietää."

"Annan varmasti sinulle anteeksi", sanoi donna Elisa.

He puhelivat näin kauan ymmärtämättä toisiaan, mutta vanhalle donna Elisalle teki hyvää, että hänellä tänä yönä oli joku, jota hän sai peitellä ja lohduttaa ja jolle sai antaa vahvistavia yrttejä ja lääkkeitä. Hänelle teki hyvää, että vielä löytyi joku, joka laski päänsä hänen olalleen ja itki suruissaan.

* * * * *

Donna Mikaela, joka lähes kolme vuotta oli rakastanut Gaetanoa ajattelemtakaan, että he koskaan olisivat toistensa omia, oli tottunut kummaan rakkauteen. Hänelle riitti, kun hän tiesi, että Gaetano rakasti häntä. Kun hän ajatteli tätä, hiipi häneen suloinen turvallisuuden ja onnen tunne. "Mitäpä siitä, mitäpä siitä", sanoi hän, kun kohtasi vastoinkäymisen. "Gaetano rakastaa minua." Gaetano oli aina hänen vierellään, rohkaisi häntä ja lohdutti häntä. Hän oli mukana kaikissa donna Mikaelan ajatuksissa ja askareissa. Hän oli hänelle itse elämän henki.

Heti kun donna Mikaela oli ennättänyt hankkia Gaetanon osoitteen, kirjoitti hän hänelle. Siinä hän tunnusti uskoneensa varmasti, että Gaetano kävi kohti onnettomuutta. Mutta hän oli niin pahoin peljännyt sitä, mitä tämä tulisi saamaan aikaan elämässä, ettei ollut uskaltanut pelastaa häntä.

Hän kirjoitti myöskin, kuinka hän inhosi Gaetanon oppeja. Hän ei lainkaan teeskennellyt. Hän sanoi, että vaikka Gaetano olisikin vapaana, ei hän kuitenkaan voisi tulla hänen omakseen.

Hän pelkäsi Gaetanoa. Tällä oli, kirjoitti hän, sellainen valta häneen, että jos he joutuisivat toistensa omiksi, tekisi hän hänestä sosialistin ja jumalankieltäjän. Senvuoksi donna Mikaelan täytyi aina elää hänestä eroitettuna, pelastaakseen sielunsa.

Mutta hän pyysi ja rukoili, ettei Gaetano kaikesta tästä huolimatta lakkaisi häntä rakastamasta. Hän ei saanut lakata, ei saanut! Hän saisi rangaista donna Mikaelaa millä muulla tavalla hyvänsä, kunhan vain ei lakkaisi rakastamasta häntä.

Hän ei saanut tehdä niinkuin donna Mikaelan isä. Kenties Gaetano olisi tehnyt oikein sulkiessaan sydämensä donna Mikaelalta, mutta hän ei sittenkään saisi sitä tehdä. Hänen täytyi olla armelias.

Kunpa hän tietäisi, kuinka donna Mikaela rakasti häntä, kunpa tietäisi, kuin hän hänestä uneksi!

Ja hän kertoi Gaetanolle, että tämä oli itse hänen elämänsä.

"Täytyykö minun kuolla, Gaetano?" kysyi hän.

"Ei siis riitä, että mielipiteet ja opit meidät eroittavat. Ei riitä, että ne ovat vieneet sinut vankeuteen. Pitääkö sinun lakata minua rakastamastakin, sen vuoksi, että ajattelemmme eri lailla?"

"Oi, Gaetano, rakasta minua! Eihän se mihinkään johda, sinun rakkaudessasi ei ole mitään toivoa, mutta rakasta minua, minä kuolen, ellet rakasta."

Tuskin donna Mikaela oli lähettänyt tämän kirjeen, kun hän jo alkoi odottaa vastausta. Hän luuli saavansa myrskyisen ja suuttuneen kirjeen, mutta hän toivoi, että siinä olisi yksi ainoa sana, joka osoittaisi hänelle, että Gaetano rakasti häntä.

Mutta hän odotti useampia viikkoja saamatta Gaetanolta mitään kirjettä.

Ei auttanut se, että hän joka aamu seisoi ulkokäytävässä odottamassa kirjettä ja teki postinkantajan

melkein murheiseksi, kun tämän aina piti sanoa, ettei hän tuonut mitään kirjettä.

Kerran hän itse meni postiin ja pyysi rukoilevin silmin, että hänelle annettaisiin se kirje, jota hän odotti. Senhän täytyi olla siellä, sanoi hän. Mutta he eivät kenties olleet osanneet lukea osoitetta, ehkä kirje oli joutunut väärään lokeroon? Ja hänen lempeät, kerjäävät silmänsä liikuttivat postimestaria, niin että tämä salli hänen etsiä läpi vanhojen hakemattomien kirjeitten läjät ja kääntää ylösalaisin kaikki postikonttorin laatikot. Mutta tästä kaikesta ei ollut mitään hyötyä?

Hän kirjoitti uusiakin kirjeitä Gaetanolle, muttei mitään vastausta tullut.

Silloin hän koetti ruveta uskomaan sitä, mikä näytti hänestä mahdottomalta. Hän koetti painaa sieluunsa sen käsityksen, että Gaetano oli lakannut rakastamasta häntä.

Mitä suuremmaksi tämä varmuus tuli, sitä enemmän hän alkoi sulkeutua huoneeseensa. Hän pelkäsi ihmisiä ja istui kernaimmin yksinään.

Päivä päivältä hän kävi voimattommaksi. Hän kulki kumaraisena, vieläpä hänen kauniista silmistäänkin näytti häviävän eloisuus ja loisto.

Muutaman viikon kuluttua hän kävi niin heikoksi, ettei hän enää voinut olla pystyssä, vaan sai kaiken päivää maata sohvalleen. Häntä kulutti tauti, joka vähitellen vei häneltä kaiken elinvoiman. Hän näki kulkevansa kohti kuolemaa, ja hän pelkäsi kuolemista. Mutta hän ei voinut tehdä mitään. Häntä varten löytyi yksi ainoa parannuskeino, mutta sitä ei kuulunut.

Sillaikaa kun donna Mikaela näin näytti hiljaa luisuvan pois elämästä, valmistauduttiin Diamantessa viettämään San Sebastianon juhlaa, joka on tammikuun lopulla.

Se oli Diamanten suurin juhla, mutta viime vuosina ei sitä oltu vietetty tavanmukaisella loistolla, koska liian suuri hätä ja synkkyys olivat painaneet mielet lamaan.

Mutta tänä vuonna kohta kun kapina oli kukistettu ja kun Sisilia vielä oli täynnä vierasta väkeä ja kun kansan rakastamat sankarit nääntyivät vankiloissa, ehdotettiin juhla vietettäväksi koko entisessä loistossaan, sillä nyt ei saisi, sanottiin, pyhimyksiä laiminlyödä.

Ja Diamanten hurskas väki päätti, että juhlaa vietettäisiin kahdeksan päivää ja että San Sebastianoa kunnioitettaisiin liehuvilla lipuilla ja koristeluilla ja kilparatsastuksilla ja raamatullisilla juhla-kulkuilla ja ilotulituksilla ja kilpalaulannoilla.

Valmistuksiin ryhdyttiin kiireesti ja innolla. Joka talossa siivottiin ja pestiin. Kerättiin taas esiin vanhat juhla-kulkuvaatteet ja valmistauduttiin vastaanottamaan vieraita kaikkialta ympäri koko Etnan.

Ainoa Diamanten talo, missä ei tehty valmistuksia, oli kesäpalatsi. Donna Elisa oli siitä syvästi murheissaan, mutta hän ei saanut donna Mikaelaa suostumaan talonsa koristamiseen. "Kuinka voit vaatia, että minä puettaisin tällaisen surun talon kukkiin ja viheriään?" sanoi hän. "Ruusut pudottaisivat lehtensä, jos minä tahtoisin käyttää niitä peittämään sitä onnettomuutta, mikä täällä vallitsee."

Mutta donna Elisa oli innokkaasti mukana juhlan valmistuksissa ja hän odotti paljon hyvää siitä, että ruvettiin taas kunnioittamaan pyhimyksiä, kuten entisinä aikoina. Hän ei puhunut muusta kuin siitä, kuinka papit koristuttivat tuomiokirkon päädyn vanhaan sisilialaiseen tapaan hopeakukilla ja peileillä. Ja hän kuvaili juhlaratsastusta: niin ja niin monta olisi ratsastajia, ja niin ja niin korkeat töyhdöt niillä olisi hatuissa, ja ne pitäisivät käsissään niin ja niin pitkiä, kukkiin kiedottuja keppejä, joitten päässä olisi vahakynntilä.

Kun ensimmäinen juhlapäivä tuli, oli donna Elisan talo mitä komeimmasti koristeltu. Katolla näkyi liehuvan Italian vihreän-punavalkoinen lippu, ja punaisia kultareunaisia liinoja, joissa oli pyhimyksen alkukirjaimet, oli heitetty riippumaan ikkunalaudoilta ja balkonin kaiteilta. Mutta ylös-alas pitkin seiniä kierteli tähden ja kaaren muotoisia rautatammiköynnöksiä, ja ikkunain ympärillä hiipi seppeleitä, jotka oli sidottu donna Elisan puutarhan pienistä heleistä ruusuista. Aivan sisäänkäytävän päällä oli pyhimyksen kuva, kehyksinä liljoja, ja kynnyksellä oli cypressin oksia. Ja jos olisi astunut taloon sisään, olisi huomannut, että se sieltäkin oli yhtä koristeltu kuin ulkoa päin. Kellarista ullakkoon saakka oli kaikki juhla-asussa ja kukkiin puettua, eikä puodin hyllyillä ollut ainoatakaan niin pientä tai vähäpätöistä pyhimystä, ettei sillä olisi ollut eternelliä tai bellistä kädessä.

Samalla tavoin oli köyhässä Diamantessa koristettu talot pitkin koko katua. Siellä oli sellainen lippujen vilinä, että se muistutti niitä pyykkivaatteita, joita aina riippui maasta taivaaseen saakka kujalla pienen maurin talon edustalla. Jokaisessa talossa ja jokaisessa kunniaportissa oli lippuja, ja kadun poikki oli pingoitettu köysiä, jotka olivat täynnään liehuvia pikku lippuja.

Joka kymmenen askeleen päähän olivat diamantelaiset pystyttäneet kunniaportteja poikki kadun. Ja

joka portin päällä oli pyhimyksen kuva keltaisten eternelliseppelten keskellä. Balkonit oli verhottu punaisiin peitteisiin ja kirjaviin pöytäliinoihin, ja seiniä pitkin kierteli jäykkiä köynnöksiä.

Siellä oli niin paljon kukkia ja niin paljon vihreää, ettei kukaan voinut käsittää, miten nämä kaikki oli saatu hankituksi jo tammikuussa. Kaikki oli seppelöityä ja kukilla koristettua. Luudanvarsissa oli crocusseppeleitä ja portinkolkuttimissa hyasinttivihkoja. Mutta ikkunoissa oli tauluja ja niissä sinipunervista vuokoista kyhätyt pyhimyksen alkukirjaimet tai tervehdyslauseita.

Ja näin koristeltujen talojen välillä vyöryi ihmisvirta mahtavana kuin paisuva joki. Eikä San Sebastianoa juhlimassa ollut ainoastaan diamantelaisia. Kaikkialta Etnalta tuli keltaisia kullalla silattuja ja maalattuja rattaita; niitä vetivät kiiltävävaljaiset hevoset ja ne olivat täpö täynnä väkeä. Sairaita ja kerjäläisiä ja sokeita laulajia oli tullut suurissa parvin. Ja siellä oli kokonaisia pyhiinvaeltajajonoja. Ne olivat niitä poloisia, joitten nyt onnettomuuksien perästä oli rukoiltava jonkun puolesta.

Väkeä oli tullut niin paljon, että epäiltiin, voisivatko kaikki mahtua kaupungin muurien sisälle. Kansaa oli kadulla, kansaa ikkunoissa, kansaa balkoneilla. Korkeilla kiviportailta istui ihmisiä, ja puodit olivat täynnä. Talojen suuret katuovet olivat seljällä, ja porstuoihin oli asetettu tuoleja puoliympyrää niinkuin teatterissa. Niillä istui isäntäväki vieraineen katsellen ohikulkijoita.

Kadulla vallitsi huumaava melu. Ei siinä kyllin, että kaikki ihmiset puhuivat ja nauroivat. Siellä oli vielä posetivinsoittajia, jotka veivasivat koneitaan, suuria kuin urut. Siellä oli katulaulajia, ja siellä oli miehiä ja naisia, jotka lausuiivat Tasson runoja rämisevillä, särkyneillä äänillään. Siellä oli kaikellaisia kuuluttajia, jokaisesta kirkosta virtasi urkujen pauhu, ja torilla vuoren harjalla puhalsivat kaupungin soittajat, niin että kuului yli koko Diamanten.

Tämä iloinen melu ja tämä kukkien tuoksu ja tämä lippujen liehunta kesäpalatsin edustalla herätti Donna Mikaelan horrostilasta. Hän nousi seisomaan aivan kuin elämä olisi tullut noutamaan häntä. "Minä en tahdo kuolla", sanoi hän itsekseen. "Tahdon koettaa elää."

Hän tarttui isäänsä käsivarteen, ja he lähtivät kadulle. Hän toivoi, että elämä ulkona hurmaisi hänet, niin että hän voisi unohtaa surunsa. "Jollei se minulle onnistu", ajatteli hän, "jollen voi löytää huvitusta, silloin täytyy minun kuolla".

Mutta sattuiapa Diamantessa olemaan muuan vanha, köyhä kivityömies, joka oli arvellut voivansa ansaita juhlien aikana pari soldoa. Senvuoksi hän oli laavasta muodostanut muutamia San Sebastianon ja paavi Leo XIII:n rintakuvia. Ja kun hän tiesi, että monet diamantelaiset rakastivat Gaetanoa ja surivat hänen kohtaloaan, muovaili hän pari hänenkin kuvaansa.

Kohta kun donna Mikaela oli tullut kadulle, sattui hän kohtaamaan juuri sen miehen ja tämä tarjosi hänelle pieniä, viheliäisiä tekeleitään.

"Ostakaa Gaetano Alagona, donna Mikaela", sanoi mies, "ostakaa Gaetano, jonka hallitus panetti vankeuteen, kun hän tahtoi auttaa Sisiliää!"

Donna Mikaela puristi lujasti isänsä käsivartta ja kiiruhti edelleen.

Mutta "Europan kahvilassa" lauloi isännän poika canzoneja. Hän oli sepittänyt joitakuita uusia juhlaa varten ja muun muassa pari Gaetanostakin. Sillä olihan luultavaa, että ihmiset tahtoivat nyt kuulla juuri hänestä.

Kun donna Mikaela kulki kahvilan ohi ja kuuli laulua, pysähtyi hän kuuntelemaan.

"Oi, Gaetano Alagona!" lauloi nuori mies. "Laulut ovat mahtavia. Minä vapautan sinut lauluillani. Ensin lähetän luoksesi viehkeän canzonin. Se solahtaa vankilasi ristikkojen läpi ja murtaa ne. Sitten lähetän luoksesi sonetin, joka on sorea kuin nainen ja lahjoo vartijasi. Ja sitten runoilien sulle ihanan oodin, joka tärisyttää vankilasi muureja ylväällä poljennallaan. Mutta jos ei näistä mikään auta, syökseen esiin mahtavan eepoksen, jossa on sotajoukot sanoja. Oi, Gaetano, vahvana kuin armeija se hyökkää eteenpäin. Kaikki vanhan Rooman legionat eivät yhteensäkään voisi sitä pidättää."

Laulun ajan donna Mikaela puristi kuin kouristuksen vallassa isänsä käsivarresta, mutta ei sanonut mitään, läksi vain eteenpäin.

Silloin cavaliere Palmeri alkoi puhua Gaetanosta. "En tiennyt, että häntä niin rakastettiin", sanoi hän.

"En minäkään", mumisi donna Mikaela.

"Mutta tänään näin itse outojen ihmisten tulevan donna Elisan puotiin ja kerjäävän häntä myymään jotain, jota Gaetano oli leikannut. Hänellä ei ollut jäljellä muuta kuin pari vanhaa rukousnauhaa, ja minä näin hänen katkaisevan ne ja jakavan pois helmi helmeltä."

Donna Mikaela katsoi isäänsä rukoilevan lapsen lailla. Mutta cavaliere ei tiennyt, tahtoiko hänen tyttärensä, että hänen piti vaieta vai jatkaa puhettaan.

"Donna Elisan vanhat ystävät kulkevat hänen puutarhassaan Lucan kanssa", sanoi hän, "ja Luca näyttää heille Gaetanon lempipaikkoja ja sitä maapalaa, johon hänellä oli tapana istuttaa. Ja Pacifica istuu työhuoneessa höyläpenkin ääressä ja kertoo hänestä kaikellaista, aina siitä saakka kun hän oli noin pieni."

Enempää hän ei voinut kertoa, tungos ja melu heidän ympärillään oli niin suuri, että hänen täytyi keskeyttää.

He aikoivat mennä tuomiokirkkoon. Portailla istui, kuten aina, vanha Assunta. Hänellä oli käsissään rukousnauha ja hän mutisi samaa rukousta koko nauhan ympäriinsä. Hän anoi pyhimykseltä, että se Gaetano, joka oli luvannut auttaa kaikkia köyhiä, saisi palata takaisin Diamanteen.

Kun donna Mikaela kulki hänen ohitse, kuuli hän selvästi: "San Sebastiano, anna meille Gaetano! Oi, armeliaisuutesi tähden, oi, kurjuutemme tähden, San Sebastiano, anna meille Gaetano!"

Donna Mikaela oli aikonut mennä kirkkoon, mutta kääntyi portailta.

"Siellä on sellainen tungos", sanoi hän, "minä en uskalla".

Hän lähti taas kotiin. Mutta sillä välin oli donna Elisa käyttänyt hyväkseen hänen poissaoloaan. Hän oli vetänyt lipun kesäpalatsin katolle, hän oli levittänyt liinoja balkoneille, ja kun donna Mikaela tuli kotiin, oli hän juuri kiinnittämässä köynnöstä portin päälle. Sillä donna Elisa ei voinut kestää sitä, ettei kesäpalatsia oltu koristettu. Hän tahtoi, ettei tällä kertaa mitään puuttuisi San Sebastianon kunniasta. Ja hän pelkäsi, ettei pyhimys auttaisi Diamantea ja Gaetanoa, jollei Alagonan vanha palatsi häntä juhliisi.

Donna Mikaela saapui kalpeana kuin kuolemaantuomittu ja kumarassa kuin kahdeksankymmenvuotias mummo.

Hän huokaili itsekseen: "Minä en tee hänestä mitään rintakuvia, en laula hänestä mitään lauluja, en uskalla rukoilla Jumalaa hänen puolestaan, en osta mitään hänen helmiänsä. Kuinka hän voisi luulla, että minä rakastan häntä? Hänen täytyy rakastaa kaikkia noita muita, jotka jumaloivat häntä, mutta ei minua. Minä en kuulu hänen maailmaansa, minua hän ei enää voi rakastaa."

Ja kun hän näki, että hänen taloansa aiottiin kukkaisin koristaa, tuntui se hänestä niin viiltävän julmalta, että hän tempasi köynnöksen donna Elisan käsistä ja heitti sen hänen jalkojensa juureen, kysyen samalla, tahtoiko hän murhata hänet.

Sitten hän kulki donna Elisan ohi ylös portaita huoneeseensa. Hän heittäytyi sohvalle ja hautasi päänsä tyynyihin.

Hän ei ollut ennen ymmärtänyt, kuinka kaikki ulkonainen eroitti hänet ja Gaetanon toisistaan. Kansan mies ei voinut rakastaa häntä.

Ja senlisäksi hänestä tuntui, että hän esti Gaetanoa auttamasta kaikkia noita köyhiä.

Kuinka Gaetanon täytyikään häntä inhota, kuinka hän mahtoikaan vihata häntä!

Ja entinen epätoivo hiipi taas häneen. Häntä ei rakastettu. Se surmaisi hänet. Hän ajatteli siinä maassaan, että kaikki oli mennyttä, kaikki lopussa.

Mutta silloin seiso i äkkiä hänen sisäisen silmänsä edessä pieni Kristuksenkuva. Tuntui kuin se olisi astunut huoneeseen koko köyhässä loistossaan. Hän näki sen selvästi.

Donna Mikaela alkoi huutaa avukseen Kristuslasta. Ja hän ihmetteli sitä, ettei hän enemminkin ollut kääntynyt tämän hyvän auttajajan puoleen. Mutta sen vuoksi hän kai vasta äärimäisessä hädässään muisti kuvan, kun tämä ei seisonut missään kirkossa, vaan miss Tottenham kuljetti sitä ympäri kuin mitään museoesinettä.

* * * * *

Oli saman päivän myöhäinen ilta. Päivällisen jälkeen donna Mikaela oli antanut kaikille palvelijoilleen luvan mennä katsomaan juhlaa, niin että hän ja hänen isänsä olivat yksinään koko suuressa talossa. Mutta kymmenen tienoissa hänen isänsä nousi ja sanoi aikovansa lähteä torille kuulemaan laulukilpailua. Ja silloin donna Mikaela ei uskaltanut jäädä aivan yksikseen, vaan hänen täytyi mennä mukaan.

Kun he tulivat torille, näkivät he, että se oli muutettu teatteriksi, jossa tuolirivi seiso i toisensa

vieressä. Joka ainoa nurkka oli täynnä väkeä ja vain vaivoin saivat he itselleen paikat.

"Tänä iltana on Diamante ihana, Mikaela", sanoi cavaliere Palmeri. Tuntui siltä, kuin yön sulous olisi saanut hänet lempeämmäksi. Hän puhui tyttärelleen yksinkertaisemmin ja hellemmin kuin pitkiin aikoihin.

Donna Mikaelakin arveli, että hän puhui totta. Hänestä tuntui samalta kuin ensi kertaa Diamanteen tullessaan. Tämä oli ihmeitten kaupunki, kauneuden kaupunki, pienoinen Jumalan pyhättö.

Aivan hänen vastapäätään oli suuri ja mahtava rakennus, joka näytti olevan kokoonpantu itseloistavista timanteista. Hänen täytyi miettiä hetkinen, ennenkuin hän käsitti, mikä se oli.

Tuomiokirkon päätyhän se vain oli, verhottuna jäykästä hopea- ja kultapaperista tehtyihin kukkiin, ja niitten väliin pistetty tuhannen pientä peiliä. Ja jokaisesta kukasta riippui pieni öljylasi, jonka liekki oli tulikärpäsen suuruinen. Se oli hyvin kaunista. Se oli viehättävin ilotulitus, mitä donna Mikaela oli nähnyt.

Torilla ei ollut mitään muuta valoa, eikä muuta tarvittukaan. Tuo suuri timanttiseinä loisti aivan riittävästi.

Musta palazzo Geraci seisoi niin kirkkaan punaisena, kuin siihen olisi heijastanut tulipalon lieska.

Torin ulkopuolella vallitsi synkkä pimeys, ja se vaikutti, että donna Mikaela taas oli tuntevinaan vanhan, lumotun Diamanten, joka ei sijainnut maassa, vaan oli pyhä linna jollain taivaan vuorella. Raatihuone raskaine balkoneineen ja korkeine portaineen, pitkä nunnaluostari ja roomalainen portti olivat ihania ja ihmeellisiä. Ja hän saattoi tuskin uskoa, että juuri tässä kaupungissa hän oli saanut kärsiä niin hirmuista tuskaa.

Keskellä tuota suurta ihmispaljoutta ei kylmyyttä lainkaan huomannut. Talvinen yö oli leuto kuin kevätyö. Ja donna Mikaela alkoi tuntea itsessään jotain keväistä. Hänen sielunsa alkoi värähtää ja vapista suloisesti ja samalla kammottavasti. Siltä täytyi tuntua Etnan lumikinoksista, kun aurinko sulattaa ne kimalteleviksi vuoripuroiksi.

Hän katseli ihmisiä, joita tori oli täynnään, ja hänestä tuntui kummalta, että ne olivat aamupäivällä tehneet häneen niin vastenmielisen vaikutuksen. Olihan hänestä mieluista, että ne rakastivat Gaetanoa. Oi, jos vain Gaetano olisi edelleenkin rakastanut häntä, olisi hän ollut sanomattoman ylpeä ja onnellinen näitten rakkaudesta. Silloin hän olisi voinut suudella noita vanhoja, känsäisiä käsiä, jotka muovailivat Gaetanon kuvia ja jotka liittyivät rukoukseen hänen puolestaan.

Hänen tätä ajatellessaan avattiin kirkonovet ja suuret vankkurit vierivät kirkosta. Ylinnä punaiseen verhotuissa vankkureissa seisoivat San Sebastiano paaluksaan, ja kuvan alapuolella ne neljä laulajaa, jotka aikoivat kilpailla.

Siinä oli muuan vanha sokea mies Nicolosista, muuan catanialainen tynnyrintekijä, jota pidettiin koko Sisilian parhaimpana improvisatorina, muuan seppä Terministä ja pieni Gandolfo, joka oli Diamanten raatihuoneen vartijan poika.

Kaikki ihmiset kummastelivat sitä, että Gandolfo uskalsi esiintyä näin vaarallisessa kilpailussa. Tekiköhän hän sen miellyttääkseen morsiantaan pikku Rosaliaa? Ei kukaan ollut kuullut ennen puhuttavan siitä, että hän osasi improvisoida. Ei hän ollut koskaan elämässään tehnyt mitään muuta kuin syönyt mandarineja ja tirkistellyt Etnalle.

Ensimmäiseksi vetivät kilpailijat arpaa keskenään, ja sattui niin, että tynnyrintekijä joutui ensimmäiseksi ja Gandolfo viimeiseksi. Kun arpa oli vedetty, kalpeni Gandolfo. Olihan kauheata joutua viimeiseksi, kun kaikkien oli puhuttava samasta asiasta.

Tynnyrintekijä valitsi esityksensä aiheeksi sen ajan, jolloin San Sebastiano oli legionsoturina vanhassa Roomassa ja uskonsa tähden sidottiin paaluun ja asetettiin tovereittensa ampumatauluksi. Hänen perästään tuli sokean vuoro, ja tämä kertoi, kuinka muuan hurskas roomalaisnainen sitten löysi martyrin verisenä ja nuolien lävistämänä, ja onnistui herättämään hänet henkiin. Senjälkeen tuli sepän vuoroja hän kuvaili kaikkia niitä ihmeitä, joita San Sebastiano oli tehnyt Sisiliassa viisitoistasataaluvulla ruton aikana. Kutakin näistä kolmesta ylistettiin kovasti. He käyttivät paljon mahtavia sanoja verestä ja kuolemasta, ja kansa riemuitsi. Mutta diamantelaiset kävivät levottomiksi pikku Gandolfon puolesta.

"Seppä vie häneltä kaikki sanat. Hän ei voi onnistua", sanoi joku.

"Oi", sanoi toinen, "eihän pikku Rosalia sentähden ota kihlausnauhaa palmikostaan".

Mutta Gandolfo kyyristäytyi vankkurinnurkkaan. Hän kävi yhä pienemmäksi ja pienemmäksi. Lähellä istuvat voivat kuulla, kuinka hänen hampaansa kalisivat pelosta.

Kun hänen vuoronsa viimeinkin tuli ja hän nousi seisomaan ja alkoi improvisoida, onnistui hän hyvin huonosti. Hän oli huonompi kuin kukaan oli odottanut. Hän änkytti kuuluville pari säettä, mutta se oli vain muitten esitysten kertaamista.

Sitten hän äkkiä vaikenä ja veti kiivaasti henkeä. Tällä hetkellä valtasi hänet epätoivon voima. Hän oikaisi, ja poskille kohosi hieman väriä.

"Oo, signori", sanoi pikku Gandolfo, "sallikaa minun puhua siitä, mitä aina ajattelen! Sallikaa minun puhua siitä, minkä aina edessäni näen!"

Ja hän alkoi sujuvasti ja valtaavalla voimalla kertoa siitä, mitä itse oli nähnyt.

Hän kertoi, kuinka hän, raatihuoneen vartijan poika, oli hiipinyt pimeitten ullakkojen kautta ja piiloutunut eräälle oikeussalin parvekkeelle sinä yönä, jolloin sota-oikeus oli kokoontunut tuomitsemaan Diamanten kapinallisia.

Silloin hän oli nähnyt syytettyjen penkillä don Gaetano Alagonan villien roikaleitten joukossa, jotka olivat pahempia kuin pedot.

Hän kertoi, kuinka kaunis Gaetano oli ollut. Pikku Gandolfon mielestä hän oli ollut kuin Jumala noitten kauheitten miesten keskellä. Ja hän kuvaili näitä roistoja, niitten hurjan petomaisia kasvoja, niitten karkeata tukkaa ja jäykkiä jäseniä. Hän sanoi, että ne olivat sellaisia, että sydän vavahti sillä, joka niitä silmiin katsoi.

Kumminkin oli don Gaetano, kauneudestaan huolimatta, hirmuisempi kuin nämä ihmiset. Gandolfo ei käsittänyt, kuinka ne uskalsivat istua hänen vieressään penkillä. Don Gaetanon rypistettyjen kulmien alta sinkosi muihin vankeihin katseita, joitten olisi pitänyt surmata niiltä sielu, jos niillä, kuten muilla ihmisillä, olisi sielua ollut.

'Ketä olette te', tuntui hän kysyvän, 'jotka uskallatte ryhtyä ryöstöön ja murhaan huutamalla avuksenne pyhää vapautta? Tiedättekö, mitä olette tehneet? Tiedättekö, että teidän juonenne tähden minä nyt istun vangittuna? Ja minä olisin pelastanut Sisilian!' Ja jokainen katse, jonka hän niihin heitti, oli kuolemantuomio.

Hänen silmänsä sattuivat niihin esineisiin, joita roistot olivat ryöstäneet ja jotka oli asetettu tuomarien pöydälle. Hän tunsi ne. Kuinkapa hän ei olisi tuntenut kesäpalatsin pöytäkelloja ja hopeavateja, tietysti hän tunsi ne pyhäinkuvat ja rahat, jotka oli varastettu hänen englantilaiselta suojelijattareltaan! Mutta kun hän oli tuntenut nämä esineet, vilkaisi hän roistoihin, huulillaan kamala hymy. 'Voi urhoja, voi urhoja', sanoi hymy, 'te olette varastaneet kahden naisen asunnosta'.

Väri hänen jaloissa kasvoissaan vaihtui lakkaamatta. Kerran oli Gandolfo nähnyt niitten vääntyvän äkillisestä kauhusta. Se tapahtui silloin, kun mies, joka istui häntä lähinnä, oli ojentanut kätensä, ja se oli aivan verinen. Aavistiko hän kenties totuuden? Ajatteliko hän silloin, että nämä miehet olivat murtautuneet siihen taloon, jossa hänen rakkaansa oli?

Gandolfo kertoi, kuinka upseerit, joitten piti olla tuomareina, olivat astuneet sisään äänettöminä ja totisina ja istuutuneet paikoilleen. Mutta kun hän oli nähnyt nämä korkeat herrat, oli hänen levottomuutensa vähentynyt. He tiesivät, oli hän arvellut itsekseen, että don Gaetano oli ylhäinen mies, ja ettei heidän pitänyt tuomita häntä. Eivät he häntä sekoittaisi roistoihin. Eihän toki kukaan saattanut uskoa, että hän oli ollut ryöstämässä kahden naisen asunnosta.

Ja kas, kun tuomari huusi Gaetano Alagonan nimen, ei hänen äänessään ollut kovuutta. Hän puhui hänelle kuin vertaiselleen.

"Mutta", sanoi Gandolfo, "kun don Gaetano nyt nousi pystyyn, seiso i hän niin, että hän saattoi nähdä yli torin. Ja torilla, tällä samalla torilla, jossa nyt niin paljon ihmisiä istuu iloiten ja huvitellen, kulki silloin ruumissaatto.

"Valkoisten veljeskunta täällä kantoi murhatun Giannitan ruumista hänen äitinsä asuntoon. Kantajat kulkivat eteenpäin tulisoihujen valossa, ja selvästi voi erottaa parit, jotka oli asetettu heidän olkapäilleen. Saattueen hitaasti kulkiessa yli torin, voi tuntea paarivaatteen, joka oli levitetty ruumiin yli. Se oli Alagonain paarivaate, upeitten vaakunoitten ja loistavien hopeareunuksien koristama. Mutta kun Gaetano oli nähnyt sen, ymmärsi hän, että murhattu oli Alagonain talosta. Hänen kasvonsa kävivät tuhkanharmaiksi ja hän hoippui kuin kaatumaisillaan.

"Samassa tuomari kysyi häneltä: 'Tunnetteko murhatun?' Ja hän vastasi: 'Tunnen.' Silloin jatkoi

tuomari, joka oli armelias mies: 'Oliko hän teidän läheisiänne?' Ja don Gaetano vastasi: 'Minä rakastan häntä'."

Kun Gandolfo oli päässyt tähän asti kertomuksessaan, näkyi donna Mikaela äkkiä nousevan pystyyn, aivan kuin hän olisi aikonut väittää vastaan, mutta cavaliere Palmeri veti hänet kiivaasti takaisin viereensä. "Hiljaa, hiljaa!" sanoi hän hänelle.

Ja donna Mikaela istui äänetönnä kasvot käsiin painuneina. Silloin tällöin huojutti hän ruumistaan ja valitti hiljaa.

Mutta Gandolfo kertoi, kuinka tuomari, kun Gaetano oli tämän tunnustanut, oli viitannut muihin vankeihin ja kysynyt häneltä: 'Jos rakastitte sitä naista, kuinka voitte sitten olla missään yhteydessä noitten hänen murhaajiensa kanssa?'

Silloin don Gaetano oli kääntynyt roistoihin päin. Hän oli nostanut nyrkkinsä niitä vastaan ja pudistanut sitä. Ja hän oli näyttänyt siltä, kuin hän olisi toivonut käteensä tikarin, millä iskeä ne maahan, toisen toisensa jälkeen.

'Noitten', oli hän huudahtanut. 'Minäkö olisin missään yhteydessä noitten kanssa?'

Ja aivan varmaan hän oli aikonut sanoa, ettei hänellä ollut mitään tekemistä rosvojen ja murhamiesten kanssa. Tuomari oli hymyillyt hänelle lempeästi ja näyttänyt vain odottavan sitä vastausta vapauttaakseen hänet.

Mutta silloin oli tapahtunut Jumalan ihme.

Ja Gandolfo kertoi, kuinka kaikkien varastettujen tavarain joukossa, jotka olivat tuomarien pöydällä, oli ollut muuan pieni Kristuksenkuva. Se oli kyynärän korkuinen, siinä oli paljon koristuksia ja sitä kaunistivat kultakruunu ja kultaiset kengät. Juuri tällöin oli muuan upseereista kumartunut vetääkseen kuvan luokseen, ja kun hän teki sen, putosi kruunu lattialle ja vierähti aina don Gaetanon jalkojen juureen.

Don Gaetano nosti maasta kruunun, piti sitä silmänräpäyksen ajan käsissään ja katsahti siihen tarkasti. Näytti siltä, kuin hän olisi jotain lukenut siitä.

Hän ei pitänyt sitä kädessään kauempaa kuin silmänräpäyksen. Seuraavassa otti vahtisotamies sen häneltä.

Donna Mikaela nosti silmänsä melkein säikähtäneenä. Kristuksenkuva! Siinä se taas oli. Saisiko hän heti vastauksen rukoukseensa?

Gandolfo jatkoi: "Mutta kun don Gaetano nyt nosti päätään, vapisivat kaikki kuin ihmeen tapahduttua, sillä hän oli niin muuttunut.

"Oo, signori, hän oli niin valkoinen, että hänen kasvonsa näyttivät loistavan ja hänen silmänsä säteilivät rauhallisen ihanasti. Hänestä oli kadonnut kaikki viha.

"Ja hän alkoi rukoilla muiden vankien puolesta, hän rukoili, että heidän henkensä säästettäisiin.

"Hän pyysi, etteivät he tuomitsisi noita kurjia lähimäisiään. Hän pyysi, että korkeat tuomarit sensijaan tekisivät jotain niitten hyväksi, jotta ne kerran voisivat elää kuten muutkin. 'Meillä on elettävänämme vain tämä elämä', sanoi hän. 'Meidän valtakuntamme on vain tästä maailmasta.'

"Hän alkoi puhua siitä, miten nämä ihmiset olivat eläneet. Hän puhui niin kuin hän olisi osannut lukea heidän sieluistaan. Hän kertoi heidän elämänsä tarinan, kuinka synkkä ja pimeä se oli ollut. Hän puhui niin, että muutamat korkeista herroista itkivät.

"Sanat tulivat voimakkaina ja mahtavina, että tuntui, kuin don Gaetano olisi ollut tuomari ja tuomarit pahantekijöitä. 'Katsokaa', sanoi hän heille, 'kenen on syy, että nämä ihmisparat ovat menneet hukkaan. Eikö teidän, joilla valta on, olisi pitänyt ottaa niitä hoitoon?'

"Ja näkyi, kuinka he kaikki kauhistuivat sitä vastuunalaisuutta, minkä hän vieritti heidän hartioilleen.

"Mutta äkkiä tuomari oli keskeyttänyt hänet.

"'Puolustakaa itseänne, Gaetano Alagona', sanoi hän, 'älkääkä muita!'

"Silloin oli don Gaetano hymyillyt. 'Signor', sanoi hän, 'minulla ei ole paljoa, millä puolustautua. Mutta on minulla kumminkin jotain. Olen jättänyt urani Englannissa nostattaakseni Sisiliassa kapinan. Olen tuonut maahan aseita. Olen pitänyt kapinallisia puheita. Onhan minulla jotain, vaikkei paljoa.'

"Tuomari oli melkein rukoillut häntä. 'Älkää puhuko noin, don Gaetano!' oli hän sanonut. 'Ajatelkaa, mitä sanotte!'

"Mutta don Gaetano oli tehnyt sellaisia tunnustuksia, että heidän oli täytynyt tuomita hänet.

"Kun he olivat sanoneet hänelle, että hän saisi yhdeksänkolmatta vuotta vankeutta, oli hän huudahtanut: 'Nyt tapahtuu hänen tahtonsa, joka äsken kannettiin ohi. Käyköön minulle, niinkuin hän tahtoi!'

"Ja sitten en häntä enää nähnyt", sanoi pikku Gandolfo, "sillä vahtisotilaat asettivat hänet välilleen ja veivät pois.

"Mutta kuullessani hänen rukoilevan niitten puolesta, jotka olivat murhanneet hänen rakkaimpansa, lupasin itselleni, että koettaisin tehdä jotain hänen hyväkseen.

"Lupasin sepittää San Sebastianolle kauniin improvisation, jotta hän auttaisi häntä. Mutta en onnistunut. En ole mikään improvisatori, en osannut."

Tähän hän lopetti ja heittäytyi kovasti itkien kuvan jalkoihin. "Anna anteeksi, etten osannut", huusi hän, "ja auta häntä kuitenkin! Tiedäthän, että kun he tuomitsivat hänet, lupasin tehdä sen hänen tähtensä, jotta sinä pelastaisit hänet. Mutta nyt en olekaan osannut puhua sinusta, ja sinä et auta häntä."

Donna Mikaela tiesi tuskin, kuinka kaikki tapahtui, mutta hän ja pikku Rosalia, joka rakasti Gandolfoa, ennättivät melkein yhtäaikaa hänen luokseen. He vetivät hänet puoleensa ja suutelivat häntä molemmat ja sanoivat hänelle, ettei kukaan ollut puhunut niinkuin hän, ei kukaan, ei kukaan. Eikö hän nähnyt, että ihmiset itkivät? San Sebastiano oli häneen tyytyväinen. Donna Mikaela pani sormuksen pojan sormeen, ja kaikkialta hänen ympäriltään huiskutettiin kirjavia silkkiinoja, jotka kimaltelivat kuin merenaallot tuomiokirkon seinästä säteilevässä, kirkkaassa valossa.

"Viva Gaetano, viva Gandolfo", huusi kansa.

Ja pienen Gandolfon ympärille satoi kukkia ja hedelmiä ja silkkiinoja ja koristuksia. Donna Mikaela työnnettiin melkein väkivallalla erilleen hänestä. Mutta pelko ei johtunut hänen mieleensä. Hän seisoi keskellä aaltoilevaa kansanpaljoutta ja itki. Kyyneleet virtasivat pitkin hänen poskiansa, ja hän itki, iloiten siitä, että itki. Se oli korkein siunaus.

Hän tunkeutui Gandolfon luo, hän ei voinut kyllin kiittää tätä. Tuo pieni runoilijahan oli kertonut hänelle, että Gaetano rakasti häntä. Kun Gandolfo oli maininnut nämä sanat: "Nyt tapahtuu hänen tahtonsa, joka äsken kannettiin ohi", oli donna Mikaela äkkiä ymmärtänyt Gaetanon luulleen, että hän, Mikaela, makasi Alagonain paarivaatteen alla.

Ja tästä kuolleesta hän oli sanonut: "Minä rakastan häntä!"

Veri virtasi jälleen hänen suonissaan, sydän löi taas, kyyneleet vuosivat. "Se on elämää, elämää", sanoi hän itsekseen, samalla kun hän tahtomattaan liikkui edestakaisin kansanpaljouden mukana. "Elämä on taas tullut luokseni. En kuolekaan."

Pienen Gandolfon ympärille he kaikki tahtoivat tunkeutua, koska hän oli antanut heille jonkun, jota rakastaa, johon toivoa, jota ikävöidä näinä alakuloisuuden aikoina, kun kaikki näytti menetetyltä.

TOINEN KIRJA.

"Antikristus kulkee maasta maahan ja jakaa leipää köyhille."

Ensimmäinen luku.

Oli helmikuu ja mantelipuut alkoivat kukkia mustassa laavamaassa
Diamanten ympärillä.

Cavaliere Palmeri oli käynyt kävelemässä Etnan rinteillä ja tuonut tullessaan suuren mantelipuunoksan, nuppuja ja kukkia täyden, ja asettanut sen maljakkoon musiikkisaliin.

Donna Mikaela vavahti, kun hän näki sen. Ne olivat siis tulleet, nuo mantelinkukat. Ja kokonaisen kuukauden, kokonaista kuusi viikkoa niitä näkisi kaikkialla.

Niitä seisoi kirkon alttarilla, niitä olisi haudoilla, niitä kannettaisiin rintavihoissa, hatussa, tukassa. Niitä kukkisi teitten yläpuolella, rauniokummuilla, mustalla laavalla.

Ja jokainen mantelinkukka maistuttaisi häntä siitä päivästä, jolloin kellot soivat, jolloin Gaetano oli vapaa ja onnellinen ja jolloin hän uneksi saavansa elää hänen kanssaan kokonaisen elämän.

Hänestä tuntui, kuin hän ei olisi koskaan ennen täysin ymmärtänyt, mitä merkitsi se, että Gaetano oli vankina ja poissa, ettei hän koskaan enää saisi nähdä häntä.

Hänen sydämensä oli lakata tykyttämästä, hänen täytyi istuutua, jottei kaatuisi, ja hän sulki silmänsä.

Siinä välähti hänen mieleensä muuan tapaus.

Hän on äkkiä kotonaan Catanian palatsissa. Hän istuu korkeassa etehisessä ja lukee, ja hän on iloinen nuori neiti, signorina Palmeri. Silloin palvelija tuo hänen luokseen kiertelevän kauppiaan. Tämä on nuori, kaunis mies, kukkiva mantelipuunoksa napinlävässä, pään päällä laudanpalanen täynnä puusta leikattuja pieniä pyhimysten kuvia.

Hän ostaa muutamia kuvia, ja sillä välin ahmivat nuoren miehen silmät kaikkia etehisen taideteoksia. Hän kysyy mieheltä, haluaako tämä nähdä heidän kokoelmiaan. Kyllä, kyllä hän haluaa. Ja hän lähtee itse näyttämään niitä.

Nuori mies on niin onnellinen näkemästään, että signorina Palmeri ajattelee: hänestä pitäisi tulla oikea taiteilija. Ja hän lupaa olla unhoittamatta vierastaan. Hän kysyy mieheltä, mistä tämä on kotoisin. Mies vastaa: "Diamantesta." — "Onko se kaukanakin?" — "Neljä tuntia menee postivaunuilla." — "Entä junalla?" — "Diamanteen ei ole rautatietä, signorina." — "Teidän täytyy rakentaa." — "Meidän? Me olemme liian köyhiä. Pyytäkää, että Catanian rikkaat ihmiset rakentavat meille rautatien!"

Sen sanottuaan hän aikoo lähteä, mutta kääntyy takaisin ovelta ja ojentaa signorinalle mantelinkukkansa. Tämä oli kiitokseksi kaikesta siitä kauniista, mitä hän oli näyttänyt hänelle.

Kun donna Mikaela avasi silmänsä, ei hän tiennyt, oliko hän uneksinut tai oliko kenties todellisuudessa kerran tapahtunut jotain samallaista. Olihan Gaetano tosiaankin joskus saattanut käydä palazzo Palmerissa myymässä kuviaan, vaikka se oli unohtunut hänen mielestään, mutta mantelinkukat nyt tuoneet sen mieleen.

Mutta samapa se. Pääasia oli, että tuo nuori puunleikkaaja oli Gaetano. Hänestä tuntui, kuin hän olisi puhunut rakkaimpansa kanssa. Hän oli kuulevinaan oven sulkeutuvan Gaetanon mentyä.

Ja tästä asti hän sai päähänsä, että hänen piti rakentaa rautatie Catanian ja Diamanten välille.

Gaetano oli varmasti tullut hänen luokseen pyytämään sitä. Se oli hänen käskynsä, ja donna Mikaela tunsikin, että hänen täytyi totella.

Eikä hän edes yrittänytkaan vastustaa. Hän tiesi varmasti, että Diamante kaipasi rautatietä kipeämmin kuin mitään muuta. Hän oli kuullut Gaetanon kerran sanovan, että jos vain Diamanteen olisi rautatie, niin että se helposti voisi lähettää muualle oranssinsa ja viininsä ja hunajansa ja mantelinsa, ja että matkustajat pääsisivät sinne mukavasti, tulisi siitä pian rikas kaupunki.

Ja heti hän oli myöskin varma siitä, että saisi aikaan rautatien. Joka tapauksessa hän ainakin koettaisi. Hänen ei johtunut mieleenkään jättää tuumaa. Kun Gaetano toivoi sitä, täytyi hänen totella.

Hän alkoi heti laskea, kuinka paljon rahaa hän itse voisi antaa. Mutta se ei riittäisi pitkälle. Hänen täytyi hankkia rahoja. Siinä oli ensimmäinen tehtävä.

Jo hetken perästä hän meni kadun toiselle puolelle donna Elisan luo ja pyysi tätä auttamaan myyjäisiä järjestettäessä. Donna Elisa nosti silmänsä koruompeleestaan. "Minkätähden tahdot järjestää

myyjäiset?" — "Minä aion hankkia kokoon rahoja rautatietä varten." — "Se on sinun tapaistasi, Mikaela, se ei olisi pistänyt kenenkään muun päähän." — "Mikä, donna Elisa? Mitä sinä tarkoitat?" — "En mitään."

Ja donna Elisa jatkoi koruompelustaan.

"Sinä et siis tahdo ottaa osaa minun myyjäisiini?" — "En, en tahdo." — "Etkö tahdo antaa pikkuista avustustakaan?" — "Sen, joka noin äsken on kadottanut miehensä, ei pitäisi ruveta lörpöttelemään."

Donna Mikaela ymmärsi, että donna Elisa oli häneen jostain syystä suuttunut eikä senvuoksi tahtonut häntä auttaa. Mutta kyllä kai toiset ymmärtäisivät, että tämä oli ihana suunnitelma, joka pelastaisi Diamanten.

Mutta donna Mikaela sai turhaan kulkea ovelta ovelle. Vaikka hän olisi kuinka paljon puhunut ja rukoillut, ei hän saanut yhtään kannattajia.

Hän koetti selittää, hän käytti kaiken kaunopuheisuutensa vaikuttaakseen ihmisiin. Ei kukaan tahtonut suostua hänen suunnitelmiinsa.

Mihin ikänä hän tuli, sai hän vastaukseksi, että oltiin liian köyhiä, liian köyhiä.

Sindacon puoliso antoi kieltävän vastauksen. Hänen tyttärensä eivät saisi olla myymässä. Don Antonio Greco, jolla oli marionettiteatteri, ei tahtonut tulla nukkeineen. Kaupungin soittajat eivät lupautuneet. Ei yksikään kauppias luvannut antaa tavaroita. Kun donna Mikaela oli mennyt, naurettiin hänelle.

Vai rautatie, rautatie! Hän ei tiennyt, mitä ajatteli. Siinä pitäisi olla yhtiöt, osakkeet, säännöt ja hallitukselta lupa. Kuinkapa saattaisi nainen järjestää sellaiset?

Mutta muutamat eivät tyytyneet vain nauramaan hänelle, ne suuttuivat häneen.

Hän meni benediktiinien vanhan luostarin luona olevaan kellarimaiseen puotiin, jossa mestari Pamphiliolla oli tapana kertoa ritariromaneja. Hän meni sinne kysymään mestari Pamphiliolta, tahtoisiko tämä tulla myyjäisiin kertomaan yleisölle Kaarle suuresta ja hänen paladineistaan, mutta kun mestari oli juuri keskellä esitystään, täytyi donna Mikaelan istuutua odottamaan.

Silloin hänen huomionsa kiintyi donna Concettaan, mestari Pamphilion puolisoon, joka istui korokkeella miehensä jalkojen juuressa kutoen sukkaa. Aina kun mestari Pamphilio puhui, liikkuivat donna Concettan huulet. Hän oli kuullut miehensä romanit niin moneen kertaan, että osasi ne ulkoa ja lausui sanat, ennenkuin ne olivat lähteneet mestari Pamphilion huulilta. Mutta hän nautti aina yhtä paljon ja hän itki ja hän nauroi, niinkuin oli tehnyt ensi kertaa kuunnellessaan.

Mestari Pamphilio oli vanha mies, joka aikoinaan oli puhunut paljon, niin että ääni nyt petti, kun hän tuli suuriin taistelukohtauksiin ja tahtoi puhua kiivaasti ja nopeasti. Mutta donna Concetta, joka tunsikin ulkoa jokaisen kohdan, ei koskaan keskeyttänyt mestari Pamphiliota. Hän vain antoi merkin katsojille, että odottaisivat, kunnes mestari taas voi jatkaa. Mutta jos mestari Pamphilion muisti petti, oli donna Concetta äkkiä pudottavinaan silmän kutimestaan, nosti sukan kasvoilleen ja heitti sen takaa unohtuneen sanan miehelleen, niin ettei kukaan sitä huomannut. Ja kaikki tiesivät, että vaikka donna Concetta ehkä olisi osannut kertoa nuo romanit paremminkin kuin mestari Pamphilio, ei hän koskaan olisi suostunut tekemään mitään sellaista, eikä ainoastaan sentähden, että se olisi ollut sopimatonta naiselle, vaan senkin vuoksi, ettei hän silloin olisi läheskään niin paljon nauttinut kuin kuullessaan rakasta mestari Pamphiliota.

Kun donna Mikaela näki donna Concettan, vaipui hän unelmiin. Oi, kunpa saisi noin istua sen lavan juurella, mistä oma rakas puhui, istua niin päivät päästään ja rukoilla! Hän tiesi, kelle se olisi sopinut.

Mutta kun mestari Pamphilio oli lakannut puhumasta, meni donna Mikaela hänen luokseen ja pyysi hänen apuaan. Ja mestari Pamphilon oli hyvin vaikea kieltäytyä niitten tuhansien rukousten vuoksi, joita näytti tulvivan donna Mikaelan silmistä. Mutta donna Concetta tuli hänelle avuksi. "Mestari Pamphilio", sanoi hän, "kerro donna Mikaelalle Guglielmo ilkeästä". Ja mestari Pamphilio kertoi.

"Donna Mikaela", sanoi hän, "tiedättekö, että Sisiliassa oli kerran kuningas, jonka nimi oli Guglielmo ilkeä. Hän oli niin ahne, että hän vei alamaisiltaan kaikki heidän rahansa. Hän käski, että kaikkien, joilla oli kultarahoja, piti jättää ne hänelle. Ja hän oli niin ankara ja niin julma, että kaikkien täytyi totella häntä.

"No niin, donna Mikaela, nyt tahtoi Guglielmo ilkeä saada tietää, oliko joku piiloittanut kultarahoja taloonsa. Senvuoksi hän lähetti yhden palvelijoistaan Palermon corsolle taluttamaan kaunista hevosta. Ja mies tarjosi hevosta kaupaksi ja huusi kovalla äänellä: 'Myydään yhdestä kultarahasta, myydään yhdestä kultarahasta!'

"Muttei kukaan voinut ostaa.

"Se oli kumminkin hyvin kaunis hevonen, ja muuan Palermon nuori herra, herttua Montefiascone, ihastui siihen kovin. 'En voi koskaan enää iloita, ellen saa tuota hevosta ostetuksi', sanoi hän hovimestarilleen. 'Signor duca', sanoi hänen hovimestarinsa, 'minä tiedän, mistä voitte saada kultarahan. Kun teidän herra isänne kuoli ja hänet vietiin kapusinien luostariin, pistin minä vanhan tavan mukaan kultarahan hänen suuhunsa. Voittehan ottaa sen, signor!'

"Sillä tietäkää, donna Mikaela, ettei Palermossa haudata kuolleita maahan. Ne viedään kapusinien luostariin ja munkit ripustavat ne hautakammioihinsa. Oi, kuinka monta riippuukaan niissä huoneissa! Niin monta ylhäistä naista, puettuina silkkiin ja hopeaharsoihin, niin monta korkeata herraa, ritarimerkit frakissa ja niin monta pappia, kaapu luurangon päällä ja kalotti pääkallossa.

"Nuori herttua teki neuvon mukaan. Hän lähti kapusinien luostariin, otti kultarahan isänsä suusta ja osti sillä hevosen.

"Mutta ymmärrättehän, että kuningas oli lähettänyt palvelijansa ja hevosen corsolle vain sitävarten, että saisi tietää, oliko kellään vielä rahoja. Ja nyt vietiin herttua kuninkaan eteen. 'Kuinka on mahdollista että sinulla vielä on kultarahoja?' sanoi Guglielmo ilkeä. 'Sire, se ei ollut minun, se oli isäni.' Ja hän kertoi, mistä hän oli saanut rahan. 'Totta tosiaan', sanoi kuningas. 'Olen unohtanut, että kuolleilla vielä oli rahoja!' Ja hän lähetti palvelijansa kapusinien luostariin ja otatti kaikki rahat kuolleitten suista."

Tähän lopetti vanha mestari Pamphilio kertomuksensa. Ja nyt kääntyi donna Concetta vihaasäihkyvin silmin donna Mikaelaan. "Juuri te olette taluttamassa hevosta", sanoi hän.

"Minäkö, minäkö?"

"Te juuri, donna Mikaela. Nyt sanoo hallitus: 'Diamantelaiset rakentavat rautatien. Nehän ovat rikkaita. Ja se lisää meille veroja. Ja taivas tietää, ettemme jaksaa maksaa sitäkään veroa, jolla meitä nyt jo rasitetaan, vaikka kävisimme ryöstämässä esi-isämmekin."

Donna Mikaela koetti rauhoittaa häntä.

"Ne ovat lähettäneet teidät saadakseen tietää, onko meillä vielä rahoja. Te olette rikkaitten urkkija, te olette hitossa hallituksen kanssa. Nuo Rooman verenimijät ovat teidät ostaneet."

Donna Mikaela käänsi hänelle selkensä.

"Minä tulin puhumaan teille, mestari Pamphilio", sanoi hän ukolle.

"Mutta minä teille vastaan", pisti donna Concetta, "sillä tämä on vastenmielinen pyyntö ja sellaisen hoidan minä. Minä tiedän mikä on suuren miehen puolison velvollisuus, donna Mikaela."

Donna Concetta vaikenä, sillä tuo hieno nainen loi häneen niin kateellisen katseen, että hänen kävi sääli donna Mikaelaa. Niin, taivas, olihan ollutkin eroa miehissä, don Ferranten ja mestari Pamphilion välillä.

Toinen luku.

LEIPÄÄ JA LEIKKEJÄ.

Diamantessa näytetään matkustajille kahta palatsia, jotka ovat raunioiksi sortumaisillaan, vaikeivät koskaan ole olleet valmiita. Niitten suurissa ikkuna-aukoissa ei ole puitteita, korkeita seiniä ei yhdistä katto ja suuret portit ovat laudoilla ja oljilla suljetut. Nuo molemmat palatsit ovat aivan vastapäätä toisiaan kahden puolen katuja, molemmat yhtä puoli tehoisina ja yhtä rappiolla. Niissä ei ole mitään rakennustelineitä, eikä kukaan voi päästä niihin sisään. Ne näyttävät olevan rakennettuja vain kyyhkysiä varten.

Kas tämmöistä niistä kerrotaan.

Mitä on nainen, oi signore? Hänen jalkansa on niin pieni, että hän kulkee halki maailman, jättämättä siihen jälkiä. Miehellä hän on varjo. Hän on seurannut miestä läpi elämän, eikä tämä ole huomannut häntä.

Naiselta ei voi paljoa vaatia. Hänenhän täytyy istua huoneeseen suljettuna koko päivän kuin vangin. Hän ei voi edes oppia tavaamaan oikein rakkauskirjettä. Hän ei voi tehdä mitään, missä on järkeä. Kun

hän kuolee, ei hänen hautakiveensä ole mitään kirjoitettavaa. Niin on kaikkien naisten laita.

Mutta kerran tuli Diamanteen nainen, joka oli yhtäpaljon muita korkeammalla kuin satavuotinen palmu ruohonkorsia. Hänellä oli liiroja kymmenin tuhansin ja hän voi jakaa ne pois tai pitää ne, miten vain halutti. Eikä hän väistynyt kenenkään tieltä. Häntä ei peloittanut joutua vihatuksi. Hän oli suurin ihme, mitä silmä oli nähnyt.

Olihan luonnollista, ettei hän ollut sisilialainen. Hän oli englantilainen. Ensimmäiseksi hän tänne tultuaan otti haltuunsa hotellin ensimmäisen kerroksen yksin itselleen. Mitä se hänelle merkitsi? Koko Diamante ei olisi riittänyt hänelle.

Totisesti, koko Diamante ei riittänytkään hänelle. Mutta heti kun hän oli tullut, alkoi hän hallita kaupunkia kuin kuningatar. Sindacon täytyi totella häntä. Hänhän juuri pakotti sindacon asettamaan torille kivipenkkejä! Hänenhän käskystään ruvettiin kaupungin katuja lakaisemaan joka päivä!

Kun hän aamuisin heräsi, odottivat kaikki Diamanten nuoret miehet hänen ovensa ulkopuolella saadakseen opastaa häntä jollakin huvimatalla. He olivat jättäneet suutarinpenkkinsä ja kivenhakkuumoukarinsa palvellakseen häntä oppaina. He olivat myyneet äitinsä silkkileningin, voidakseen ostaa aasilleen naistensatulan, jotta, *hän* ratsastaisi sillä linnaan tai Tre Castagniin. He olivat luopuneet talostaan ja kodistaan, voidakseen ostaa hevosen ja vaunut, joilla he saisivat viedä hänet Randazzoon tai Nicolosiin.

Me olimme kaikki hänen orjiaan. Lapset alkoivat kerjätä englanniksi, ja sokeat mummot hotellin portaissa donna Pepa ja donna Tura, pukeutuivat valkeaan huntuun ihastuttaakseen häntä.

Hän oli kaiken keskipiste. Käsityöt ja muut ammatit nousivat hänen ympäriltään. Ne jotka eivät muuta osanneet tehdä, kaivoivat maata etsien rahoja ja saviruukkuja, tarjotakseen niitä hänelle. Valokuvaajia muutti kaupunkiin, ja ne rupesivat työskentelemään häntä varten. Korallinmyyjiä ja kilpikonnankaupustelijoita kasvoi maasta hänen ympärillään. Santa Agnesen papit kaivoivat hänen tähtensä esiin vanhan Dionysiusteatterin, joka oli hautautuneena heidän kirkkonsa takana, ja jokainen, jolla sattui olemaan joku sortunut huvila, kaivoi kellarien pimeydestä esiin mosaiikkilattian jäännöksiä ja houkutteli suurilla ilmoituksilla häntä tulemaan katsomaan.

Olihan Diamantessa ennenkin ollut muukalaisia, mutta ne olivat tulleet ja menneet, eikä kellään ollut ollut sellaista valtaa. Nyt oli kaupungissa tuskin ainoatakaan miestä, joka ei kokonaan turvautunut englantilaiseen Signorinaan. Onnistuipa hänen panna hieman henkeä Ugo Favaraankin. Tiedättehän, se Ugo Favara, asianajaja, josta olisi tullut suuri mies, mutta jolla oli vastoinkäymisiä ja joka palasi kotiin aivan murtuneena. Englantilainen käytti häntä hoitamaan hänen raha-asioitaan. Hän tarvitsi häntä, ja hän otti hänet.

Diamantessa ei ole koskaan ollut naista, joka olisi tehnyt sellaisia kauppvoja. Hän levittelihe kuin kinsteri keväällä. Yhtenä päivänä ei kukaan tiedä, että sitä löytyykään, toisena sitä on jo suuri mätäs. Kohta ei Diamantessa voinut tietää, mihin astuisi, jottei polkisi hänen maalleen. Hän osti maataloja ja kaupunkikartanoita, hän osti mantelimetsiä ja laavavirtoja. Kauniit näköalapaikat Etnan rinteellä olivat hänen ja samoin vesiperäinen maa tasangolla. Ja kaupunkiin hän rupesi rakennuttamaan kahta suurta palatsia. Niissä hänen piti asua ja hallita kuningaskuntaansa.

Ei koskaan enää saa nähdä sellaista naista kuin hän. Eikä kaikessa tässä kylliksi. Hän tahtoi myöskin taistella köyhyyttä vastaan, oi signore, sisilialaista köyhyyttä vastaan! Kuinka paljon hän jakoikaan joka päivä ja minkä verran lahjoitteli juhla-aikoina! Kahden härkäparin vetämät kuormavaunut menivät Cataniaan ja palasivat sieltä täpötäynnään kaikellaisia vaatteita. Hän oli päättänyt, että ihmisillä piti olla ehjät vaatteet siinä kaupungissa, missä hän hallitsi.

Mutta kuulkaas, kuinka hänen kävi ja kuinka taistelun köyhyyttä vastaan ja kuinka kuningaskunnan ja kuinka palatsien!

Hän piti Diamanten köyhille kestit, ja kestitien jälkeen oli kreikkalaisessa teatterissa näytäntö. Sellaista olisi kyllä joku entisen ajan keisareista saattanut tehdä. Mutta onko kukaan koskaan kuullut, että naiselle olisi sellaista pälkähtänyt päähän?

Hän kutsui kaikki köyhät. Siellä olivat ne molemmat sokeat hotellin portailta ja vanha Assunta tuomiokirkon rappusilta. Siellä oli postitalon mies, jonka leuka oli sidottu punaisella vaatteella kasvosityövän tähden, ja siellä oli se tylsämielinen, joka aukaisee kreikkalaisen teatterin rautaportit. Kaikki aasipojat olivat siellä, ja ne kädettömät veljekset, jotka lapsuudessaan olivat räjäyttäneet pommin ja menettäneet sormensa, ja siellä oli puujalkainen invaliidi ja vanha tuolintekijä, joka oli jo liian vanha työskentelemään.

Tuntui kummalta nähdä niitten kömpivän koloistaan, kaikkein Diamanten köyhien. Sinne tulivat

mummot, jotka pimeissä kujissa kehräävät värttinällä, ja posetiivinsoittaja, jonka kone on niin suuri kuin kirkon urut ja muuan nuori kiertelevä neapelilainen mandoliinisoittaja, joka oli täynnä kaiken maailman pirullisuutta. Kaikki silmätautiset ja vanhuudenhöperöt, ne, joilla ei ollut kattoa pään päällä, ne, jotka tavallisesti tienvieriltä keräsivät suolaheinää päivälliseksi, kivenhakkaaja, joka ansaitsi liiran päivässä ja jolla oli huolehdittavanaan kuusi lasta, kaikki ne olivat pyydytyt ja saapuneet kestiin.

Siinä köyhyys toi esille joukkonsa englantilaista signorinaa vastaan. Kellä on sellainen armeija kuin köyhyydellä? Mutta tällä kertaa englantilainen Signorina saattoi voittaa hänet.

Hänellä olikin, millä taistella ja voittaa. Hänellä oli koko tori täynnään katettuja pöytiä. Hänen viinitynnyreitään olivat täynnä ne penkit, jotka ovat tuomiokirkon seinämällä. Hän oli muuttanut koko aution nunnaluostarin ruokapöydäksi ja keittiöksi. Hänellä oli koko muukalaissiirtokunta, valkeissa esiliinoissa, ruokalajeja jakamassa. Hänellä oli koko se Diamante, joka tavallisesti syö itsensä kylläiseksi, edestakaisin kulkevana katsojajoukkona.

Niin katselijoita, minkälaisia katselijoita hänellä olikaan? Hänellä oli suuri Etna ja heloittava aurinko. Hänellä oli sisämaan punaiset vuoret ja vanha Vulcanuksen temppele, joka nyt oli pyhitetty San Pasqualelle. Eikä yksikään näistä ollut vielä nähnyt kylläistä Diamantea. Eikä yksikään näistä ollut tullut ajatelleeksi, kuinka paljon kauniimmilta he itse näyttäisivät, jos heitä voisi katsella, tarvitsematta tuntea nälän suhisevan korvissa ja polkevan kantapäille.

Mutta huomatkaa muuan seikka. Niin merkillinen ja suuri kuin tämä Signorina olikin, ei hän kuitenkaan ollut kaunis. Ja kaikesta vallastaan huolimatta ei hän ollut miellyttävä eikä puoleensavetävä. Hän ei hallinnut leikinlaskulla eikä palkinnut hymyllä. Hänellä oli jäykkä, kankea ruumis ja jäykkä, kankea luonne.

Tänään, kun hän antoi köyhille ruokaa, muuttui hän kuin toiseksi ihmiseksi. Meidän jalolla saarellamme asuu ritarillista väkeä. Koko tuossa köyhien joukossa ei ollut ainoatakaan, joka olisi antanut hänen huomata, että hän harjoitti hyväntekeväisyyttä. He osoittivat hänelle kunnioitusta, mutta osoittivat kuin naiselle ainakin. He istuutuivat pöytään kuin vertaisensa luona. He kohtelivat häntä kuin vieraat kohtelevat emäntäänsä. Tänään kunnioitan minä sinua tulemalla luoksesi, huomenna kunnioitat sinä minua tulemalla minun luokseni. Sillä lailla, eikä muuten.

Hän seiso i raatihuoneen korkeilla portailla ja näki sieltä jokaiseen pöytään. Ja kun vanha tuolintekijä, joka istui pöydän päässä, oli saanut lasinsa täyteen, nousi hän seisomaan, kumarsi englantilaisnaiselle ja sanoi: 'Juon teidän terveydeksenne, signorina.'

Niin he tekivät kaikki. He panivat käden sydämelleen ja kumarsivat hänelle. Olisi kenties tehnyt hänelle hyvää, jos hän olisi saanut sellaista ritarillisuutta osakseen aikaisemmin elämässään. Miksi olivat hänen kotimaansa miehet päästäneet hänet unohtamaan, että naiset ovat sitä varten, että niille osoitettaisiin kunnioitusta?

Täällä ne kaikki näyttivät kuin palavan hiljaisesta jumaloimisesta. Niin meidän jalolla saarella kohdellaan naista. Mitä kaikkea hän saikin heiltä siitä ruuasta ja viinistä, jonka hän lahjoitti! Hän sai heiltä nuoruutta ja keveän mielen ja sydämeen sen tiedon, että häntä kannatti kadehtia. He pitivät hänelle puheita. 'Jalomielinen signorina, te, joka olette tullut meren poikki meidän luoksemme, te, joka rakastatte Sisiliaa', ja sen semmoista. Hän näytti osaavan punastua. Hän ei enää salannut, että hänellä oli hymykin. Kun he olivat puhuneet, alkoi englantilaisen signorinan suun ympärillä vavahdella. Hän kävi kahtakymmentä vuotta nuoremmaksi. Sitä hän juuri tarvitsi.

Siellä oli muuan aasipoika, joka tavallisesti vie englantilaisia naisia Tre Castagniin ja aina ennen eroa rakastuu niihin. Nyt hänen silmänsä äkkiä aukenivat. Eiväthän hento, siro ruumis ja hieno hiipiä olleet ainoat jumaloimisen arvoiset, vaan myöskin väkevyys ja voima. Aasipoika pudotti äkkiä veitsen ja kahvelin, nojasi kyynärpäät pöydänreunaan ja jäi katselemaan häntä. Ja samoin tekivät kaikki muutkin aasipojat. Se levisi kuin rutto. Tuliset silmäykset alkoivat polttaa englantilaista signorinaa.

Eivätkä ainoastaan köyhät häntä ihailleet. Asianajaja Ugo Favara tuli hänen luokseen ja kuiskasi, että englantilaisesta signorinasta oli tullut hänen maa-raukkansa ja hänen itsensä kaitseminen. 'Kunpa olisin ennen kohdannut sellaisen naisen kuin te', sanoi hän.

Ajatelkaa vanhaa lintua, joka on monta vuotta istunut häkissään ja käynyt pörröiseksi ja menettänyt höyhenistään kaiken loiston! Ja sitten saapuu joku ja asettaa kaikki entiselleen ja silittää loiston näkyviin. Ajatelkaa tällaista, signore!

Entäs se neapelilainen poika! Hän otti esille mandoliininsa ja alkoi laulaa siinä istuessaan. Tiedättehän, kuinka hän tavallisesti laulaa, tiedättehän, kuinka hän väänтелеe suurta suutaan ja käyttää rumia sanoja. Tavallisimmin hän on kuin irvistävä naamari. Mutta oletteko huomannut, että hänen silmissään asuu enkeli? Enkeli, joka näyttää itkevän lankeemustaan ja olevan täynnä kaikkea jumalaista

hulluutta. Ja tänä iltana hän oli vain enkeli. Hän nosti päätään kuin pyhässä innostuksessa, veltto ruumis kävi jänteväksi ja ylväs elonvoima kohotti häntä. Kuolonkalpeat posket saivat väriä. Ja hän lauloi, lauloi niin, että näkyi, kuinka säveleet tulikärpästen lailla lähtivät hänen huuliltaan ja täyttivät ilman riemulla ja tanssilla.

Kun yö tuli, lähtivät kaikki kreikkalaiseen teatteriin. Se oli juhlan huippu. Mitä olikaan englantilaisella signorinalla siellä tarjottavana!

Hänellä oli venäläinen laulajatar ja saksalainen varietetaiteilija. Hänellä oli englantilaisia painijoita ja amerikkalainen taikuri. Mutta mitä tämä oli kaikkeen muuhun verraten, hopeanhohtavaan kuutamoon ja itse paikkaan ja muistoihin verraten! Köyhistä tuntui, kuin he olisivat olleet kreikkalaisia ja sivistyksen kannattajia, kun he taas saivat istuutua oman vanhan teatterinsa kalliopenkeille ja näyttämön kaatumaisillaan olevien pylväitten välistä katsella verrattoman ihanaa panoraamaa.

Köyhät eivät olleet kitsaita, ne jakoivat muille kaiken saamansa ilon. Ne eivät säästäneet riemuaan, ne olivat hillittömiä käsien taputtajia. Esiintyjät palasivat näyttämöltä mukanaan kokonainen rikkaus ylistyssanoja.

Joku kehoitti englantilaista signorinaa esiintymään. Olihan kaikki tämä jumaloiminen tarkoitettu hänelle. Hänen pitäisi asettua katsomaan sitä silmästä silmään ja päästä tuntemaan se. Ja he sanoivat hänelle, kuinka se hurmaisi, kuinka se kohottaisi, kuinka se innostaisi.

Siitä ehdoituksesta hän piti. Hän suostui siihen heti. Nuoruudessaan hän oli laulanut, ja englantilaiset ovat sellaisia, etteivät ne koskaan arkaile laulamasta. Hän ei olisi sitä muutoin tehnyt, mutta nyt hän oli hyvällä tuulella ja nyt hän tahtoi laulaa niille, jotka häntä rakastivat.

Hän esiintyi viimeisenä. Ajatelkaa nyt, astua niin vanhalle näyttämölle. Siellä Antigone oli elävältä haudattu ja Iphigenia uhrattu. Mutta englantilainen signorina astui esiin ottamaan vastaan kaikkea mahdollista kunniaa.

Se riehahtikin häntä vastaan, heti kun hän näyttäytyi. Ne olivat polkea maan puhki osoittaakseen hänelle suosiotaan.

Se olikin ylväs hetki. Hän seisoj siinä Etna taustana ja Välimeri sivukulissina. Hänen edessään ruohon peittämällä penkeillä istui voitettu köyhyys, ja hän tunsu, että koko Diamante oli hänen jalkainsa juuressa.

Hän valitsi Bellinin, meidän oman Bellinimme. Hän tahtoi olla miellyttävä, hänkin, ja senvuoksi lauloi hän Belliniä, joka on syntynyt täällä Etnan juurella, Belliniä, jonka me osaamme ulkoa, jokaista säveltä myöten.

Tietystikään, oi signore, tietystikään hän ei osannut laulaa. Hän oli noussut lavalle vain sitävarten, jotta häntä ylistettäisiin. Hän oli astunut esiin senvuoksi, että kansan rakkaus pääsisi puhkeamaan ilmoille. Mutta hän lauloikin epäpuhtaasti ja heikosti. Ja ihmiset tunsivat joka säveleen.

Siellähän oli se neapelilainen mandoliinisoittaja. Hän se ensimmäisenä irvisti koko naamallaan ja päästi yhtä epäpuhtaan ääneen kuin englantilainen signorina. Sitten alkoi se, jolla oli kasvosyöpä, nauraa niin, että hänen siteensä irtosi. Sitten alkoi aasipoika taputtaa käsiään.

Sitten ne kaikki yhtyivät mukaan. Se oli hulluutta, mutta sitä ne eivät ymmärtäneet. Ei täällä vanhojen kreikkalaisten maalla kärsitä barbarea, jotka laulavat epäpuhtaasti. Donna Pepa ja donna Tura nauroivat, ja sitä ne eivät olleet koskaan ennen tehneet. Ei ainoatakaan puhdasta ääntä! Kautta madonnan ja San Pasqualen, ei ainoatakaan puhdasta ääntä!

He olivat kerran elämässään syöneet kylläksensä. Olihan selvää, että he olivat aivan huumaantuneita ja hulluja. Ja miksi eivät he sitten olisi nauraneet? Ei kai heille oltu sitävarten annettu ruokaa, jotta saataisiin viiltää heidän korviaan viilalla ja sahalla. Eivätkö he saisi puolustautua nauramalla, eivätkö he saisi matkia ja viheltää ja kaakattaa? Eivätkö he saisi heittäytyä seljälleen ja räjähtää nauruun? Eiväthän he sentään olleet englantilaisen signorinan orjia.

Englantilainen signorina hämmästyi. Hän hämmästyi aivan liiaksi voidakseen ymmärtää. Vihelsivätkö he hänelle? Alhaalla oli varmasti tapahtunut jotain, jota hän ei voinut nähdä. Hän lauloi aarian loppuun. Hän oli varma siitä, ettei tämä nauru häntä tarkoittanut.

Kun hän oli lopettanut, riehahti häntä vastaan hirvuinen suosionosoitusten myrsky. Sen hän viimein ymmärsi. Tulisoihdut ja kuutamo valaisivat yön, niin että hän näki ihmisrivien väänteleivän naurusta. Nyt, kun hän ei laulanut, kuuli hän ivan ja pilkan. Se tarkoitti häntä. Silloin hän pakeni pois

näyttämöltä. Ja hänestä näytti, että suuri Etna huojui naurusta ja meri kimalteli lystikkäästi.

Mutta vielä pahempaa oli tulossa. Hauska heillä oli ollut, noilla köyhillä, hauskempi kuin koskaan ennen, ja he tahtoivat kuulla häntä kerran vielä. He huusivat häntä takaisin, he huusivat: 'Bravo! Bis! Da capo!' He eivät tahtoneet päästää käsistään sellaista huvia. Hän, englantilaisnainen, oli melkein tiedotonna. Hänen ympärillään pauhasi myrsky. He huusivat, he ulvoivat saadakseen hänet esiin. Hän näki heidän kohottavan käsiään ja uhkaavan häntä pakoittaakseen hänet lavalle. Hetkessä oli kaikki muuttunut vanhaksi sirkukseksi. Hänen piti käydä esiin petojen nieltäväksi.

Myrskyä jatkui, se kävi yhä hurjemmaksi. Toiset esiintyjät, jotka alkoivat peljätä, pysyivät häntä myöntymään. Ja häntä itseäänkin peloitti. Hänestä tuntui aivan, että hänet murhattaisiin, ellei hän antaisi myöten.

Hän hoippui lavalle ja seisoi kansanjoukon edessä silmä silmää vasten. Sääli ei tullut kysymykseen. Hän lauloi, koska he kaikki tahtoivat pitää hauskaa. Se oli kaikkein pahinta. Hän lauloi, sentähden että pelkäsi heitä eikä uskaltanut vastustaa. Hän oli yksinäinen muukalainen, eikä hänellä ollut ketään, joka suojelisi häntä, ja häntä peloitti. Ja he nauroivat, he nauroivat.

Koko aaria oli yhtä rääkymistä ja kirkumista ja kiekumista ja vihellystä. Ei kukaan häntä säälinyt. Nyt hän kenties ensi kertaa elämässään tunsu tarvitsevansa jonkun, joka häntä säälisi.

No niin, seuraavana päivänä hän aikoi matkustaa. Hän ei voinut kauempaa kärsiä Diamantea. Mutta kun hän sanoi sen asianajaja Favaralle, rukoi tämä häntä jäämään hänen tähtensä, ja hän kosi häntä.

Hän oli valinnut oikean ajan. Englantilainen signorina myöntyi, ja meni naimisiin hänen kanssaan.

Mutta siitä lähtien hänen palatseissaan ei enää rakennettu, hän ei taistellut köyhyyttä vastaan eikä häntä huvittanut esiintyä Diamanten kuningattarena. Voitteko uskoa? Hän ei koskaan näyttäytynyt kadulla, vaan eli kodissaan aivan kuin sisilialainen nainen.

Hänen pieni talonsa oli piilossa korkean laipion takana, ja hänestä itsestään ei kuultu mitään. Tiedettiin vain, että hän oli kokonaan muuttunut. Mutta ei tiedetty, oliko hän onnellinen vai onneton, oliko hän sulkeutunut kotiinsa senvuoksi, että hän vihasi ihmisiä vai senvuoksiko, että hän tahtoi olla sellainen, jollainen sisilialaisen vaimon tulee olla.

Mutta eivätkö lopukin naisten puuhut aina näin. Kun he rupeavat rakentelemaan palatseja, eivät ne koskaan valmistu. Naiset eivät osaa tehdä mitään, jolla olisi kestävyyttä.

Kolmas luku.

ARACOELIN HYLKIÖ.

Kun donna Mikaela sai tietää, miten köyhät olivat naurullaan häväisseet miss Tottenhamin, kiiruhti hän hotelliin ilmaistakseen mielipahansa. Hän tahtoi pyytää, ettei englantilainen signorina tuomitsisi niitä raukkoja heidän tekonsa mukaan, sillä he olivat olleet ilon ja viinin huumaamia. Hän aikoi pyytää, ettei hän kääntäisi selkäänsä Diamantelle. Hän ei tosin oikein pitänyt miss Tottenhamista, mutta köyhien tähden... Hän tahtoi sanoa kaiken, mitä ajatella voi lepyttääkseen hänet.

Kun hän lähestyi Etnan hotellia, näki hän koko kadun olevan täynnä kuormavaunuja. Ei ollut siis mitään toivoa. Suuri hyväntekijätär matkustaisi.

Hotellin ulkopuolella vallitsi suuri suru ja katumus. Ne molemmat vanhat mummit, donna Pepa ja donna Tura, jotka aina ennen olivat istuneet hotellin pihassa, oli nyt ajettu ulos, ja he olivat käyneet polvilleen portin eteen. Ja se nuori aasinajaja, joka rakasti kaikkia englantilaisia signorinoja, oli painanut kasvot seinää vasten ja itki.

Mutta itse hotellissa isäntä kulki edestakaisin pitkässä korridorissa ja soimasi kohtaloa, joka tuotti hänelle tällaisen onnettomuuden. "Signor Dio" mutisi hän, "minusta tulee rutiköyhä. Jos sallit tämän tapahtua, tartun vaimoani käteen ja otan lapseni käsivarrelle ja heittäydyn Etnaan".

Hotellin emäntä oli hyvin kalpea ja alakuloinen. Hän tuskin uskalsi nostaa silmiään maasta. Hän olisi tahtonut ryömiä polvillaan taivuttaakseen rikasta signorinaa jäämään.

"Uskallatteko puhutella häntä, donna Mikaela?" sanoi hän. "Auttakoon Jumala teitä, jotta voisitte puhua hänelle! Oi, sanokaa hänelle, että se neapelilainen poika — hänhän se sai aikaan koko onnettomuuden — on jo ajettu pois kaupungista! Sanokaa hänelle, että ne kaikki tahtovat tehdä

parannuksen! Puhukaa hänelle, signora!"

Emäntä opasti donna Mikaelan englantilaisnaisen vastaanottohuoneeseen, ja vei salonkiin hänen korttinsa. Hän tuli heti takaisin ja pyysi donna Mikaelaa odottamaan vain parin minuutin ajan. Signorina Tottenham puhui raha-asioista signor Favaran kanssa.

Mutta tämä olikin juuri se hetki, jolloin asianajaja Favara pyysi miss Tottenhamin kättä ja odottaessaan donna Mikaela kuuli hänen aivan ääneen sanovan: "Ette saa matkustaa, signorina! Mitä tulee minusta, jos te lähdette? Minä rakastan teitä enkä voi antaa teidän matkustaa. En olisi uskaltanut puhua, ellette olisi uhanneet matkustaa. Mutta nyt..."

Hän alensi taas äänensä, mutta donna Mikaela ei tahtonutkaan kuulla enempää, vaan poistui. Hän ymmärsi olevansa liikaa. Jollei signor Favaran onnistunut pidättää suurta hyväntekijätärtä, niin ei kenenkään.

Kun hän taas kulki portista, seisojien isäntä riitelemässä vanhan franciskanimunkin Fra Felicen kanssa. Ja hän oli niin kiihdyksissä, ettei hän ainoastaan riidellyt Fra Felicen kanssa, vaan ajoi tämän pois koko talosta.

"Fra Felice", huusi hän, "te tulette kiistelemään suuren hyväntekijättären kanssa. Te tahdotte yhä perinpohjaisemmin suututtaa hänet. Menkää tiehenne, sanon minä! Senkin susi, ihmissyöjä, menkää tiehenne!"

Fra Felice oli yhtä kiihtynyt kuin isäntäkin ja aikoi tunkeutua tämän sivu. Mutta silloin isäntä tarttui häntä käsivarteen ja vei hänet suoraan kadulle.

Fra Felice oli mies, joka luojaltaan oli saanut suuren lahjan. Sisiliassa kaikki harrastavat arpajaisia, ja siellä löytyy ihmisiä, jotka osaavat ennustaa, mitkä numerot seuraavassa vedossa voittavat. Sitä, joka on saavuttanut tällaisen ennustustaidon, sanotaan polaccoksi, ja useimmiten on sellainen joku vanha kerjäläismunkki. Ja sellainen munkki oli Fra Felice. Hän oli Etnaseudun suurin polacco.

Mutta kun kaikki toivoivat, että hän sanoisi heille jonkun voittavan kolmiryhmän tai neliryhmän, kohdeltiin häntä tavallisesti suurella kunnioituksella. Hän, Fra Felice, ei ollut tottunut siihen, että häntä tartuttiin käsivarteen ja hänet heitettiin kadulle.

Hän oli noin kahdeksankymmen-vuotias, kokoonkäpristynyt ja raihnas. Kun hän kompuroi eteenpäin vaunujen välissä, kompastui hän, polki kaapunsa ja oli vähällä kaatua. Mutta ei kellään niistä reingeistä ja kuskeista, joita seisojien ulkopuolella puhelemassa ja valittelemassa, ollut tänään aikaa ajatella Fra Feliceä.

Ukko horjui puoleen ja toiseen suuressa sarkakaavussaan. Hän oli käynyt niin pieneksi ja kuivuneeksi, että kaavussa taisi olla enemmän jäykkyyttä kuin munkissa. Vanha kaapu se näyttikin pitävän häntä pystyssä.

Donna Mikaela saavutti ukon ja pisti aivan hiljaa toisen kätensä hänen kainaloonsa. Hän ei jaksanut nähdä, kuinka ukko törmäsi lyhtypatsaisiin ja kompastui portaisiin. Mutta Fra Felice ei huomannut, että kukaan piti huolta hänestä. Hän kulki eteenpäin mutisten ja manaten ja luuli yhä olevansa yhtä yksinään kuin omassa kopissaankin.

Donna Mikaela ihmetteli, mistä syystä Fra Felice mahtoi olla niin suuttunut miss Tottenhamiin. Olikohan englantilainen signorina käynyt hänen kirkossaan vetämässä alas freskot seiniltä, vai mitä hän oli tehnyt?

Sillä Fra Felice oli kuusikymmentä vuotta asunut suuressa franciskaniluostarissa, joka oli ulkopuolella Porta Etneaa, seinä seinässä vanhan San Pasqualen kirkon kanssa.

Siellä Fra Felice oli ollut munkkina jo kolmekymmentä vuotta, kun luostari suljettiin ja myytiin eräälle maallikolle. Muut munkit muuttivat pois, mutta Fra Felice jäi paikoilleen, sillä hän ei voinut käsittää, kuinka oli mahdollista, että myytiin San Franciskon taloja.

Jos sinne muutti maallikoita, näytti Fra Felicestä sitä tarpeellisemmalta, että ainakin yksi munkki jäi paikoilleen. Kukapa muutoin pitäisi huolta kellonsoitosta tai valmistaisi lääkkeitä talonpoikaiseukoille tai jakaisi leipää luostarin köyhille? Ja Fra Felice valitsi itselleen kopin eräässä luostarin syrjäisessä nurkassa ja kulki luostariin ja sieltä pois, niinkuin hän aina oli tehnyt.

Kauppias, joka luostarin omisti, ei käynyt siinä koskaan. Hän ei välittänyt vanhasta luostarirakennuksesta, hän oli vain tahtonut saada omakseen viinitarhat, jotka siihen kuuluivat. Niinpä Fra Felice hallitsi yhä vanhaa luostaria ja hän se muraus paikoilleen alas lohkeilleet pienat ja rappaili uudelleen seinät. Yhtä monta köyhää kuin menneinä päivinä, ruokittiin luostarissa nytkin.

Ennustuslahjansa tähden Fra Felice sai niin suuria almuja kierrellessään Etnan kaupungeissa, että hänestä olisi tullut rikas mies; mutta kaikki meni luostarille.

Vielä suurempaa huolta kuin luostarista, oli Fra Felice pitänyt luostarin kirkosta. Sen olivat sodan aikana saastuttaneet veriset tappelut ja muu riettaus, niin ettei siinä enää voitu messua lukea. Mutta ei hän tätäkään saattanut ymmärtää. Se kirkko, jossa hän oli lupauksensa tehnyt, oli hänen mielestään aina yhtä pyhä.

Hänen suurin surunsa oli se, että kirkko oli joutunut aivan rappiolle. Hänen oli täytynyt nähdä, kuinka englantilaiset olivat tulleet ja ostaneet saarnastuolin ja messupöydän ja kuorituolit. Eikä hän ollut voinut estää Palermon museoherroja viemästä kruunuja ja tauluja ja messukasukoita. Hän ei ollut voinut tehdä mitään pelastaakseen kirkkooaan, vaikka kuinka hartaasti olisi toivonut. Mutta hän vihasi noita kirkonryöstäjiä, ja kun donna Mikaela nyt näki hänet noin suuttuneena, luuli hän, että miss Tottenham oli tahtonut riistää häneltä joitakin hänen aarteitaan.

Mutta asia olikin päinvastoin niin, että kun Fra Felicen kirkko nyt oli aivan tyhjä, eikä kukaan enää tullut sitä ryöstämään, oli hän alkanut miettiä keinoja, millä saisi sen taas koristetuksi, ja hän oli iskenyt silmänsä rikkaan englantilaisnaisen pyhäinkuva-kokoelmaan. Köyhien juhlassa, jolloin miss Tottenham oli ollut hyvä ja lempeä kaikille, oli Fra Felice uskaltanut pyytää häneltä hänen kaunista madonnaansa, jonka puku oli samettia ja silmät kuin taivas. Ja hänen pyyntöönsä oli suostuttu.

Tänä aamuna Fra Felice oli lakaissut ja tomuttanut kirkon ja asettanut kukkia alttarille, ennenkuin oli lähtenyt kuvaa hakemaan. Mutta kun hän oli tullut hotelliin oli englantilaisnainen muuttanut mieltään eikä lainkaan luvannut antaa hänelle kallisarvoista madonnaa. Sen sijaan hän oli lahjoittanut hänelle pienen, repaleisen ja likaisen Kristuslapsen kuvan, jota vailla hän arveli huoletta voivansa olla.

Oi, millaista iloa ja odotusta Fra Felice oli tuntenutkaan, ja sitten hänet oli kokonaan petetty! Hän ei ollut voinut tyytyä tällaiseen, vaan oli kerran toisensa perästä tullut takaisin pyytämään sitä toista kuvaa. Se oli niin kallisarvoinen kuva, ettei hän olisi voinut ostaa sitä kaikella sillä rahalla, mitä hän sai kerjättyksi koko vuonna. Viimein suuri hyväntekijätär oli ajattanut hänet ulos, ja juuri tämän jälkeen donna Mikaela oli tavannut hänet.

Kun he kulkivat pitkin katua, alkoi hän puhella ukon kanssa ja houkutteli tämän kertomaan koko jutun. Ukolla oli kuva mukanaan ja keskellä katua hän pysähtyi, näytti sitä donna Mikaelalle ja kysyi, oliko hän nähnyt viheliäisempää olentoa.

Donna Mikaela katsoi hetken hämmästyneenä kuvaa. Sitten hän hymyili ja sanoi: "Lainatkaa minulle kuva pariaksi päiväksi, Fra Felice!"

"Ottakaa se ja pitäkää se", sanoi ukko. "Kunpa se ei enää koskaan tulisi minun silmieni eteen!"

Donna Mikaela vei kuvan kotiinsa ja laitteli sitä kahtena päivänä. Kun hän sitten lähetti sen Fra Felicelle, loistivat sen vastakirkastetut koristukset, sillä oli uusi, puhdas kapalo, se oli uudestaan maalattu ja kruunussa kimaltelivat kirkkaat, moniväriset kivet.

Se oli niin kaunis, tuo Aracoelin hylkiö, että Fra Felice asetti sen kirkkonsa tyhjälle pääalttarille.

* * * * *

Oli hyvin aikainen aamu. Aurinko ei ollut vielä noussut, ja leveää merta tuskin eroitti. Oli tosiaankin hyvin aikaista. Kissat kuljeskelivat vielä katoilla, savua ei noussut uuninpiipuista, ja sumut kierivät laakson pohjassa jyrkän Monte Chiaron ympärillä.

Silloin vanha Fra Felice tuli juosten kohti kaupunkia. Hän juoksi niin, että oli tuntevinaan vuoren tärisevän jalkojensa alla. Hän juoksi niin nopeasti, etteivät heinänkorret tienvarrelta ennättäneet pirskahuttaa kastetta hänen kaavulleen, niin nopeasti, etteivät skorpionit ennättäneet nostaa pyrstöään ja pistää häntä.

Ukon juostessa hulmusi kaapu valtoinaan hänen ympärillään ja nuora heilui solmimattomana takana. Avarat hihat löyhyyivät kuin siivet, ja raskas päähine hyppi edestakaisin seljässä, aivan kuin se olisi tahtonut kiirehtää häntä.

Tullimies kaupunginportilla, joka vielä istuallaan nukkui, heräsi ja hieroi silmiään, kun Fra Felice syöksyi ohi, mutta ei ennättänyt tuntea häntä. Katukivet olivat kasteen liukastamat, kerjäläiset makasivat korkeitten kiviportaitten vierellä jalat huolimattomasti ojennettuina kadulle, valvonnasta perin väsyneet dominonpelaajat kulkivat kotiinsa kahvilasta unissaan hoippuen. Mutta Fra Felice kiiti eteenpäin, hän vältti kaikki esteet.

Ja talot ja niiden pääovet, torit ja holvikkaat solain suut jäivät vanhan Fra Felicen taakse. Hän juoksi

puoliväliin corsoa, ennenkuin pysähtyi.

Hän pysähtyi erään pitkän talon eteen, jossa oli monta raskasta balkonia. Hän tarttui portinkolkuttimeen ja jyskytti, kunnes muuan rengeistä heräsi. Eikä hän rauhoittunut ennenkuin renki oli hakenut esiin neitsyeen ja neitsyt herättänyt signoran.

"Donna Mikaela, Fra Felice on tuolla alhaalla! Hän tahtoo välttämättä puhua teidän kanssanne."

Kun donna Mikaela viimeinkin tuli Fra Felicen luo, läähätti tämä vielä hengästyneenä, mutta silmissä oli tulta ja poskilla pienet kalvakat ruusut.

Kuvasta, kuvasta nyt oli kysymys! Kun Fra Felice aamulla oli soittanut neljänsoiton, oli hän mennyt kirkkoon katselemaan sitä.

Silloin hän oli nähnyt, että suuria kiviä oli irtautunut holvista aivan kuvan yläpuolelta. Ne olivat pudonneet alttarille ja rikkoneet sen päällystän, mutta kuva oli jäänyt paikoilleen. Ja sorasta ja pölystä ei ollut mitään varissut kuvan päälle, vaan se oli aivan vahingoittumaton.

Fra Felice tarttui donna Mikaelan käteen ja sanoi, että hänen täytyi lähteä mukaan luostariin katsomaan ihmettä. Hänen pitäisi saada nähdä se kaikkein ensimmäiseksi, sillä hän oli pitänyt huolta kuvasta.

Ja donna Mikaela seurasi häntä hänen luostariinsa halki harmaan kolakan aamun, ja sydän tykytti innosta ja odotuksesta.

Kun hän oli tullut sinne ja nähnyt, että Fra Felice oli puhunut totta, kertoi hän tunteneensa kuvan heti kun oli sen nähnyt ja tienneensä, että se oli ihmeitätekevä. "Hän on suurin ja lempein ihmeittäjä", sanoi hän.

Fra Felice astui kuvan luo ja katsoi sitä silmiin. Sillä kuvalla ja kuvalla on suuri ero, mutta vanhan munkin viisauteen kuuluu osata eroittaa, millä kuvalla on voimaa, millä ei. Nyt näki Fra Felice, että tämän kuvan silmät olivat syvät ja loistavat, aivan kuin niissä olisi ollut henki ja että hänen huulillaan eli salainen hymy.

Silloin Fra Felice lankesi polvilleen, risti kätensä ja ojensi ne kuvaa kohti. Ja hänen vanhoja, ryppyisiä kasvojaan kirkasti suuri ilo.

Heti tuntui Fra Felicestä, että hänen kirkkonsa seinät olivat peitetyt tauluilla ja purppuraverhoilla, valo säteili alttarilta, laulu kaikui lehteriltä, ja koko lattian täyttivät polvistuneet, rukoilevat ihmiset.

Kaikki ihanaus, mitä uneksia voi, tulisi nyt hänen köyhän, vanhan kirkkonsa osaksi, kun siinä oli yksi suurista, ihmeitätekevistä kuvista.

Neljäs luku.

VANHA KÄRSIMYSHISTORIA.

Diamanten kesäpalatsista lähti tähän aikaan monta kirjettä Gaetano Alagonalle, joka istui Comon vankilassa. Mutta kirjeenkantajan laukussa ei ollut koskaan kirjettä Gaetanolta kesäpalatsiin.

Sillä Gaetano oli astunut elinkautiseen vankeuteensa, aivan kuin se olisi ollut hauta. Ja sitä ainoata hän pyysi ja toivoi, että se lahjoittaisi hänelle haudan unhoituksen ja rauhan.

Hän tunsikin olevansa kuin kuollut ja sanoi itselleen, ettei hän tahtonut kuulla jälkeensä jääneiden valituksia ja vaikerruksia. Eikä hän tahtonut pettyä toivomaan eikä antaa hellien sanojen houkutellessa itseään ikävöimään sukulaisia ja ystäviä. Eikä hän tahtonut kuulla mitään siitä, mitä maailmassa tapahtui, kun hän ei kumminkaan kyennyt ottamaan siihen osaa ja ohjaamaan sitä.

Hän hankki vankilaansa työtä ja leikkasi kauniita taideteoksia, kuten aina oli tehnyt. Mutta koskaan hän ei ottanut kirjettä vastaan, ei ketään päästänyt puheilleen. Hän arveli siten pääsevänsä tuntemasta onnettomuutensa koko katkeruutta. Hän luuli voivansa oppia elämään eheän elämän neljän ahtaan seinän sisälläkin.

Mutta näin ollen donna Mikaela ei koskaan saanut häneltä sanaakaan vastaukseksi.

Viimein donna Mikaela kirjoitti vankilan johtajalle ja kysyi, elikö Gaetano vielä. Ja tämä vastasi, että se vanki, josta hän oli kysynyt, ei koskaan lukenut ainoatakaan kirjettä. Hän oli pyytänyt päästä kaikista

ulkomaailmaa koskevista tiedoista.

Senjälkeen donna Mikaela ei enää kirjoittanut. Sensijaan hän jatkoi työskentelyä rautatiensä hyväksi. Hän tuskin uskalsi mainita siitä Diamantessa, mutta siitä huolimatta hän ei ajatellut mitään muuta. Hän itse neuvoi ja valmisti koruompeleita ja antoi kaikkien palvelijainsa tehdä pieniä huokeita esineitä, joita hän voisi kaupata myyjäisissään. Puodista hän valitsi vanhaa rihkamaa arpajaisia varten. Hän pani Pieron, porttivahdin, laittamaan värillisiä lyhtyjä, hän sai isänsä maalaamaan kylttejä ja ilmoitustauluja ja hän antoi kamarineitsyensä Lucian, joka oli kotoisin Caprista, laittaa korallista kaulaketjuja ja näkinkenkärasioita.

Hän ei ollut kuitenkaan lainkaan varma, tulisiko ainoatakaan ihmistä hänen juhlaansa. Kaikki olivat häntä vastaan, ei kukaan tahtonut häntä auttaa. Ne eivät edes pitäneet siitäkään, että hän näyttäytyi kadulla, että hän puhui raha-asioista. Sellainen oli sopimatonta hienolle naiselle.

Juuri silloin vanha Fra Felice koetti auttaa häntä, sillä hän rakasti signoraa, kun tämä oli koristanut hänelle kuvan.

Kerran kun donna Mikaela valitti sitä, ettei hän saanut ketään uskomaan tämän rautatierakennuksen tärkeyttä, otti hän kalotin päästään ja osoitti kaljua päälakeansa.

"Katsokaa minua, donna Mikaela!" sanoi hän. "Yhtä kaljuksi tekee tämä rautatie teidän päänne, jos jatkatte, niinkuin olette alkanut."

"Mitä tarkoitatte, Fra Felice?"

"Donna Mikaela", sanoi ukko, "eikö olisi hulluutta ryhtyä vaaralliseen yritykseen ilman yhtään ystävää ja auttajaa?"

"Olenhan minä koettanut saada ystäviä, Fra Felice."

"Niin, ihmisiä!" sanoi ukko. "Mutta mitä apua on ihmisistä? Jos joku lähtee kalalle, donna Mikaela, tietää hän, että hänen pitää pyytää avukseen San Piettoa, jos joku aikoo ostaa hevosen, voi hän anoa San Antonio Abbaten apua. Mutta jos minä tahdon rukoilla teidän rautatienne edestä, en tiedä, kenen puoleen kääntyisin."

Ja Fra Felicen tarkoituksena oli sanoa, että donna Mikaelan pitäisi valita joku suojeluspyhimys rautatielleen. Hän tahtoi, että donna Mikaela valitsisi sen kruunupään lapsen, joka seisoi hänen vanhassa kirkossaan, rautatiensä ensimmäiseksi ystäväksi ja auttajaksi. Hän sanoi, että jos signora vain tekisi niin, ei hän varmastikaan jäisi apua vaille.

Donna Mikaela tuli niin liikutetuksi, kun joku tahtoi auttaa häntä, että hän heti lupasi rukoilla San Pasqualen lapselta menestystä rautatiellensä.

Mutta Fra Felice hankki suuren kollehtilaatikon ja maalautti siihen suurilla, selvillä kirjaimilla: "Lahjoja Etnanrautatielle." Ja hän kiinnitti sen kirkkoonsa kuvan alttarin viereen.

Tästä oli kulunut vain yksi päivä, kun don Antonio Grecon puoliso, donna Emilia, tuli vanhaan, hyljättyyn kirkkoon kysymään neuvoa San Pasqualelta, joka on kaikista pyhimyksistä viisain.

Syksyn kuluessa oli nimittäin don Antonion teatterin ruvennut käymään huonosti, kuten oli odotettavaakin tähän aikaan, jolloin kaikilla oli rahanpuute.

Don Antonion päähän oli silloin pälkähtänyt koettaa tulla toimeen pienemmillä teatterikustannuksilla kuin ennen. Hän oli jättänyt pois pari lamppua ja entiset suuret ja komeasti maalatut ilmoituslehdet.

Mutta se oli ollut suurta hulluutta. Eikähän sovikaan sillä hetkellä, jolloin ihmiset menettävät halun käydä teatterissa, ruveta lyhentelemään prinsessojen silkkilaahustimia ja säästämään kuninkaitten kruunujen kultauksessa.

Ehkei se ole niin vaarallista muussa teatterissa, mutta nukketeatterissa on enemmän kuin arveluttavaa ryhtyä muutoksiin. Ja se johtuu siitä, että nukketeatterissa käy enimmäkseen vain pojannulikoita. Aikaihmiset saattavat ymmärtää, että välistä täytyy säästää, mutta lapset tahtovat aina nähdä kaikki samallaisena.

Yhä vähemmän ja vähemmän tuli katsojia don Antonion teatteriin ja hän jatkoi säästämistään. Sitten pisti hänen päähänsä, ettei hän tarvinnut niitä kahta sokeaa viulunsoittajaa, isä Eliaa ja veli Tommasoa, jotka tavallisesti soittivat väliaikoina ja sotakohtauksissa.

Nämä sokeat, jotka ansaitsivat paljon laulamalla surutaloissa ja jotka juhlapäivinä kokosivat rahasumman toisensa jälkeen, olivat kalliit palkata. Don Antonio eroitti ne ja hankki posetiivin.

Mutta siitä tuli hänen onnettomuutensa. Kaikki Diamanten oppipojat ja puotipojat lakkasivat käymästä teatterissa. He eivät tahtoneet istua kuulemassa posetiivia. He lupasivat toisilleen, etteivät menisi teatteriin, ennenkuin don Antonio oli ottanut takaisin soittoniekkansa. Ja he pitivätkin lupauksensa. Don Antonion nuket saivat esiintyä tyhjille seinille.

Nämä nuoret pojat, jotka muutoin kernaammin luopuivat illallisestaan kuin teatterista, jäivät ilta illalta pois nukkenäytännöstä. Ne olivat varmoja siitä, että don Antonion viimein täytyisi asettaa kaikki ennalleen.

Mutta don Antonio on taiteilijasukua. Hänen isällään ja veljellään on nukketeatteri, hänen lankonsa, kaikki hänen sukulaisensa ovat siinä ammattimiehiä. Ja don Antonio ymmärtää taidettaan. Hän osaa muuttaa ääntään aivan rajattomasti, hän osaa samalla kertaa ohjata kokonaista nukkesotajoukkoa ja hän osaa ulkoa tekstin kokonaiseen näytelmäjaksoon, joka perustuu Carolus Magnuksen kronikaan.

Ja nyt don Antonion taiteilijaylpeyttä oli loukattu. Hän ei tahtonut myöntyä ottamaan sokeita takaisin. Hän tahtoi, että hänen teatterissaan käytäisiin hänen vuokseen eikä musikanttien.

Hän muutti suunnitelmaa ja alkoi esittää suuria, loistavasti näyttämöllepantuja kappaleita. Mutta kaikki oli turhaa.

Löytyy muuan näytelmä, jonka nimi on "Paladinin kuolema" ja joka kuvailee Rolandin taistelua Roncevalin luona. Se vaatii sellaista koneistoa, että nukketeatterin täytyy olla kaksi päivää suljettuna, jotta se voitaisiin asettaa käyntiin. Yleisö rakastaa sitä niin, että sitä tavallisesti näytellään kaksinkertaisilla hinnoilla ja täydelle huoneelle kokonainen kuukausi. Nyt don Antonio järjestytti tämän näytelmän, mutta hänen ei tarvinnut esittää sitä, hän ei saanut katsojia.

Tämä mursi don Antonion. Hän koetti saada takaisin isä Eliaa ja veli Tommasoa, mutta nämä tiesivät nyt, minkä arvoisia he hänelle olivat. He vaativat palkkoja sellaisia, että hän olisi joutunut perikatoon niitä maksaessaan. Oli mahdotonta päästä mihinkään yksimielisyyteen.

Pienessä asunnossa nukketeatterin takana elettiin kuin piiritetyssä linnoituksessa. Ei ollut muuta tehtävää kuin nähdä nälkää.

Donna Emilia ja don Antonio olivat molemmat nuoria, iloisia ihmisiä, mutta nyt he eivät enää koskaan nauraneet.

Ei heitä hätä niin paljon ahdistanut, mutta don Antonio oli ylpeä mies eikä voinut kestää sitä ajatusta, ettei hänen taiteensa enää kyennyt houkuttelemaan katsojia.

Silloin lähti, kuten sanottu, donna Emilia San Pasqualen kirkkoon rukoilemaan pyhimykseltä hyvää neuvoa. Hänen tarkoituksensa oli ollut rukoilla yhdeksän rukousta sen suuren kivikuvan edessä, joka seisoi kirkon ulkopuolella, mutta ennenkuin hän oli ruvennut rukoilemaan, oli hän huomannut, että kirkon ovi oli auki. "Minkätähden San Pasqualen kirkonovi on auki?" sanoi donna Emilia. "Sitä ei ole sattunut minun päivinäni." Ja hän astui kirkkoon.

Siellä sisällä oli vain Fra Felicen rakas kuva ja suuri kollehtilaatikko. Ja kuva loisti niin kauniina kruunussaan ja sormuksissaan, että donna Emilia viehättyi menemään aivan hänen luokseen. Mutta kun hän näin tuli katsoneeksi kuvaa silmiin, näytti tämä hänestä niin suloiselta ja lohduttavalta, että hän laskeutui polvilleen hänen eteensä ja rukoili häntä. Ja hän lupasi, että jos kuva tahtois auttaa häntä ja don Antoniota heidän hädästään, panisi hän kaikki yhden illan tulot siihen suureen laatikkoon, joka oli naulattu kuvan viereen.

Lopetettuaan rukouksensa, donna Emilia piiloutui kirkon oven taakse ja koetteli kuunnella, mitä ohikulkijat puhuivat. Sillä jos kuva tahtoi häntä auttaa, antaisi se nyt hänen kuulla jonkun sanan, joka ilmoittaisi, mitä hänen oli tekeminen.

Hän ei ollut seisonut siinä kahtakaan minuuttia, ennenkuin vanha Assunta tuomiokirkon portailta asteli siitä sivuitse donna Pepan ja donna Turan seurassa. Ja hän kuuli Assuntan sanovan juhlallisella äänellään: "Sinä vuonnahan minä ensi kerran näin esitettävän Vanhan kärsimyshistorian." Donna Emilia kuuli sen aivan selvästi. Assunta sanoi tosiaankin "Vanhan kärsimyshistorian".

Donna Emiliasta tuntui, ettei hän koskaan ennättänyt kotiinsa asti. Hänestä tuntui, etteivät jalat jaksaneet kuljettaa häntä kyllin nopeasti. Tie tuntui tulleen moninkerroin pitemmäksi. Kun hän viimeinkin näki teatterinurkan ja sen katon alla punaiset lamput ja suuret kuvitetut ilmoituslehdet, tuntui hänestä, että hän oli kulkenut monta peninkulmaa.

Kun hän astui sisään don Antonion luo, istui tämä nojaten suurta päätään käsiinsä ja tuijottaen pöytänsä. Surullista oli katsella don Antoniota. Näinä viime viikkoina hänen tukkansa oli ruvennut

lähtemään. Pääläella oli se niin ohutta, että nahka kuului läpi. Mikäpä ihme se oli, kun hänellä oli sellaisia huolia kannettavanaan! Donna Emilian poissa ollessa hän oli ottanut esille kaikki nukkinsa ja tarkastanut ne. Sitä hän nyt teki joka päivä. Hänen oli tapana istua katselemaan sitä nukkea, joka esitti Armidaa. Eikö hän sitten enää ollutkaan kaunis ja viehättävä, saattoi hän puhella itseksensä. Ja hän koetti kohentaa Rolandin miekkaa tai Kaarle suuren kruunua. Donna Emilia näki, että hän taas oli kullannut keisarikruunun, kai ainakin viidennen kerran. Mutta sitten hän oli lopettanut työnsä kesken ja vaipunut synkkiin mietteisiin. Hän oli nyt huomannut, ettei vika ollut kultauksen puutteessa, vaan uusien aiheitten.

Kun donna Emilia astui huoneeseen, ojensi hän kätensä miestänsä kohti.

"Katso tänne, don Antonio Greco", sanoi hän, "minulla on käsissäni kultamaljoja täynnä kuninkaanviikunoita!"

Ja hän kertoi, kuinka hän oli rukoillut ja mitä hän oli luvannut ja minkä neuvon hän oli saanut.

Kun hän sanoi tämän, hypähti don Antonio seisaalleen. Kätet riippuivat jäykkänä pitkin ruumista ja hiukset nousivat pystyyn. Hän joutui sanomattoman kauhun valtaan. "Vanha kärsimyshistoria", huusi hän, "Vanha kärsimyshistoria!"

Sillä Vanha kärsimyshistoria on mysterio, jota aikoinaan näyteltiin kautta koko Sisilian. Se tunki syrjään kaikki muut oratoriot ja mysteerit ja sitä esitettiin joka vuosi joka kaupungissa parin vuosisadan aikana. Vuoden suurin päivä oli se, jolloin Vanha kärsimyshistoria esitettiin. Mutta nyt sitä ei enää näytellä. Nyt se elää vain kansan muistossa kuin satu.

Muoin sitä näyteltiin kyllä nukketeatterissakin. Mutta nyt on ruvettu pitämään sitä jo liian kuluneena ja vanhanaikaisena. Sitä on tuskin näytelty kolmeenkymmeneen vuoteen.

Don Antonio alkoi kiljua ja huutaa donna Emilialle, että tämä tuli kiusaamaan häntä mielettömyyksillä. Hän vastusti donna Emiliaa kuin pahaa henkeä, joka koetti saada hänet valtoihinsa. Tämä oli hämmästyttävää, sydäntäviiltävää, sanoi hän. Mistä hän oli saattanutkaan saada sellaisen sanan korviinsa? Mutta donna Emilia seiso i tyynenä ja antoi hänen riehua. Hän sanoi vain, että se mitä hän oli kuullut, oli Jumalan tahto.

Don Antoniokin rupesi pian talttumaan. Tuo suuri ajatus valtasi hänet vähitellen. Ei mitään oltu Sisiliassa niin paljon rakastettu ja näytelty. Ja asuihan yhä i samaa kansaa tällä jalolla saarella. Rakastivathan he samaa maata, samoja vuoria ja samaa taivasta, joita heidän esi-isänsäkin olivat rakastaneet? Mikseivät he voisi rakastaa Vanhaa kärsimyshistoriaakin?

Hän taisteli vastaan, niin kauan kuin jaksoi. Hän sanoi donna Emilialle, että se kävisi liian kalliiksi. Mistä hän saisi pitkätukkaiset ja parrakkaat apostolit? Hänellä ei ollut ehtoolliseen sopivaa pöytää, hänellä ei ollut sellaista koneistoa, joka tarvittiin kulkuetta ja ristinkantamista varten.

Mutta donna Emilia huomasi, että hän antaisi perään, ja ennen iltaa hän lähti kuin lähtikin Fra Felicen luo ja lupasi tälle uudestaan panna yhden illan tulot pienen kuvan kollehtilaatikkoon, jos tämä keino osoittautui oivaksi.

Fra Felice kertoi lupauksesta donna Mikaelalle ja tämä iloitsi ja samalla kertaa pelkäsi, kuinka kaikki päättyisi.

Ympäri kaupungin levisi tieto, että don Antonio aikoi esittää Vanhan kärsimyshistorian, ja hänelle naurettiin. Don Antonio oli menettänyt järkensä.

Olisi kyllä kernaasti katseltu Vanhaa kärsimyshistoriaa, jos olisi saatu nähdä se sellaisena kuin se ennen aikaan näyteltiin. Olisi kernaasti nähty esitettävän sitä niinkuin Acissa, jossa kaupungin ylimykset olivat kuninkaina ja palkkasotureina ja käsityöläiset hoitivat juutalaisten ja apostolien asiat, ja jolloin vanhasta testamentista oli lisätty niin monta kohtausta, että näytelmä kesti koko päivän.

Kernaasti olisi myöskin uudelleen eletty Castelbucon ihanat päivät, jolloin koko kaupunki oli muuttunut Jerusalemiiksi. Siellä näyteltiin mysteriota niin, että Jeesus tuli ratsastaen kaupunkiin ja portille siroteltiin hänen tielleen palmunoksia. Siellä esitti kirkko Jerusalemin temppeliä ja raatihuone Pilatuksen palatsia. Siellä lämmittelihe Pietari tulen ääressä kirkkoherran pihalla, ristiinnaulitseminen tapahtui vuorella kaupungin yläpuolella ja Maria etsi poikansa ruumista sindacon puutarhan luolista.

Kun tällaiset seikat olivat muistossa, kuinka olisi voitu tyytyä katsomaan suurta mysteriota don Antonion teatterissa!

Mutta tästä huolimatta don Antonio työskenteli innokkaasti valmistellen näyttelijöitä ja järjestellen suurta koneistoa.

Ja kas, muutaman päivän kuluttua tuli kylttimaalari, mestari Battista, ja lahjoitti hänelle ilmoitustaulun. Hänestä oli ollut hauska kuulla, että don Antonio aikoi näyttää Vanhan kärsimyshistorian. Hän oli nähnyt sen nuoruudessaan ja iloinnut siitä suuresti.

Nyt seiso siis suurilla kirjaimilla teatterin nurkalla: "Vanha kärsimyshistoria eli Jälleen ylösnoussut Aadam, murhenäytelmä kolmessa näytöksessä, kirjoitti cavaliere Filippo Orioles."

Don Antonio mietti vain mielessään, mille kannalle yleisö asettuisi. Mutta aasipojat ja oppipojat, jotka kulkivat hänen teatterinsa ohi, lukivat ilmoitustaulun pilkallisesti nauraen. Don Antoniosta näytti kaikki hyvin synkältä, mutta hän työskenteli kumminkin uskollisesti edelleen.

Kun määrätty ilta tuli ja kärsimyshistoria piti esitettävän, ei kukaan ollut sen levottomampi kuin donna Mikaela. "Auttaako pieni kuva minua?" kysyi hän lakkaamatta itseltään.

Hän lähetti neitsyeensä Lucian vakoilemaan. Seisoiko poikaparvia teatterin ympärillä? Näyttikö siltä, että väkeä tulisi? Voisihan Lucia mennä kysymään donna Emilialtakin, joka istui pilettiluukulla, miltä näytti.

Mutta kun Lucia palasi, ei hän tuonut lainkaan toiveita tullessaan. Teatterin ulkopuolella ei ollut ollenkaan ihmisiä. Pojat olivat päättäneet musertaa don Antonion.

Kahdeksan ajoissa ei donna Mikaela enää jaksanut istua kotonaan sellaisessa jännityksessä. Hän sai cavaliere Palmerin lähtemään kanssaan teatteriin. Hän tiesi kyllä, ettei oikea signora ollut koskaan astunut jalkaansa don Antonion teatteriin, mutta hänen täytyi nähdä, kuinka kaikki päättyisi. Hänen rautatielleen olisi huimaavan suuri etu, jos don Antonio onnistuisi.

Kun donna Mikaela saapui teatteriin, oli kello muutamia minuutteja vaille kahdeksan. Eikä donna Emilia ollut myynyt ainoatakaan pilettejä.

Mutta hän ei ollut alakuloinen. "Käykää sisään, donna Mikaela!" sanoi hän. "Me esitämme sen joka tapauksessa. Se on niin kaunista. Don Antonio esittää sen teille ja teidän isällenne ja minulle. Se on kauneinta, mitä hän koskaan on näyttänyt."

Donna Mikaela astui pieneen teatterisaliin. Se oli surupuvussa, niinkuin suuret teatterit aina olivat ennen maailmassa, kun Vanha kärsimyshistoria esitettiin. Mustat, hopeareunaiset verhot ympäröivät näyttämöä. Ja pienet penkit olivat mustaan puettut.

Kohta kun donna Mikaela oli astunut sisään, näkyi eräästä pienestä kulissin reiästä don Antonin pensasmaiset kulmakarvat. "Donna Mikaela!" huusi hän, niinkuin äsken juuri donna Emilia. "Me näyttelemme kuitenkin. Se on niin kaunista. Se ei ollenkaan kaipaa katsojia."

Samassa tuli donna Emilia itse, aukaisi oven ja piti sitä niiaillen selkosen seljällänsä. Sieltä tuli kirkkoherra don Matteo.

"Mitäs arvelette minusta, donna Mikaela?" sanoi hän nauraen. "Mutta ymmärrättehän, tämän on Vanha kärsimyshistoria. Minä näin sen nuoruudessani Palermon suuressa ooperassa, ja luulenpa, että juuri tämä vanha kappale teki minusta papin."

Kun ovi seuraavan kerran avautui, astuivat sisään isä Elia ja veli Tommaso, viulut kainalossa ja hakivat tutut paikkansa niin rauhallisina, kuin ei heillä koskaan olisi ollut mitään riitaa don Antonion kanssa.

Ovi aukeni taas. Sisään tuli pieni mummo solatieltä pienen maurin talon yläpuolelta. Hän oli surupuvussa ja teki ristinmerkin astuessaan sisään.

Hänen jälkeensä tuli neljä viisi muuta vanhaa mummoa, ja donna Mikaela katsoi aivan närkästyneenä, kuinka he vähitellen täyttivät teatterin. Hän tiesi, ettei don Antonio olisi tyytyväinen, ennenkuin olisi saanut takaisin oman yleisönsä, ennenkuin sai näytellä itsepäisille, rakkaille pojilleen.

Äkkiä hän kuuli myrskyn kohauksen tai ukkosen jyrinän. Ovet selkoseljälleen, ja kaikki kerrallaan sisään! Pojat tulivat. He istuutuivat vanhoille paikoilleen niin varmoina kuin olisivat saapuneet kotiinsa.

He katselivat toisiansa hieman häpeissään. Mutta heidän oli ollut mahdotonta nähdä toisen vanhan mummon toisensa perästä menevän heidän omaan teatteriinsa katsomaan heille varattua kappaletta. Heidän oli ollut ratki mahdotonta nähdä koko kadun täyden vanhoja kehrääjiä vitkalleen vaeltavan kohti teatteria. Ja niin he olivat hyökänneet sisään.

Mutta tuskin tuo nuori väki oli päässyt paikoilleen, ennenkuin se huomasi joutuneensa kurittajan käsiin! Oi, Vanha kärsimyshistoria, Vanha kärsimyshistoria.

Ei sitä esitetty niinkuin Acissa tai Castelbuocossa. Ei sitä esitetty niinkuin Palermon ooperassa, sitä näyttelivät vain nukkeraukat liikkumattomin kasvoin ja jäykin jäsenen, mutta vanha näytelmä ei ollut kadottanut voimaansa.

Donna Mikaela huomasi sen jo toisessa näytöksessä ehtoollisen aikana. Pojat alkoivat vihata Juudasta. He huusivat hänelle uhkauksia ja herjaussanoja.

Kun kärsimyshistoriaa jatkui, ottivat he hatut päästään ja panivat kädet ristiin. He istuivat aivan hiljaa, kauniit, ruskeat silmät suunnattuina näyttämölle. Silloin tällöin helmeili pari kyyneltä! Silloin tällöin puristui käsi vihasta nyrkkiin.

Don Antonio puhui väräjävin äänin, donna Emilia oli polvillaan sisäänkäytävällä. Don Matteo katseli lempeästi hymyillen pikku nukkia ja muisteli Palermon ihanaa näytelmää, joka oli tehnyt hänestä papin.

Mutta kun Jeesus vangittiin ja piinattiin, häpesivät nuoret omaa itseään. He olivat myöskin saattaneet vihata ja vainota. He olivat olleet samallaisia kuin nuo farisealaiset, kuin nuo roomalaiset. Hävetti ajattellessakin. Kunpa don Antonio antaisi heille anteeksi!

Viides luku.

RAUTAINEN RANNERENGAS.

Donna Mikaela muisteli usein muuatta köyhää pientä ompelijatarta, jonka hän oli nuorena nähnyt Cataniassa. Hän oli asunut palazzo Palmerin viereisessä talossa ja oli aina istunut porttikäytävässä työnsä ääressä, niin että donna Mikaela oli nähnyt hänet tuhat kertaa. Hänellä oli ollut tapanaan istuskellessaan laulaa ja hän oli varmaankin osannut vain yhden ainoan canzonin. Aina, aina hän oli laulanut samaa laulua.

"Leikkasin kiharan mustista hiuksistani", oli hän laulanut. "Päästin valloilleen mustan, kiiltävän palmikkoni ja leikkasin kiharan hiuksistani. Tein sen iloksi ystävälleni, joka murheissaan on. Oi, armaani istuu vankilassa, armaani ei enää koskaan kierrä hiuksiani sormiensa ympäri. Lähetän hänelle kiharan hiuksistani, jotta hän muistaisi niitä pehmoisia kahleita, mitkä eivät koskaan enää häntä sido."

Donna Mikaela muisti hyvin tämän laulun. Se oli aivan kuin kaikunut kautta koko hänen lapsuutensa ja ennustanut hänelle sitä kärsimystä, joka häntä odotti.

* * * * *

Donna Mikaela istui tähän aikaan useasti San Pasqualen kirkon kiviportailta. Hän näki silloin merkillisten seikkain tapahtuvan kaukana monitaruisella Etnalla.

Pitkin mustaa laavamaata kiisi rautatiejuna vastalasketuilla, kiiltävillä kiskoilla. Se oli juhlijuna. Tien varrella liehui lippuja, vaunut olivat seppelöidyt ja istuimet peitetyt purpuratyynyillä. Asemilla seisoi ihmisiä ja he huusivat juhlainnoissaan: "Eläköön kuningas, eläköön kuningatar, eläköön uusi rautatie!"

Hän kuuli sen niin hyvin, hän oli itse mukana junassa. Oi, hän sai niin suurta, suurta kunniaa osakseen! Hänet kutsuttiin kuninkaan ja kuningattaren eteen, ja he kiittivät häntä uudesta rautatiestä. "Pyytäkää meiltä jotain suosionosoitusta, ruhtinatar!" sanoi kuningas, mainiten häntä tuolla arvonimellä, jota Alagonan suvun naiset muinoin olivat kantaneet.

"Sire", vastasi hän, niinkuin vastataan saduissa, "lahjoittakaa vapaus viimeiselle Alagonalle!"

Ja hänen pyyntöönsä suostuttiin. Kuningas ei voinut kieltää häneltä sitä rukousta, kun hän oli rakentanut tämän hyvän rautatien, joka oli tuova rikkautta koko Etnalle.

* * * * *

Kun donna Mikaela nosti kättään, niin että hiha solui alemmas, näkyi hänen ranteessaan ruostunut rautarengas. Hän oli löytänyt sen kadulta, tunkenut kätensä siltä läpi ja nyt hän kantoi sitä aina. Kun hän vain näki sen tai kosketti sitä, kalpeni hän, ja hän unohti koko maailman ympärillään. Mutta hän näki vankilan, sellaisen kuin Foscarin Venedigin dogepalatsissa. Se oli pimeä, ahdas kellariluola, valo hämärsi hieman ristikköisestä reiästä, ja seinästä lähti suuri kimppu kahleita, jotka käärmeeen lailla kiertyivät vangin jalkojen, käsien ja kaulan ympärille.

Kunpa pyhimykset tekisivät ihmeitä! Kunpa ihmiset ponnistelisivat! Kunpa hän itse pian saisi sellaista kiitosta, että voisi vangilleen pyytää vapautta! Hänen vankinsa kuolee, ellei hän kiiruhda. Jäytäköön

rautarengas lakkaamatta hänen rannettaan, jottei hän silmänräpäyksikään häntä unhoittaisi!

Kuudes luku.

FRA FELICEN TESTAMENTTI.

Kun donna Emilia avasi pilettiluukun ja rupesi myymään pääsylippuja Vanhan kärsimyshistorian toiseen näytäntöön, seisojien ulkona pitkä jono piletinostajia, illalla oli teatteri niin täpösen täynnä, että ihmisiä pyörtyi tungoksessa ja kolmantena iltana saapui matkustajia sekä Adernosta että Paternosta katsomaan rakasta murhenäytelmää. Don Antonio aavisti, että voisi esittää sitä koko kuukauden kaksinkertaisilla hinnoilla ja pitää kaksi näytäntöä illassa.

Oi, kuinka onnellisia he olivatkaan don Antonio ja donna Emilia, ja kuinka kernaasti ja kiitollisina he panivatkaan kaksikymmentäviisi liiraa pienen kuvan kollektilaatikkoon!

Diamantessa herätti tämä tapaus suurta hämmästyksiä, ja monet tulivat donna Elisalta kysymään, luuliko hän pyhimysten tahtovan, että donna Mikaelaa piti auttaa.

"Oletteko kuullut, donna Elisa", sanottiin, "että San Pasqualen Kristuslapsi auttoi don Antonio Grecoa, kun hän lupasi yhden illan tulot donna Mikaelan rautatien hyväksi?"

Mutta kun näin kysyttiin donna Elisalta, sulki tämä suunsa ja näytti sellaiselta, ettei hän osannut ajatella mitään muuta kuin koroumpelustaan.

Fra Felice tuli itse hänen luokseen ja kertoi, mitkä kaksi ihmettä kuva jo oli tehnyt.

"Signorina Tottenham oli hyvin tuhma, kun hän luopui kuvasta, joka on sellainen ihmeitten tekijä", sanoi donna Elisa.

Samaa ajattelivat kaikki. Signorina Tottenhamillahan kuva oli ollut monta vuotta, eikä hän ollut huomannut mitään. Ei se varmastikaan voinut tehdä ihmeitä. Tämä oli vain sattuma.

Oli onnetonta, ettei donna Elisa tahtonut uskoa. Hän oli nyt ainoa Alagona Diamantessa. Ihmiset mukautuivat hänen ajatukseensa, enemmän kuin itse tiesivätkään. Jos donna Elisa olisi uskonut, olisi koko kaupunki tahtonut auttaa donna Mikaelaa.

Mutta donna Elisa ei voinut uskoa, että Jumala ja pyhimykset tahtoivat auttaa hänen kälyänsä.

Hän oli pitänyt häntä silmällä aina San Sebastianon juhlasta asti. Kohta kun joku puhui Gaetanosta, kalpeni hänen kälynsä ja näytti hyvin tuskaiselta. Hänen kasvopiirteensä kävivät samallaisiksi kuin syntisen, jota omantunnon tuskat kalvavat.

Donna Elisa istui eräänä aamuna tätä mietiskellen, ja se valtasi hänet niin, että hän antoi neulan levätä. "Donna Mikaela ei ole mikään Etnannainen", sanoi hän itsekseen. "Hän pitää hallitsevien puolta ja iloitsee siitä, että Gaetano on vankilassa."

Ulkona kadulla kannettiin samassa suuria paareja. Niille oli pinottu kasa kirkonkoristuksia. Siinä oli kynttiläkruunuja ja alttarikaappeja ja pyhäinjäännössiiliöitä. Donna Elisa silmäili niitä hetkisen, sitten hän alkoi taas miettiä.

"Hän ei sallinut minun koristaa Alagonan taloa San Sebastianon juhlaiksi", ajatteli hän. "Hän kai ei tahdo, että pyhimys auttaisi Gaetanaa."

Kaksi miestä työnsi nyt ohitse rämiseviä käsikärryjä. Niillä oli kokonainen vuori punaisia seinäverhoja, runsaasti kirjailtuja alttarin esirippuja ja alttaritauluja leveissä, kullatuissa kehyksissä.

Donna Elisa huiskaisi kädellään, aivan kuin karkoittaakseen kaiken epäilyksen. Se mitä oli tapahtunut, ei voinut olla mikään todellinen ihme. Tottakai pyhimykset tiesivät, ettei Diamantella ollut varoja hankkia rautatietä.

Nyt ajoivat ohitse keltaiset työkärryt, jotka olivat täpötäynnä nuottipitimiä, messukirjoja, rukousjakkaroita ja rippituoleja.

Donna Elisa heräsi mietteistään. Hän katsoi ulos rukousnauhojen välistä, jotka riippuivat ikkunan kiekuroissa. Tuossahan vietiin jo kolmatta kuormaa kirkonkapineita. Ryöstettiinkö Diamantea parastaikaa? Olivatko sarasenit hyökänneet kaupunkiin?

Hän asettui ovelle nähdäkseen paremmin. Taas kannettiin paareja, ja niillä oli rautapeltisiä suruseppeleitä, hautatauluja, joissa oli pitkät kirjoitukset ja vaakunakilpiä, sellaisia, joita kirkkoihin ripustetaan vainajien muistoksi.

Donna Elisa kysyi kantajilta ja sai tietää, mitä oli tapahtumassa. Santa Lucia in Gesun kirkkoa tyhjennettiin parastaikaa. Sindaco ja kaupunginneuvosto olivat päättäneet, että se muutettaisiin teatteriksi.

Kapinan jälkeen oli Diamanteen saatu uusi sindaco. Se oli muuan nuori mies Roomasta. Hän ei tuntenut kaupunkia, mutta tahtoi kumminkin kernaasti tehdä jotain sen hyväksi. Hän oli ehdoittanut kaupunginneuvostolle, että Diamante hankkisi itselleen teatterin samalla tavoin kuin Taormina ja muut kaupungit. Muutettaisiin vain yksinkertaisesti joku kirkoista teatteritaloksi. Viidessä kaupunginkirkossa ja seitsemässä luostarikirkossa oli kai enemmän kuin tarpeeksi, niistä riittäisi kyllä joku toiseenkin tarkoitukseen.

Tuossa oli nyt esimerkiksi jesuiittain kirkko, Santa Lucia in Gesu. Luostari, joka sitä ympäröi, oli jo muutettu kasarmiksi, ja kirkko oli melkein kokonaan hyljätty. Siitä tulisi mainio teatteri.

Näin oli uusi sindaco ehdoittanut, ja kaupunginneuvosto oli sen hyväksynyt.

Kun donna Elisa sai kuulla, mitä oli tapahtumassa, heitti hän ylleen viitan ja hunnun ja lähti Luciankirkkoon sellaisella kiireellä, kuin riennetään kuolevan luo.

"Kuinka käy nyt sokeitten?" ajatteli donna Elisa. "Kuinka ne voivat elää ilman Santa Lucia in Gesun kirkkoa?"

Kun donna Elisa tuli sille pienelle hiljaiselle torille, jonka ympärille jesuiittain pitkät, rumat luostaritalot oli rakennettu, näki hän leveillä kiviportailla, jotka ulottuvat vii koko kirkon pääsivun, rivin risaisia lapsia ja takkuisia koiria. Ne olivat kaikki sokeitten kuljettajia, ja ne itkivät ja vinkuivat minkä jaksoivat.

"Mikä teillä kaikilla on?" kysyi donna Elisa. — "Ne tahtovat viedä meiltä kirkkomme", valittivat lapset. Ja silloin ulvoivat koirat vielä surkeammin kuin ennen, sillä sokeitten koirat ovat melkein kuin ihmisiä.

Kirkon ovella donna Elisa kohtasi mestari Pamphilion vaimon, donna Concettan. "Oi, donna Elisa", sanoi hän, "ette ole koskaan eläissänne nähnyt mitään näin kauheaa. Parasta on, ettette mene sisään."

Mutta donna Elisa kulki edelleen.

Kirkossa hän ei ensin nähnyt mitään muuta kuin valkoisen pölypilven. Mutta pilven läpi jyrisivät vasaraniskut, sillä muutamat työmiehet olivat juuri irrottamassa muuatta suurta kiviritaria korkealta ikkunakomerosta.

"Herra Jumala", sanoi donna Elisa, "ne irrottavat Sor Arrigoa!" Ja hän ajatteli, kuinka turvallisena tämä oli maannut komerossaan. Joka kerran kun hän oli nähnyt hänet, oli hän toivonut saavansa olla yhtä kaukana levottomuudesta ja muutoksista kuin vanha Sor Arrigo.

Luciankirkossa oli vielä suuri hautapatsas. Se kuvasi vanhaa jesuiittaa makaamassa marmorisella sarkofagilla ruoska kädessä ja päähine vedettynä syvään silmille. Hänen nimensä oli pater Succi ja Diamantessa oli tapana peloitella lapsia hänellä.

"Uskaltavatkohan ne liikuttaa pater Succiakin?" ajatteli donna Elisa. Ja hän haparoi halki kalkkitomun kuoriin nähdäkseen, olivatko ne uskaltaneet siirtää pois vanhan jesuitan.

Mutta pater Succi makasi vielä paikoillaan kivisellä vuoteellansa. Hän makasi siinä synkkänä ja ankarana, jollainen hän oli ollut eläissäänkin, ja saattoi melkein luulla, että hän vielä eli. Jos siinä olisi ollut tohtori ja lääkepullopöytä ja vuoteen vierellä palavia kynttilöitä, olisi saattanut luulla, että pater Succi makasi sairaana kirkon kuorissa odotellen viimeistä hetkeänsä.

Sokeat istuivat hänen ympärillään, niinkuin sukulaiset, jotka kokoontuvat kuolevan luo, huojutellen ruumistaan sanattomassa surussa. Siellä olivat molemmat naiset hotellin pihalta, donna Pepa ja donna Tura, siellä oli vanha Saraedda äiti, joka söi armoleipää sindaco Voltaron talossa, siellä oli sokeita kerjäläisiä, sokeita laulajia, sokeita kaikenikäisiä ja -säätymiä. Kaikki Diamanten sokeat olivat siellä, ja Diamantessa on uskomattoman paljon niitä, jotka eivät enää näe päivänvaloa.

Kaikki nämä istuivat pitkät ajat ääneti, mutta välistä puhkesi joku heistä tuskanhuutoon. Välistä haparoi joku heistä munkin, pater Succin luo ja heittäytyi ääneensä itkien hänen päälleen.

Vielä enemmän kuolinhuoneen kaltaiseksi teki tämän se, että kirkkoherra ja franciskaniluostarin

pater Rossi kulkivat siellä koettaen lohdutella murheisia.

Donna Elisa tuli hyvin liikutetuksi. Oi, niin monta kertaa hän oli nähnyt nämä ihmiset pihallaan iloisina, ja nyt piti hänen kohdata heidät tällaisessa kurjuudessa! He olivat houkutelleet hänet vuodattamaan ihania kyyneleitä, kun he olivat laulaneet suruvirsiä hänen miehelleen signor Antonellille ja hänen veljelleen don Ferrantelle. Ei hän totisesti olisi tahtonut nähdä heitä tällaisessa hädässä.

Vanha Saraedda äiti rupesi puhumaan donna Elisalle.

"En tiennyt mitään, kun tulin", sanoi mummo. "Jätin koiran portaille ja astuin ovesta sisään. Sitten ojensin käteni nostaakseni syrjään ovipeitteen, mutta ovipeite oli poissa. Nostin jalkani, aivan kuin kynnyksen takana kuten ennenkin olisi ollut porras, mille polkea, muttei ollut mitään porrasta. Ojensin käteni ottaakseni vihkivettä, laskeusin polvilleni kulkiessani pääalttarin ohi, ja koetin kuunnella sitä pientä kelloa, joka aina soi, kun pater Rossi tulee pitämään messua. Donna Elisa, ei ollut ollenkaan vihkivettä, ei alttaria, ei kello soinut, ei ollut mitään."

"Oi, raukkoja, raukkoja!" sanoi donna Elisa.

"Sitten kuulen, kuinka taotaan ja hakataan eräässä ikkunassa. 'Mitä teette Sor Arrigolle?' huudan minä, sillä kuulen heti, että se on Sor Arrigon ikkuna.

"Viemme hänet pois', vastaavat ne.

"Samassa tulee kirkkoherra don Matteo, ottaa minua kädestä ja selittää kaiken. Minä melkein suutun kirkkoherralle, kun hän sanoo, että tätä tehdään teatteria varten. Ne tarvitsevat meidän kirkkomme teatteriksi!

"Missä on pater Succi?' sanon heti. Ja hän vie minut pater Succin luo. Hän saa viedä minut, sillä itse en osaa. Kun ne ovat ottaneet pois kaikki tuolit ja rukousjakkarat ja matot ja korokkeet ja irtoportaat, en osaa. Ennen kuljin täällä yhtä hyvin kuin tekin."

"Kirkkoherra hankkii teille toisen kirkon", sanoi donna Elisa. — "Donna Elisa", sanoi mummo, "mitä sanotte? Sanokaa yhtä hyvin, että kirkkoherra antaa meille näkömme! Voiko don Matteo antaa meille kirkon, jossa näemme, niinkuin näimme tässä? Ei yhdenkään tarvinnut tuoda opastaan tänne sisään. Tuolla donna Elisa, oli muuan alttari, kukat sillä olivat punaisia kuin Etna auringon laskiessa, ja me näimme sen. Laskimme kuusitoista vahakynttilän liekkiä pääalttarilla sunnuntaisin ja kolmekymmentä juhlapäivinä. Saatoimme nähdä, kuinka pastori Rossi toimitti täällä sisällä messua. Mitä teemme toisessa kirkossa, donna Elisa? Siellä emme voi mitään nähdä. Ne ovat uudelleen sammuttaneet silmäimme valon."

Donna Elisan sydän kävi niin lämpimäksi, kuin sulaa laavaa olisi vuotanut sen yli. Varmasti tehtiin näille sokeille suurta vääryyttä.

Sitten donna Elisa meni don Matteon luo.

"Teidän korkea-arvoisuutenne", sanoi hän, "oletteko puhunut sindacolle?"

"Oi, oi, donna Elisa", sanoi don Matteo, "koettakaa te puhua hänelle, minun puheestani ei tule apua".

"Teidän korkea-arvoisuutenne, sindaco on muukalainen, ehkei hän ole kuullut puhuttavan sokeista."

"Signor Voltaro on käynyt hänen luonaan, pater Rossi on käynyt hänen luonaan ja minä myöskin, minä myöskin. Hän vastaa vain, ettei hän voi muuttaa sitä, minkä kaupunginneuvosto on päättänyt. Tiedättehän, donna Elisa, kaupunginneuvosto ei voi peruuttaa mitään. Jos se on päättänyt, että teidän kissanne lukee messun tuomiokirkossa, niin se ei voi sitä muuttaa."

Äkkiä syntyi kirkossa liikettä. Suuri, sokea mies astui sisään. "Isä Elia", kuiskasi don Matteo, "isä Elia".

Isä Elia oli vanhin siinä sokeitten laulajien ammattikunnassa, joka tänne tavallisesti kokoontui. Hänellä oli pitkä valkoinen tukka ja parta ja hän oli kaunis kuin joku pyhistä patriarkoista.

Kuten kaikki muut, meni hänkin pater Succin luo. Hän istuutui hänen viereensä ja nojasi otsansa kirstuun.

Donna Elisa meni isä Elian luo ja puhutteli häntä. "Isä Elia", sanoi hän, "teidän pitäisi mennä sindacon puheille".

Ukko tunsu donna Elisan ja vastasi hänelle karkealla vanhuksenäänellään.

"Luulette siis, että minä olen odottanut, kunnes te sanoisitte sen minulle. Ettekö käsitä, että ensimmäinen ajatukseni oli mennä sindacon luo."

Hän puhui kovaan ja selvästi, niin että työmiehet lakkasivat kolkuttelemasta luullen jonkun ruvenneen saarnaamaan.

"Olen sanonut hänelle, että me sokeat laulajat muodostamme ammattikunnan ja että jesuitat avasivat meille kirkkonsa jo kolmesataa vuotta sitten ja antoivat meille oikeuden kokoontua tänne, jotta voisimme valita uusia jäseniä ja kuulla uusia lauluja.

"Ja minä sanoin hänelle, että meitä kuuluu tähän ammattikuntaan kolmekymmentä ja että pyhä Lucia on meidän suojeluspyhimyksemme ja ettemme me koskaan laula kadulla, vaan aina pihossa ja huoneissa ja että me laulamme pyhäintaruja ja sitäpaitsi suruvirsiä, muttei ainoatakaan kevytmielistä laulua ja että jesuitta pater Succi avasi meille kirkon senvuoksi, että sokeat ovat meidän Herramme laulajoina.

"Minä sanoin hänelle, että muutamat meistä ovat recitatoreja, jotka osaavat esittää vanhoja lauluja, mutta toiset ovat trovatoreja, jotka keksivät uusia. Sanoin hänelle, että me tuotamme iloa monelle ihmiselle tällä jalolla saarella. Kysyin häneltä, miksei hän salli meidän jäädä eloon. Sillä koditon ei voi elää.

"Sanoin hänelle, että meillä on tapana vaeltaa kaupungista toiseen ympäri koko suuren Etnan, mutta Diamanten Luciankirkko on meidän kotimme ja täällä meille luetaan messu joka aamu. Miksi hän tahtoo kieltää meiltä Jumalan sanan lohdutuksen.

"Sanoin hänelle, että jesuitat muuttivat kerran mieltään ja aikoivat ajaa meidät pois kirkostaan, mutta se ei onnistunut heille. Vaan me saimme varakuninkaan kirjeen, jossa meille annettiin ikuisiksi ajoiksi oikeus pitää kokouksiamme Santa Lucia in Gesun kirkossa. Ja minä näytin hänelle kirjeen."

"Mitä hän silloin sanoi?"

"Hän nauroi minulle".

"Eikö kukaan muista herroista voi teitä auttaa?"

"Minä olen käynyt heidän luonaan, donna Elisa. Koko aamun minua on lähetetty Herodeksen luota Pilatuksen luo."

"Isä Elia", sanoi donna Elisa alentaen äänensä, "oletteko unohtanut huutaa avuksi pyhimyksiä?"

"Minä olen rukoillut sekä mustaa madonnaa että San Sebastianoa että Santa Luciaa. Minä olen rukoillut niin monia, kuin olen tainnut nimeltä mainita."

"Mitä luulette, isä Elia", sanoi donna Elisa alentaen vieläkin ääntään, "autettiinko don Antonio Grecoa senvuoksi, että hän lupasi rahoja donna Mikaelan rautatietä varten?"

"Ei minulla ole mitään rahoja annettavana", sanoi ukko lohdutonna.

"Ajatelkaahan kumminkin sitä, isä Elia", sanoi donna Elisa, "kun olette niin suuressa hädässä. Voisittehan koettaa luvata Kristuksenkuvalle, että te itse ja kaikki, jotka kuuluvat teidän ammattikuntaanne, puhutte ja laulatte rautatiestä ja kehoitatte ihmisiä auttamaan sitä, jos saatte pitää kirkkonne. Emmehän tiedä, auttaako se, mutta täytyy koettaa kaikkea mahdollista, isä Elia. Eihän lupaaminen maksa mitään."

"Minä lupaan vaikka mitä teidän tähtenne", sanoi ukko.

Hän nojasi taas sokean päänsä mustaan kirstuun, ja donna Elisa ymmärsi, että hän oli antanut lupauksen saadakseen olla rauhassa suruineen.

"Minä vien teidän lupauksenne Kristuksenkuvalle?" sanoi hän.

"Tehkää kuten tahdotte!"

*****

Mutta samana päivänä oli vanha Fra Felice noussut viiden aikaan aamulla ja alkanut lakaista kirkkoansa. Hän tunsu olevansa täysin reipas ja terve, mutta parastaikaa lakaistessaan tuntui hänestä, kuin San Pasqualella, joka kivipusseineen seisoi kirkonoven ulkopuolella, olisi ollut jotain sanottavaa hänelle. Hän astui portaille, mutta San Pasqualella ei ollutkaan mitään asiaa. Aurinko vain solui juuri esiin Etnan takaa ja sen säteet kiitivät alas synkkää vuorenrintettä kimallellen kuin harpunkielet. Kun

säteet saapuivat Fra Felicen vanhaan kirkkoon, muuttivat ne sen ruusunpunaiseksi. Ruusunpunaisiksi kävivät myös vanhat, barbariset pylväät, jotka kannattivat katosta kuvan yläpuolella, ja San Pasquale kivipusseineen, ja Fra Felice itsekin. "Mehän näytämme nuorilta poikasilta", ajatteli ukko, "meillä on vielä pitkä jono vuosia elettävänämme".

Mutta kun hänen piti mennä takaisin kirkkoon, tunsu hän ankaraa rinnanahdistusta, ja hänen mieleensä välähti, että San Pasquale oli kutsunut hänet luokseen sanoaksensa jäähyväiset. Samassa hänen jalkansa kävivät niin raskaiksi, että hän vaivoin jaksoi liikuttaa niitä. Hän ei tuntenut lainkaan kipua, mutta sensijaan väsymystä, jonka täytyi merkitä kuolemaa. Hän jaksoi tuskin panna pölyharjan sakastin oven taa, sitten hän hoippui kuoriin, paneutui korokkeelle pääalttarin eteen ja kietoi kaapun ympärilleen.

Hänestä tuntui, kuin Kristuksen kuva olisi nyökännyt hänelle päätänsä ja sanonut: "Nyt tarvitsen sinut, Fra Felice." — Hän nyökäytti vastaan maatessansa siinä. "Olen valmis, en petä sinua."

Fra Felice vain makasi ja odotti, ja se oli hänestä niin kaunista. Hän ei ollut koskaan elämässään ennättänyt tuntea, kuinka väsynyt hän oli. Nyt hän viimeinkin saisi levätä kylkiseen. Kuva pitäisi kyllä kirkon ja luostarin voimassa hänettäkin.

Hän makasi hymyhuulin ajatellen sitä, että vanha San Pasquale oli kutsunut hänet ulos sanoakseen hänelle viimeisen kerran hyvää huomenta.

Siinä Fra Felice makasi myöhäiseen päivään ja melkein koko ajan puoleksi uinuen. Ei ketään ollut hänen luonaan ja hänestä tuntui, ettei käynyt päinsä näin vain hiipiä kuolemaan. Hänestä tuntui, että hän tavallaan kuin petti. Tämä herätti hänet kerran toisensa perästä. Hänenhän pitäisi kutsua papit luokseen, mutta eihän hänellä ollut, ketä lähettää niitä hakemaan.

Maatessaan tuntui hänestä, että hän kutistui kokoon yhä enemmän ja enemmän. Joka kerran kun hän heräsi tuntui hän mielestään pienemmältä, ikäänkuin hän vähitellen kokonaan häviäisi. Nyt hän varmaankin voisi kääriä kaapunsa neljä kertaa ympärilleen.

Hän olisi kenties saanut kuolla aivan yksikseen, ellei donna Elisa olisi tullut rukoilemaan sokeitten puolesta pikku kuvaa. Donna Elisa oli tullessaan hyvin omituisessa mielentilassa, sillä hän toivoi kyllä, että köyhät saisivat apua, muttei kumminkaan toivonut, että donna Mikaelan asia edistyisi.

Astuessaan kirkkoon, hän näki Fra Felicen makaavan korokkeella alttarin juurella, ja hän astui munkin luo ja laskeutui polvilleen hänen viereensä.

Fra Felice käänsi silmänsä häneen ja sanoi käheällä äänellä hymyillen heikosti: "Minun täytyy kuolla." Mutta sitten hän oikaisi: "Minä saan kuolla."

Donna Elisa kysyi, mikä häntä vaivasi ja tarjoutui toimittamaan apua.

"Istuutukaa tähän?" sanoi Fra Felice ja yritti raukeana pyyhkäistä hihansuulla pölyä korokkeelta.

Donna Elisa sanoi, että hän tahtoi tuoda papit ja armeliaisuusisaret.

Ukko tarttui hänen hameeseensa ja piti häntä paikoillaan.

"Tahdon ensin puhua teidän kanssanne, donna Elisa."

Hänen oli vaikea puhua ja hän hengitti kiivaasti joka sanan välillä. Donna Elisa istuutui hänen viereensä odottamaan.

Hetkisen vanhus makasi läähättäen, sitten hänen kasvoilleen kohosi puna, hänen silmänsä alkoivat loistaa, ja hän puhui helposti ja innokkaasti.

"Donna Elisa", sanoi Fra Felice, "minulla on muuan perintö jätettävänä. Se on huolestuttanut minua koko päivän. En tiedä, kelle sen antaisin."

"Fra Felice", sanoi donna Elisa, "älkää sellaisesta huolta tehkö. Ei ole ainoatakaan ihmistä, joka ei tarvitsisi hyvää lahjaa."

Mutta kun Fra Felice nyt oli paremmissa voimissa, tahtoi hän, ennenkuin määräsi perinnöstä, puhua donna Elisalle siitä, kuinka hyvä Jumala oli ollut häntä kohtaan.

"Eikö Jumala ole osoittanut minulle suurta armoa, tehdessään minusta polaccon?" sanoi hän.

"On kyllä, se on suuri lahja", sanoi donna Elisa.

"Vaikka saa olla vain pieni, pieni polacco, on se suuri lahja", sanoi Fra Felice, "varsinkin se on ollut hyödyllistä sen jälkeen kun luostari lakkautettiin ja kun toverit ovat poistuneet tai kuolleet. Se merkitsee sitä, että pussi on leipää täynnä, ennenkuin on ojentanutkaan kätensä kerjätäkseen. Se merkitsee sitä, että aina kohtaa iloisia kasvoja ja saa syvän kumarruksen tervehdykseksi. En tiedä mitään sen suurempaa lahjaa köyhälle munkille, donna Elisa."

Donna Elisa ajatteli, kuinka Fra Feliceä oli kunnioitettu ja rakastettu, sentähden että hän oli osannut ennustaa, mitkä numerot arpajaisissa voittaisivat. Eikä hän voinut kieltää hänen olevan oikeassa.

"Jos vaelsin tietä päivänhelteessä", sanoi Fra Felice, "tuli paimen luokseni ja saattoi minua pitkät matkat suojellen minua päivänvarjollaan. Ja kun tulin työmiesten luo villeisiin kivilouhoksiin, jakoivat ne leipänsä ja papuliemensä kanssani. En ole peljännyt ryöväreitä enkä karabiniereitä. Tullimies kaupunginportilla ei ole ollut huomaavinaanakaan, kun olen kulkenut sivuitse pusseineni. Se on ollut hyvä lahja, donna Elisa."

"Onpa niinkin", sanoi donna Elisa.

"Eikä se ole ollut vaikea virka", sanoi Fra Felice. "He puhuttelivat minua ja minä vastasin heille, siinä kaikki. He tiesivät, että joka sanalla on oma numeronsa ja panivat merkille, mitä minä sanoin, ja pelasivat sen mukaan. Minä en tiennyt, kuinka se kävi, donna Elisa, se oli Jumalan lahja."

"Köyhä väki tulee teitä kovasti kaipaamaan, Fra Felice", sanoi donna Elisa.

Fra Felice hymyili. "Eivät ne välittäneet minusta sunnuntaina, eikä maanantaina, kun silloin juuri äskettäin oli ollut arpominen", sanoi hän. "Mutta ne tulivat torstaina ja perjantaina ja lauantaiamuna, koska joka lauantai arvotaan."

Donna Elisa alkoi käydä levottomaksi, kun kuoleva ei ajatellut mitään muuta kuin tätä. Äkkiä sukelsi hänen mielessään esiin yksi ja toinen, joka oli kadottanut arpajaisissa ja hän muisti monta, jotka olivat panneet menemään koko onnensa. Hän tahtoi johtaa kuolevan ajatukset pois noista syntisistä arpajaisista.

"Te sanoitte, että tahdoitte puhua testamentistanne, Fra Felice."

"Mutta minun on niin vaikea tietää, kelle annan perinnön, kun minulla on niin monta ystävää. Annanko sen niille, jotka leipoivat minulle makeita leipiä, vai niillekö, jotka tarjosivat minulle papuja, tuoreessa öljyssä ruskotettuja? Vai lahjoitanko sen armeliaisuusisarille, jotka hoitivat minua, kun olin sairas?"

"Onko teillä paljonkin lahjoitettavana, Fra Felice?"

"Kyllä siitä riittää, donna Elisa, kyllä siitä riittää."

Fra Felice tuntui taas käyvän huonommaksi, hän makasi äänetönnä, raskaasti hengittäen.

"Olisin myöskin tahtonut antaa sen kaikille kierteleville munkkiraukoille, jotka ovat menettäneet luostarinsa", kuiskasi hän.

Ja sitten hetkisen mietittyään: "Olisin myöskin tahtonut antaa sen Rooman vanhalle, hyvälle miehelle. Hänelle, tiedättehän, joka meistä kaikista pitää huolta."

"Oletteko niin rikas, Fra Felice?" sanoi donna Elisa.

"Kyllä siitä riittää, donna Elisa, kyllä siitä riittää."

Hän sulki silmänsä ja lepäsi hetken, sitten hän sanoi:

"Tahdon antaa sen kaikille ihmisille, donna Elisa."

Hän sai uusia voimia siitä ajatuksesta, hänen poskillaan näkyi taas heikko puna, ja hän kohosi kyynärpänsä varaan.

"Katsokaa tätä, donna Elisa!" sanoi hän pistäen kätensä kaavun sisään ja vetäen esille sinetöidyn kirjekuoren, jonka ojensi hänelle.

"Menkää viemään tämä sindacolle, Diamanten sindacolle."

"Tässä, donna Elisa", sanoi Fra Felice, "tässä ovat ne viisi numeroa, jotka ensi lauantaina voittavat. Ne on minulle ilmoitettu ja minä olen pannut ne paperille. Ja sindaco saa ottaa nämä numerot ja

naulauttaa ne roomalaiselle portille, missä kaikki tärkeä kuulutetaan. Ja hänen pitää ilmoittaa kansalle, että tämä on minun testamenttini. Tämän minä lahjoitan kaikille ihmisille. Viisi voittavaa numeroa, koko viisiryhmä, donna Elisa!"

Donna Elisa otti kirjekuoren ja lupasi antaa sen sindacolle. Eihän hän voinut muutakaan tehdä, sillä Fra Felice-paralla ei ollut enää monta hetkeä ellettävänään.

"Kunhan nyt tulee lauantai", sanoi Fra Felice, "silloin monet ajattelevat Fra Feliceä. — 'Pettääköhän vanha Fra Felice meidät?' kyselevät he itseltään. 'Voisikohan olla mahdollista, että voitamme koko viisikon?'"

"Luantai-iltana arvotaan Catanian raatihuoneen balkonilla, donna Elisa. Silloin he kantavat esille arpajaispyörän ja pöydän, ja arpajais herrat tulevat ja se pieni, kaunis lastenkodin lapsi. Ja numero toisensa perästä lasketaan onnenpyörään, kunnes ne kaikki sata ovat siellä!"

"Mutta väkijoukko seisoo alhaalla vavisten odotuksesta, niinkuin meri vapisee myrskytuulessa.

"Kaikki diamantelaiset ovat siellä ja ne seisovat aivan kalpeina eivätkä oikein uskalla katsoa toisiaan kasvoihin. Ennen he ovat uskoneet, mutta nyt eivät. Nyt he ajattelevat, että vanha Fra Felice on pettänyt heidät. Kukaan ei uskalla toivoa pikkuistakaan.

"Silloin vedetään ensimmäinen numero, ja se on se oikea.

"Oi, donna Elisa, he hämmästyvät niin, että osaavat tuskin riemuita. Sillä he odottivat kaikki, että he pettyisivät. Kun toinen numero vedetään, tulee haudanhiljaisuus. Sitten vedetään kolmas. Arpajais herrat ihmettelevät, kun kaikki on niin hiljaista. 'Tänään ne eivät voita mitään', sanovat he. 'Tänään saa valtio suuren voiton'. Vedetään sitten neljäs numero. Lastenkodin lapsi vetää kierretyn paperin pyörästä, merkitsijä avaa sen ja näyttää numeron. Alhaalla kansan joukossa tuntuu melkein kaamealta, ei uskalleta hiiskua sanaakaan sellaisessa onnessa. Vedetään viimeinen numero. Donna Elisa, ne huutavat, ne kirkuvat, ne heittäytyvät toistensa syliin, ne nyyhkyttävät. Ne ovat rikkaita. Koko Diamante on rikas".

Donna Elisa oli pitänyt käsivarttaan Fra Felicen pään alla ja tukenut häntä, silläikaa kun hän oli läähättäen puhunut tämän kaiken. Nyt painui pää äkkiä raskaana alas. Vanha Fra Felice oli kuollut.

* * * * *

Donna Elisan ollessa vanhan Fra Felicen luona, olivat monet Diamanten ihmiset ruvenneet huolehtimaan sokeitten puolesta. Eivät juuri miehet, useimmat miehet olivat työssä vainioilla, vaan naiset. Ne olivat tulleet suurissa joukoin Santa Luciaan lohduttamaan sokeita, ja viimein, kun sinne oli kokoontunut noin nelisensataa naista, oli heidän päähänsä pälkähtänyt mennä puhuttelemaan sindacoa.

He olivat kulkeneet torille ja huutaneet sindacoa. Hän oli tullut raatihuoneen balkonille, ja he olivat rukoilleet sokeitten puolesta. Sindaco oli ystävällinen ja kaunis mies. Hän oli vastannut heille hyväntahtoisesti, mutta ei ollut tahtonut taipua. Hän ei voinut peruuttaa sitä, minkä kaupunginneuvosto oli päättänyt.

Mutta naiset olivat päättäneet, että se piti peruutettaman, ja he jäivät torille. Sindaco meni takaisin raatihuoneeseen, mutta he seisovat vain torilla huutaen ja rukoillen. He eivät luvanneet poistua, ennenkuin hän oli myöntynyt.

Tällä välin saapui donna Elisa, aikoen antaa sindacolle Fra Felicen testamentin. Hän oli syvästi murheissaan kaikesta kurjuudesta, mutta samalla hän tunsu jonkullaista katkeraa tyydytystä siitä, ettei hän ollut saanut apua Kristuslapselta. Hän olikin aina arvellut, etteivät pyhimykset tahtoneet auttaa donna Mikaelaa.

Olipa se totisesti kaunis lahja, minkä hän oli saanut San Pasqualen kirkossa! Paitsi sitä, ettei se kyennyt auttamaan köyhiä, saattoi se vielä viedä turmioon koko kaupungin. Nyt menisi kaikki se, mitä ihmisillä vielä oli, arpojenmyyjälle. Siitä tulisi vain yhtämittaista lainaamista ja panttaamista.

Sindaco otti heti vastaan donna Elisan ja oli yhtä levollinen ja kohtelias kuin aina, vaikka naiset huusivat torilla, sokeat valittivat odotushuoneessa ja väkeä oli juossut hänen luonaan koko päivän.

"Miten voin palvella teitä, signora Antonelli?" sanoi hän. Donna Elisa katseli ensin ympärilleen ihmetellen, kelle sindaco puhui. Sitten hän kertoi testamentista.

Sindaco ei säikähtänyt eikä ihmetellyt. "Tämä on hyvin mieltäkiinnittävää", sanoi hän ja ojensi kätensä ottaakseen paperin.

Mutta donna Elisa piti lujasti kiinni kirjekuoresta ja kysyi: "Signor sindaco, mitä aiotte tällä tehdä, aiotteko naulauttaa tämän roomalaiselle portille?"

"Aion, mitä muuta voin tehdä, signora. Sehän on kuolleen miehen viimeinen tahto."

Donna Elisa olisi tahtonut sanoa hänelle, mikä kauhea testamentti tämä oli, mutta hän hillitsi itsensä puhuakseen sokeista.

"Pater Succi, joka sääsi, että sokeat saisivat olla hänen kirkossaan, on myöskin kuollut mies", pisti hän väliin.

"Signora Antonelli, alatteko tekin nyt tuon virren?" sanoi sindaco aivan ystävällisesti. "Olihan se erehdys, mutta miksei kukaan sanonut minulle, että sokeat oleskelivat Luciankirkossa? Nyt, kun se kerran on päätetty, en minä voi purkaa päätöstä. En voi."

"Mutta heidän oikeutensa ja kirje, signor sindaco!"

"Heidän oikeutensa eivät merkitse mitään. Ne koskevat jesuittain luostaria, mutta eihän enää ole olemassa sellaista luostaria. Ja ajatelkaas, signora Antonelli, miten minun käy, jos annan perään."

"Teitä rakastetaan hyvänä miehenä."

"Signora, luullaan silloin, että minä olen heikko mies, ja raatihuoneen edustalle keräytyy joka aamu neljäsataa työmiehenvaimoa kerjäämään milloin sitä, milloin tätä. On nyt vain kestettävä yksi päivä. Huomenna on kaikki unhoitettua."

"Huomenna!" sanoi donna Elisa. "Koskaan me emme tätä unhoita."

Sindaco hymyili, ja donna Elisa näki, että hän luuli tuntevansa Diamanten kansan paremmin kuin hän, donna Elisa.

"Ja te luulette, että tämä painaa kovin heidän sydäntään", sanoi sindaco.

"Luulen, signor sindaco!"

Silloin sindaco naurahti. "Antakaa minulle tuo kirjekuori, signora!"

Hän otti sen ja meni balkonille.

Hän alkoi puhua naisille. "Olen juuri äsken saanut kuulla", sanoi hän, "että vanha Fra Felice on kuollut ja että hän on jättänyt testamentin teille kaikille. Hän on merkinnyt paperille viisi numeroa, joitten pitäisi voittaa ensi lauantain arvonnassa, ja hän lahjoittaa ne teille. Kukaan ei ole niitä vielä nähnyt. Ne ovat tässä kirjekuoressa, ja se on avaamaton."

Hän vaikeni hetkeksi, jotta naisilla olisi aikaa ajatella sitä, mitä hän oli sanonut.

Heti paikalla he alkoivat huutaa: "Numerot, numerot!"

Sindaco viittasi heitä vaikenemaan.

"Ajatelkaa", sanoi hän, "että Fra Felicen oli mahdotonta tietää, mitkä numerot ensi lauantaina vedettäisiin."

"Jos näihin numeroihin luotatte, voitte kaikki hävitä. Eikä meillä ole varaa tulla vielä köyhemmäksi kuin mitä jo olemme täällä Diamantessa. Pyydän teiltä senvuoksi, että annatte minun hävittää testamentin, niin ettei kukaan saa sitä nähdä."

"Numerot", huusivat naiset, "numerot esiin!" "Jos saan hävittää testamentin, lupaan teille", sanoi sindaco, "että sokeat saavat takaisin kirkkonsa."

Torilla vallitsi hiljaisuus. Donna Elisa nousi oikeussalissa tuoliltaan ja tarttui molemmin käsin sen selkänojaan.

"Saatte valita kirkon tai numerot", sanoi sindaco. "Taivaan Jumala", huokasi donna Elisa, "hänhän on itse paha henki kiusaamaan köyhää kansaa tällä lailla".

"Olemme ennenkin olleet köyhiä", huusi nyt muuan nainen, "voimme olla köyhiä edelleenkin".

"Emme valitse Barrabasta Kristuksen sijasta", huusi toinen.

Sindaco otti tulitikkulaatikon taskustaan, raapaisi tulen ja vei sen hitaasti testamenttia kohti.

Naiset seisoivat äänettöminä ja antoivat Fra Felicen viiden voittavan numeron haihtua ilmaan. Sokeitten kirkko oli pelastettu.

"Tämä on ihme", kuiskasi vanha donna Elisa, "he uskovat kaikki Fra Feliceen ja antavat hänen numeroittensa palaa! Tämä on ihme."

* * * * *

Iltapäivällä donna Elisa istui taas puodissaan koruompeluskehyksensä ääressä. Hän näytti vanhalta istuessaan siinä ja hänessä oli jotain sortumaisillaan olevaa ja murtunutta. Ei istunut siinä tavallinen donna Elisa, vaan köyhä, iäkäs, hyljätty nainen.

Hän veti neulan väsyneesti kankaasta ja kun hänen piti pistää se takaisin, teki hän sen hitaasti ja välinpitämättömästi. Hänen oli vaikea estää kyyneleitä putoamasta koruompeleelle ja turmelemasta sitä.

Donna Elisa oli saanut kestää suuren surun. Tänään hän oli kadottanut Gaetanon ainiaaksi. Ei ollut enää pienintäkään toivoa hänen takaisinsaamisestaan.

Pyhimykset olivat menneet vastustajien puolelle. He tekivät ihmeitä auttaakseen donna Mikaelaa. Ei kukaan voinut väittää, ettei se ollut ihme, mikä oli tapahtunut. Eivät olisi Diamanten köyhät naiset voineet seista hiljaa, sillaikaa kun Fra Felicen numerot paloivat, ellei heitä ihme olisi sitonut.

Ja kun hyvät pyhimykset näin tahtoivat auttaa donna Mikaelaa, joka ei pitänyt Gaetanosta, teki se erään ihmisparan niin vanhaksi ja toivottomaksi.

Ovikello kilisi kiivaasti ja donna Elisa nousi vanhaan tapaansa. Donna Mikaela tuli. Hän oli iloinen ja astui donna Elisaa vastaan ojennetuin käsin. Mutta donna Elisa kääntyi pois. Hän ei voinut puristaa noita käsiä.

Donna Mikaela oli riemuissaan. "Oi, donna Elisa, sinä olet auttanut minun rautatietäni. Mitä sanoisinkaan? Miten sinua kiittäisin?"

"Säästä kiitoksesi, käly!"

"Donna Elisa!"

"Jos pyhimykset tahtovat antaa meille rautatien, tapahtuu se kai sitävärtten, että Diamante tarvitsee sitä eikä senvuoksi, että he rakastavat sinua."

Donna Mikaela peräytyi. Nyt hän viimein luuli ymmärtävänsä, miksi donna Elisa oli vihainen hänelle. "Jospa Gaetano olisi kotona!" sanoi hän. Hän seiso siinä painaen kättään sydämelleen ja valittaen. "Jos Gaetano olisi kotona, ei hän sallisi sinun olla noin julma minua kohtaan."

"Gaetanoko ei sallisi?"

"Ei, hän ei sallisi. Vaikka oletkin vihainen minulle, sentähden että rakastin häntä mieheni eläessä, et uskaltaisi soimata minua siitä, jos hän olisi kotona."

Donna Elisa kohotti hieman kulmiaan. "Luulet, että hän saisi minut vaikenemaan tällaisessa asiassa", sanoi hän ja hänen äänensä oli perin kummallinen.

"Mutta, donna Elisa!" Donna Mikaela tuli aivan hänen luokseen ja kuiskasi: "Onhan mahdotonta, aivan mahdotonta olla häntä rakastamatta. Hän on kaunis, kuuletko. Hän voittaa minut ja minä pelkään häntä. Sinun täytyy antaa minun rakastaa häntä."

"Täytyykö?" Donna Elisa katsoi maahan ja puhui hyvin lyhyeen ja käheällä äänellä.

Donna Mikaela joutui suunniltaan. "Minua hän rakastaa", sanoi hän. "Ei Giannitaa, vaan minua. Ja sinun pitäisi pitää minua tyttärenäsi, sinun pitäisi auttaa minua, sinun pitäisi olla hyvä minulle. Ja sensijaan sinä asetut vastaan. Sinä olet julma. Et salli minun tulla luoksesi puhumaan hänestä. Kuinka kaipaankaan ja työskentelenkään, en saa sitä sinulle sanoa."

Donna Elisa ei voinut kestää kauempaa. Olihan donna Mikaela todellinen lapsi, nuori, ajattelematon ja vapiseva kuin linnun sydän. Juuri sellainen, josta täytyi pitää huolta. Donna Elisan täytyi syleillä häntä.

"Enhän tiennyt sitä, sinä tuhma lapsi-raukka", sanoi hän.

IHMEEN TAPAHDUTTUA.

Sokeitten laulajain ammattikunta piti kokoustaan Luciankirkossa. Ylinnä kuorissa istui kolmekymmentä sokeaa vanhusta jesuiitta-isien leikkauksilla koristetuissa kuorituoleissa. Köyhiä olivat useimmat heistä, useimmilla oli kerjäläispussi ja kyhmysauva vierellään.

Vakavaa ja juhlallista oli sokeitten parvessa. He tiesivät, mitä merkitsi olla tämän pyhän laulajakunnan jäseniä, tämän ihanan, vanhan Academian.

Kirkon suupuolesta kuului silloin tällöin hillittyä humua. Siellä istui odottamassa sokeittentaluttajia, lapsia, koiria ja vanhoja mummoja. Välistä rupesivat nuoret metelöimään toistensa ja koirien kanssa, mutta se tukahdutettiin ja hillittiin heti.

Ne sokeista, jotka olivat trovatoreja, nousivat toinen toisensa perästä seisomaan ja sanelivat uusia säkeitä.

"Nouse nyt, pyhän Etnan kansa", lausuivat he, "ihmeitten vuoren ihmiset, oi, nouse, hallitsijattarelle tuokaa uusi koristus! Hän toivoo kahta pitkää nauhaa kauneuttansa kohottamaan, kaksi pitkää rautaista nauhaa hän tahtoo mantteliinsa kiinnittää. Nämä hallitsijattarelle tuokaa ja hän palkitsee teidät rikkaudella, antaa kultaa raudan asemesta. Lukemattomat aarteet tuo mahtava lahjoittaa niille, jotka häntä nyt auttavat".

"Lempeä ihmeittentekijä on keskeemme tullut", sanoi toinen. "Köyhänä, huomaamatonna hän seisoo vanhassa, tyhjässä kirkossaan, ja peltinen on hänen kruununsa, lasia timanttinsa. 'Minä en uhria tahdo, oi köyhät', sanoo hän, 'mulle ei temppeliä, oi kurjat! Teidän onneanne kaitsen. Kun rikkaus säteilee teidän majoistanne, loistavat mulla oikeat kivet, kun hätä kauas karkkoaa maasta, saan minä jalkaani kultaiset kengät, helmiä täydet.'"

Aina sitä myöten kun säe toisensa, jälkeen sanottiin, hyväksyttiin se tai hyljättiin. Sokeat arvostelivat hyvin ankarasti.

Mutta seuraavana päivänä, he lähtivät vaeltamaan kautta Etnan ja lauloivat rautatietä kansan sydämeen.

* * * * *

Kun Fra Felicen testamentin ihme oli tapahtunut, alkoivat ihmiset antaa lahjoja rautatietä varten. Donna Mikaela oli pian koonnut noin sata liiraa. Silloin matkustivat donna Mikaela ja donna Elisa Messinaan katsomaan höyryraitiotietä, joka kulkee Messinan ja Pharon välillä. Heillä ei ollut suuria ajatuksia. He tyytyisivät höyryraitiotiehen.

"Mitä varten rautatien pitää olla niin kallis?" sanoi donna Elisa. "Sehän on niinkuin tavallinenkin tie, vaikka siihen pannaan sitten kaksi rautakiskoja. Mutta insinorit ja hienot herrat tekevät tien niin kalliiksi. Älä välitä insinöreistä, Mikaela! Anna meidän kunnon tientekijöittemme, Giovannin ja Carmelon, rakentaa rautatiesi!"

He tutkivat tarkkaan Pharonon vevän höyryraitiotien ja toivat kaiken mahdollisen tiedon tullessaan. He mittasivat, kuinka pitkä oli kiskojen väli, ja donna Mikaela piirusti paperipalalle, kuinka raiteet asemilla kulkivat ristiin rastiin. Se ei ollut niin vaikeaa. He olivat varmoja siitä, että selviytyisivät itseksensä.

Tänään tuntui siltä, ettei ollut mitään esteitä. Eihän ollut vaikeampaa rakentaa asemataloa kuin tavallistakaan taloa, sanoivat, he. Eikä sitäpaitsi tarvittaisikaan enempää kuin pari asemataloa. Pieni koju riitti useimpiin pysähdyspaikkoihin.

Kun he vain voisivat olla muodostamatta yhtiötä, ottamatta palvelukseensa hienoja herroja ja tekemättä sellaista, mikä maksaa rahaa, saataisiin rautatie kyllä pystyyn. Ei se tulisi niin kalliiksi. Maan he kyllä saisivat ilmaiseksi. Korkeat herrat, joitten omaa oli maa Etnalla, ymmärtäisivät kyllä, kuinka suuren hyödyn he voisivat saada rautatiestä ja antaisivat sen vapaasti kulkea alueittensa läpi. He eivät pitäneet tarpeellisena radan viitoittamista edeltäkäsinsä. He alkaisivat Diamantesta ja rakentaisivat vähitellen Cataniaan saakka. Piti vain alkaa ja sitten lisätä joka päivä pieni pala. Eihän se ollut niin vaikeata.

Tämän matkan jälkeen he ryhtyivät rakentamaan tietä omin päin. Don Ferrante ei ollut jättänyt donna Mikaelalle suurta perintöä, mutta onneksi oli hänelle kuulunut suuri ala laavan peittämää autiomaata Etnan rinteellä. Tänne alkoivat Giovanni ja Carmelo raivata tilaa uudelle rautatielle.

Kun yritys alkoi, oli rautatienrakentajilla vain sata liiraa. Mutta testamentille tapahtunut ihme oli täyttänyt heidät pyhällä mielettömyydellä.

Miten oivallinen rautatie siitä tulisikaan, miten oivallinen!

Sokeat laulajat olivat osakkeitten kerääjiä, pyhimyksen kuva antoi rakentamisluvan, ja vanha puotirouva, rouva Elisa, oli insinöörinä.

Kahdeksas luku.

JETTATORE.

Cataniassa oli kerran "pahasilmäinen" mies, jettatore. Hän oli melkein peloittavin jettatore, mitä Sisiliassa on ollut. Heti kun hän näyttäytyi kadulla, kiiruhtivat ihmiset taivutetuin sormin tekemään suojelevan merkin. Eikä sekään useimmiten auttanut. Se, joka oli hänet kohdannut, sai varustautua ottamaan vastaan surkean päivän. Hänen ruokansa oli pohjaanpalanut ja hänen hieno, vanha hyytelömaljansa rikki. Hän saisi tietää, että hänen pankkiirinsa oli lakkauttanut maksunsa, ja että se pikkuinen kirjelippu, jonka hän oli lähettänyt ystävänsä puolisolle, oli joutunut vääriin käsiin.

Useimmiten oli jettatore pitkä, hoikka mies ja hänellä on kalvakat, vilkuilevat silmät ja pitkä nenä, joka riippua lerpattaa ylähuulen päällä. Jumala on pannut papukaijan nenän merkiksi jettatoreen. Mutta kaikkihan vaihtelee, ei mikään säännöllisesti uudistu. Tämä jettatore oli pieni mies, ja hänen nenänsä kuin San Michelen.

Tästä juuri seurasi, että hän teki paljon enemmän pahaa kuin tavallinen jettatore. Kuinka monta vertaa useammin meitä ruusu pistääkään kuin nokkonen polttaa!

Jettatoren ei koskaan pitäisi kasvaa aikaihmiseksi. Hän on onnellinen vain niinkauan kuin hän on lapsi.

Silloin hänellä vielä on äiti-kultansa, ja tämä ei koskaan näe tuota pahaa silmää, hän ei koskaan ymmärrä, miksi hän joka kerran pistää neulalla sormeensa, kun hänen poikansa tulee ompelupöydän ääreen. Hän ei koskaan pelkää suudella häntä. Vaikka hänen talossaan on aina sairaita ja palvelusväki muuttaa yhtenä ja ystävät vetäytyvät pois, hän ei koskaan huomaa mitään.

Mutta sittenkun jettatore on astunut ulos maailmaan, on hänen monasti perin vaikea tulla toimeen. Täytyyhän ihmisten ensi kädessä ajatella omaa itseään, eihän kukaan saata turmella koko elämänsä olemalla hyvä jettatorea kohtaan.

Löytyy paljon jettatoreja, jotka ovat pappeja.

Eikähän se ole mikään ihme: susihan iloitsee, jos se saa repiäkseen monta lammasta. Jettatoret eivät milloinkaan voine tehdä enemmän pahaa kuin pappeina. Miten mahtanee käydä niitten lasten, jotka he kastavat ja niitten morsiusparien, jotka he vihkivät.

Se jettatore, josta tässä puhutaan, rupesi insinööriksi ja aikoi rakentaa rautateitä. Hänet määrättiinkin erälle valtion rautatierakennuksista. Eihän valtio voinut tietää, että hän oli jettatore. Mutta oi, sitä kurjuutta! Kohta kun hänet oli määrätty radalle, tapahtui pelkkiä onnettomuuksia. Kun piti tehtämän leikkaus jonkun kukkulan läpi, sattui vieremä vieremän perästä, kun piti silta rakennettaman, murtuminen toisensa jälkeen. Kun piti räjähdytettämän kalliota, tappoivat sinkoilevat kivisirut työmiehiä.

Ainoa, joka ei koskaan vahingoittunut, oli insinööri, jettatore.

Mutta ne raukat, jotka tekivät työtä hänen johdollaan! He laskivat joka aamu sormensa ja jäsenensä. "Huomenna me olemme kenties kadottaneet teidät", sanoivat he.

Ilmoitettiin yli-insinöörille, ilmoitettiin ministerille. Ei kumpikaan heistä tahtonut välittää valituksista. He olivat liian viisaita ja oppineita uskoakseen pahaan silmään. Pitäkööt työmiehet paremmin varansa työskennellessään. Heidän oma syynsä oli, että saivat kärsiä onnettomuuksia.

Ja soravaunut kaatuilivat ja lokomotivit räjähtelivät.

Eräänä aamuna kuiskailtiin, että insinööri oli poissa. Hän oli kadonnut, eikä kukaan tiennyt, miten hänen oli käynyt. Oliko joku ehkä pistänyt hänet kuoliaaksi? Ei, ei, kukapa olisi uskaltanut murhata jettatoren!

Mutta hän oli tosiaankin kadonnut, eikä kukaan nähnyt häntä senjälkeen.

Muutaman vuoden kuluttua alkoi sitten donna Mikaela ajatella rautatiensä rakentamista. Ja saadakseen siihen rahoja tahtoi hän pitää myyjäiset suuressa franciskaniluostarissa Diamanten ulkopuolella.

Siellä on luostarinpiha, jota ympäröivät mahtavat, vanhat pilarit. Donna Mikaela järjesteli pieniä myymälöitä, pieniä arpajaisia ja pieniä huvittelupaikkoja holvikäytäviin. Hän pani venetsialaisia lyhtyjä riippumaan pylväästä pylvääseen köynnösten tavoin. Hän asetti suuria tynnöreitä Etnaviiniä luostarikaivon ympärille.

Työskennellessään siellä donna Mikaela puhui usein pikku Gandolfon kanssa, josta Fra Felicen kuoltua oli tullut luostarin vartija. Kerran hän antoi Gandolfon näyttää hänelle koko luostarin. He kävivät kaikkialla ullakosta kellariin saakka. Ja kun hän näki nuo lukemattomat pienet kopit ja niitten ristikkoikkunat ja kalkilla rapatut muurit ja kovat puupenkit, sai hän kumman päänäpiston.

Hän pyysi, että Gandolfo sulkisi hänet johonkin koppiin ja jättäisi hänet sinne viideksi minuutiksi.

"Nyt olen vanki", sanoi hän jäätyään yksikseen.

Hän koetteli ovea, hän koetteli ikkunaa. Hän oli tosiaankin telkien takana.

Tältä tuntui siis vankina olo! Neljä alastonta seinää ympärillä, hiljaista kuin haudassa ja kylmää kuin haudassa.

"Nyt tahdon tuntea sitä, mitä vanki tuntee", ajatteli hän.

Mutta samassa hänet valtasi kokonaan se ajatus, ettei Gandolfo ehkä tulisikaan päästämään häntä pois. Ehkä hänet kutsuttaisiin muuanne, ehkä hän sairastuisi ankarasti, ehkä hän kompastuisi ja loukkautuisi kuoliaaksi jossain pimeistä käytävistä. Paljon saattoi tapahtua sellaista, ettei Gandolfo pääsisikään tulemaan.

Eikä kukaan tiennyt, missä donna Mikaela oli, kukaan ei osaisi etsiä häntä tästä syrjäisestä kopista. Jos hänet jätettäisiin tänne vain yhdeksikin tunniksi, tulisi hän hulluksi kauhusta.

Hän näki edessänsä nälän, pitkällisen nälän. Hän kamppaili jo tuskan loppumattomissa tunneissa. Oi, miten hän kuuntelisi askeleita, miten hän huutaisi!

Hän jyskyttäisi ovea, hän raapisi länsillään seinien muurisavea, hän koettaisi purra poikki ikkunan ristikkoo.

Kun he viimein löytäisivät hänet, makaisi hän kuolleena lattialla, ja kaikkialla näkyisi merkkejä siitä, kuinka hän oli koettanut päästä pois.

Miksei Gandolfo tullut? Nyt hän oli täällä ollut ainakin neljänneksen, puoli tuntia. Miksei hän tullut?

Hän uskoi varmasti olleensa telkien takana kokonaisen tunnin, kun Gandolfo tuli. Missä hän oli viipynyt niin kauan?

Hän ei ollut viipynyt ensinkään. Hän oli vain ollut poissa viisi minuuttia.

"Herra Jumala, tältä tuntui siis istua vangittuna, tällaista oli Gaetanon elämä!" Hän hyrskähti itkuun, kun taas näki yllään aukean taivaan.

Kun he hetken kuluttua seisoivat avonaisella parvekkeella, näytti Gandolfo hänelle paria ikkunaa, joissa oli luukut ja vihreät auringonvarjostimet.

"Asuuko tuolla joku?" kysyi donna Mikaela. "Asuu, donna Mikaela."

Gandolfo kertoi, että siellä asui muuan mies, joka ei koskaan lähtenyt ulos muuta kuin yöllä, mies, joka ei koskaan puhutellut ketään.

"Onko hän hullu?" kysyi donna Mikaela.

"Ei, ei, hän on yhtä viisas kuin te tai minä. Mutta hän sanoo, että hänen täytyy pysyä piilossa. Hän pelkää hallitusta."

Donna Mikaelan mieltä alkoi suuresti kiinnittää tämä mies. "Mikä hänen nimensä oli?" sanoi hän.

"Minä nimitän häntä signor Alfredoksi."

"Millä lailla hän saa ruokaa?"

"Minä sitä laitan hänelle", sanoi Gandolfo.

"Entä vaatteita."

"Minä nekin hankin hänelle. Minä vien hänelle myöskin kirjoja ja sanomalehtiä."

Donna Mikaela kulki hetken äänetönnä. "Gandolfo", sanoi hän sitten ja antoi hänelle ruusun, joka oli hänellä kädessään. "Pane tämä tarjottimelle, kun ensi kerran viet ruokaa vankiraukallesi!"

Senjälkeen donna Mikaela lähetti melkein joka päivä jonkun pikku esineen luostarin miehelle. Milloin kukan, milloin kirjan, milloin pari hedelmää. Se tuotti hänelle suurta tyydytystä. Hän leikkitteli mielikuvituksellaan. Hänen onnistui melkein kuvitella mielessään, että hän lähetti nämä kaikki Gaetanolle.

Kun tuli myyjäispäivä, meni donna Mikaela aikaisin aamulla luostariin. "Gandolfo", sanoi hän. "mene vankisi luo kysymään häneltä, eikö hän tahdo tulla tänä iltana juhlaamme".

Gandolfo toi pian vastauksen. "Hän káskee sanomaan teille paljon kiitoksia, donna Mikaela", sanoi poika. "Hän lupaa tulla."

Donna Mikaela hämmästyí, sillä hän ei ollut luullut, että mies uskaltaisi tulla. Hän oli tahtonut vain osoittaa hänelle ystävällisyyttä.

Jokin pakoitti donna Mikaelan nostamaan silmänsä. Hän seisoí luostarin pihalla ja yhdestä rakennuksesta avattiin ikkuna hänen yläpuoleltaan. Donna Mikaela näki keski-ikäisen, miellyttävännäköisen miehen seisovan ikkunassa ja katselevan häntä.

"Tuolla hän on, donna Mikaela!" sanoi Gandolfo.

Donna Mikaela oli onnellinen. Hänestä tuntui, kuin hän olisi vapauttanut ja pelastanut tämän miehen. Ja oli siinä vielä muutakin. Ihmiset, joilla ei ole mielikuvitusta, eivät voi sitä ymmärtää. Mutta donna Mikaela kulki koko päivän vavisten ja odottaen. Hän ajatteli vain, miten hän pukeutuisi. Hänestä tuntui aivan siltä, kuin hän olisi odottanut Gaetanao.

Mutta donna Mikaela sai pian toisenlaistakin tekemistä. Koko päivän virtasi onnettomuuksien joukko häntä vastaan.

Ensimmäinen oli vanhan Etnanryövärin, Falco Falconen kirje.

"Rakas ystävä, donna Mikaela!

Koska olen kuullut, että sinä aiot rakentaa rautatien pitkin Etnaa, tahdon ilmoittaa sinulle, että minun suostumuksellani se ei koskaan tule tapahtumaan. Sanon sen sinulle nyt heti, jottet tuhlaaisi enempää rahaa etkä vaivaa tähän yritykseen.

Kuuluisa, korkeasyntyinen signora, olen nöyrä palvelijasi

Falco Falcone.

Passafiore, sisarenpoika, on tämän kirjoittanut."

Donna Mikaela heitti luotaan tuon tahraisen kirjeen. Hänestä tuntui, että tämä oli kuolemantuomio rautatielle, mutta tänään hän ei tahtonut sitä ajatella. Tänään hänellä oli myyjäisensä.

Hetken perästä tulivat hänen tientekijänsä, Giovanni ja Carmelo. He neuvoivat häntä hankkimaan insinörin. Hän' kai ei tiennyt, millaista maata Etnalla oli. Ensin oli laavaa, sitten tuhkaa ja sitten taas laavaa. Rakennettaisiinko tie ylimmän laavakerroksen päälle vai tuhkerroksenko, vai pitkö heidän kaivaa vielä syvemmälle? Kuinkahan lujan pohjan rautatie tarvitsi? He eivät pääsisi mihinkään, elleivät saisi sinne miestä, joka tämän ymmärtäisi.

Donna Mikaela lähetti heidät pois. Huomenna, huomenna! Tänään hänellä ei ollut aikaa ajatella sitä.

Kohta senjälkeen toi donna Elisa vielä huonompia uutisia.

Diamantessa oli muuan kaupungin osa, jossa asui köyhää, hurjaa väkeä. Nämä raukat olivat säikähtäneet, kun he olivat kuulleet puhuttavan rautatiestä. Siitä seuraa Etnanpurkaus ja maanjäristys, olivat he sanoneet. Suuri Etna ei kärsi mitään kahleita. Se pudistelee pois koko rautatien. Ja kansa sanoi nyt, että pitäisi mennä repimään rikki tie, niinpian kun yksikin kisko oli sille laskettu.

Oi onnettomuuksien päivää, oi onnettomuuksien päivää! Donna Mikaela tunsi olevansa kauempana päämäärästään kuin koskaan.

"Mitä se nyt hyödyttää, että kokoomme rahaa myyjäisillämme?" sanoi hän alakuloisena.

Eikä hän näyttänytkään saavan rahaa kokoon. Iltapäivällä alkoi sataa. Diamantessa ei ollut satanut siitä päivästä asti, jona kellot soivat. Pilvet laskeutuivat aivan kattojen tasalle ja vesi virtasi. Se, joka oli kaksi minuuttia ulkona, oli läpimärkä.

Kuuden aikaan, kun donna Mikaelan myyjäisten piti alkaa, satoi kiivaimmillaan. Kun hän saapui luostariin, ei siellä ollutkaan ketään muita kuin ne, joitten piti auttaa tarjoilussa ja myynnissä.

Itku nousi kurkkuun. Tällainen onnettomuuksien päivä! Mikä oli vetänyt hänen päälleen kaikki nämä vastoinkäymiset?

Donna Mikaelan silmät sattuivat muutamaan vieraaseen mieheen, joka nojasi pylvääseen ja katseli häntä. Nyt donna Mikaela äkkiä tunsi hänet. Siinä oli jettatore. Siinä oli Catanian jettatore, jota hän oli oppinut pelkäämään jo lapsena.

Donna Mikaela meni rohkeasti häntä vastaan. "Seuratkaa minua, signor!" sanoi hän ja kulki edellä.

Hän päätti mennä hyvin kauas, niin ettei kukaan kuulisi heitä ja sitten hän pyytäisi, ettei mies koskaan tulisi hänen silmäinsä eteen. Hänen täytyi tehdä niin. Tuo mies ei saanut turmella koko hänen elämänsä.

Hän ei ajatellut, mihin suuntaan kulki. Äkkiä hän oli luostarikirkon ovella ja astui sisään.

Siellä oli melkein pimeä. Vain Kristuksen kuvan edessä paloi pieni öljylamppu.

Kun donna Mikaela näki Kristuksen kuvan, säpsähti hän. Tällä hetkellä hän ei olisi tahtonut nähdä häntä.

Kuva toi hänen mieleensä, kuinka sen kruunu oli vierinyt Gaetanon jalkojen juureen, silloinkun tämä oli ollut raivoissaan roistoille. Ehkei Kristuksen kuva tahtonutkaan, että hän ajaisi pois jettatoren.

Mutta hänellä oli sittenkin syytä peljätä jettatorea. Ja tämä teki väärin tullessaan hänen juhlaansa. Donna Mikaelan täytyi jollain lailla päästä hänestä.

Donna Mikaela oli kulkenut läpi koko kirkon ja seisautui nyt katselemaan Kristuksen kuvaa. Hän ei voinut lausua ainoatakaan sanaa miehelle, joka häntä seurasi.

Hän muisti, millaista sääliä hän äskettäin oli tuntenut tätä miestä kohtaan, sentähden, että tämä istui vankina, niinkuin Gaetanokin. Hän oli iloinnut niin suuresti, kun oli voinut houkuttaa hänet takaisin elämään. Mitä hän nyt aikoi tehdä? Aikoiko hän lähettää hänet jälleen vankilaan?

Hän muisti sekä isänsä että Gaetanon. Tulisiko tästä kolmas, jonka hän...

Hän seiso i äänetönnä taistellen itsensä kanssa. Viimein jettatore alkoi puhua.

"Kas niin, signora, eikö ole totta, että olette saanut tarpeeksenne minusta?"

Donna Mikaela teki kieltävän liikkeen.

"Ettekö toivo, että palaan taas koppiini?"

"En ymmärrä teitä, signor."

"Ymmärrätte kylläkin. Teille on tänään tapahtunut jotain hirmuista. Te olette nyt aivan toisennäköinen kuin eilen."

"Olen hyvin väsynyt", sanoi donna Mikaela kiertäen.

Mies astui hyvin lähelle häntä, aivan kuin pakoittaakseen totuuden esille. Kysymykset ja vastaukset sinko ilivat lyhyinä ja katkonaisina heidän välillään.

"Ettekö näe, että koko juhlanne on epäonnistumaisillaan?" — "Koetan uudestaan huomenna." — "Ettekö sitten ole tuntenut minua?" — "Olen, olen nähnyt teidät ennen Cataniassa." — "Ettekö pelkää jettatorea, te?" — "Ennen kyllä, lapsena." — "Mutta nyt, ette nyt pelkää?" Donna Mikaela jätti vastaamatta. — "Pelkäätekö itse?" sanoi hän. — "Sanokaa totuus", sanoi toinen kärsimättömänä. "Mitä aioitte sanoa minulle, kun toitte minut tänne?"

Donna Mikaela katseli levotonna ympärilleen. Hänen täytyi sanoa jotain, hänellä täytyi olla jotakin vastattavana tuolle. Silloin hänen mieleensä johtui ajatus, joka tuntui hänestä aivan kauhealta. Hän katsoi Kristuksenkuvaan. "Vaaditko sinä sitä?" tuntui hän kysyvän. "Tuleeko minun tehdä se tuon vieraan miehen vuoksi? Mutta sehän on sama, kuin heittäisin pois ainoan toivoni."

"En tiedä oikein, uskallanko puhua teille, mitä aioin", sanoi hän.
— "Niin, näettekös, ette uskalla." — "Aion rakentaa rautatien, tiedättehän?" — "Tiedän." — "Tahtoisin, että te auttaisitte minua."
— "Minäkö?"

Nyt, kun hän oli päässyt alkuun, tuntui jatkaminen helpommalta. Hän ihmetteli itsekin, kuinka luonnolliselta hänen puheensa tuntui.

"Minä tiedän, että te olette rautatienrakentaja. Niin ymmärrättehän, ettei minun rautatielläni makseta mitään palkkaa. Mutta olisihan parempi, että auttaisitte minua työssäni, kuin että istutte sulkeutuneena kammioonne. Joka tapauksessa tuhlaatte aikanne."

Mies katsoi häneen melkein ankarasti. "Tiedättekö te, mitä sanotte?" — "Tämä on tietysti liian rohkea pyyntö." — "Juuri niin, liian rohkea pyyntö."

Ja sitten tuo onneton mies alkoi peloitella häntä.

"Teidän rautatiellenne kävisi samoin kuin teidän juhlaennekin". Donna Mikaela oli samaa mieltä, mutta hänestä tuntui, että hän oli sulkenut itseltään kaikki peräytymistiet ja että hänen nyt täytyi loppuun asti kestää ystävällisenä. — "Minun juhlanani on pian täydessä käynnissään", sanoi hän luottavasti.

"Kuulkaa nyt, donna Mikaela!" sanoi mies. "Viimeinen, josta ihminen lakkaa uskomasta hyvää, on hän itse. Ei voi jättää kaikkea toivoa itsestään."

"Miksi pitäisi sitten?"

Mies teki liikkeen, aivan kuin häntä tuskastuttaisi donna Mikaelan luottamus.

"Kun ensin aloin ajatella tätä seikkaa", sanoi hän, "rauhoituin helposti. Pari onnettomuustapausta on sattunut, sitten sinusta on levinnyt huhu, ja sitten se on muuttunut uskoksi. Usko se mielet taikoo. Joku tulee sinua vastaan ja uskoo, että häntä onnettomuus kohtaa, ja onnettomuus tietysti kohtaa. Kuolemaa tuskallisempaa on esiintyä muitten silmissä jettatorena, mutta ei sinun itsesi tarvitse sitä uskoa."

"Se on niin järjetöntä", sanoi donna Mikaela.

"Tietysti se on sitä. Mistä minun silmissäni olisi onnettomuutta tuottava voima? Ja kun näin ajattelin, päätin koetella. Matkustin erääseen paikkaan, missä ei kukaan minua tuntenut. Seuraavana päivänä luin sanomalehdestä, että se juna, jolla olin tullut, oli ajanut rata-vartijan yli. Oltuani päivän hotellissa, näin isännän olevan epätoivoissaan ja kaikkien vieraitten lähtemässä pois. Mitä on tapahtunut? kysyin. — Yksi palvelijoistamme on sairastunut rokkoon. — Oi, sitä kurjuutta.

"No niin, donna Mikaela, minä sulkeuduin huoneeseeni ja eroittauuduin kaikesta yhteydestä ihmisten kanssa. Vuoden kuluttua olin rauhoittunut. Kysyin itseltäni, miksi olin sulkeutunut huoneeseeni. Olethan sinä vaaraton mies, sanoin, ethän tahdo ketään vahingoittaa. Miksi elät yhtä kurjasti kuin pahantekijä? Olin juuri aikonut astua taas elämään, kun satuin tapaamaan käytävässä Fra Felicen. Fra Felice, missä kissa on? — Kissa, signor? — Niin luostarinkissa, joka tavallisesti tuli saamaan minulta maitoa. Missä se nyt on? — Se tarttui rotanloukkuun. — Mitä sanotte, Fra Felice? — Sen kypälä tarttui teräslankaverkkoon eikä se saanut sitä irti. Se raahautui jonnekin ullakolle ja kuoli nälkään. — Mitä siitä sanotte, donna Mikaela?"

"Tekö olisitte syyppää kissan kuolemaan?"

"Minähän olen jettatore."

Donna Mikaela kohautti olkapäitään. "Tuollaista hulluutta!"

"Jonkun ajan kuluttua heräsi minussa uusi elämänhalu. Silloin naputti Gandolfo ovelleni ja pyysi minua teidän juhlaanne. Miksi en menisi? On mahdotonta uskoa tuottavansa onnettomuutta vain näyttäytymällä. Tuntui aivan juhlalta, donna Mikaela, jo se, kun sai laittautua kuntoon, ottaa esille mustat vaatteensa, harjata ne ja pukea päälleen. Mutta kun saavuin juhlapaikalle, oli se autio, sade virtasi, teidän venetsialaiset lyhtyne olivat vettä täynnä. Ja te itse näytitte siltä kuin olisitte kohdannut koko elämän onnettomuudet yhtenä päivänä. Kun katsoitte minuun, kävitte kauhusta tuhkanharmaaksi. Kysyin joltakin: Mikä on signora Alagonan oma nimi? — Palmeri. — Oi, Palmeri, hän on siis Cataniasta,

hän on tuntenut jettatoren.

"Niin se on totta, minä tunsin teidät."

"Te olette ollut hyvin ystävällinen, hyvin hyvä, ja minua surettaa se, että olen turmellut juhlanne. Mutta nyt lupaan, että pysyn erilläni sekä teidän juhlastanne että teidän rautatiestänne."

"Miksi teidän pitäisi pysyä erillänne?"

"Minä olen jettatore."

"Minä en usko sitä. Minä en voi sitä uskoa."

"Enhän minäkään usko. Kyllä, kyllä minä uskon. Katsokaas, sanotaan, ettei jettatorea voita kukaan muu kuin se, joka on yhtä suuri pahassa kuin hän. Kerran, sanotaan, katsoi jettatore peiliin, ja hän kaatui kuoliaana maahan. No niin, minä en koskaan katso peiliin. Minä uskon sen siis itse."

"Minä en usko. Luulen melkein, että uskoin, kun näin teidät tuolla ulkona. Nyt en usko."

"Antaisitte minun kenties työskennellä rautatiellänne?"

"Antaisin tietysti, jos vain suostuisitte."

Mies tuli taas aivan lähelle donna Mikaelaa, ja he puhuivat muutamia lyhyitä lauseita. "Tulkaa tänne valoon, tahdon nähdä teidän kasvonne." — "Te luulette, että minä teeskentelen." — "Minä luulen, että te olette kohtelias." — "Miksi minun pitäisi olla kohtelias teille?" — "Onko tuo rautatie teille minkään arvoinen." — "Siitä riippuu elämäni onni." — "Kuinka niin?" — "Sen pitää hyödyttää erästä, jota rakastan." — "Oikein syvästikö?" Donna Mikaela ei sanonut mitään, mutta mies luki vastauksen hänen kasvoistaan.

Hän notkisti polvensa donna Mikaelan eteen ja kumarsi päänsä niin syvään, että saattoi suudella hänen hameensa helmaa. — "Te olette hyvä, te olette hyvin hyvä. En koskaan tätä unohda. Ellen olisi se, mikä olen, kuinka kernaasti rupeaisinkaan palvelukseenne!"

"Teidän *täytyy* auttaa minua!" sanoi hän. Ja häntä liikutti niin miehen onnettomuus, ettei hän enää peljännyt tämän vahingoittavan häntä.

Mies hyppäsi pystyyn. "Sanon teille jotain. Ette voi kävellä yli lattian kompastumatta, jos minä katson teihin."

"Lorua", sanoi hän. "Koettakaa!"

Ja hän koetti. Mutta hän oli oikein peloissaan. Siitä saakka, kun hän otti ensimmäisiä askeleitaan, ei hän ollut tuntenut itseään niin epävarmaksi. Mutta sitten hän ajatteli: "Jos tämä olisi Gaetanon tähden, kestäisin kyllä."

Silloin se kävi.

Hän kulki edes ja takaisin yli kirkonlattian.

"Pitääkö minun tehdä se kerran vielä?" Mies nyökäytti päätään.

Siinä astuessaan donna Mikaelan johtui mieleen:

"Kristuslapsi on ottanut häneltä pois kirouksen, jotta hän auttaisi minua." Hän kääntyi äkkiä ja tuli taas miehen luo.

"Oi tiedättekö, te ette ole mikään jettatore."

"Enkö ole?"

"Ette, ette!" donna Mikaela tarttui miestä olkapäihin ja pudisti häntä.

"Ettekö näe sitä, ettekö ymmärrä? Se on otettu teiltä pois."

Pikku Gandolfon ääni kuului käytävästä kirkon ulkopuolelta. "Donna Mikaela, donna Mikaela, missä olette? Olemme saaneet niin paljon väkeä, donna Mikaela. Kuulkaa, kuulkaa!"

"Eikö sada enää?" kysyi jettatore epävarmalla äänellä.

"Ei sada, kuinka voisi sataa? Kristuksenkuva on ottanut pois teiltä kirouksen, jotta auttaisitte hänen rautatietään."

Mies horjui ja hapuili käsillään ilmaa. "Se on poissa. Uskon tosiaankin, että se on poissa. Äsken sen vielä tunsin. Mutta nyt..."

Hän aikoi taas heittäytyä donna Mikaelan jalkoihin.

"Ei minun eteeni", sanoi donna Mikaela, "hänen, hänen eteensä!" Hän osoitti Kristuksenkuvaa.

Mutta mies heittäytyi sittenkin donna Mikaelan jalkoihin. Hän suuteli hänen käsiään ja hyrskivässä itkussa kertoi, kuinka ihmiset olivat vainonneet ja kammonneet häntä ja kuinka paljon kurjuutta elämä tähän asti oli hänelle tuottanut.

Seuraavana päivänä jettatore lähti Etnalle viitoittamaan rautatietä. Eikä hän ollut sen vaarallisempi kuin kukaan muukaan.

Yhdeksäs luku.

PALAZZO GERACI JA PALAZZO CORVAJA.

Siihen aikaan, jolloin normannit hallitsivat Sisiliää, paljon ennen kuin Alagonan suku oli saarelle saapunut, kohosivat Diamanteen nuo molemmat ihanat rakennukset palazzo Geraci ja palazzo Corvaja.

Geracin jalot paronit rakensivat talonsa torin viereen, Monte Chiaron korkeimmalle huipulle. Corvajen paronit taas rakensivat omansa paljon alemmas vuoren rinteelle ja peittivät sen puutarhoihin.

Palazzo Geracin mustat laavamuurit kiersivät pientä nelisnurkkaista pihaa, joka oli täynnään rauhaa ja ihanuutta. Vaakunakoristeisen kunniaportin alitse veivät korkeat portaat toiseen kerrokseen. Balkoni ei kiertänyt ympäri talon, vaan siellä täällä kaikkein omituisimmista kohdin avautuivat seinät pieniksi pylväitten kaunistamiksi parvekkeiksi. Seinät olivat täynnä korkokuvia, kirjavia sisilialaisia marmorilevyjä ja Geracin paronien vaakunakilpiä. Ikkunoita oli myöskin, hyvin pieniä, mutta komeissa puitteissa, joko pyöreitä ja valo-aukot niin pieniä, että viiniköynnöksen lehti voi ne peittää tai soikeita ja niin kapeita, etteivät päästäneet valoa enempää kuin kaihtimien rako.

Corvajen paronit eivät ruvenneet koristelemaan palatsinsa pihaa, mutta rakennuksen alakertaan laitettiin ihana sali. Lattiaan avattiin suuri vesisäiliö kultakaloja varten, seinäkomeroihin asetettiin mosaiikilla peitetyitä suihkukaivoja, joista kirkasta vettä ryöppysi mahtaviin jättiläisnäkinenkiin. Näitten yllä kaareutui maurilainen helmikupu ja sitä kannattivat kevyet pylväät, joitten ympäri kiersivät mosaiikkiköynnökset. Siinä oli sali, jonka vertaista ei ollut muualla kuin Palermon sarasenilinnassa.

Koko rakennusajan kesti sukujen välillä kiihkeätä kilpailua. Kun palazzo Geraci sai balkonin, sai palazzo Corvaja korkeat gootilaiset kaari-ikkunansa, kun palazzo Geracin katto kaunistettiin runsaasti koristelluilla torneilla, sai palazzo Corvaja kyynäränkorkuisen mustan marmorisen harjakoristeen, valkealla kirjaillun. Geracin talon korkeata tornia vastasi Corvajen rakennuksen kattoterassi, jonka reunaa pitkin oli asetettu vanhanaikaisia kukkaruukkuja.

Vaikka palatsit viimein valmistuivatkin, jatkui kuitenkin kilpailua molempien aatelisperheitten välillä. Vihamielisyys ja riita tuntui tarttuvan taloista kaikkiin, jotka niissä asuivat. Geracin paroni ei koskaan voinut ajatella samoin kuin Corvajen parooni. Kun Geraci taisteli Anjoun puolesta, taisteli Corvaja Manfredin. Jos Geraci vaihtoi puolta ja auttoi Aragoniaa, siirtyi Corvaja Neapelin puolelle ja taisteli Roobertin ja Johannan riveissä.

Mutta ei tässä kyllin. Selvän selvää oli, että kun Geraci hankki itselleen vävyajan, täytyi Corvajankin lisätä valtaansa hyvän naimiskaupan kautta. Kumpikaan suku ei koskaan päässyt rauhaan. Täytyi syödä kilpaa, huvitella kilpaa, tehdä työtä kilpaa. Geracit vetäytyivät Bourbonien hoviin Neapeliin, ei suinkaan kunnianosoituksia saadakseen, vaan senvuoksi, että Corvajen olivat siellä. Corvajen taas puolestaan täytyi viljellä viiniä ja louhia rikkiä, koska Geracit olivat innostuneet maanviljelykseen ja vuorityöhön. Kun joku Geraci sai perinnön, täytyi jonkun Corvajen vanhan sukulaisen laskeutua kuolinvuoteelle, jottei suvun kunniaa alttiiksi annettaisi.

Palazzo Geracilla oli alituinen työ palvelijoittensa laskemisessa, jottei vain palazzo Corvaja menisi edelle. Mutta palvelijoitten luvussa-pitäminen ei riittänyt, piti olla selvillä myöskin hatunnauhat ja silat ja hevokset. Fasaanisulat Corvajen hevosten niskassa eivät saaneet olla tuumaakaan korkeammat kuin Geracin. Heidän vuohilaumojensa piti lisääntyä yhtä nopeasti, ja Geracin härillä täytyi olla yhtä pitkät sarvet kuin Corvajen.

Saattaisi luulla, että meidän päivinämme molempien palatsien välinen vihollisuus olisi lopussa.

Meidän päivinämme ei löydy enää ainoatakaan Corvajaa toisessa palatsissa eikä ainoatakaan Geracia toisessa.

Nyt on Geracin piha likainen kolo, jonne on sijoitettu aasitallit ja sikolätit ja kanakopit. Korkeilla portailla kuivataan riepua, ja korkokuvat ovat arpisia ja rikkinäisiä. Toisessa etehisistä kaupitaan vihanneksia, toisessa ommellaan kenkiä. Porttivahti näyttää risaisimmalta kerjäläiseltä, ja kellarikerroksesta ullakkoon saakka asuu vain köyhää, rutiköyhää väkeä.

Eikä ole yhtään paremmin palazzo Corvajen laita. Ei ole jäljellä merkkiäkään mosaiikkikoristeista tuossa suuressa salissa, vaan tyhjat alastomat holvit. Siellä ei asu kerjäläisiä, sillä palatsi on suurimmaksi osaksi raunioina. Ainoastaan sen kaunis pääty koristelluine ikkunapuitteineen kohoaa enää Sisilian kirkasta taivasta kohti.

Mutta Geracin ja Corvajen välinen vihollisuus ei ole lopussa. Entisinä aikoina eivät kilpailleet ainoastaan itse korkeat suvut, vaan myöskin heidän naapurinsa ja alustalaisensa. Koko Diamante on yhä vielä jakautunut Geracin ja Corvajen puolueisiin. Yhäti kulkee Diamantessa korkea, ampumaaukoilla varustettu muuri eroittaen Geracin puolijat Corvajen kannattajista.

Vielä nytkään ei kukaan, joka kuuluu Geraceihin, mene naimisiin corvajalaisen tytön kanssa. Eikä corvajalainen paimen salli lampaittensa juoda geracilaisesta kaivosta. Ei heillä ole edes samoja pyhimyksiäkään. Geracit rukoilevat San Pasqualea, mutta musta madonna on corvajalaisten suojelija.

Geracin mies uskoo aina, että koko Corvaja on täynnä velhoja, noitita ja ihmissusia. Corvajen mies uskaltaa autuutensa siitä, että Geracissa on vain heittiöitä ja taskuvarkaita.

Donna Mikaela asui Geracin alueella, ja pian oli koko se kaupunginpuoli hänen rautatiensä harrastajia. Mutta silloin eivät Corvajet voineet muuta kuin panna vastaan.

Corvajen asukkaita suututti varsinkin kaksi seikkaa. He olivat kateellisia mustan madonnansa maineesta eivätkä senvuoksi pitäneet siitä, että Diamanteen oli tullut vielä yksi ihmeitätekevä kuva. Se oli toinen seikka. Senlisäksi he pelkäsivät, että Mongibello hautaisi koko Diamanten tuhkaan ja tuleen, jos sitä yritettäisiin ympäröidä rautatiellä.

Muutamia päiviä myyjäisten jälkeen alkoi palazzo Corvaja osoittaa vihamielisyyttään. Donna Mikaela löysi kerran kattoterassiltaan sitronan, joka oli niin täyteen pistetty nuppineuloja, että se näytti teräspallolta. Siinä palazzo Corvaja koetti taikoa hänen päähänsä yhtä monta huolta kuin sitronassa oli neuloja.

Sitten Corvaja odotti pari päivää nähdäkseen, mitä sitrona vaikuttaisi. Mutta kun donna Mikaelan väki yhä edelleen kulki Etnalla lyöden linjakeppejä, kiskottiin ne eräänä yönä pois. Ja kun kepit taas seuraavana päivänä pantiin paikoilleen, lyötiin San Pasqualen ikkuna rikki ja heitettiin kivellä Kristuksenkuvaa.

* * * * *

Monte Chiaron etelärinteellä oli ahdas, pitkulainen pikku tori. Molemmilla pitkillä sivuilla seisoi synkkiä, korkeita rakennuksia. Toisella lyhyistä sivuista oli huimaava syvyys, toisella kohosi jyrkkä vuori. Tie oli ennen kulkenut terassittain, mutta portaat olivat luhistuneet kokoon ja marmoriset kaidepuut murtuneet. Leveimmältä terassilta kohosivat palazzo Corvajen mahtavat rauniot.

Torin paras koristus oli komea, soikea vesiallas, joka oli aivan pengermäin alla, juuri vuoritien vieressä. Se seisoi siinä lumivalkeana, korkokuvien koristamana ja täynnä kirkasta, kylmää vettä. Se oli parhaiten säilynyt kaikista muinaisen Corvajen ihannouksista.

Kerran kauniina ja rauhallisena kevätiltana kaksi mustiinpuettua naista asteli pienelle torille. Siellä ei sillä hetkellä ollut ketään. Molemmat naiset katselivat ympärilleen ja kun eivät nähneet yhtään ihmistä, istuutuivat he kaivon viereen odottamaan.

Pian tuli muutamia uteliaita lapsia heitä tarkastelemaan, ja toinen naisista, joka oli vanha, alkoi jutella lasten kanssa. Hän rupesi kertomaan heille satuja. "Kerrotaan, että ... ja olipa kerran..." puhui hän.

Niin saivat lapset kuulla, kuinka Kristuslapsi oli muuttunut ruusu- ja lilja kimpuksi, kun madonna oli kohdannut erään Herodeksen sotamiehistä, joille oli annettu käsky surmata kaikki lapset. Ja he saivat kuulla tarun siitä, kuinka Kristuslapsi kerran laitteli savesta lintuja ja kuinka hän taputti käsiänsä ja antoi savikukoille siivet, jotta ne voivat lentää pois alta, kun muuan paha poika tahtoi murskata ne.

Vanhan naisen puhuessa kokoontui monta lasta hänen ympärilleen, mutta tuli myöskin aikaihmissiä. Oli juuri lauantai-ilta, niin että maatyömiehet palasivat kotiin peltotöistään. Useimmat tulivat Corvajen

kaivolle saadakse siemauksen vettä ennen kotiinmenoaan. Kun he huomasivat kerrottavan pyhäintaruja, pysähtyivät he kuuntelemaan. Molempia naisia ympäröi pian tumma muuri karkeita, mustia viittoja ja lerppahattuja.

Äkkiä vanha nainen sanoi lapsille: "Rakastatteko Kristuslasta?" — "Rakastamme, rakastamme!" sanoivat he, ja heidän suuret, mustat silmänsä säteilivät. — "Tahtoisitte kai kernaasti nähdä hänet?" — "Tahtoisimme."

Nainen avasi viittansa ja näytti lapsille pientä Kristuksenkuvaa helyillä koristellussa kapalossa ja kultakruunu päässä ja kultakengät jalassa. "Tässä hän on", sanoi hän. "Olen ottanut hänet mukaani näyttääkseni teille."

Lapset olivat ihastuksissaan. He panivat ensin kätensä ristiin nähdessään kuvan vakavat kasvot, sitten he alkoivat heitellä sille lentosuukkoja.

"Eikö hän ole kaunis", sanoi nainen.

"Antakaa hänet meille, antakaa hänet meille!" huusivat lapset.

Mutta nyt tunkeutui esiin muuan suuri, raaka työmies, tummaihoisen ja mustapartainen. Hän tahtoi tempaista kuvan käteensä. Vanha nainen ennätti tuskin pistää sen selkensä taa.

"Kuva tänne, donna Elisa, kuva tänne!" sanoi mies.

Donna Elisa-raukka katsahti donna Mikaelaan, joka koko ajan oli istunut hänen vierellään ääneti ja tyytymätönnä. Donna Mikaela oli vastenmielisesti suostunut lähtemään Corvajan puolelle näyttämään kuvaa sikäläiselle kansalle. "Kuva auttaa meitä, kun se tahtoo", oli hän sanonut. "Älkäämme pakoittako sitä tekemään ihmeitä."

Mutta donna Elisa oli välttämättä tahtonut lähteä ja hän oli sanonut, että kuva odotti vain, että se vietäisiin uskottomien corvajalais-raukkojen luo. Kaiken sen jälkeen, mitä kuva oli tehnyt, voisivat he toki senverran luottaa häneen, että uskoisivat hänen voivan voittaa puolelleen nekin.

Mutta nyt seisoivat donna Elisa siinä, mies edessään, eikä tiennyt, miten hän voisi estää tätä tempaamasta kuvaa.

"Antakaa se tänne hyvällä, donna Elisa", sanoi mies, "muutoin, jumaliste, otan sen. Minä isken sen pieniin palasiin, pienen pieniin palasiin. Saatte nähdä, mitä jää jäljelle puunukesta. Saatte nähdä, jaksako se vastustaa mustaa madonnaa."

Donna Elisa painautui vuorensinämää vasten, hän ei nähnyt mitään paon mahdollisuutta. Ei hän voinut juosta, ei hän voinut taistella. "Mikaela", valitti hän, "Mikaela!"

Donna Mikaela oli hyvin kalpea. Hän painoi käsiänsä sydäntään vasten, niinkuin hän tavallisesti teki, kun jokin liikutti häntä. Hänestä tuntui kamalalta seistä vihollisena noita synkkiä miehiä vastassa. Juuri noita lerppahattuja ja lyhyitä viittoja hän aina oli peljännyt.

Mutta nyt, kun donna Elisa turvautui häneen, kääntyi hän äkisti ympäri, otti kuvan käteensä ja ojensi sen miestä kohti.

"Tässä on, ota!" sanoi hän uhmaten. Ja hän astui askeleen lähemmäs. "Ota ja tee sille, mitä voit!"

Hän piti kuvaa ojennetuina käsin ja tuli yhä lähemmäksi synkkää työmiestä.

Tämä kääntyi tovereihinsa. "Hän luulee, etten saata tehdä mitään tuolle nukelle!" sanoi hän pilkatun. Ja koko työmiesten joukko heittäytyi ivaten polvilleen ja nauroi.

Mutta mies ei ottanut kuvaa, vaan tarttui sensijaan suureen kuokkaansa, joka hänellä oli mukanaan. Hän peräytyi pari askelta, kohotti kuokan pänsä päälle ja jännitti koko ruumiinsa iskuun, jonka piti kerrassaan musertaa koko tuo vihattu puunukke.

Donna Mikaela pudisti varoittaen päätään. "Et voi", sanoi hän eikä vetänyt kuvaa pois.

Mies näki, että donna Mikaelaa kumminkin peloitti, ja hän nautti voidessaan pitää tätä kauhun vallassa. Hän seisoivat kauemmin kuin olisi tarvinnut, kuokka kohotettuna.

"Piero!" kuului silloin kimakkana ja valittavasti. "Piero, Piero!"

Mies laski kuokan iskemättä. Hän näytti kauhistuneelta.

"Piero!" kaikui kimeänä ja viiltäen kuin hätähuuto.

"Herra Jumala, Marcia huutaa!" sanoi hän.

Samassa syöksyi ihmisjoukko ulos pienestä tuvasta, joka oli rakennettu vanhan palazzo Corvajan raunioille. Siinä taisteli kymmenkunnan naista yhtä karabinieriä vastaan. Karabinierillä oli käsivarrellaan lapsi ja naiset koettivat temmata sitä pois. Mutta poliisi, joka oli pitkä ja vahva mies, riistäytyi irti, nosti lapsen olkapäälleen ja juoksi alas pengertaita.

Musta Piero oli katsellut tätä liikahtamatta. Kun karabinieri riistäytyi irti, kumartui hän donna Mikaelan puoleen ja sanoi kiihkeästi: "Jos tuo *pienokainen* teidän käsissänne voi estää tämän tapahtumasta, rupeaa koko Corvaja hänen ystäväkseen."

Nyt oli karabinieri torilla. Piero viittasi kädellään. Silmänräpäyksessä muodostivat hänen toverinsa piirin pakenevan ympärille. Karabinieri pysähtyi. Kaikkialla oli kiinteä kehä miehiä, jotka uhkasivat häntä kuokillaan ja lapioillaan.

Hetkessä syntyi kauhea meteli. Naiset, jotka olivat taistelleet karabinierin kanssa, syöksyivät torille kovasti huutaen. Tyttö polisin käsivarrella kirkui minkä jaksoi ja koetti päästä irti. Joka puolelta kiirehti väkeä. Kaikki kyselivät ja ihmettelivät.

"Lähtekäämme nyt!" sanoi donna Elisa donna Mikaelalle. "Nyt ei kukaan ajattele meitä."

Mutta donna Mikaelan silmät olivat sattuneet yhteen naisista. Tämä huusi vähimmin, mutta heti näki, että juuri häntä asia koski. Koko hänen elämänsä onni oli ilmeisesti kysymyksessä.

Se nainen oli ollut hyvin kaunis, vaikka pirteys oli kokonaan hänestä kadonnut, sillä hän ei ollut enää nuori. Mutta hänen kasvoissaan oli yhä jotain suurta ja vaikuttavaa. Täällä on sydän, joka osaa rakastaa ja kärsiä, lausuivat nuo kasvot. Donna Mikaela tunsu kiintyvänsä tuohon köyhään naiseen niinkuin sisareen.

"Nyt emme saa lähteä", sanoi hän donna Elisalle.

Karabinieri kysyi moneen kertaan, pääsikö hän menemään.

Ei, ei, ei! Ei ennenkuin hän oli antanut lapsen takaisin.

Lapsi oli Pieron ja hänen vaimonsa Marcian. Mutta he eivät olleet lapsen oikeat vanhemmat. Siinä oli riidan aihe.

Karabinieri yritti selittelyllä voittaa väen puolelleen. Hän koetti vakuuttaa ympärillä seisojille, ei Pierolle eikä Marcialle, mutta niille muille. "Ninetta on lapsen äiti", sanoi hän, "tiedättehän te sen. Hän ei voinut pitää lastaan luonaan niinkauan kuin hän oli naimatonna, mutta nyt hän on naimisissa ja tahtoo saada lapsensa takaisin. Ja nyt kieltäytyy Marcia antamasta poikaa. Eikö tämä ole kovaa Ninettaa kohtaan, joka ei ole voinut pitää lasta luonaan kahdeksaan vuoteen. Marcia ei suostu luopumaan siitä. Hän ajaa Ninettan ulos, kun tämä tulee pyytämään lastaan. Viimein Ninettan on täytynyt valittaa sindacolle. Ja sindaco on käskenyt meitä hankkimaan lapsen Ninettalle takaisin. Sehän onkin Ninettan lapsi", sanoi hän väkijoukkoon vedoten.

Mutta tämä ei paljoa vaikuttanut Corvajan miehiin.

"Ninetta on Geraci", huudahti Piero, ja kehä karabinierin ympärillä seiso kiinteänä.

"Kun tulimme tänne hakemaan lasta", sanoi poliisi, "emme löytäneet sitä. Marcia oli surupuvussa ja koko hänen huoneensa verhottu mustaan, ja suuri joukko naisia istui hänen luonaan itkemässä. Ja hän näytti meille lapsen kuolintodistusta. Silloin me lähdimme pois ja sanoimme Ninettalle, että hänen lapsensa oli kirkkomaalla.

"No niin, kuinkas kävi. Hetkistä myöhemmin minä olin täällä torilla vahdissa. Katselin, kuinka lapset leikkivät. Ja vahvin heistä ja kovin huutaja oli muuan tyttö. 'Mikä sinun nimesi on?' kysyin minä. — 'Francesco, vastasi tyttö heti.

"Minun päikähti päähäni, että kenties tämä Francesco-tyttö olisi Ninettan poika, ja minä seisoin paikoillani ja odotin. Juuri äsken näin Francescon menevän Marcian taloon. Minä menin perässä ja siellä istui Francesco-tyttö Marcian luona syömässä illallista. Marcia ja kaikki itkijänaiset alkoivat huutaa, kun minä astuin sisään. Silloin minä tartuin Signorina Francescoon ja juoksin pois. Sillä lapsi ei ole Marcian. Huomatkaa se, signori! Se on Ninettan. Marcialla ei ole siihen mitään oikeutta."

Silloin Marcia alkoi viimein puhua. Hän puhui syvällä äänellä, joka pakoitti kuuntelemaan ja hän teki vain muutamia, mutta ylväitä liikkeitä. Eikö hänellä ollut oikeutta lapseen? Kuka sille sitten oli antanut ruokaa ja vaatteita? Se olisi tuhat kertaa kuollut, ellei häntä olisi ollut. Ninetta oli antanut sen La Feluccalle. Hehän tunsivat La Feluccan. Joka hänelle jätti lapsensa, se sanoi sille: Sinun pitää kuolla. Ja sitä paitsi, mikä oli se Ninettan oikeus? Sillä, jota poika rakasti, oli häneen oikeus. Sillä, joka poikaa rakasti, oli häneen oikeus. Piero ja hän rakastivat poikaa kuin omaansa. He eivät voineet erota hänestä.

Nainen oli epätoivoissaan, mutta mies kenties vielä enemmän. Piero uhkasi karabinieria, heti kun tämä vain liikahtikin. Karabinieri näytti kumminkin huomaavan, että voitto kallistuisi hänen puolelleen. Väki oli nauranut, kun hän oli puhunut signorina Francescosta. "Iske kuoliaaksi minut, jos tahdot!" sanoi hän Pierolle. "Auttaako se sinua? Saatko sittenkään pitää lapsen? Se ei ole sinun. Se on Ninettan."

Piero kääntyi donna Mikaelan puoleen. "Rukoilkaa tuota auttamaan minua!" Hän viittasi kuvaan.

Donna Mikaela astui heti Marcian luo. Hän pelkäsi ja vapisi aikomustaan, mutta nyt hän ei saanut pysyä syrjässä. "Marcia", kuiskasi hän, "tunnusta! Tunnusta, jos uskallat!" Nainen katsoi häneen säpsähtäen. — "Näenhän minä sen", kuiskasi donna Mikaela, "te olette niin yhdennäköiset kuin kaksi marjaa. Mutta minä en sano mitään, ellet tahdo." — "Hän tappaa minut", vastasi Marcia. — "Minä tiedän yhden, joka ei anna hänen tappaa sinua", sanoi donna Mikaela. "Muutoin sinulta viedään lapsi", lisäsi hän.

Kaikki seisoivat äänettöminä ja katselivat molempiin naisiin. Näkyi, kuinka Marcia taisteli sydämessään. Hänen kasvonsa vavahtelivat kiivaasti. Sitten huulet liikkuiivat. "Lapsi on minun", sanoi hän, mutta niin matalalla äänellä, ettei kukaan sitä kuullut. Hän sanoi sen uudestaan, ja nyt se tuli kuin viiltävä huuto: "Lapsi on minun".

"Mitä teet nyt minulle, kun tämän tunnustan?" sanoi hän miehelleen. "Lapsi on minun, muttei sinun. Se syntyi sinä vuonna, kun sinä olit Messinassa työssä. Minä jätin sen La Feluccalle, ja silloin oli Ninettankin poika siellä. Kerran, kun kävin La Feluccan luona, sanoi hän: 'Ninettan poika on kuollut'. Ensin ajattelin vain: 'Oi, Jumala, kunpa se olisi ollut minun!' Sitten sanoin La Feluccalle: 'Sano kaikille, että minun poikani on kuollut ja Ninettan poika elää!' Minä annoin La Feluccalle hopeakampani ja hän suostui tähän. — Kun sinä tulit kotiin Messinasta, sanoin sinulle: 'Otetaan ottolapsi! Mehän emme koskaan ole olleet oikein onnellisia. Koetetaanpa ottaa pieni kasvatti!' Sinä suostuit siihen, ja minä otin oman lapseni luokseni. Ja sinä olet iloinnut siitä, ja me olemme eläneet kuin paratiisissa."

Jo ennenkuin hän oli lopettanut, laski karabinieri lapsen maahan. Synkät miehet avasivat äänettöminä hänelle rivinsä, ja hän meni pois. Mutta kylmät väreet kulkivat donna Mikaelan ruumiissa, kun hän näki karabinierin menevän. Nyt juuri hänen olisi pitänyt jäädä suojelemaan tuota vaimo-raukkaa. Kun hän lähti, tuntui siltä, kuin hän olisi sanonut: 'Tuo nainen on lain ulkopuolella. Häntä minä en voi suojella!' Samaa tunsivat jokainen mies ja nainen, joka siellä seisoivat. Hän oli lain ulkopuolella!

Toinen toisensa perästä he alkoivat lähteä tiehensä.

Piero, mies, seisoivat liikkumatta eikä nostanut silmiään. Mutta jotain häijyä ja kamalaa tunkeutui häneen. Kaikki mahdollinen viha ja vimma keräytyi yhteen hänen sydämessään. Sieltä puhkeaisi jotain hirmuista, niinpian kuin hän ja Marcia jäisivät kahden.

Kauheinta oli, ettei nainen tehnyt mitään välttääkseen kohtaloaan. Hän seisoivat hiljaa ja lamassa, tietäen, että hänen tuomionsa oli kuin sinetillä vahvistettu eikä mikään sitä voinut muuttaa. Hän ei rukoillut eikä paennut. Hän kyyristyi kokoon kuin koira vihastuneen isäntänsä edessä. Sisilialaiset vaimot tietävät, mikä heitä odottaa, jos he ovat loukanneet miehensä kunniaa.

Ainoa, joka, koetti häntä puolustaa, oli donna Mikaela. Ei hän ikinä olisi pyytänyt Marciaa tunnustamaan, sanoi hän Pierolle, jos hän olisi tiennyt, millainen mies tällä oli. Hän oli luullut Pieroa jaloksi mieheksi. Jalo mies olisi sanonut näin: Pahasti olet tehnyt, mutta se, että tunnustat rikoksesi kaikkien kuullen ja asetut alttiiksi minun vihalleni pelastaaksesi lapsen, sovittaa kaiken. Siinä on kyllin rangaistusta. Jalo mies olisi ottanut, lapsen toiselle käsivarrelleen, kiertänyt toisen vaimonsa ympärille ja mennyt iloisena kotiaan. Näin olisi signor menetellyt. Mutta hän ei ollut mikään signor, hän oli verikoira.

Hän sai puhua, miten parhaiten taisi, mies ei kuullut häntä, vaimo ei kuullut häntä. Tuntui kuin hänen sanansa olisivat kimmonneet takaisin läpipääsemättömästä muurista.

Lapsi tuli nyt juuri isän luokse ja koetti vetää puoleensa hänen kättään. Piero katsoivat julmistuneena poikaan. Nyt, kun poika oli tytön vaatteissa ja kun tukka oli sileäksi kammattu ja vedetty korvain taakse, näki Piero heti, kuinka poika muistutti Marciaa. Ennen hän ei ollut sitä huomannut. Hän potkaisi luotaan Marcian pojan.

Kamala tunnelma vallitsi torilla. Naapurit yhä vain ääneti ja hitaasti vetäytyivät pois. Monet menivät vastenmielisesti ja epäillen, mutta menivät kumminkin. Mies näytti vain odottavan, että viimeinenkin poistuisi.

Donna Mikaela lakkasi puhumasta, sensijaan otti hän kuvan ja laski sen Marcian käsivarsille. "Ota hänet, Marcia-sisko, ja hän sinua suojelkoon!" sanoi hän.

Mies huomasi tämän ja se näytti vain kiihdyttävän hänen vihaansa. Tuntui siltä, ettei hän enää jaksaisi odottaa sitä hetkeä, jolloin jäisi kahden vaimonsa kanssa. Hän kyyristyi kokoon. Hän oli kuin petoeläin ennen hyppyä.

Mutta kuva ei turhaan levännyt vaimon käsivarsilla. Tuo Aracoelin hylkiö vei Marcian kaikkein suurimpaan rakkaudentyöhön.

"Mitä sanoo minulle Kristus paratiisissa, kun ensin olen pettänyt mieheni ja sitten tehnyt hänestä murhaajan?" ajatteli hän. Ja hän muisti, kuinka hän oli rakastanut suurta Pieroa nuoruuden iloisina päivinä. Tällaista kurjuutta hän ei ollut silloin luullut tuottavansa hänelle.

"Ei, Piero, älä tapa minua!" huusi hän äkkiä. "Ne panevat sinut kalereille. Pääset muutoinkin näkemästä minua enää!"

Hän lähti juoksemaan torin toiselle puolelle, josta alkoi äkkijyrkkä syvyys. Selvää oli, mitä hän aikoi tehdä. Hänen kasvonsa sen todistivat.

Moni hyökkäsi hänen peräänsä, mutta hän oli paljon edellä. Silloin solahti kuva, jota hän vielä kantoi, alas hänen käsivarsiltaan ja asettui hänen jalkojensa eteen. Hän kompastui siihen ja kaatui. Ja hänet saatiin kiinni.

Hän riuhtoili irtipäästäkseen, mutta pari miestä piti häntä lujasti kiinni. "Oi, antakaa minun tehdä se!" huusi hän. "Hänen tähtensä!"

Mutta nyt ehti mieskin hänen luokseen. Hän oli saanut kiinni Marcian lapsen ja nostanut sen käsivarrelleen. Hän oli hyvin liikutettu.

"Kas niin, Marcia, jätä se tekemättä!" sanoi hän. Hän oli hämillään, mutta hänen tummat silmänsä syvällä päässä säteilivät iloa ja puhuivat enemmän kuin hänen sanansa. "Ehkä olisi vanhan tavan mukaan pitänyt niin käydä, mutta en minä siitä välitä. Kas niin, lähdetään nyt! Olisi vahinko sellaista naista kuin sinä, Marcia."

Hän kiersi käsivartensa Marcian ympärille ja lähti astumaan kohti kotiaan ylös palazzo Corvajan raunioille. Ja niinkuin muinoin entisten paronien kulkiessa kotiaan, Corvajan kansa nytkin seisoi kahdenpuolen tietä ja kumarsi Pierolle ja Marcialle.

Kun he kulkivat donna Mikaelan ohi, pysähtyivät he, kumarsivat syvään hänelle ja suutelivat kuvaa, joka oli annettu hänelle takaisin. Mutta donna Mikaela suuteli Marciaa. "Rukoile onnessasi minun puolestani, Marcia-sisko!" sanoi hän.

Kymmenes luku.

FALCO FALCONE.

Nyt ovat sokeat laulajat viikon toisensa perästä laulaneet Diamanten rautatiestä, ja San Pasqualen kirkon suuri kollehtilaatikko on joka ilta ollut lahjoja täynnä. Signor Alfredo mittailee ja linjoittaa kaukana Etnan rinteellä, ja kehrääjättäret synkillä kujilla kertovat ihanista ihmeistä, joita, halveksitun kirkon pieni Kristuksenkuva, on tehnyt. Ne rikkaat ja mahtavat miehet, jotka omistavat maan Etnalla, ilmoittavat kirjeessä toinen toisensa perään, että he tahtovat luovuttaa maata tähän siunattuun yritykseen.

Näinä viime viikkoina tulvii lahjoja kaikkialta. Toiset tuovat kiviä asemataloja varten, ja toiset ruutia laavamöhkäleitten räjähdyttämiseksi, ja toiset tuovat ruokaa työmiehille. Mutta Corvajan köyhät ihmiset, joilla ei ole mitään annettavaa, tulevat yöllä, kun he ovat lopettaneet oman työnsä. He tulevat lapioineen ja kottikärryineen ja hiipivät Etnan rinteelle ja kaivavat maata ja täyttävät tietä, niin että kun signor Alfredo ja hänen väkensä aamulla sinne saapuvat, luulevat he, että Etnannoidat ovat riuhtaisseet itsensä irti laavavirroistaan ja auttaneet heitä' työssä.

Mutta koko ajan on kyselty ja tiedusteltu: Missä on Etnan kuningas, Falco Falcone? Missä on se

mahtava Falco, joka on hallinnut Etnanrinnettä kaksikymmentä ja viisi vuotta. Hänhän kielsi don Ferranten leskeä rakentamasta rautatietä. Mitä hän tarkoitti uhkauksellaan? Miksi hän istuu hiljaa, kun hänen kieltoaan uhmataan? Miksei hän ammu kuoliaaksi Corvajan ihmisiä, kun he hiipivät yöllä kottikärryineen ja kuokkineen? Miksei hän laahaa sokeita laulajia syvälle kivilouhokseensa ja ruoski niitä? Miksei hän varastuta donna Mikaelaa kesäpalatsista voidakseen sitten hänen henkensä lunnaiksi vaatia rautatierakennuksen lopettamista?

Donna Mikaela sanoo itsekseen: "Onko Falco Falcone unohtanut sanansa, vai pidättääkö hän iskuaan, kunnes voi satuttaa kovimmin?"

Ja kaikki ihmiset kyselevät samalla lailla: "Milloin syöksyy Etnan tuhkapilvi rautatien yli? Milloin vie sen Mongibellon kuohuva tulva? Milloin on mahtava Falco Falcone valmis hävittämään sen?"

Kun yhäti odotetaan, että Falco hävittäisi rautatien, puhutaan paljon hänestä, varsinkin niitten työmiesten piirissä, jotka seuraavat signor Alfredoa.

Juuri vastapäätä San Pasqualen kirkon sisäänkäytävää on, kerrotaan, pieni talo alastomalla vuorennpyylällä. Talo on kapea ja niin korkea, että se muistuttaa uuninpiippua, joka on jäänyt seisomaan poroksi palaneelle tontille. Siellä on niin ahdasta, ettei portaille ole tilaa talon sisässä, vaan ne kiertävät seinien ulkosyrjää. Siellä täällä pistää esiin balkoneja ja muita ulkonevia rakennuksen osia, jotka ovat yhtä sikin sokin kuin linnunpesät puun rungossa.

Tässä talossa Falco Falcone syntyi, ja hänen vanhempansa olivat vain köyhää työväkeä. Mutta juuri tässä köyhässä tuvassa Falco sai oppia ylpeyttä.

Falcon äiti oli onneton vaimo, joka avioliittonsa ensimmäisinä vuosina synnytti vain tyttäriä. Hänen miehensä ja kaikki hänen naapurinsa halveksivat häntä.

Tämä vaimo ikävöitsi vain poikaa. Kun hän odotti viidettä lastaan, siroitti hän joka päivä suolaa kynnykselle ja istui tarkastamaan, kuka ensimmäisenä astuisi siitä yli. Astuisiko mies vaiko nainen? Synnyttäisikö hän pojan vai tyttären?

Joka päivä hän laski. Hän laski sen kuukauden kirjaimet, jossa lapsi syntyisi. Hän laski kirjaimet miehensä nimestä ja omastaan. Pani ne yhteen ja vähensi. Siitä tuli tasaluku. Siis hän synnyttäisi pojan. Seuraavana päivänä hän teki laskun uudelleen. "Ehkä laskin eilen väärin", sanoi hän.

Kun Falco syntyi, sai hänen äitinsä osakseen niin suurta kunniaa, että hän sen vuoksi rakasti poikaansa enemmän kuin kaikkia muita lapsiaan. Kun isä tuli sisään katsomaan lasta, otti hän hatun päästään ja kumarsi syvään. Talon portin päälle pantiin hattu kunniamerkiksi, ja lapsen kylpyvesi heitettiin porraskivelle ja annettiin sen siitä juosta kadulle. Kun Falco kannettiin kirkkoon, pantiin hänet kummitätinsä oikealle käsivarrelle, ja kun naapurivaimot tulivat katsomaan hänen äitiään, kumarsivat he lapselle, joka kätkyessään uinui.

Se olikin suurempi ja voimakkaampi kuin lapset tavallisesti ovat. Falcolla oli heti syntyessään karhea tukka, ja kun hän oli kahdeksan päivän vanha, sai hän jo hampaan. Mutta kun hänen äitinsä asetti hänet rinnoilleen, oli hän niin raju, että äiti nauroi ja sanoi: "Luulenpa tuoneeni maailmaan sankarin".

Hän odotti Falcolta aina suurtöitä, ja hän kylvi häneen ylpeyttä. Mutta kuka hänestä muuten mitään toivoi? Falco ei voinut edes oppia lukemaan. Hänen äitinsä koetti ottaa kirjan esille ja opettaa pojalleen kirjaimia. Hän näytti A:tä: tuo on iso hattu, hän näytti B:tä: tuossa on silmälasit, hän näytti C:tä: tuo on käärme. Sen hän oppi. Sitten sanoi äiti: 'Jos panet yhteen silmälasit ja ison hatun, tulee siitä Ba.' Sitä hän ei voinut oppia. Hän suuttui ja löi äitiään. Ja tämä jätti hänet rauhaan. "Sinusta tulee kuitenkin suurmies", sanoi hän.

Falco oli hidas ja ilkeä poikana ja nuorukaisena. Lapsena hän ei viitsinyt leikkiä, täysikasvuisena hän ei viitsinyt tanssia. Eikä hänellä koskaan ollut armasta. Mutta kernaasti hän meni sinne, missä saattoi odottaa tappelua.

Falcolla oli kaksi veljeä, jotka olivat muitten ihmisten kaltaisia, ja joita pidettiin paljon suuremmassa arvossa kuin häntä. Falcoa harmitti kyllä, kun hän huomasi jäävänsä jäljelle veljistään, mutta hän oli liian ylpeä sitä näyttämään. Ja hänen äitinsä puolusti häntä aina. Kun isä oli kuollut, antoi hän Falcon istua ylinnä pöydässä eikä sallinut koskaan, että hänestä tehtiin pilaa. "Minun vanhin poikani on etevin teistä kaikista", sanoi hän.

Kun tätä kaikkea muistellaan, sanotaan: "Falco on ylpeä. Hän pitää kunnianaan hävittää rautatien."

Ja tuskin ovat kuuntelijat ennättäneet tointua tästä säikähdyksestä, kun kertojan mieleen jo johtuu toinen juttu Falcosta.

Kokonaista kolmekymmentä vuotta, sanotaan, eli Falco samoin kuin muutkin köyhät ihmiset Etnalla. Maanantaiaamuna hän lähti veljineen työhön viiniviljelyksille. Hänellä oli pussissaan viikon leipä, ja hän keitti pavuista ja riisistä soppaa samoin kuin muutkin. Ja hän oli iloinen saadessaan taas lauantai-iltana kääntyä kotiin. Hän iloitsi, kun tiesi löytävänsä katetun pöydän viineineen ja maccaroneineen ja valmiissa vuoteessa pehmeät patjat.

Oli muuan sellainen lauantai-ilta. Falco ja Falcon veljet olivat kotimatalla, ja Falco asteli kuten tavallista hieman toisten jäljessä, sillä hänellä oli raskas ja hidaskäynti. Mutta kas, kun veljet tulivat kotiin, ei ollutkaan illallinen odottamassa, vuoteet olivat valmistamatta ja pöly peitti paksulta kynnyksen. Mitä, olivatko kaikki kotona kuolleet? Silloin he näkivät äitinsä istuvan lattialla pimeässä nurkassa. Hänellä oli tukka vedettynä silmille ja hän istui piirrellen sormellaan maalattiaan. — "Mitä täällä on tapahtunut?" sanoivat veljet. Hän ei nostanut silmiään, hän puhui, kuin olisi puhunut maalle. "Me olemme tulleet rutiköyhiksi, rutiköyhiksi." — "Aikovatko he ottaa meiltä talon pois?" huudahtivat veljet. — "Ne aikovat ottaa meiltä kunnian ja leivän."

Ja hän kertoi: "Teidän vanhin sisarenne on ollut palveluksessa leipuri Gasparolla, ja se on ollut hyvä paikka. Signor Gasparo antoi Pepalle kaiken leivän, joka jäi myymättä puodissa, ja hän toi sen minulle. Sitä on ollut niin paljon, että siitä on riittänyt meille kaikille.

"Minä olen iloinnut siitä saakka, kun Pepa sai sen paikan. Näin saan minä huolettoman vanhuuden, ajattelin. Mutta viime maanantaina tuli Pepa itkien takaisin kotiin. Signora Gasparo oli ajanut hänet pois."

"Mitä Pepa oli tehnyt?" kysyi Nino, joka oli Falcon jälkeen vanhin.

"Signora Gasparo syytti Pepaa leivän varastamisesta. Minä menin signora Gasparon luo ja pyysin häntä ottamaan Pepan takaisin. — 'En', sanoi hän, 'tyttö ei ole rehellinen.' — 'Pepa on saanut leivän signor Gasparolta', sanoin minä, 'kysykää vain signorilta!' — 'En minä häneltä voi kysyä', sanoi signora, 'hän on matkoilla ja tulee, kotiin vasta ensi maanantaina.' — 'Signora', sanoin minä, 'me olemme niin köyhiä. Ottakaa Pepa takaisin palvelukseenne!' — 'En', sanoi hän, 'minä itse muutan pois signor Gasparon luota, jos hän ottaa takaisin sen piian.' — 'Varo itseäsi', sanoin minä silloin, 'jos sinä viet meiltä leivän, niin minä vien sinulta hengen.' Silloin hän säikähti ja huusi väkeä avukseen, niin että minun täytyi lähteä pois."

"Mitä tässä nyt on tehtävä?" sanoi Nino. "Pepan täytyy hankkia itselleen toinen palvelupaikka."

"Nino", sanoi Zia-äiti. "Sinä et tiedä, mitä se nainen on naapureille sanonut Pepasta ja signor Gasparosta."

"Kuka voisi estää naisia juoruamasta", sanoi Nino.

"Ellei Pepalla nyt ole muuta tehtävää, voisi hän ainakin laittaa meille ruokaa", sanoi Turiddo.

"Signora Gasparo on sanonut, että hänen miehensä salli Pepan varastaa leipää, jotta tämä sitten..."

"Äiti", keskeytti Nino tulipunaisena. "Minä en aio panettaa itseäni kalereille Pepan tähden."

"Eivät kaleritkaan sentään syö kristityitä" sanoi Zia-äiti.

"Nino", sanoi silloin Pietro, "meidän täytyy lähteä kaupungille hankkimaan ruokaa".

Tällöin he kuulivat jonkun nauravan takanaan. Falco nauroi.

Hetken perästä Falco astui signora Gasparon puotiin ja pyysi saada ostaa leipää. Vaimo-raukka säikähti, kun Pepan veli astui puotiin. Mutta sitten hän ajatteli: Hän on juuri tullut työstä. Hän ei ole vielä käynyt kotonaan. Hän ei tiedä mitään.

"Beppo", sanoi hän hänelle, sillä Falcon nimi ei silloin vielä ollut Falco, "käykö viininkorjuu hyvin?" Ja hän odotti, ettei toinen mitään vastaisi.

Mutta Falco oli puheliaampi kuin tavallisesti ja hän kertoi heti, kuinka paljon rypäleitä he olivat ennättäneet korjata puristimeen. "Tiedättekö", sanoi hän sitten, "että eilen murhattiin meidän vuokraajamme?" — "Oi tiedän, signor Riego-parka, minä kuulin siitä." Ja hän kysyi, kuinka se oli tapahtunut.

"Salvatore sen teki. Mutta se on liian kamalaa signoran kuultavaksi?"
— "Ei lainkaan. Tottakai sen kuulla jaksaa, mikä kerran tehtykin on."

"Salvatore meni häntä vastaan näin, tällä lailla, signora". Ja nyt veti Falco esiin puukkonsa ja laski kätensä naisen päälle. "Näin leikkasi hän häneltä kaulan poikki korvasta korvaan."

Mutta samalla kun Falco tämän sanoi, teki hän sen. Nainen ei ennättänyt edes huutaa. Työ oli tehty kuin mestarin kädellä.

Tämän jälkeen Falco joutui kalereille ja siellä hän oli viisi vuotta.

Ja kun tätä kerrotaan, niin kauhu kasvaa. "Falco on rohkea", sanotaan. "Ei mikään maailmassa voi peloittaa häntä luopumaan jostain aiheestaan."

Silloin johtuu heti mieleen vielä muuan juttu.

Falco vietiin kalereille Augustassa ja siellä hän tutustui Biagioon, joka siitä lähtien on aina seurannut häntä. Eräänä päivänä käskettiin hänet ja Biagio ja muuan kolmas vanki peltotyöhön. Joku päällysmiehistä tahtoi laittaa puutarhan kotinsa ympärille. Siellä he seisoskelivat aivan hiljaa maata kaivaen, mutta heidän silmänsä alkoivat vilkuilla ympärille. He olivat muurien ulkopuolella, he näkivät tasangot ja vuoret, näkivät aina Etnalle saakka. "Nyt on oikea hetki", sanoi Falco Biagiolle. "Minä kuolen ennen kuin menen takaisin vankeuteen", sanoi Biagio. Sitten he kuiskasivat kolmannelle vangille, että hänen täytyi auttaa heitä. Hän pani vastaan, sillä hänen rangaistusaikansa oli pian lopussa. "Me tapamme sinut", sanoivat he. Silloin hän suostui.

Mutta vahtisotamies seiso i heidän edessään kädessä ladattu kiväri. Jalkaraidoissaan Falco ja Biagio hyppäsivät tasajalassa vahtisotamiehen luo. He uhkasivat häntä lapiollaan, ja ennenkuin hän ennätti ajatellakaan ampumista, heitettiin hänet kumoon, sidottiin ja pantiin turve suuhun. Sitten vangit väänsivät lapiollaan ketjut auki, jotta pääsivät astumaan. Ja niin he pakenivat yli tasankojen ja piiloutuivat vuorten rotkoihin.

Kun yö tuli, hiipivät Falco ja Biagio sen vangin luota, jonka he olivat mukaansa ottaneet. Hän oli vanha ja heikko ja olisi voinut hidastuttaa heidän pakoaan. Seuraavana päivänä karabinierit saivat hänet kiinni ja hänet ammuttiin.

Ja väristys käy läpi ruumiin, kun tätä ajatellaan. "Falco on säälimätön", sanotaan. Jokainen käsittää, ettei hän tule säästämään rautatietä.

Ja tarina toisensa perästä ilmestyy, ja ne säilyttävät niitä ihmisparkoja, jotka Etnan rinteellä ovat rautatienteossa.

Kerrotaan kaikki ne kuusitoista murhaa, jotka Falco on tehnyt. Kerrotaan, kuinka hän on ahdistellut ihmisiä ja ryöstänyt heitä.

Muuan jutuista säilyttää kovemmin kuin kaikki muut yhteensä.

Kun Falco pääsi kalereilta, asusti hän metsissä ja luolissa ja suuressa kivilouhoksessa lähellä Diamantea. Pian hän oli koonnut ympärilleen mahtavan ryövärijoukon. Hänestä tuli ylistetty ja kuuluisa rosvopäällikkö.

Silloin hänen sukulaisensa joutuivat aivan toiseen asemaan kuin tähän asti. Heitä kunnioitettiin, niinkuin mahtavia kunnioitetaan. Heidän tarvitsi tuskin tehdä työtä, sillä Falco rakasti sukulaisiaan ja oli heitä kohtaan antelias. Mutta ei hän heitäkään armahtanut, hän oli ankara.

Zia-äiti oli kuollut, ja Nino oli mennyt naimisiin ja asui isänsä tuvassa. Eräänä päivänä sattui, että Nino tarvitsi rahaa, eikä hän tiennyt parempaa keinoa kuin mennä kirkkoherran luo, ei don Matteon, mutta sen vanhan, don Giovannin. "Teidän korkea-arvoisuutenne", sanoi Nino hänelle, "minun veljeni pyytää teiltä viisisataa liiraa". — "Mistä minä voisin ottaa viisisataa liiraa?" sanoi don Giovanni. — "Minun veljeni tarvitsee niitä, tarvitsee välttämättä", sanoi Nino.

Silloin vanha don Giovanni lupasi maksaa rahat, kunhan hän vain saisi aikaa hankkia ne. Nino ei tahtonut oikein suostua siihen. "Ethän voine vaatia, että minä ottaisın viisisataa liiraa nuuskarasiastani", sanoi don Giovanni. Ja Nino myönsi hänelle kolmen päivän lykkäyksen. "Mutta varokaa, ettette kohtaa veljeäni tällä aikaa!" sanoi hän.

Seuraavana päivänä don Giovanni ratsasti Nicolosiin aikoen vaatia maksettavaksi muuatta saatavaansa. Kenenpä hän kohtasi tiellä, ellei juuri Falcon ja kaksi tämän kumppania? Don Giovanni hyppäsi aasinsa seljämästä ja lankesi polvilleen Falcon eteen. "Mitä tämä tarkoittaa, don Giovanni?" — "Minulla ei ole vielä yhtään rahaa, mutta minä koetan hankkia. Armahda minua!"

Falco alkoi kysellä, ja don Giovanni kertoi. "Teidän korkea-arvoisuutenne", sanoi Falco, "teitä on yritetty pettää". Hän pyysi don Giovannia tulemaan mukaansa Diamanteen. Kun he tulivat sen vanhan talon luo, ratsasti don Giovanni San Pasqualen muurin taakse ja Falco huusi Ninon ulos. Nino tuli muutamalle balkonille. "Hei, Nino!" sanoi Falco nauraen. "Sinä olet kiristänyt rahoja kirkkoherralta?" —

"Joko sinä sen tiedät?" sanoi Nino. "Minä aion juuri kertoa sen sinulle."

Mutta nyt Falco muuttui ankaraksi. "Nino", sanoi hän, "kirkkoherra on minun ystäväni, ja hän luulee nyt että minä olen aikonut ryöstää häneltä. Sinä olet tehnyt hyvin pahasti." Samassa hän nosti pyssyn poskelleen ja ampui Ninon. Ja sen tehtyään hän kääntyi don Giovannin puoleen, joka oli kauhusta putoamaisillaan aasinsa seljistä. "Nähkää nyt, teidän korkea-arvoisuutenne, etten minä tiennyt mitään Ninon kiristysrytyksestä!"

Ja tämä tapahtui kaksikymmentä vuotta sitten, kun Falco oli ollut ryövärinä vasta viisi vuotta.

"Kuinkapa Falco säästäisi rautatietä", sanotaan, kun tätä kerrotaan, "koskei hän säästänyt omaa veljeäänkään?"

Ja vielä muistuu mieleen jotain.

Ninon murhan jälkeen Falcoa odotti verikosto. Kun Ninon puoliso löysi miehensä kuolleena, säikähti hän niin, että toinen puoli hänen ruumistaan halvautui, eikä hän päässyt enää liikkumaan. Mutta sen vanhan tuvan ikkunan ääreen hän asettui. Siinä hän on istunut kaksikymmentä vuotta pyssy vieressään Falcoa odotellessa. Ja häntä on tuo suuri ryöväri peljännyt. Kahteenkymmeneen vuoteen hän ei ole kulkenut lapsuudenkotinsa ohi.

Mutta vaimo ei ole paikaltaan väistynyt. Ei kukaan päässyt menemään San Pasqualen kirkkoon näkemättä hänen kostonhimoisten silmiensä tuijottavan ikkunaruidun takaa. Kuka näki hänen nukkuvan, kuka näki hänen työtä tekevän? Hän ei voinut tehdä mitään muuta kuin odottaa miehensä murhaajaa.

Tätä kuullessaan ihmiset käyvät yhä aremmiksi. Falcoa seuraa onni, ajatellaan. Se nainen, joka tahtoo tappaa hänet, ei voi liikkua paikaltaan. Häntä seuraa onni. Hän onnistuu kyllä hävittämään rautatienkin.

Eikä ole onni koskaan häntä jättänyt. Karabinierit ovat ajaneet häntä takaa, mutteivät ole saaneet kiinni. Karabinierit ovat peljänneet Falcoa enemmän kuin Falco karabinierejä.

Sitten kerrotaan juttu muutamasta nuoresta karabinieriluutnantista, joka ajoi takaa Falcoa. Hän oli järjestänyt oikean ajojohdin ja ahdisti Falcon viidakosta viidaktoon. Viimein upseri tiesi varmaan, että Falco oli saarrettuna muutamaa pieneen metsikköön. Sen ympärillä seisoivat vahdit, ja upseri meni sinne sisään ja käveli sinne tänne pyssy kädessä. Mutta vaikka hän kuinka olisi hakenut, ei hän löytänyt Falcoa. Hän astui taas ulos metsästä ja tapasi jonkun talonpojan. "Oletko nähnyt Falco Falconea?" — "Olen, signor, hän kulki äsken ohitseni ja lähetti terveisiä teille..." — "Diavolo!" — "Hän oli nähnyt teidät tuolla viidakossa ja oli aikonut ampua teidät, mutta ei tehnytään sitä, sillä hän ajatteli, että kenties teidän velvollisuutenne oli ajaa häntä takaa." — "Diavolo, Diavolo!" — "Mutta jos vielä tämän jälkeenkin koetatte..." — "Diavolo, Diavolo, Diavolo!"

"Luuletteko, että tuo luutnantti tuli toista kertaa. Ettekö luulekin, että hän heti pyysi siirtoa sellaiseen seutuun, missä hänen ei tarvinnut ajaa takaa ryöväreitä?"

Ja työmiehet, jotka kulkevat Etnan rinteellä, kyselevät toisiltaan: "Kuka meitä auttaa Falcoa vastaan. Hän on kauhistava. Sotamiehetkin vapisevat hänen edessään."

He muistelevat mielessään, että Falco on nyt vanha mies. Ei hän enää ryöstä postivaunuja eikä vangitse maatilanomistajia. Hän istuu enimmäkseen rauhallisena Diamanten kivilouhoksessa, ja sensijaan että hän ryöstäisi rahoja ja omaisuutta, hän suojelee niitä.

Hän ottaa veroa suurilta maanomistajilta luvaten suojella heidän tilojaan muilta varkailta, ja Etnalla on kaikki nyt niin tyyntä ja rauhallista, sillä hän ei salli kenenkään tehdä vahinkoa niille, jotka maksavat hänelle veroa.

Mutta se ei rauhoita ketään. Kun Falcosta nyt on tullut mahtavien ystävä, voi hän sitä helpommin hävittää rautatien.

Ja ihmiset muistavat kertomuksen Niccola Gallista, joka oli päällysmiehenä markisi di San Stefanon maatilalla Etnan eteläisellä rinteellä. Kerran työmiehet tekivät lakon keskellä leikkuaikaa. Niccola Galli joutui epätoivoon. Vehnä oli kypsää eikä sitä saatu leikatuksi. Työmiehet eivät suostuneet, ne panivat maata ojanreunalle.

Niccola Galli istuutui aasin selkään ja lähti Cataniaan kysymään neuvoa herraltaan. Matkalla tuli häntä vastaan kaksi miestä pyssyt olalla. "Minne sinä ratsastat, Niccola?"

Niccola oli tuskin ennättänyt puhua montakaan sanaa, kun miehet tarttuivat aasin päitsiin ja

käänsivät sen ympäri. "Et saa ratsastaa markisin luo, Niccola." - "Enkö saa?" — "Et, ratsasta kotiisi."

Lähdettiin takaisinpäin. Niccola istui aasillansa vavisten. Kun he tulivat perille, sanoivat miehet: "Vie meidät nyt pellolle!" Ja he menivät työmiesten luo. — "Työhön, lurjukset! Markisi on maksanut veronsa Falco Falconelle. Tehkää muualla lakkoja, muttei täällä." Pello leikattiin paremmin kuin yksikään muu. Falco seisoi pellon toisella laidalla, Biagio toisella. Kyllä leikkuu joutuu, kun on sellaiset voudit.

Tätä muistellessa ei pelko vähene. "Falco pitää sanansa", sanotaan. "Hän tekee sen, minkä on uhannut."

Ei kukaan ole ollut rosvopäällikkönä niinkauan kuin Falco. Kaikki muut kuuluisat ryövärit ovat kaatuneet tai vangitut. Hän yksin pysyy uskomattoman onnensa ja taitonsa avulla elossa ja toimessaan.

Vähitellen hän on vetänyt luokseen koko sukunsa. Kaikki hänen lankonsa ja sisarenpoikansa ovat hänen ympärillään. Useimmat heistä ovat joutuneet kalereille. Ei kukaan heistä välitä siitä, että saa kärsiä vankeutta. Jokainen ajattelee vain, onko Falco häneen tyytyväinen.

Sanomalehdissä kerrotaan usein Falcon urotöistä. Tiedetään, että englantilaiset pistävät oppaan kouraan kymmenenliiran setelin, jos hän voi viedä heidät Falcon kivilouhokselle. Tiedetään, etteivät karabinierit enää ammu häntä, koska hän on viimeinen suurista ryöväreistä.

Hän pelkää niin vähän kiinnijoutumista, että hän usein lähtee Messinaan ja Palermoon. Onpa hän mennyt salmenkin poikki käymään Italiassa. Hän matkusti Neapeliin, silloin kun Guglielmo ja Umberto olivat siellä ristimässä panssarilaivaa. Hän matkusti Roomaan, kun Umberto ja Margherita viettivät hopeahäitään.

Tällaista ajatellessa vapisuttaa. Falcoa rakastetaan ja ihaillaan, sanovat työmiehet. Falcoa rukoillaan. Hänellä on lupa tehdä, mitä hän tahtoo.

Tiedetään vielä, että kun Falco katseli kuningatar Margheritan hopeahäitä, ihastui hän niihin niin, että sanoi: "Kun minä olen elänyt Etnalla kaksikymmentä ja viisi vuotta, vietän hopeahäitäni Mongibellon kanssa."

Ihmiset olivat nauraneet tälle ja sanoneet, että siinä oli hieno ajatus. Sillä hänellä ei ollut koskaan ollut mitään armasta, vaan Mongibello rotkoineen ja metsineen ja kraatereineen ja jääkenttineen oli palvellut ja suojellut häntä kuin puoliso. Ei kellekään maailmassa Falco ollut niin suuressa kiitollisuuden velassa kuin Mongibellolle.

Kysytään, milloin Falco ja Mongibello viettävät hopeahäitään. Ja vastataan, että se tapahtuu tänä vuonna. Silloin ajattelevat työmiehet: *Hän hävittää meidän rautatiemme Mongibellon päivänä.*

Heidän keskensä vallitsee epäily ja kauhu. Tuskin he enää uskaltavat tehdä työtä. Mitä enemmän lähenee se aika, jolloin Falco tulee, juhlimaan liittoaan Mongibellon kanssa, sitä useammat jättävät signor Alfredon. Pian hän kulkee melkein yksinänsä työhön.

* * * * *

Diamantelaisista on hyvin harva nähnyt Etnan suurta kivilouhosta. He ovat tottuneet karttamaan sitä, sillä Falco asuu siellä. He ovat varoneet tulemasta hänen pyssynsä ylettyville.

He eivät ole nähneet Mongibellon suurta rotkoa, josta heidän esi-isänsä kreikkalaiset louhivat kiviä muinaisina aikoina. He eivät ole nähneet sen ihanasti läikkyviä seiniä eikä sen mahtavia kivimöhkäleitä, jotka muistuttavat sortumaisillaan olevia pylväitä. Eivätkä he ehkä tiedäkään, että kivilouhoksen pohjalla on komeampia kukkia kuin kasvihuoneessa. Luonto ei siellä enää ole Sisilian luontoa, se on jo Indian.

Kivilouhoksessa seisovat mandarinipuut niin keltaisenaan hedelmiä, että niitä luulee jättiläismäisiksi auringonruusuiksi, ja siellä kasvavat kameliat niin suuriksi kuin tamburin pohja. Ja maassa puitten välissä makaa joukottain kallisarvoisia kuningasviikunoita ja pehmytnukkaisia persikoita peittyneenä pudonneisiin ruusunlehtiin.

Eräänä iltana Falco istuu yksinään kivilouhoksessa. Falco on sitomassa seppeltä ja hänellä on edessään suuri joukko kukkia. Nuora, jolla hän sitoo, on paksua kuin köysi, ja hän pitää jalkaa kerän päällä, jottei se kierisi pois. Hänellä on silmälasit päässä, mutta ne valahtavat yhtämittaa liian alas koukkuista nenänvartta myöten.

Falco kiroilee karkeasti, sillä hänen kätensä ovat jäykät känsistä, joita niihin on tullut alituisesta pyssyn pitelemisestä, eivätkä ne osaa kunnolleen käsitellä kukkia. Sormet puristavat niitä kuin rautapihdit. Falco noituu sitä, että liljat ja vuokot musertuvat siruiksi, kun hän vain katsookin niihin.

Falco istuu nahkahousuissaan ja pitkässä kiinninapitetussa takissaan niin kukkien keskellä kuin pyhimys juhlapäivänään. Biagio ja Passafiore, sisarenpoika, ovat koonneet ne hänelle. He ovat kasanneet hänen eteensä kivilouhoksen loistokukkia kokonaisen Etnan vuoren. Falco voi valita liljojen ja kaktuskukkien, ruusujen ja pelargonioiden välillä. Ja hän raivoaa kukille ja uhkaa polkea ne mäsäksi nahkaisilla sandaleillaan, elleivät ne taivu hänen tahtonsa mukaan.

Ei koskaan ennen Falco ole ollut missään tekemisissä kukkien kanssa. Koko elämässään hän ei ole sitonut ainoatakaan kukkavihkoa kellekään tytölle, ei taittanut yhtään ruusua napinläpeensä. Hän ei ole edes kertaakaan laskenut seppelettä äitinsä haudalle.

Senvuoksi hentoiset kukat kapinoivatkin häntä vastaan. Tukkaan ja hattuun kiertyy köynnöskukkia, ja lehtiä on tarttunut hänen karkeaan partaansa. Hän pudistaa kiivaasti päätään ja arpi poskessa hehkuu tulipunaisena niinkuin muinoin, kun hän taisteli karabinierejä vastaan.

Mutta seppele kasvaa, ja paksuna kuin tukki se kiertyy Falcon säärien ja jalkaterien ympärille. Falco noituu sitä, ikäänkuin se olisi rautakahle, jota hän kerran laahasi jalkojensa välissä. Pistäessään sormensa okaan tai polttaessaan kätensä nokkoseen hän valittaa pahemmin kuin silloin, kun kalerivahdin ruoska vinkui hänen seljässään.

Biagio ja Passafiore, hänen sisarenpoikansa, eivät uskalla näyttäytyä, vaan ovat piiloutuneet eräaseen luolaan, kunnes kaikki on valmista. Ne nauravat Falcolle täyttä kurkkua, sillä tällaista valitusta ei ole kivilouhoksessa kaikunut senjälkeen, kun onnettomat sotavangit siellä työskentelivät.

Mutta Biagio katselee korkeata Etnaa, joka auringon laskiessa punertuu. "Katso Mongibelloa", sanoo hän Passafiorelle, "katso, kuinka se punastuu! Se kai aavistaa, mitä Falco puuhaa tuolla kivilouhoksessa." Ja Passafiore vastaa: "Eipä kai Mongibello ole koskaan luullut saavansa päälaelleen mitään muuta kuin tuhkaa ja lunta."

Mutta äkkiä Biagio lakkasi nauramasta. "Tämä ei ennusta hyvää, Passafiore", sanoi hän. "Falco on käynyt liian ylpeäksi. Pelkään, että suuri Mongibello pitää häntä pilkkanaan."

Molemmat rosvot katsovat toisiansa tarkasti silmiin. "Kunpa se olisi vain ylpeyttä", sanoo Passafiore.

Mutta nyt he yhtäkaa kääntävät päänsä pois eivätkä uskalla sanoa mitään. Sama ajatus, sama kauhu on vallannut heidät molemmat. Falco on tulossa mielipuoleksi. Hän on jo hetkittäisin mielipuoli. Niin käy suurien rosvopäälliköitten: he eivät jaksa kantaa kunniaansa ja suuruuttaan, heistä kaikista tulee mielipuolia.

Passafiore ja Biagio ovat huomanneet tämän jo kauan sitten, mutta kumpikin on sen äänetönnä kantanut ja kumpikin on toivonut, ettei toinen olisi mitään huomannut. Nyt he ymmärtävät, että he molemmat sen tietävät. He puristavat toistensa kättä sanaakaan sanomatta. Falcossa on vielä niin paljon suurta. He molemmat, Passafiore ja Biagio, tahtovat estää ketään huomaamasta, ettei Falco enää ole se, mikä hän on ollut.

Viimein Falco on saanut seppeleensä valmiiksi, hän ripustaa sen pyssynpiippuun ja tulee toisten luo. Sitten he kaikki kolme lähtevät kivilouhoksesta ja lähimmästä maatalosta he ottavat hevoset päästäkseen nopeasti Mongibellon huipulle.

He ratsastavat täyttä neliä, niin etteivät voi keskenään puhella, mutta kun he kiitävät maakartanoitten ohi, näkevät he, kuinka kansa tanssii tasaisilla katoilla. Ja vajoista, missä työmiehillä on yömajansa, he kuulevat puhetta ja naurua. Siellä istuu iloisia, rauhallisia ihmisiä arvailemassa arvoituksia ja sepittelemässä leikkilisiä runonpätkiä. Mutta Falco kiittää ohi. Sellainen ei kuulu hänelle. Falco on suuri mies.

He ajavat kohti huippua. Ensin he ratsastavat mantelipuitten ja kaktuksien keskellä, sitten platanien ja pinioitten, sitten tammien ja kastanjoitten.

Mutta yö ei ole kirkas, he eivät näe mitään Mongibellon ihanuudesta. He eivät näe köynnösten peittämää Monte Rossoa, he eivät näe niitä kahta sataa kraateriaukkoa, jotka ympäröivät Mongibellon korkeinta huippua, niinkuin tornit kaupunkia, he eivät näe tätä äärettömän monikoristeista metsämaata.

Casa del Boscossa, mihin tie loppuu, he nousevat hevostensa seljistä. Biagio ja Passafiore ottavat seppeleen ja kantavat sitä yhdessä. Mutta heidän kulkiessaan Falco alkaa puhella. Vanhaksi tultuaan hän on ruvennut kernaasti juttelemaan.

Ja Falco sanoo, että vuori muistuttaa niitä kahtakymmentäviittä vuotta hänen elämässään, jotka hän on siellä viettänyt. Hänen suuruutensa alkuvuosia olivat urotyöt kaunistaneet. Ken silloin hänen

luonaan eli, siitä täytyi tuntua, kuin hän kulkisi loppumatonta juhlallista lehtikäytävää, josta sitronat ja viinirypäleet riippuivat. Sitten hänen urotyönsä olivat kasvaneet runsaina kuin oranssit, jotka ympäröivät Etnan juurta. Kun hän oli tullut korkeammalle, oli urotöitten loisto himmennyt, mutta ne, mitkä hän oli suorittanut, olivat olleet mahtavia kuin tammet ja kastanjat kohoavan vuoren rinteellä. Nyt, kun hän oli suuruutensa kukkulalla, halveksi hän toimintaa. Hänen elämänsä oli kylmä kuin vuorenhuippu, hän tyytyi vain näkemään maailman jalkainsa juuressa. Mutta olihan selvää, että jos hän nyt ryhtyisi johonkin, ei kukaan voisi vastustaa häntä. Hän oli kauheaa kuin tultasyöksevä vuorenhuippu.

Falco kulkee edellä puhuen, Passafiore ja Biagio seuraavat jäljessä kauhusta äänetönnä. Hyvin hämärästi he näkevät allaan Mongibellon valtaisen rinteiden kaupunkeineen, viinivainioineen ja metsineen. Ja Falco luulee olevansa yhtä mahtava kuin kaikki tämä!

Mitä korkeammalle he kohoavat, sitä kamalammalta tuntuu ympäristö. Vuoren ammottavat halkeamat, kraaterista nouseva rikinsavu, joka painuu alas rinnettä, ollen liian raskasta heti nousemaan ilmaan, vuoren tärisyttävät vavahdukset, alituinen kumea jyrinä maan sisästä, liukas, rosoinen jääkenttä, jota halkovat vuoripurot, tavaton kylmyys, pureva tuuli, kaikki nämä saavat nousun kaameaksi. Ja Falco sanoo, että tämä muistuttaa häntä! Miten lieneekään sitten hänen sielunsa laita? Vallinneeko sielläkin sellainen kylmyys ja sellainen kaameus kuin Etnalla?

He kompastelevat jääpalasiin ja tunkeutuvat eteenpäin lumessa, jota välistä on kyynärän paksulta. Vuoristotuuli on kaataa heidät kumoon. Heidän täytyy kaahlata kylmässä ja syvässä vedessä, sillä edellisenä päivänä on aurinko sulattanut suuren joukon lunta. Ja samalla kun he ovat kylmästä kangistumaisillaan, vavahuttelee ikuinen tuli maata heidän jalkojensa alla.

Heille johtuu mieleen, että Lucifero ja kaikki kadotetut ovat tuolla sisässä. Heidä kauhistuttaa se, että Falco on vienyt heidät helvetin portille.

Mutta he pääsevät kumminkin yli jääkentän ja tulevat itse tuhkakartion juurelle vuoren huipulla. He lähtevät pyrkimään ylöspäin polkien liukasta tuhkaa ja pimpsikiviä. Kun he ovat kartion puolivälissä, ottaa Falco seppeleen ja viittaa toisia pysähtymään. Hän tahtoo yksinään nousta kukkulalle.

Aamu sarastaa samassa ja kun Falco saapuu huipulle, näkyy jo aurinko. Silloin ympäröi Mongibellon ja sen huipulla seisovan vanhan Etnanryövärikin loistava aamuvalaistus. Mutta Etnan varjo leviää yli koko Sisilian, ja näyttää siltä kuin Falco, joka vuorenhuipulla seisoo, ulottuisi merestä mereen, poikki koko saaren.

Falco seisoo siellä katsellen ympärilleen. Hän katsoo Italian puolelle ja on näkevinään Neapelin ja Rooman. Hän antaa katseensa liukua itään päin isonturkin maahan saakka ja etelään sarasenien maahan. Hänestä tuntuu, kuin kaikki tämä olisi hänen jalkainsa juuressa ja tunnustaisi hänen suuruutensa.

Sitten Falco laskee seppeleen Mongibellon huipulle.

Kun hän tulee tovereittensa luo, puristaa hän vakavana heidän kättään. Kun hän laskeutuu alas kartiota, näkevät he, kuinka hän ottaa maasta pimpsikiven ja pistää sen taskuunsa. Falco ottaa sen mukaansa muistoksi elämänsä kauneimmasta hetkestä. Hän ei ole koskaan tuntenut itseään niin suureksi kuin äsken tuolla Mongibellon huipulla.

Mutta tänä riemunpäivänä ei Falco tahdo tehdä työtä. Huomenna, sanoo hän, ryhtyy hän toimeen ja vapauttaa Mongibellon rautatiestä.

* * * * *

Paternòn ja Adernòn välillä on muuan yksinäinen maatalo. Se on oikein suuri, ja sen omistaa eräs leski, donna Silvia, jolla on monta ja vankkaa poikaa. Ne ovat karskia väkeä, kun uskaltavat vuoden umpeensa asua maalla yksikseen.

On Mongibellon seppelöimisen seuraava päivä. Donna Silvia istuu pihalla värttinöineen. Hän on yksinään, kotosalla ei ole ketään muuta. Portista vetäytyy hiljalleen sisään kerjäläinen.

Hän on vanha mies, pitkä koukkunenä nuokkuu ylähuulen päällä, parta on siivoton ja raukeat silmät punareunaiset. Ne ovat rumimmat silmät mitä saattaa nähdä, niitten valkuainen on kellahtavaa ja ne katsovat kiero. Kerjäläinen on laiha ja hyvin pitkä, kulkiessaan hän liikuttaa ruumistaan, niin että luulisi hänen kiemurtelevan eteenpäin. Hän liikkuu niin äänettömästi, ettei donna Silvia kuule hänen tuloaan. Ensimmäiseksi hän huomaa kerjäläisen varjon, joka kapeana kuin käärme kiemurtelee häntä kohti.

Hän nostaa silmänsä huomattessaan varjon. Silloin kumartaa kerjäläinen hänelle ja pyytää

maccaroneja.

"Maccaronit ovat tulella", sanoo donna Silvia. "Istu odottamaan, niin saat himoruokaasi."

Kerjäläinen istuuutuu donna Silvian viereen, ja hetken kuluttua he alkavat puhella. Pian kääntyy puhe Falcoon.

"Onko totta, että te annatte poikienne olla työssä donna Mikaelan rautatiellä?" sanoo kerjäläinen.

Donna Silvia puristaa huulet yhteen ja nyökkää myöntävästi.

"Te olette urhoollinen nainen, donna Silvia. Falco saattaisi kostaa teille."

"Kostakoon, jos tahtoo", sanoo donna Silvia. "Mutta minä en rupea tottelemaan sitä, joka on tappanut isäni. Falco pakoitti minun isäni pakenemaan Augustan vankilasta, mutta hänet saatiin kiinni ja ammuttiin."

Sen sanottuaan hän nousee ja menee hakemaan ruokaa.

Mutta kyökin ikkunasta hän näkee, kuinka kerjäläinen istuu kivipenkillä heilutellen ruumistaan. Hän ei ole hetkeäkään liikkumatta. Ja hänen edessään luikertelee hänen varjonsa, kapeana ja kiemurrellen kuin käärme.

Donna Silvia muistaa nyt, mitä hän oli kuullut Caterinan, Falcon Nino-veljen puolison, sanovan. "Mistä tunnette Falcon kahdenkymmenen vuoden kuluttua?" oli häneltä kysytty. — "Miksi en tuntisi miestä, jolla on käärmevarjo?" oli hän vastannut. "Siitä hän ei pääse koko elämässään."

Donna Silvian sydäntä kouristaa. Tuossa hänen pihallaan istuu Falco Falcone. Hän on tullut kostamaan sitä, että donna Silvian pojat ovat työssä rautatiellä. Pistääköhän Falco nyt talon tuleen, vai murhaako hän hänet?

Koko donna Silvian ruumis tärisee, kun hän nostaa maccaronit vadille.

Mutta Falcosta käy aika pitkäksi siellä kivipenkillä. Silloin juoksee pieni koira hänen luokseen ja painautuu hänen eteensä. Falco etsii taskustaan leipäpalaa, mutta saa käteensä vain kiven, jonka heittää koiralle.

Koira hakee kiven ja tuo sen heti takaisin Falcolle. Falco heittää sen vielä kerran, koira ottaa taas kiven, mutta kiidättää sen nyt pois.

Falco muistaa, että sen kiven hän otti Mongibelloilta, ja lähtee koiran perässä saadakseen sen pois. Hän viheltää ja koira tulee heti hänen luokseen. — "Anna kivi tänne!" Koira pistää päänsä kallelleen, muttei anna sitä. — "No, anna kivi tänne, kanalja!" Koira puristaa huulet yhteen. Eihän hänellä ole kiveä. — — "Saapa nähdä, saapa nähdä", sanoo Falco. Hän taivuttaa koiran pään taaksepäin ja pakoittaa sen avaamaan kitansa. Kivi on hyvin syvällä hampaitten takana ja Falco koettaa sormellaan kaivaa sitä esiin. Silloin koira puraisee häntä, niin että verta vuotaa.

Falco kauhistuu. Hän menee sisään donna Silvian luo. "Kyllä kai teidän koiranne on terve?" sanoo hän.

"Minun koirani? Ei minulla koira ole. Se on kuollut." — "Entä tuo, joka juoksi pihalla?" — "En voi ymmärtää, mitä koira tarkoittaa", sanoo donna Silvia.

Falco ei virka enää mitään eikä hän tee donna Silviallekaan mitään pahaa. Hän lähtee vain tiehensä. Häntä peloittaa. Hän luulee, että koira oli hullu ja että häneenkin nyt tarttuu vesikauhu.

* * * * *

Eräänä iltana donna Mikaela istuu yksinään musiikkisalissa, Hän on sammuttanut lampun ja aukaissut balkoninovat. Hänestä tuntuu hauskalta kuunnella iltaisin ja öisin kadulta tunkeutuvia ääniä. Ei silloin kuulu pajoista kalketta, ei kivenhiojien eikä muitten huutoja. Silloin sieltä kuuluu vain laulua ja naurua, kuiskauksia ja mandolinin soittoa.

Äkkiä hän näkee tumman käden tarttuvan balkonin kaiteeseen. Kättä seuraa käsivarsi ja pää, silmänräpäyksessä heilahtaa koko ihminen balkonille. Donna Mikaela näkee sen verrattain selvään, sillä lyhyt palavat vielä kaduilla. Se on pieni, leveähartiainen ja isopartainen mies. Hän on paimenen puvussa, jalassa nahkasandaalit, päässä lerppahattu ja sateenvarjo sidottu selkään. Heti kun hän pääsee jaloilleen, sieppaa hän pyssyn olkapäältään ja astuu huoneeseen pitäen sitä käsissään.

Donna Mikaela istuu äänetönnä antamatta elonmerkkiäkään. Eikä nyt olekaan aikaa avunhuutoon

eikä pakenemiseen. Hän toivoo, että mies ottaa, minkä haluaa ja menee matkoihinsa huomaamatta häntä, joka istuu huoneen pimeimmässä nurkassa.

Mies laskee pyssyn jalkojensa väihin, ja donna Mikaela kuulee, kuinka hän ryhtyy raapaisemaan tulta tulitikulla. Donna Mikaela sulkee silmänsä. Ehkäpä mies luulee, että hän nukkuu.

Kun tulitikku syttyy, huomaa ryöväri hänet heti. Hän yskäisee herättääkseen hänet. Kun donna Mikaela yhä on liikkumatta, hiipii rosvo hänen luokseen ja painaa sormellaan varovasti hänen käsivarteensa. "Älkää koskeko minuun, älkää koskeko minuun!" huutaa donna Mikaela eikä voi enää pysyä äänetönnä. Mies vetäytyy heti taaksepäin. "Rakas donna Mikaela, aioin vain herättää teidät."

Siinä istuu donna Mikaela vavisten kauhusta, ja mies kuulee, kuinka hän nyhykii. — "Rakas signora, rakas signora!" sanoo hän. — "Sytyttäkää tuli, että näen, missä olette!" huutaa donna Mikaela. Rosvo raapaisee tulta uudella tikulla, nostaa lampusta kuupan ja lasin ja sytyttää tulen yhtä kätevästi kuin joku kamaripalvelija. Sitten hän astuu aivan ovensuuhun, niin kauas donna Mikaelasta kuin suinkin mahdollista. Viepä hän pyssyinsäkin balkonille. — "Nyt kai ette enää pelkää, signora?"

Mutta kun donna Mikaela ei lakkaa itkemästä, sanoo hän: "Signora, minä olen Passafiore, sisarenpoika, ja tuon teille sanoman Falcolta. Hän ei enää aio hävittää teidän rautatietänne."

"Oletteko tullut tänne tekemään pilkkaa minusta?" sanoo donna Mikaela.

Silloin mies vastaa melkein itkien: "Oi, hyvä Jumala, kunpa tämä olisikin leikkiä. Kunpa olisi Falco entisellään!"

Ja hän kertoo donna Mikaelalle, kuinka Falco oli noussut Mongibellon huipulle ja seppelöinyt sen. Mutta vuori ei ollut pitänyt siitä, ja nyt se oli kukistanut Falcon. Yksi ainoa pieni pimpsikivi Mongibelloilta oli riittänyt tuon peljätyn kaatamiseen.

"Falcon aika on jo mennyt", sanoo Passafiore. "Hän kävelee syvällä kivilouhoksessa ja odottaa sairastavansa. Kahdeksaan päivään hän ei ole maannut eikä syönyt. Hän ei ole vielä sairastunut, mutta haava hänen kädessään ei myöskään parane. Hän luulee, että hän on saanut myrkyä ruumiiseensa. 'Kohta minä olen hullu koira', sanoo hän. Ei minkäänlainen viini eikä minkäänlainen ruoka häntä miellytä. Ei häntä vähääkään huvita se, että minä ylistän hänen sankaritöitänsä. — 'Ei niistä kannata puhua!' sanoo hän. 'Minä päätän elämäni kuin hullu koira'."

Donna Mikaela katsoi terävästi Passafioreen. "Mitä tahdot minun tässä tekemään? Et kai tarkoittane, että minun pitäisi mennä kivilouhokseen Falco Falconen luo?"

Passafiore luo silmänsä maahan eikä uskalla sanoa mitään.

Donna Mikaela kertoo, mitä hän oli saanut kärsiä Falcon tähden. Falcohan oli säikäyttänyt pois hänen työmiehensä. Hän oli asettunut hänen rakkaimpia toiveitaan vastustamaan.

Äkkiä Passafiore lankeaa polvilleen. Hän ei uskalla astua askeltakaan lähemmäksi donna Mikaelaa, mutta hän lankeaa polvilleen.

Hän rukoilee, että donna Mikaela ymmärtäisi, mikä tässä on kysymyksessä. Hän, signora, ei tiedä eikä hän käsitä, mikä Falco on. Falco on suuri mies. Aina pienestä pojasta saakka oli Passafiore kuullut puhuttavan hänestä. Koko ikänsä hän on toivonut pääsevänsä kivilouhokseen elämään hänen luonaan. Kaikki hänen serkkunsa menivät Falcon luo, koko suku oli siellä. Mutta kirkkoherra oli saanut päähänsä, että Passafiore ei saisi mennä. Hän teki hänestä rätätälin, ajatelkaa vain rätätälin! Kirkkoherra sanoi, ettei hän saisi mennä. Oli muka kauhea synty elää samoin kuin Falco. Passafiore olikin monta vuotta taistellut haluansa vastaan don Matteon tähden. Mutta viimein hän ei ollut jaksanut ponnistella vastaan, vaan oli mennyt kivilouhokseen. Hän on saanut olla vain yhden vuoden Falcon luona ja nyt on tämä jo mennyttä miestä. Tuntuu kuin aurinko olisi sammunut taivaalta. Koko elämä on pilalla.

Passafiore katsoo donna Mikaelaan. Hän näkee, että tämä kuuntelee häntä ja ymmärtää hänet.

Hän muistuttaa donna Mikaelalle, kuinka tämä oli auttanut jettatorea ja avionrikkojaa. Minkätähden hän olisi kova ryöväriä kohtaan? Antoihan San Pasqualen Kristuksenkuva hänelle kaikki, mitä hän pyysi. Hän tiesi varmaan, että donna Mikaela oli rukoillut Kristuslasta suojelemaan rautatietä Falcoa vastaan. Ja se oli totellut häntä, se oli antanut Mongibellon pimpsikiven murtaa Falcon voiman. Mutta eikö hän nyt tahtoisi olla armollinen ja auttaa heitä, jotta Falco saisi terveytensä takaisin ja tulisi kunniaksi maalle, kuten ennenkin?

Passafioren onnistuu liikuttaa donna Mikaelan mieltä. Äkkiä tämä käsittää, miltä vanhasta ryöväristä tuntuu syvällä kivilouhoksen pimeissä luolissa. Hän näkee Falcon kulkevan siellä ja odottavan mielipuolisuutta. Hän ajattelee sitä, kuinka ylpeä Falco on ollut ja kuinka murtunut ja nöyryytetty hän

nyt on. Ei, ei, ei kukaan saa sillä lailla kärsiä. Se on liian kovaa, liian kovaa.

"Passafiore", puhkeaa hän sanomaan, "mitä toivot? Minä teen mitä ikänä voin. En pelkää enää. En yhtään pelkää."

"Donna Mikaela, me olemme rukoilleet Falcoa menemään Kristuksen kuvan luo pyytämään armoa. Mutta Falco ei tahdo uskoa kuvaan. Hän ei tahdo tehdä mitään muuta kuin istua alallaan ja odottaa onnettomuutta. Mutta tänään, kun minä kiusasin häntä, että hän lähtisi rukoilemaan, sanoi hän: 'Tiedäthän, kuka minua istuu odottamassa siellä vanhassa talossa juuri kirkon vastapäätä. Mene hänen luokseen kysymään, salliiiko hän minun kulkea ohitsensa kirkkoon! Jos hän sallii, niin minä uskon kuvaan ja rukoilen sitä'."

"No?" kysyy donna Mikaela.

"Minä olen käynyt vanhan Caterinan luona ja hän on antanut suostumuksensa. 'Hän saa mennä San Pasqualen kirkkoon enkä minä ammu häntä', sanoi hän."

Passafiore on yhä polvillaan.

"Onko Falco jo käynyt kirkossa?" kysyy donna Mikaela.

Passafiore vetäytyy vähän lähemmäs. Hän väänтелеe käsiään epätoivoisena. "Donna Mikaela, Falco on hyvin sairas, eikä se ole vain sen koiran tähden, hän on ollut sairas jo ennenkin." Ja Passafiore ponnistelee ankarasti, ennenkuin hän saa sen sanotuksi. Viimein hän tunnustaa, että vaikka Falco on hyvin suuri mies, on hänellä välistä ollut mielipuolisuuden puuskia. Ja nyt hän ei ollut ainoastaan puhunut vanhasta Caterinasta, vaan sanonut näin: "Jos Caterina sallii minun mennä kirkkoon ja jos donna Mikaela Alagona tulee tänne kivilouhokseen ja ojentaa minulle kätensä ja taluttaa minut kirkkoon, silloin lähdän kuvan luo." Ja siitä ei oltu saatu häntä luopumaan. Donna Mikaelan, joka oli paras ja pyhin naisista, pitäisi tulla hänen luokseen, muuten hän ei lähtisi.

Kun Passafiore on lopettanut puheensa, jää hänen päänsä riipuksiin. Hän ei uskalla kohottaa silmiänsä.

Mutta donna Mikaela ei epäile silmänräpäystäkään, kun kerran puhe on kääntynyt Kristuksen kuvaan. Hän ei tunnu ajattelevan ollenkaan, että Falco jo on hullu. Hän ei mainitse sanallakaan, kuinka häntä peloittaa. Hän luottaa nyt kuvaan niin, että sanoo: "hiljaa" kuin nöyrä, tottelevainen lapsi:

"Passafiore, minä seuraan sinua."

Sitten hän lähtee Passafioren perässä, kulkién kuin unissaan. Hän ei epäile nousemasta Etnan rinnettä. Hän ei epäile kavuta jyrkkiä vuoriteitä kivilouhokseen. Hän saapuu aivan kalpeana, mutta silmät ihanasti loistaen vanhan ryövärin luo tämän vuorenonkaloon ja ojentaa hänelle kätensä. Ja Falco nousee, yhtä aavemaisen kalpeana kuin donna Mikaelakin ja seuraa häntä. Tuntuu siltä, kuin he eivät olisi ihmisiä, vaan henkiä. He liikkuvat päämääräänsä kohti aivan äänettöminä. Oma itse on heissä kuollut, mutta korkeampi henki heitä johtaa ja taluttaa.

Jo seuraavana päivänä donna Mikaelasta tuntuu kuin sadulta, että hän on tehnyt mitään sellaista. Hän on varma siitä, ettei suinkaan hänen oma säälinsä eikä armahtavaisuutensa eikä rakkautensa ole saanut häntä lähtemään yösydännä ryövärinluolaan, vaan että vieras voima häntä on vienyt. Hän on ollut kokonaan huumautunut.

Sillaikaa kun donna Mikaela on ryövärinluolassa, istuu vanha Caterina ikkunassaan odottaen Falcoa. Hän on antanut suostumuksensa eikä häntä paljon ole tarvinnut pyytääkään.

"Hän saa huoletta mennä kirkkoon", sanoo hän. "Minä olen odottanut häntä kaksikymmentä vuotta, mutta hän saa huoletta mennä kirkkoon."

Pian Falco saapuu, donna Mikaelan taluttamana, Passafiore ja Biagio seuraavat häntä. Falco kulkee kumarassa, näkyy, että hän on vanha ja heikko. Hän yksinään menee kirkkoon, muut jäävät ulkopuolelle.

Vanha Caterina on nähnyt hänet aivan selvästi, mutta ei ole liikahtanutkaan. Hän istuu äänetönnä koko ajan, kun Falco on kirkossa. Hänen sisarentyttärensä, joka asuu hänen luonaan, luulee, että hän rukoilee, ja kiittää Jumalaa siitä, että on voinut hillitä kostonhimonsa.

Viimein Caterina pyytää häntä aukaisemaan ikkunan. "Tahdon nähdä, onko hänellä vielä jäljellä käärmearjonsa."

Mutta hän on lempeä ja ystävällinen. "Vie pois pyssy, jos tahdot" sanoo hän. Ja sisarentytär siirtää

pyssyn pöydän toiselle reunalle.

Viimein tulee Falco kirkosta. Kuunvalo sattuu aivan hänen kasvoihinsa, ja Caterina huomaa, että hän on toisellinen kuin se Falco, jonka hän muistaa. Ei ole enää Falcon kasvoissa sitä kauheata vihan ja ylpeyden leimaa. Hän tulee kumaraisena ja murtuneena. Hän herättää vanhassa Caterinassa melkein sääliä.

"*Hän* auttaa minua", sanoo Falco kovalla äänellä Passafiorelle ja Biagiolle. "Hän on luvannut auttaa minua."

Ryövärit aikovat lähteä, mutta Falco on niin iloinen, että hänen täytyy ensiksi saada puhua heille onnestaan.

"Päässäni ei enää humise, en tunne kipua enkä rauhattomuutta. Hän auttaa minua."

Toverit tarttuvat hänen käteensä taluttaakseen hänet pois.

Falco kulkee pari askelta, sitten hän taas pysähtyy. Hän oikaisee itsensä ja liikuttaa samalla ruumistaan, niin että käärmevarjo kiemurtelee ja polveilee tiellä.

"Minä tulen täysin terveeksi, täysin terveeksi", sanoo hän.

Miehet koettavat viedä häntä perässään, mutta se on jo myöhäistä.

Caterinan silmät olivat sattuneet käärmevarjoon. Hän ei jaksa hillitä itseään enää, hän kumartuu äkkiä pöydän toiselle puolen, tempaa pyssyn ja laukaisee. Ja Falco on surmattu. Caterina ei aikonut tehdä sitä, mutta kun hän näki Falcon, oli hänen mahdotonta päästää häntä menemään. Kaksikymmentä vuotta hän oli elättänyt itsessään kostonajatusta. Se sai hänestä voiton.

"Caterina, Caterina!" huutaa sisarentytär.

"Ei hän pyytänykään minulta muuta kuin saada esteettä *mennä* kirkkoon", vastaa vanhus.

Vanha Biagio laskee Falcon ruumiin maahan ja sanoo:

"Hänen piti tulla aivan terveeksi!"

Yhdestoista luku.

VOITTO.

Hämärässä muinaisuudessa asui Sisilian saarella suuri filosofi Empedokles. Hän oli kaunein ja täydellisin ihminen, niin ihana ja viisas, että häntä pidettiin ihmiseksi tulleen jumalana.

Empedokles omisti palan maata Etnan rinteellä, ja muutamana iltana hän piti siellä pidot ystävilleen. Niissä hän puhui sellaisia sanoja, että vieraat huudahtivat hänelle: "Sinä olet jumala, Empedokles, sinä olet jumala!"

Yöllä Empedokles ajatteli: "Sinä olet nyt saavuttanut korkeimman, mitä maan päällä saattaa. Nyt sinun pitää kuolla, ennenkuin vastoinkäymiset ja heikkous sinut saavuttavat." Ja hän nousi Etnan huipulle ja heittäytyi palavaan kraateriin. "Kun ei kukaan löydä ruumistani", ajatteli hän, "sanotaan, että minut on elävänä otettu jumalien luo".

Mutta seuraavana aamuna hänen ystävänsä etsivät häntä kaikkialta huvilasta ja ympäri koko vuoren. He saapuivat myöskin kraaterille ja löysivät sen reunalta Empedokleen kengän. Ja he ymmärsivät, että Empedokles oli heittäytynyt kraateriin, jotta hänet luettaisiin kuolemattomien joukkoon.

Mutta juuri tämän tarinan tähden Empedokleen nimeä ei ole koskaan unohdettu, ja moni on ihmetellen ajatellut, missä hänen huvilansa on saattanut olla. Muinaistutkijat ja aarteenskaivajat ovat sitä etsineet, sillä tuon ihanan miehen huvila oli tietysti täynnään marmorisia kuvapatsaita, pronssiesineitä ja mosaiikkeja.

Donna Mikaelan isä, cavaliere Palmeri, oli saanut päähänsä, että hänen piti ratkaista tuo huvilakysymys. Joka aamu hän nousi ponynsa Domenicon selkään ja ratsasti etsimään sitä. Hän oli varustettu kuin muinaistutkija konsanaankin, raavinrauta vyössä, lapio kupeella ja suuri reppu seljässä.

Joka ilta kotia tultuaan cavaliere Palmeri kertoi donna Mikaelalle Domenicosta. Näinä vuosina, joina

he olivat ratsastelleet ympäri Etnaa, oli Domenicosta kehittynyt täydellinen muinaistutkija. Hän poikkesi syrjään tieltä, kohta kun näki jotkut rauniot. Hän kuopi maata niissä paikoin, mihin ehdoitti tehtäväksi kaivauksia. Hän korskahteli halveksivasti ja käänsi päänsä pois, jos hänelle näytti väärennettyä vanhanaikaista rahaa.

Donna Mikaela kuunteli hyvin kärsivällisesti ja asiaan innostuneena. Hän tiesi varmasti, että jos tuo huvila viimeinkin sattuisi löytymään, saisi Domenico löydöstä kaiken kunnian.

Mutta cavaliere Palmeri ei koskaan kysellyt tyttäreltään *tämän* yrityksistä. Hän ei ollut koskaan vähääkään innostunut rautatiestä. Näytti melkein siltä, kuin hän ei tietäisikään, että hänen tyttärellään oli sellaisia puuhia.

Eikähän se ollutkaan ihme: hän ei milloinkaan näyttänyt välittävän mistään, joka koski hänen tytärtään.

Kerran kun he molemmat istuivat päivällispöydässä, alkoi donna Mikaela äkkiä puhua rautatiestä.

Hän oli saanut voiton, sanoi hän. Hän oli viimeinkin saanut voiton.

Isän täytyi kuulla, millaisia uutisia tytär tänään oli saanut. Catanian ja Diamanten välille ei rakennettaisikaan ainoastaan höyryraitiotietä, niinkuin hän ensin oli ajatellut. Ympäri koko Etnan rakennettaisiin rautatie.

Falcon kuoleman kautta hän ei ollut ainoastaan vapautunut Falcosta itsestään, vaan kansakin luuli nyt, että suuri Mongibello ja kaikki pyhimykset olivat hänen puolellaan, ja niin oli syntynyt oikea kansaninnostus rautatien aikaansaamiseksi. Avustuksia merkittiin kaikissa Etnan kaupungeissa. Yhtiö oli muodostettu. Lupa oli saatu tänään. Huomenna alkaisivat työt täydellä todella.

Donna Mikaela oli haltioissaan. Hän ei voinut syödä. Hänen sydämensä uhkui onnea ja kiitollisuutta. Hän ei voinut olla puhumatta siitä mahtavasta innostuksesta, joka oli vallannut kansan. Hän kertoi kyynelsilmin San Pasqualen Kristuslapsesta.

Oli ihanaa nähdä, kuinka hänen silmänsä loistivat toivoa. Näytti siltä, että hänellä, paitsi sitä onnea, josta hän puhui, oli kokonainen autuuden maailma odotettavanaan.

Tänä iltana hänestä tuntui, että sallimus oli ohjannut häntä hyvin ja onnellisesti. Hän näki, että Jumala oli vienyt Gaetanon vankeuteen, jotta hän taas palaisi uskoon. Pienen kuvan ihmetyöt vapauttaisivat hänet, ja sen vuoksi hän kääntyisi ja tulisi uskovaiseksi kuten ennenkin. Ja hän, donna Mikaela, saisi olla hänen omansa. Kuinka hyvä olikaan Jumala!

Ja tämän suuren autuuden tulvehtiessä hänen sydämessään istui hänen isänsä häntä vastapäätä aivan kylmänä ja välinpitämättömänä.

"Onpa se varsin kummallista", sanoi hän vain.

"Tottakai tulet huomenna perustamisjuhlaan?"

"Enpä tiedä, pääsenkö tutkimuksiltani."

Donna Mikaela alkoi kiivaasti murennella leipäpalastaan. Hänen kärsivällisyytensä petti. Isä oli päässyt ottamasta osaa hänen suruihinsa, mutta hänen iloonsa! Hänen täytyi siihen ottaa osaa!

Ja hetkessä katkesi se kuuliaisuuden ja pelon kahle, joka oli sitonut häntä aina isän vangitsemisesta saakka.

"Kun sinä olet niin paljon kuljeskellut Etnalla", sanoi hän hyvin lempeällä äänellä, "olet kai joskus joutunut Gelaan?"

Cavaliere nosti silmänsä ja tuntui muistuttelevan mielessään. "Gelaan, Gelaan?"

"Gela on kylä, jossa on satakunta taloa Monte Chiaron etelärinteellä, aivan sen juurella", jatkoi donna Mikaela, kasvojen ilme mahdollisimman viattomana. "Se on ahdattuna Simeton ja vuoritien väliin, ja muuan joen haara juoksee usein pitkin Gelan katua, niin että hyvin harvoin pääsee kuivin jaloin kylän läpi. Kirkon katto sortui viime maanjäristyksessä, eikä sitä ole voitu korjata, sillä Gela on perin köyhä. Etkö ole tosiaankaan kuullut puhuttavan Gelasta?"

Cavaliere Palmeri vastasi sanomattoman totisena. "Tutkimukset ovat vieneet minut ylös vuorelle. En ole tullut ajatelleeksi etsiä suuren filosofin huvilaa Gelasta."

"Mutta Gela on mieltäkiinnittävä paikka", sanoi donna Mikaela itsepäisenä. "Sikäläisillä ei ole mitään erityisiä navettarakennuksia. Siat asuvat alakerrassa, ihmiset kerrosta ylempänä. Gelalaisilla onkin rajattoman paljon sikoja. Ne viihtyvät siellä paremmin kuin ihmiset, sillä ihmiset ovat melkein aina sairaita. Siellä raivoaa alituinen kuume, malaria ei lopu sieltä koskaan. Siellä onkin niin kosteata, kellarit ovat aina veden vallassa ja soista nouseva usva peittää sen joka yö. Gelassa ei ole ainoatakaan puotia eikä polisia, ei postia, lääkäriä eikä aptekia. Kuusisataa ihmistä elää siellä kokonaan unhoitettuna ja villiityneinä. Ettäkö et koskaan olisi kuullut puhuttavan Gelasta?" Donna Mikaela näytti vakuuttavan ihmettelevältä.

Cavaliere Palmeri pudisti päätään. "Nimen kai minä olen kuullut?"

Donna Mikaela loi isäänsä tutkivan katseen. Sitten hän äkkiä kumartui isänsä puoleen ja veti hänen povitaskustaan pienen käyräpäisen veitsen, sellaisen, jota käytetään viinivesoja leikattaessa.

"Empedokles raukka", sanoi hän ja samalla loistivat hänen kasvonsa veitikkamaisuutta. "Kun luulee nousseensa jumalien luo, heittääkin Etna näkyville kengän."

Cavaliere Palmeri lyhyhistyi kokoon kuin kuulan satuttamana.

"Mikaela", sanoi hän torjuen, aivan kuin se, joka ei tiedä, miten puolustautua.

Mutta donna Mikaela oli heti taas yhtä totinen ja viaton kuin äsken. "Minulle on kerrottu", sanoi hän, "että Gela muutamia vuosia sitten oli häviämäisillään. Siellä ovat kaikki ihmiset viininviljelijöitä, ja kun maakirput tulivat ja hävittivät heidän viinitarhansa, olivat he kuolla nälkään. Maanviljelysseura lähetti heille silloin sellaisia amerikkalaisia taimia, joihin maakirppu ei pysty. Gelan väki istutti ne, mutta kaikki taimet kuolivat. Mitenkäpä gelalaiset olisivat osanneet hoitaa amerikkalaisia viinivesoja? No niin, sitten saapui muuan, joka opetti heille sen."

"Mikaela", kuului melkein vaikeroiden. Donna Mikaelasta tuntui, että hänen isänsä näytti jo melkein voiteltulta, mutta hän jatkoi aivankuin ei olisi mitään huomannut.

"*Joku saapu!*", sanoi hän voimakkaasti painostaen, "ja hän oli tilannut itselleen uusia taimia. Hän alkoi istuttaa niitä heidän viinitarhoihinsa. He nauroivat hänelle ja sanoivat, että hän yritti mielettömiä. Mutta kas, hänen taimensa kasvoivat ja elivät, ne eivät kuolleet. Ja hän on pelastanut Gelan."

"Minusta tämä keskustelu ei ole huvittavaa, Mikaela", sanoi cavaliere Palmeri yrittäen keskeyttää hänet.

"Se on yhtä huvittavaa kuin muinaistutkimuskin", sanoi donna Mikaela tyyneästi. "Mutta sanonpa sulle jotain. Eräänä päivänä menin sinun kamariisi hakeakseni jonkun muinaistutkimusta käsittelevän kirjan. Silloin näin, että koko sinun kirjahyllysi oli täynnä kirjoituksia maakirpuista, rypäleitten hoidosta, viinin valmistuksesta."

Cavaliere vääntelehti tuolillaan kuin mato, jota poljetaan. "Ole vaiti, ole vaiti", sanoi hän hiljaa. Häntä hävetti enemmän kuin ollessaan syytettynä varkaudesta.

Mutta nyt säteili donna Mikaelan silmissä taas koko tukahdutettu veitikkamaisuus.

"Vilkaisin välistä niihin kirjeisiin, joita lähetit", jatkoi hän. "Tahdoin nähdä, keiden oppineitten kanssa olit kirjevaihdossa. Minua ihmetytti, että kirjeet olivat aina osoitetut maanviljelysseurojen esimiehille ja sihteereille."

Cavaliere Palmeri ei kyennyt saamaan sanaakaan suustaan. Donna Mikaela nautti enemmän kuin kuvata saattaa, nähdessään isänsä voimattomana.

Hän katsoi häntä suoraan silmiin. "Luulen, ettei Domenico vielä ole oppinut tuntemaan ainoatakaan rauniota", sanoi hän painokkaasti. "Gelan likaiset pojannaskalit kuuluvat joka päivä leikkivän sen kanssa ja syöttävän sille vesikrasseja. Domenico taitaa olla oikein Gelan jumala, puhumattakaan hänen — —"

Cavaliere Palmerin päähän näytti pälkähtävän uusi ajatus.

"Entäs se sinun rautatiesi", virkkoi hän, "mitä sanoitkaan rautatiestä? Ehkäpä sentään pääsisin huomenna."

Donna Mikaela ei kuullut häntä. Hän otti esille kukkaronsa.

"Tässä on muuan väärennetty vanha raha", sanoi hän, "nikkelinen 'Demarata'. Ostin sen saadakseni näyttää Domenicolle. Kyllä se nyt korskuu."

"Kuulehan nyt. tyttö!"

Donna Mikaela ei vastannut sellaisiin parannusyrytyksiin. Valta oli nyt hänen kädessään. Nyt ei riittänyt se, että häntä koetettiin lepytellä.

"Kerran avasin sinun reppusi, katsellakseni muinaislöytöjä. Siellä ei ollut muuta kuin kuivettunut viinin vesa."

Donna Mikaela oli pelkkää säteilevää veitikkamaisuutta.

"Tyttö, tyttö!"

"Miksihän sellaista sanottaisiin. Ei kai se ainakaan muinaistutkimusta liene. Ehkä se on hyväntekeväisyyttä, ehkä se on katumusharjoit— —."

Nyt cavaliere Palmeri löi nyrkin pöytään, niin että lasit ja lautaset hypähtivät. Tämä oli Ihan kiusallista. Jäykkä ja kunnianarvoisa vanha herra ei saattanut sietää sellaista pilantekoa. "Niin totta kuin olet tyttäreni, vaikenet nyt."

"Tyttäresi", sanoi donna Mikaela, ja veitikkamaisuus oli silmänräpäyksessä poispyyhkäisty, "olenko sitten tyttäresi? Gelan lapset saavat hyväillä ainakin Domenicoa, mutta minä — — —"

"Mitä tahdot, Mikaela, mitä pyydät?"

Molemmat katsoivat toisiinsa, ja yhtäkaa kiertyivät kyneleet heidän silmiinsä.

"Minulla ei ole ketään muuta paitsi sinä", kuiskasi donna Mikaela.

Cavaliere Palmerin täytyi avata hänelle sylinsä. Donna Mikaela nousi hitaasti, hän ei uskonut silmiään.

"Kyllä tiedän, minkälaista tästä tulee", sanoi cavaliere nuristen, "en saa minuuttiakaan olla itsekseni".

"Huvilaako etsimässä?"

"Tule nyt suutelemaan minua, Mikaela! Cataniasta lähdettyämme olet tänään ensimmäisen kerran ollut hurmaava."

Kun donna Mikaela syleili isäänsä, pääsi häneltä niin käheä, hurja huudahdus, että isä melkein säikähti.

KOLMAS KIRJA.

"Ja hän on saapa paljon puoltajia."

Ensimmäinen luku.

KEIDAS JA ERÄMAA.

Keväällä 1894 ruvettiin rakentamaan Etnanrataa, syksyllä 1895 se valmistui. Se lähti merenrannasta, kiersi vuoren laajassa puoliympyrässä ja palasi taas merenrantaan.

Junat tulevat ja lähtevät joka päivä, ja Mongibello on kukistettu ja sallii sen tapahtua. Ihmettelevät muukalaiset matkustavat poikki mustien, kiemurtelevien laavavirtojen, halki vaikeitten mantelimitsien ja läpi synkkien, vanhojen sarasenikaupunkien.

"Katsokaa, katsokaa, tällainenkin maa on olemassa!" sanovat he.

Vaunuissa istujista aina joku kertoo siitä ajasta, jolloin Kristuksenkuva oli Diamantessa.

Se oli aika se, oli totisesti! Joka päivä kuva teki uusia ihmeitä. Ei niitä kaikkia osaa kertoa, mutta hän sai kaiken Diamantessa niin iloiseksi, kuin olisivat päivän hetket olleet karkeloivia neitosia. Luultiin, että aika oli pannut tiimalasin täyteen kimmeltävää kultasantaa.

Jos joku olisi kysynyt, kuka siihen aikaan Diamantea hallitsi, olisi vastattu: Kristuksenkuva. Kaikki tapahtui hänen tahtonsa mukaan. Ei kukaan ottanut emäntää, ei ostanut arpoja, ei rakentanut taloa kysymättä häneltä neuvoa.

Moni puukonpisto jäi antamatta kuvan tähden, moni vanha riita sovittiin, moni katkera sana sai pysähtyä huulten taakse.

Jokaisen täytyi tulla hyväksi, sillä huomattiin, että kuva suosi niitä, jotka olivat rauhallisia ja avuliaita. Niille hän antoi ilon ja rikkauden hyviä lahjoja.

Jos nyt maailma olisi ollut sellainen kuin sen olisi pitänyt, niin Diamantesta olisi pian tullut rikas ja mahtava kaupunki. Mutta sensijaan hävitti se osa maailmaa, joka ei uskonut Kristuksenkuvaan, kaiken hänen työnsä. Ei auttanut, vaikka hän siroitteli ympärilleen kuinka paljon onnea tahansa.

Verot aina kasvoivat ja veivät kaiken rikkauden. Ja sitten tuli Afrikan sota. Kuinkapa kukaan saattoi iloita, kun pojat, rahat ja muulit piti lähettää Afrikaan? Eikä sotaa käyty onnellisesti, tappio seurasi toistaan. Kuinka kukaan saattoi olla onnellinen, kun isänmaan kunnia oli menossa?

Varsinkin rautatien valmistuttua huomattiin, että Diamante oli kuin keidas suuressa erämaassa. Keidas on alttiina erämaan lentohiekalle ja ryöväreille ja pedoille. Niinpä Diamantekin. Keitaan täytyisi levitä yli koko erämaan, ennenkuin se olisi turvassa. Diamante alkoi ajatella, ettei se saattanut olla onnellinen, ennenkuin koko maailma rukoili sen Kristuksenkuva.

Vaan kävikin niin, että kaikki, mitä Diamante toivoi ja halusi, jäi siltä saamatta.

Niinpä toivoi donna Mikaela ja koko Diamante Gaetanoa takaisin. Kun rautatie oli valmistunut, matkusti donna Mikaela Roomaan anomaan Gaetanon vapauttamista, mutta turhaan. Kuningas ja kuningatar olisivat kyllä tahtoneet auttaa häntä, mutta eivät voineet. Tiedättehän, kuka silloin oli ministerinä. Hän hallitsi Italiaa rautakouralla. Luuletteko, että hän olisi sallinut kuninkaan vapauttaa jonkun kapinallisen sisilialaisen?

Toivottiin myöskin hartaasti, että Diamanten Kristuslapselle osoitettaisiin sitä kunnioitusta, joka sille kuului, ja donna Mikaela pyrki sen vuoksi Vatikanin vanhan miehen puheille. "Pyhä isä", sanoi hän, "saanhan kertoa teille, mitä on tapahtunut Diamantessa Etnan rinteellä?" Ja kun hän oli kertonut kaikista kuvan ihmetöistä, rukoili hän, että paavi määräisi San Pasqualen vanhan kirkon puhdistettavaksi ja vihittäväksi ja järjestäisi erikoisen pappiskunnan Kristuslapsen palvelusta varten. Mutta donna Mikaela sai kiellon Vatikanista kuten Quirinalistakin.

"Rakas ruhtinatar Mikaela", sanoi paavi, "niitä tapauksia, joista puhutte, ei kirkko uskalla laskea ihmeitten joukkoon. Mutta älkää senvuoksi suinkaan joutuko epätoivoon. Jos Kristuslapsi tahtoo, että sitä palveltaisiin teidän kaupungissanne, saamme vielä uuden merkin. Se näyttää Meille tahtonsa niin selvästi, ettei Meidän tarvitse epäillä. Ja antakaa anteeksi, tyttäreni, vanhalle miehelle, että hänen täytyy olla varovainen!"

Kolmattakin seikkaa oli Diamantessa toivottu. Oli odotettu, että viimeinkin saataisiin jotain tietoja Gaetanosta. Donna Mikaela matkusti aina Comoon saakka, jossa Gaetanoa pidettiin vankina. Hänellä oli mukanaan suosituskirjeitä Rooman kaikkein ylhäisimmiltä, ja hän uskoi varmasti saavansa puhua Gaetanon kanssa. Mutta vankilanjohtaja lähetti hänet vankilanlääkärin luo.

Tämä kielsi häntä tapaamasta Gaetanoa. "Tahdotte nähdä sitä vankia. Ette saa. Sanotte, että hän rakastaa teitä ja luulee teidän kuolleen. Antakaa hänen luulla! Hän on jo taipunut odottamaan kuolemaa. Hän ei enää kärsi kaipauksesta. Tahdotteko, että hän saa tietää teidän elävän ja rupeaa taas ikävöimään? Tahdotteko sitten surmata hänet? Sanon teille yhden seikan. Jos hän alkaa ikävöidä takaisin elämään, kuolee hän kolmessa kuukaudessa."

Hän puhui niin. Ja donna Mikaela ymmärsi, että hänen täytyi jättää Gaetano näkemättä. Mutta mikä pettymys, mikä pettymys se olikaan!

Kotia tultuaan hänestä tuntui samalta kuin siitä, joka on uneksinut niin elävästi, ettei herättyäänkään voi päästä eroon unelmistaan. Hän ei saattanut käsittää, että kaikki hänen toiveensa olivat häpeään joutuneet. Hän hämmästyi itsekin huomattessaan kerran toisensa perästä ajattelevansa näin: "Kun olen

pelastanut Gaetanon." Mutta eihän hänellä nyt enää ollut pienintäkään toivoa Gaetanon pelastumisesta.

Hän ajatteli milloin yhtä milloin toista yritystä, mihin ryhtyisi.
Rupeaisiko hän ojittamaan tasankoa, vaiko louhimaan Etnasta marmoria?
Hän epäili ja mietti. Ei mikään hänen mieltään tarpeeksi kiinnittänyt.

Sama haluttomuus, joka oli tarttunut donna Mikaelaan, levisi yli koko kaupungin. Huomattiin, että kaikki, mikä oli sellaisten ihmisten varassa, jotka eivät uskoneet Kristuksenkuvaan, meni myttyyn ja epäonnistui. Etnanrataakin hoidettiin huonosti. Jyrkissä nousuissa tapahtui alituiseen onnettomuuksia. Ja piletit olivat liian kalliita. Kansa rupesi taas turvautumaan postivaunuun ja kuormarattaisiin.

Donna Mikaela ja muutkin alkoivat ajatella, että Kristuksenkuva pitäisi viedä ulos maailmaan. He lähtisivät näyttämään ihmisille, kuinka hän lahjoittaa terveyttä ja varallisuutta ja iloa kaikille, jotka tahtoivat olla rauhallisia ja ahkeria ja auttaa lähimäisiään. Kun ihmiset näin saisivat oikein nähdä sen, kyllä he varmaan kääntyisivät.

"Tuon kuvan pitäisi seista Kapitoliumilla maailmaa hallitsemassa", sanoi Diamanten väki.

"Kaikki, jotka meitä nyt hallitsevat, ovat kunnottomia", sanoi kansa.
"Hallitkoon meitä ennemmin pyhä Kristuslapsi."

"Kristuslapsi on mahtava ja armelias. Jos hän hallitsisi, tulisi köyhistä rikkaita ja rikkaillakin olisi tarpeeksi. Hän tietää kyllä, ketkä oikeutta harrastavat. Jos hän pääsisi valtaan, saisivat ne, joita nyt hallitaan, istua tuomarinistuimella. Hän kulkisi silloin kautta maailman kuin kirkasteräinen aura, ja se mikä nyt hedelmätönnä makaa syvällä, kantaisi silloin sadon."

Mutta ennenkuin nämä kauan haudatut suunnitelmat ennätettiin panna täytäntöön, saapui maaliskuun ensimmäisinä päivinä 1896 sanoma Aduan taistelusta. Italialaiset oli lyöty, ja monta tuhatta heistä oli kaatunut tai vangittu.

Muutaman päivän perästä tapahtui Roomassa ministerivaihdos. Ja se mies, joka nyt nousi valtaan, pelkäsi sisilialaisten vihaa ja epätoivoa. Hyvittääkseen heitä, hän vapautti muutamia noista vangituista sosialisteista. Ne viisi, joita luultiin kansan eniten kaipaavan, pääsivät vankilasta. Ne olivat Da Felice, Bosco, Verro, Barbato ja Alagona.

Oi, donna Mikaela koetti olla iloinen, kun hän sai tietää tämän. Hän koetti olla itkemättä.

Hän oli luullut, että Gaetano istui vankeudessa, jotta Kristuksenkuva saisi murtaa hänen vankilansa muurit. Jumalan armo hänet oli sinne vienyt, jotta hänen olisi pakko taivuttaa päänsä Kristuksenkuvan edessä ja sanoa: "Minun Herrani ja minun Jumalani."

Mutta nyt ei ollutkaan kuva häntä vapauttanut. Hän palaisi samallaisena pakanana, kuin ennenkin oli. Sama ammoittava kuilu jäisi aina vain heidän välilleen.

Hän koetti iloita. Riittihän se, että Gaetano oli vapaa. Mitä sen rinnalla donna Mikaela itse ja hänen onnensa merkitsi!

Mutta niin kävi kaiken, jota Diamante oli toivonut ja halannut.

Suuri erämaa oli hyvin julma keidas-raukkaa kohtaan.

Toinen luku.

PALERMOON.

Viimeinkin, viimeinkin, kello on yksi yöllä. Ne, jotka pelkäävät, että uni pettää heidät, nousevat vuoteeltaan, pukeutuvat ja lähtevät kadulle.

Ja ne, jotka ovat torkkuilleet tähän saakka kahvilain pöytien ääressä, hyökkäävät pystyyn kuullessaan askelten kaikua katukiviykseltä. He pudistavat ruumiistaan uneliaisuuden ja kiiruhtavat ulos. He liittyvät nopeasti kasvavaan ihmisvirtaan, ja hidas aika alkaa kulkea hieman nopeampaan.

Puolitutut henkilöt puristavat toistensa kättä sydämellisen lämpimästi. Näkyy, että kaikkien mielessä vallitsee sama riemu. Ja kävelyllä on mitä omituisinta väkeä: vanhoja yliopiston professoreita ja ylhäisiä aatelismiehiä ja hienoja naisia, jotka muulloin eivät jalkaansa kadulle laske. Kaikki he iloitsevat samalla lailla.

"Herra Jumala sentään, että hän tulee, että Palermo nyt saa hänet takaisin!" sanovat he.

Palermolaiset ylioppilaat, jotka eivät koko yönä ole poistuneet päämajaltaan Quattro Cantilta, ovat hankkineet itselleen tulisoihutuja ja kirjavia lyhtyjä. Niitä ei pitänyt sytyttää ennenkuin neljän ajoissa, jolloin odotettu saapuisi, mutta noin kahden maissa alkoi yksi ja toinen koetella, paloiko hänen tulisoihutunsa hyvin. Silloin kaikki sytyttävät omansa ja tervehtivät valoa vivahuudoilla. Ei saata seista pimeässä, kun sellainen ilo liekehtii sydämessä.

Hotelleissa herätetään matkustajat ja heitä kehoitetaan nousemaan vuoteeltaan. "Tänä yönä on Palermossa juhla, oo signori!"

Matkustajat kysyvät, ketä juhliitaan. "Erästä sosialisteista, jonka hallitus on päästänyt vankeudesta. Hän saapuu tänä aamuna höyrylaivalla Neapelista." — "Mikä hän on miehiään?" — "Hänen nimensä on Alagona, ja kansa rakastaa häntä."

Kaikkialla on puuhaa pitkin yötä tuon odotetun tähden. Muuan vuohipaimen Monte Pellegrinolta laittelee juuri pieniä bellisvihkoja sitoakseen ne vuohiensa kaulanauhoihin. Ja kun hänellä on vuohia sata ja jokaisen kaulassa on nauha, niin... Mutta hänen täytyy ennättää. Hänen vuohensa eivät voi huomisaamuna marssia Palermoon, elleivät ne ole päivän kunniaksi koristettuja.

Ompelijattarien on täytynyt olla työssä puoliyöhön saakka, jotta saisivat valmiiksi kaikki ne uudet leningit, mitä seuraavana aamuna tarvittiin. Ja kun joku sellainen pikku ompelijatar on lopettanut työnsä toista varten, täytyy hänen ajatella itseäänkin. Hän pistää pari sulkaa hattuunsa ja kohentaa rosetin kyynärän korkuiseksi. Tänään hänen täytyy olla kaunis.

Kokonaiset talorivit ovat juhlavalaistuksessa. Siellä ja täällä suhahtaa raketti ilmaan. Leikkipommit räjähtelevät ja paukahtelevat joka kadunkulmassa.

Kukkaismyymälät pitkän Via Vittorio Emanuelen varrella tyhjentyvät kerran toisensa perästä. Aina vain enemmän ja enemmän tarvitaan valkeita oranssinkukkia! Koko Palermo on täynnään oranssin suloista tuoksua.

Piazza Bolognan pronssikeisari, ruma Kaarle viidesparka, joka on äkäinen ja laiha ja kurja kuin San Giovanni erämaassa, on jollain tutkimattomalla tavalla saanut käteensä kukkavihkon. Kun ylioppilaat, jotka seisovat Quattro Cantilla, aivan lähellä, kuulevat siitä, marssivat he järjestetyssä kulkueessa keisarin luo, valaisevat häntä soihtuillaan ja kohottavat vanhalle itsevaltiaalle vivahuudon. Ja muuan heistä ottaa käteensä hänen kukkavihkonsa antaakseen sen suurelle sosialistille.

Sitten ylioppilaat lähtevät satamaan.

Paljon ennenkuin he ovat sinne päässeet, sammuvat heidän soihtunsa, mutta siitä he eivät välitä. He tulevat kaulatuksin ja laulavat täyttä suuta ja välistä keskeyttävät laulun huutaen: "Alas Crispi! Eläköön Bosco!" Sitten laulu taas pääsee vauhtiinsa, mutta keskeytyy uudelleen, sillä ne, jotka eivät osaa laulaa, syleilevät ja suutelevat laulajia.

Järjestöjä ja ammattikuntia marssii niistä kaupunginosista, joissa samaa käsityötä on harjoitettu enemmän kuin tuhannen vuotta. Tuolla tulevat muurarit soittokuntineen ja lippuineen, tuolla tulevat mosaiikkityöntekijät, tuolla tulevat kalastajat.

Kun yhdistykset tulevat vastakkain, tervehtivät ne toisiaan lipuilla. Välistä ne pysähtyvät pitämään puheita. Silloin puhutaan niistä viidestä vapautetusta, viidestä marttyyrista, jotka hallitus nyt viimeinkin on jälleen lahjoittanut Sisilialle. Ja koko kansanjoukko huutaa:

"Eläköön Bosco! Eläköön Da Felice! Eläköön Verro! Eläköön Barbato!
Eläköön Alagona!"

Mutta jos joku, joka on kyllästynyt katujen pauhuun, menee Palermon satamaan, pysähtyy hän ja huudahtaa: "Mikä ihmeen paikka tämä on? Madonna santissima, mihin olen joutunut?"

Sillä hän on odottanut, että satama olisi vielä autio ja pimeä.

Mutta monenlaiset seurat ja yhdistykset ovat ottaneet haltuunsa kaikki Palermon sataman veneet ja purret. Nämä kulkevat satamassa edestakaisin, tiheässä riippuu niissä venetsialaisia lyhtyjä, ja joka silmänräpäys suhahtaa niistä ilmaan suuria rakettikimppuja.

Karkeille tuhdoille on levitetty komeita mattoja ja verkakankaita, ja niillä istuu naisia, kauniita Palermon naisia, puettuina helakkaan silkkiin ja läikkyvään samettiin.

Nuo pienet alukset lipuvat vedessä, milloin taajoin joukoin, milloin eroten toisistaan. Suurista

laivoista kohoavat mastot ja raakapuut täynnään pikku lippuja ja lyhtyjä, ja pienet sataman höyrylaivat kulkevat edestakaisin, savupiiput kukilla koristettuina.

Kaiken tämän alla vesi läikkyy ja kuvastaa ja heijastaa, niin että jokaisen lyhdyn valosta kasvaa kokonainen valovirta, ja airoista tippuvat vesihelmet muuttuvat pisartelevaksi kullaksi.

Mutta sataman ympärillä seisoo satatuhatta, sataviisikymmentä tuhatta ihmistä, ilosta mieletönnä. He suutelevat toisiaan, he kohottavat ilohuutoja, ja he ovat niin riemuissaan, niin riemuissaan. Heidän ilollaan ei ole ääriä. Monen heistä täytyy aivan itkeä.

Tulenvälkkeessä on iloa! Hyvä on, että voidaan sytyttää tulia. Tuolla leimahtaa äkkiä suuri liekki Monte Pellegrinon vuorelta, aivan sataman yläpuolelta. Sitten nousee mahtavia liekkejä kaikkialta siitä monihuippuisesta vuorimuurista, joka ympäröi kaupunkia. Monte Falconella liekehtii, San Martinolla, Tuhanten vuorella, jonne Garibaldi marssi.

Mutta kaukana merellä kulkee suuri höyrylaiva, Neapelista tullen, ja laivalla on Alagona, sosialisti.

Hän ei saata nukkua yöllä. Hän on noussut hytistään ja astelee kannella edestakaisin. Ja sitten tulee kapteni hytistään pitämään hänelle seuraa. Mutta hän ei voi puhua kaptenin kanssa. Hän ajattelee, että hän pian on Sisiliassa. Oi, Palermo, Palermo!

Hän on istunut vankeudessa enemmän kuin kaksi vuotta. Ne ovat olleet kaksi tuskan ja kaipauksen vuotta. Ja onko niistä ollut mitään hyötyä? Juuri sitä hän tahtois tietää. Onko tuottanut mitään hyötyä se, että hän on ollut aatteelleen uskollinen ja mennyt vankeuteen? Onko Sisilia ajatellut häntä? Ovatko hänen kärsimyksensä saaneet aatteelle ainoatakaan kannattajaa?

Hän on kysynyt kaptenilta, mutta tämä ei tiedä mitään sellaisesta. Hän puhuttelee Alagonaa kuten tavallista matkustajaa. Kapteni ei tiedä mitään siitä, minkä puolesta hän taistelee.

Mutta nyt hän astuu kaptenin luo, tarttuu häntä ranteeseen, vie hänet reilingin ääreen ja kysyy, näkeekö hän mitään tuolta kaukaa etelästä. Kapteeni katsoo pitkin merta hyvillä silmillään ja näkee vain yön, vain mustan yön merellä. Hän ei näe lainkaan, että tulenhohde kajastaa taivaanrannalla.

Gaetano kulkee yli kannen ja kysyy matrooseilta, eivätkö he näe kultaista kajastusta tuolla edessä päin taivaanrannalla.

"Se on Palermo", sanovat merimiehet. "Sen kohdalla kajastaa aina yöllä tuollainen valo."

Eihän se mitenkään voi koskea häntä. Hän vakuuttaa itselleen, ettei häntä varten ole voitu mitään tehdä. Eihän hän saata vaatia, että kaikki ihmiset olisivat kerrallaan muuttuneet sosialisteiksi.

Mutta hetken kuluttua hän ajattelee: "Jotain erikoista lienee sentään kysymyksessä, kaikki matroosit keräytyvät nokkaan."

"Palermo palaa", sanovat merimiehet.

Niin, sitä hän se saattoi ollakin. Kun hän oli niin kauheasti kärsinyt, oli hän odottanut, että jotain olisi tehty häntä varten.

Mutta sitten merimiehet huomaavat vuorilla loimuavat tulet.

Ei se voi olla tulipaloo. Nyt täytyy olla jonkun pyhimyksen juhla. He kyselevät toisiltaan, mikä päivä nyt olisi.

Hän koettaa myöskin uskoa, että siellä on jotain sellaista. Hän kysyy kaptenilta, onko nyt joku juhlapäivä. Heillähän on niitä niin monta.

He tulevat yhä lähemmäksi. Suuren kaupungin kumea juhlapahu kuuluu heidän korviinsa.

"Koko Palermo laulaa ja soittaa tänä yönä", sanoo joku.

"Ehkä Afrikasta on saatu voitonsanoma", sanoo toinen.

Ei kukaan tule ajatelleeksikaan sellaista, että se olisi hänen tähtensä. Hän siirtyy laivan perään, ettei näkisi mitään. Hän ei tahdo tehdä pilaa omasta itsestään toivomalla mitään. Kuinkapa koko Palermo loistaisi juhlaivalaistuksessa köyhän sosialistin vuoksi!

Silloin joku merimies tulee hakemaan häntä. "Älkää seisoko siellä! Tulkaa katsomaan Palermoa! Jonkun kuninkaan täytyy tulla sinne tänään. Tulkaa katsomaan Palermoa!"

Hän alkaa miettiä. Ei, ei hän luule, että mikään kuningas vierailisi Sisiliassa juuri nyt. Mutta eihän hän tohdi uskoa, kun ei kukaan muukaan — — —

Äkkiä päästävät kaikki höyrylaivalla olevat kovan huudon. Se kuuluu melkein hätähuudolta. Suuri huvipursi on laskenut aivan heitä kohti ja liukuu nyt laivan sivuitse.

Koko pursi peittyi kukkiin ja säteilee valoa. Laidan ulkopuolella viiltävät punaiset ja valkeat silkkiverhot. Kaikki ihmiset siellä ovat punaisissa ja valkeissa. Gaetano seisoo höyrylaivan kannella ja tähystää, mitä tämä kaunis sanansaattaja tullessaan tuo. Silloin purje kääntyy toiselle laidalle ja sen valkealta pinnalta häntä vastaan hohtaa: "Eläköön Alagona!"

Siinä on hänen nimensä. Ei minkään pyhimyksen, ei kuninkaan eikä voittoisan kenraalin! Ketään muuta höyrylaivalla olijoista eivät tarkoita nämä kunnianosoitukset. Hänen nimensä, hänen nimensä!

Huvipurresta lasketaan ilmaan muutamia raketteja. Kokonainen tähtitaivas sataa alas. Sitten se purjehtii pois.

Hän saapuu satamaan. Ja riemu pauhaa ja hurmaus ja eläköönhuudot ja kunnianosoitukset. Ihmiset sanovat: "Emme käsitä, kuinka hän saattaa kestää tämän."

Mutta heti kun hän on joutunut keskelle kunnianosoituksia, tuntee hän, ettei hän lainkaan niitä ansaitse. Hän tahtoi heittäytyä polvilleen näitten sadanviidenkymmenen tuhannen ihmisen eteen, jotka häntä jumaloivat, ja rukoilla heiltä anteeksi, ettei ole mihinkään kyennyt eikä mitään tehnyt heidän hyväkseen.

* * * * *

Aivan kuin omituisesta sattumasta donna Mikaela on tänä yönä Palermossa. Hän on siellä järjestämässä jotain niistä uusista yrityksistä, joita hänen täytyy panna alulle voidakseen pysyä hengissä ja täysijärkisenä. Kaiketi hän on siellä ojitusten tai marmorikaivoksen tähden.

Hän on satamassa, hän samoin kuin kaikki muutkin. Hän herättää huomiota tunkeutuessaan alas rantaan: pitkä, tumma nainen, joka jo ulkonäöstä päättäen on jotakin, kalpeat, voimakaspiirteiset kasvat ja rukoilevat, kaihoiset, tuskaa täydet silmät.

Sillä välin kun kunnianosoituksia satamassa kestää, riehuu donna Mikaelassa kumma taistelu. "Jos Gaetano nyt tietäisi, että minä olen täällä", ajattelee hän, "voisinko, voisinko..."

"Jos hän saisi nähdä minut kaikkien näitten ihmisten joukossa, voisinko..."

Siellä vallitsee ihana riemu, sellainen, jonka vertaista hän ei koskaan ollut nähnyt. Ihmiset rakastavat toisiaan ja ovat kuin veljet. Eikä tämä kaikki tapahdu vain sentähden, että muuan sosialisti tulee kotia, vaan senvuoksi, että he kaikki luulevat maailman nyt kohta tulevan onnelliseksi. "Jos hän näkisi minut nyt, kun tämä riemu pauhaa hänen ympärillään", ajattelee hän. "Voisinko, voisinko..."

Hän näkee, kuinka Gaetanon vaunut koettavat tunkeutua väkijoukon läpi. Kulku käy askel askeleelta. Pitkät ajat ne seisovat paikoillaan. Kuluu varmasti monta tuntia, ennenkuin ne pääsevät satamasta.

"Jos hänen silmänsä sattuisivat minuun nyt, kun hän näkee kaikkien tunkeutuvan ympärillään, voisinko olla heittäytymättä hänen syliinsä? Voisinko?"

* * * * *

Kohta kun donna Mikaela pääsee pois tungoksesta, ottaa hän vaunut ja ajaa ulos Palermosta yli Conca d'oronkentän Monrealen vanhojen normannikuninkaitten suureen tuomiokirkkoon.

Hän astuu sinne sisälle ja katsoo nyt silmästä silmään kauneinta Kristuksenkuvaa, mitä inhimillinen taide on luonut. Ylinnä kuorissa hän istuu, tuo siunaava Kristus, kimaltelevissa mosaiikkikoristuksissaan. Hän on mahtava ja salaperäinen ja majesteettillinen. Lukemattomat ovat ne, jotka pyhiin vaeltavat Monrealeen saavuttaakseen rauhan katsomalla hänen kasvoihinsa. Lukemattomat ovat ne, jotka kaukaisista maista ikävöivät hänen luokseen.

Maa huojuu sen alla, joka ensimmäistä kertaa näkee hänet. Hänen silmänsä pakoittavat muukalaisen polvet notkistumaan. Tietämättään kuiskaa katsoja: "Sinä, Jumala, olet Jumala."

Ympäri temppelein seiniä säteilevät ihanissa mosaiikkitauluissa maailman tapahtumat. Ne johtavat ainoastaan häneen. Niitten tehtävänä on vain sanoa: Koko menneisyys on hänen. Koko nykyisyys kuuluu hänelle. Ja samoin koko tulevaisuus.

Elämän ja kuoleman salaisuudet kätkeytyvät tuohon päähän.

Siinä asuu se henki, joka ohjaa maailman kohtalot.

Siitä säteilee se rakkaus, joka vapahtaa maailman.

Ja donna Mikaela huutaa hänen puoleensa: "Sinä Jumalan poika, älä eroita minua sinusta! Älä anna kellekään ihmiselle voimaa eroittaa minua sinusta!"

Kolmas luku

KOTIINTULO

Aivan ihmeellinen seikka on kotiintulo. Matkalla ollessa ei saata kuvitellakaan, että se olisi niin ihmeellistä.

Messinään saavuttaessa tulee ensin melkein kärsimättömäksi. "Eikö tämä olekaan mitään muuta?" sanoo itsekseen. "Tämähän on samallinen maa kuin muutkin."

Ja kun kulkee läpi kaupungin, on yhä kärsimätönnä. Jotain olisi pitänyt tapahtua, jotain sattua tällä välin. Kunpa ei olisi tarvinnut tavata samaa hätää, samoja räjäsyjä, samaa kurjuutta kuin lähtiessä.

Tosin huomaa, että kevät on tullut. Fiikunapuissa on taas lehdet, viinivesat levittelevät rönsyjään, jotka kasvavat kyynäränpituiseksi parissa tunnissa, ja monenmoiset herneet ja pavut ovat levällään sataman vihannespöydillä.

Jos heittää silmäyksen kukkuloille kaupungin yläpuolella, näkee, että harmaat kaktuskasvit, jotka kiipeilevät vuorenjyrkänteillä, ovat tulipunaisten kukkien peitossa. Niitä on puhjennut kaikkialle kuin pieniä, loistavia liekkejä. Näyttää siltä kuin kaktukset olisivat olleet täynnä tulta, joka nyt on leimahtanut esiin.

Mutta kuinka kaktus kukkineekin, on se sittenkin yhtä harmaa ja tomuinen ja hämähäkinkinojen vallassa. Kotiintulija sanoo itselleen, että kaktus on Sisilian kaltainen. Kuinka monta kevättä se joutuneekin kukkimaan, sittenkin se aina on harmaa köyhyyden maa.

On mahdotonta käsittää, että kaikki on pysynyt ennallaan ja samallaisena. Mikseivät Scylla ja Charybdis ole ruvenneet pauhaamaan, kuten muinaisina päivinä? Miksei Girgentitemppelin kivijättiläinen ole noussut pystyyn jäykkine jäsenineen? Miksei Selinuntin temppeli ole kohonnut raunioistaan? Miksei koko Sisilia ole herännyt?

Kun kulkee Messinasta edelleen pitkin rantaa etelään, tuntee yhä kärsimättömyyttä. Näkee, että talonpojat aina vain kulkevat kynnöstyössä puuauroineen ja että heidän hevosensa ovat yhtä laihoja ja kurjia ja pilalle-ajetuista.

Niin, kaikki on ennallaan. Auringonpaiste laskeutuu maahan kuin värisade, pelargoniat kukkivat tienvarsilla, meri läikkyä pehmeän sinervänä ja hyväilee rantaa.

Jylhiä, mahtavahuippuisia vuoria kohoaa pitkin matkaa. Etnan luminen laki hämöittää kaukaa.

Äkkiä huomaakin, että jotain ihmeellistä on tapahtumassa. Kärsimättömyys katoaa. Sensijaan iloitsee tulija kukkivasta maasta ja vuorista ja merestä. Ihana maa vaatii meidät takaisin kuin jonkun harhaan joutuneen osansa. Ei ennätä ajatella muuta kuin turpeita ja kiviä.

Viimeinkin saapuu lähelle varsinaista kotia, lapsuudenkotiä. Mitä jumalattomia ajatuksia onkaan mielessä liikkunut poissa ollessa! Tuota koti-parkaa ei muka koskaan enää tahtonut nähdä, senvuoksi että siellä oli saanut kärsiä liian paljon. Mutta nyt saa matkan päästä nähdä tuon vanhan vuoristokaupungin, ja se on paikoillaan viattomana ja hymyilevänä eikä tunne itsessään mitään syytä. "Tule rakastamaan minua uudelleen", sanoo se. Eikä voi muuta kuin iloita ja kiittää sitä siitä, että saa sitä taas rakastaa.

Oi sentään, miltä tuntuu, kun astuu monipolvista tietä, joka vie kaupunginportille! Olivipuun pehmainen varjo peittää kulkijan. Eikö ollutkin se hyväilyksi aiottu? Pikkuinen sisilisko vilahtelee jollain muurilla. Sitä täytyy pysähtyä katsomaan. Ehkäpä tuo sisilisko oli lapsuuden ystävä, joka tuli sanomaan päivää!

Äkkiä sitten alkaa peloittaa. Sydän rupeaa lyömään ja jyskyttämään. Muistuu mieleen, ettei tiedä, mitä saa kuulla kotia tullessaan. Ei ole kirjottanut yhtään kirjettä eikä saanut ainoatakaan. Kaiken, mikä muistutti kotia, on karkoittanut mielestään. Olihan se viisainta, koskei enää milloinkaan voisi päästä

kotia. Ja aina tähän silmänräpäykseen asti onkin kaikki kotoinen ollut kuollutta ja yhdentekevää.

Mutta tällä hetkellä ei tiedä, miten saattaa kestää, ellei kaikki ole aivan ennallaan täällä kotivuorella. Sydäntä viiltää, jos vain Monte Chiaro on menettänyt yhdenkään palmuistaan tai ainoakaan kivi irronnut kaupungin muurista.

Seisookohan suuri agavi vielä paikoillaan kallionkielekkeellä? Ei, agavi ei seiso siinä enää, se on kukkinut ja katkaistu. Ja tienmutkan kivipenkki on mennyt rikki. Tuota penkkiä tulee kaipaamaan, se on ollut niin mainio lepopaikka. Ja kas, ne ovat rakentaneet ladon tuohon viheriään paikkaan mantelipuitten väihin.

Ei koskaan voi enää heittäytyä pitkäkseen sinne kukkiviin apilaihin.

Joka askeleella peloittaa. Mitähän taas kohtaa?

Niin alakuloisen jännitettyinä huomaa olevansa, että varmasti purskahtaa itkuun, jos vain jokuksaan vanha kerjäläisakka on tällä välin kuollut.

Eipä tiennyt, että kotiintulo olisi näin ihmeellistä.

Muutama viikko sitten oli vankeusaika loppunut, ja tympeä välinpitämättömyys oli jäänyt sydämeen. Ei oikein ollut tiennyt, viitsisikö lainkaan lähteä kotiin. Se, jota rakasti, oli kuollut, tuntui aivan liian kauhealta mennä raastamaan kaipaustaan esiin haudan povesta. Niin sitä kierteli mieletönnä ja päästi päivän toisensa jälkeen menemään. Viimein sitten miehisti itsensä. Täytyihän lähteä kotia äiti-raukan luo.

Ja kun sinne on saapunut, tuntee, että onkin ikävöinyt jokaista kiveä, jokaista ruohonkortta.

* * * * *

Aina siitä asti, kun Gaetano astui puotiin, on donna Elisa ajatellut: "Nyt minun pitää puhua hänelle Mikaelasta. Ehkei hän edes tiedä, että tämä elää." Mutta sitten hän lykkää sen tuonnemmaksi hetki hetkeltä. Eikä syynä ole ainoastaan se, että hän tahtoo vähän aikaa pitää Gaetanoa yksin itseään varten, vaan hän tietää, että kohta kun hän mainitsee Mikaelan nimen, Gaetano joutuu rakkauden tuskiin ja kurjuuteen. Sillä Mikaela ei lainkaan tahdo mennä naimisiin hänen kanssaan, sen hän on tuhansia kertoja sanonut donna Elisalle. Hän tahtoi vapauttaa hänet vankeudesta, mutta ei tahdo ruveta vapaa-ajattelijan puolisoiksi.

Vain puoli tuntia haluaa donna Elisa pidättää Gaetanon itseään varten, vain puoli tuntia.

Mutta niin pitkää aikaa hän ei saakaan istua käsi Gaetanon kädessä ja tehdä hänelle tuhansia kysymyksiä, sillä ihmiset ovat saaneet tietää, että Gaetano on tullut kotiin. Äkkiä on katu täynnään kansaa, joka tahtoo nähdä hänet. Donna Elisa on lukinnut oven, sillä hän tietää, ettei saa hetkenkään rauhaa, kohta kun tieto Gaetanon tulosta on levinnyt. Mutta se ei paljoa auta. Ihmiset koputtavat ikkunaan ja jyskyttävät ovelle. "Don Gaetano", huutavat he, "don Gaetano!" Gaetano tulee nauraen portaille. He heiluttavat lakkejaan ja huutavat eläköitä. Hän syöksyy keskelle joukkoa ja syleilee toista toisensa perään.

Mutta eivät he tätä tahtoneet. Hänen täytyy nousta portaille pitämään puhetta. Hänen pitää kertoa heille, kuinka kauheasti hallitus on häntä kohdellut ja kuinka paljon hän on saanut kärsiä vankilassa.

Gaetano nauraa yhä ja asettuu portaille. "Vankilassa?" sanoo hän. "Mitäpä sieltä olisi kerrottavaa? Minä olen joka päivälliseksi saanut lientä, ja sitä ette te kaikki voi itsestänne sanoa."

Pieni Gandolfo heiluttaa lakkiaan ja huutaa hänelle: "Nyt on Diamantessa paljon enemmän sosialisteja kuin lähtiessänne, don Gaetano."

"Kuinkapa muuten voisi ollakaan?" vastaa Gaetano. "Kaikista ihmisistä pitää tulla sosialisteja. Vai onko kenties sosialismissa mitään kamalaa ja hirvuisia? Sosialismi on ihanneruno. Se on ihanneruno omasta kodista ja iloisesta työstä. Ja sitä runoa jokainen ihminen on seipitellyt lapsuudestaan saakka. Koko maan piiri, täynnänsä..."

Hän keskeyttää, sillä hän on sattunut luomaan silmänsä kesäpalatsia kohden. Siellä seisoo donna Mikaela eräällä balkonilla katsellen häntä.

Gaetanolle ei vilahda mieleenkään, että se olisi harhanäky tai aave. Hän näkee heti, että siinä on todellinen ja elävä donna Mikaela.

Mutta juuri senvuoksi... Ja sitten senvuoksi, että vankila oli vienyttä häneltä voimat, niin ettei häntä voi pitää täysin terveenä...

Häntä hävettää kauheasti, kun hän ei jaksa pysyä pystyssä. Hän hapuilee ilmaa käsillään, koettaa saada tukea ovenpielestä, mutta turhaan. Jalat liukuvat alta, hän kaatuu pitkin portaita ja pää jysähtää ankarasti kiveen.

Siinä hän makaa aivan kuin kuolleena.

Kaikki hyökkäävät auttamaan, kantavat hänet sisään, juoksevat hakemaan välskäriä ja lääkäriä, antavat määräyksiä, puhelevat ja ehdoittavat tuhansia keinoja.

Donna Elisa ja Pacifica saavat hänet viimein kannetuksi yhteen makuuhuoneista. Luca ajaa ihmiset pois ja asettuu vartioimaan lukittua ovea. Donna Mikaelan, joka muitten mukana oli tullut sisään, oli hän kaikkein ensimmäiseksi käsipuolesta taluttanut ulos. Hän ei ainakaan saanut jäädä sisään. Luca oli itse nähnyt, kuinka Gaetano oli kaatunut, aivan kuin olisi saanut iskun takaraivoonsa, kun hän näki donna Mikaelan.

Sitten tulee lääkäri ja yrittää kerran toisensa perästä saada Gaetanoa virkoamaan. Se ei onnistu, hän makaa aivan jäykkänä. Tohtori arvelee, että Gaetano on kaatuessaan saanut vaarallisen iskun päähänsä.

Hän ei ole varma, onnistuuko hänen lainkaan saada Gaetanoa virkoamaan.

Pyörtyminen sinänsä ei tietysti mitään merkinnyt, mutta isku kiviportaan kovaa syrjää vastaan...

Talon sisässä puuhataan innokkaasti. Mutta ulkona seisovat raukat eivät voineet muuta tehdä kuin kuunnella ja odottaa.

Siinä he seisoivat koko päivän donna Elisan oven edessä. Siinä seisoivat donna Concetta ja donna Emilia. Ei ole entisinä aikoina heidän välillään vallinnut suurtakaan ystävyyttä, mutta tänään he seisoivat vierekkäin suremassa.

Moni tuskainen silmä tähystelee läpi ikkunain donna Elisan huoneisiin. Pieni Gandolfo ja vanha Assunta tuomiokirkon portailta ja köyhä tuolintekijä seisoivat väsymättä koko iltapäivän. On kauheaa, että Gaetanon pitää kuolla juuri nyt, kun he ovat saaneet hänet takaisin.

Sokeat seisoivat siellä aivan kuin odottaisivat saavansa Gaetanolta näkönsä, ja sekä Geracin että Corvajan köyhät ovat tulleet kuulemaan, kuinka käy heidän nuoren herransa, viimeisen Alagonan.

Hän heille hyvää tahtoi, ja suuri oli hänessä voima ja kyky. Olisipa hän vain saanut elää...

"Jumala on vetänyt pois suojelevan kätensä Sisiliasta", sanovat he.
"Hän antaa kaikkien, jotka tahtovat auttaa kansaa, joutua turmioon."

Koko iltapäivän ja illan ja aina myöhään yöhön kansajoukko seisoo donna Elisan talon edustalla. Täsmälleen kello kaksitoista aukaisee donna Elisa puodinoven ja astuu portaille. "Voiko hän paremmin?" huutavat kaikki hänelle. "Ei, ei hän paremmin voi."

Silloin kaikki hiljenee, mutta viimein kysyy yksinäinen, vapiseva ääni: "Voiko hän huonommin?" — "Ei, ei, ei hän huonomminkaan voi. Hän on ennallaan. Tohtori istuu hänen luonaan."

Donna Elisa on heittänyt ison mustan huivin ylleen, ja hänellä on lyhty kädessä. Hän astuu portailta kadulle, missä ihmiset istuvat tai makaavat aivan toisissaan kiinni. Hän kulkee hiljaa eteenpäin.

"Onko Gandolfo täällä?" kysyy hän.

"Olen, donna Elisa." Ja Gandolfo tulee hänen luokseen.

"Lähde mukaan avaamaan minulle kirkkosi."

Kaikki, jotka kuulevat donna Elisan sanovan tätä, ymmärtävät, että hän on menossa San Pasqualen Kristuslapsen luo rukoilemaan Gaetanon puolesta. He nousevat pystyyn ja tahtovat seurata häntä.

Donna Elisaa liikuttaa tämä osanottavaisuus. Hänen sydämensä avautuu kokonaan.

"Minä kerron teille jotain", sanoo hän, ja hänen äänensä vapisee kovasti. "Olen nähnyt unen. En käsitä, kuinka voi sattua, että nukahdin tänä yönä. Mutta kun istuin sängyn vieressä ja olin suurimmassa tuskassa, nukahdin. Ja tuskin olin uneen vaipunut, kun näin edessäni Kristuslapsen kruunussa ja kultakengissä, sellaisena kuin se seisoo tuolla San Pasqualen kirkossa. Ja se sanoi minulle

näin: 'Ota miniäksesi se vaimoraukka, joka minun kirkossani nyt polvillaan rukoilee, niin Gaetano paranee'. Se ennätti vain sanoa tämän, kun heräsin, ja avatessani silmät, olin näkevinäni Kristuslapsen katoavan seinän läpi. Ja nyt minun täytyy mennä sinne katsomaan, onko siellä ketään.

"Mutta nyt kuulette kaikki lupaukseni, että jos siellä San Pasqualen kirkossa on joku nainen, minä teen niinkuin kuva on käskenyt. Vaikka se olisi köyhin kulkurityttö, otan minä hänet hoitooni ja teen hänet miniäkseni."

Kun donna Elisa on tämän sanonut, lähtee hän ja kaikki ne, jotka ovat odottaneet kadulla, San Pasqualen kirkkoon. Kaikki nuo köyhät ihmiset värisevät odotuksesta. Ne voivat tuskin olla hyökkäämättä donna Elisan edelle katsomaan, onko kirkossa ketään.

Entä, jos siellä onkin joku mustalaistytty, joka on tullut yöksi suojaa hakemaan! Kukapa muu voisi yöllä olla kirkossa kuin joku köyhä, koditon raukka? Kauhean lupauksen on donna Elisa tehnyt.

Viimein he ovat saapuneet Porta Etnealle, ja sitten käy kulku nopeasti, nopeasti alas mäkeä. Mutta, taivas varjeltoon, totisesti on kirkonovi auki! Siellä on siis varmasti joku.

Lyhty tärisee donna Elisan kädessä. Gandolfo tahtoo ottaa sen, mutta hän ei anna. "Jumalan nimeen, Jumalan nimeen", mutisee hän astuessaan kirkkoon.

Ihmiset tunkeutuvat hänen perässään. Ne ovat vähällä ovesta pusertaa toisensa kuoliaaksi, mutta jännitys pidättää kaikki äänettöminä. Ei kukaan virka sanaakaan. Kaikki katsovat pääalttariin päin. Onko siellä ketään? Onko siellä ketään? Pieni, kuvan yläpuolella riippuva lamppu valaisee kurjan heikosti.

Onko siellä ketään?

On, siellä on joku. Siellä on nainen. Hän rukoilee polvillaan ja on kumartanut pänsä niin syvään, ettei voi nähdä, kuka hän on. Mutta nyt, kun hän kuulee takaapäin askeleita, oikaisee hän pitkän, alaspainuneen kaulansa ja kohottaa silmänsä. Se on donna Mikaela.

Hän peljästyä ensin ja säpsähtää, aivan kuin aikoi paeta. Donna Elisa peljästyä myöskin, ja he katsovat toisiinsa, niinkuin eivät olisi ennen tavanneet. Mutta sitten sanoo donna Mikaela ihan hiljaa: "Tulet rukoilemaan hänen puolestaan." Ja väki näkee, kuinka hän siirtyy hieman syrjään, jotta donna Elisa pääsisi aivan kuvan eteen.

Donna Elisan käsi vapisee, niin että hänen täytyy laskea lyhty lattialle, ja hänen äänensä on käheä, kun hän sanoo: "Eikö täällä ole tänä yönä käynyt ketään muuta kuin sinä, Mikaela?" — "Ei, ei ketään muuta."

Donna Elisan täytyy nojata seinään, jottei kaatuisi, ja donna Mikaela huomaa sen. Heti hän on pystyssä donna Elisan luona ja kiertää kätensä hänen ympärilleen. "Käy istumaan, käy istumaan!" Hän vie hänet alttarin reunalle ja laskeutuu polvilleen hänen eteensä. "Onko hän niin heikko? Rukoilkaamme hänen puolestaan."

"Mikaela", sanoo donna Elisa, "minä luulin, että saisin täältä avun". — "Saat nähdä, että sen saatkin." — "Näin unta, että kuva tuli luokseni, että hän tuli luokseni ja sanoi, että minun pitäisi tulla tänne." — "Onhan hän auttanut meitä monta kertaa ennenkin." — "Mutta hän sanoi minulle näin: Ota miniäksesi se vaimoraukka, joka nyt polvillaan rukoilee minun alttarini ääressä, niin poikasi paranee." — "Mitä sanoit hänen käskeneen?" — "Minun pitäisi ottaa miniäkseni se, joka täällä polvillaan rukoili." — "Ja sinä tahdoit tehdä sen? Ethän tiennyt kenet tapaisit!"

"Matkalla tein lupauksen — ja ne, jotka seurasivat minua, kuulivat sen — että kuka ikänä hän lieneekin, minä otan hänet syliini ja vien kotiini. Ajattelin, että se olisi joku köyhä, jota Jumala tahtoi auttaa." — "Köyhäpä siellä olikin." — "Tulin niin murheiseksi, kun näin, että täällä olitkin sinä."

Donna Mikaela ei vastaa, hän katsoo kuvaan. "Tahdotko sinä sitä? Tahdotko sinä sitä?" kuiskaa hän tuskissaan.

Donna Elisa jatkaa valitustaan. "Minä näin hänet niin selvästi, eikä hän ole koskaan ennen pettänyt. Ajattelin, että joku köyhä, jolla ei ollut myötäjäisiä, oli rukoillut häneltä miestä. Semmoista on ennen tapahtunut. Mitä minä nyt teen?"

Hän valittaa ja vaikeroi. Hän ei voi päästä siitä ajatuksesta, että sen piti olla joku köyhä nainen. Donna Mikaela käy kärsimättömäksi. Hän tarttuu donna Elisan käsivarteen ja pudistelee häntä. "Mutta donna Elisa, donna Elisa."

Donna Elisa ei kuule häntä, hän jatkaa valitustaan. "Mitä minä nyt teen, mitä minä nyt teen?"

"Mutta tee miniäksesi se vaimo-raukka, joka täällä polvillaan rukoili, donna Elisa!"

Donna Elisa nostaa silmänsä. Minkälaiset kasvot ovatkaan hänen edessään! Niin hurmaavat, niin viehättävät, niin hymyilevät!

Mutta hän saa nähdä ne vain hetkisen. Donna Mikaela kätkee ne kohta donna Elisan vanhaan, mustaan leninkiin.

Donna Mikaela ja donna Elisa kulkevat yhdessä kaupunkiin. Katu tekee mutkan, niin etteivät he voi nähdä donna Elisan taloa, ennenkuin ovat aivan lähellä. Kun se viimeinkin tulee näkyville, huomaavat he, että puodin ikkunat ovat valaistut. Neljä suurta vahakynttilää seisoo palamassa riippuvien rukousnauhojen välissä.

Molemmat naiset puristavat toistensa kättä. "Hän elää", kuiskaa toinen toiselle. "Hän elää."

"Et saa puhua hänelle siitä, mitä kuva käski sinun tekemään", sanoo donna Mikaela donna Elisalle.

Puodin edustalla he syleilevät toisiaan ja menevät kumpikin kotiinsa.

Hetken kuluttua Gaetano tulee puodin portaille.

Hän seisoo tuokion hiljaa ja vetää sisäänsä raikasta yöilmaa. Silloin hän näkee, kuinka tummassa palatsissa kadun toisella puolen syttyy tulia.

Gaetano hengittää kiivaasti ja läähättäen. Häntä näyttää melkein peloittavan mennä kauemmaksi. Äkkiä hän hyökkää eteenpäin kuin se, joka kulkee väistämätöntä onnettomuutta kohti. Kesäpalatsin ovi on lukitsematta, hän harppaa kaksi porrasta kerrallaan ja sysää koputtamatta musiikkisalini oven auki.

Sillä välin donna Mikaela on miettinyt, tuleeko Gaetano nyt yöllä vaiko vasta aamulla. Äkkiä hän kuulee hänen askeleittensa kaikuvan käytävässä. Kauhu valtaa hänet. Minkälainen Gaetano nyt on? Donna Mikaela on niin uskomattoman paljon ikävöinyt häntä. Onko Gaetano nyt tosiaankin sellainen, että koko tämä kaipaus vaimenee?

Ja eikö enää mitään muureja nouse heidän välilleen? Voivatkohan he nyt kerrankin sanoa toisilleen kaikki? Puhuvatko he rakkaudesta eikä sosialismista?

Kun Gaetano avaa oven, koettaa donna Mikaela mennä häntä vastaan, mutta ei voi. Koko hänen ruumiinsa vapisee. Hän istuu ja peittää silmät käsillään.

Hän odottaa, että Gaetano sulkisi hänet syliinsä ja suutelisi häntä, mutta sitä hän tietystikään ei tee. Gaetano ei ole tottunut tekemään sitä, mitä hänen odotetaan tekevän.

Kohta kun hän oli jaksanut pysyä pystyssä, oli hän pannut vaatteet päälleen ja lähtenyt donna Mikaelan luo. Oikeastaan hän nyt tullessaan aivan kuohuu ilosta. Hän olisi toivonut, että donna Mikaelakin olisi ottanut asian iloiselta kannalta. Gaetano ei tahdo tulla liikutetuksi. Hänhän oli pyörtynyt aamupäivällä. Eihän hän kestänyt mitään.

Hän seisoo hiljaa donna Mikaelan vieressä, kunnes tämä taas on tyyntynyt. "Teillä on heikot hermot", sanoo hän. Siinä on tosiaankin kaikki, mitä hän sanoo.

Donna Mikaela ja donna Elisa ja kaikki ihmiset ovat varmoja siitä, että hän on tullut sulkemaan donna Mikaelan syliinsä ja sanomaan, että hän rakastaa häntä. Mutta juuri siksi se on Gaetanosta mahdotonta. Muutamat ihmiset ovat ilkeitä. Heidän luonteensa on sellainen, että he aina jättävät tekemättä juuri sen, mikä heidän pitäisi tehdä.

Gaetano alkaa kertoa hänelle matkastaan. Hän ei puhu sanaakaan sosialismista. Hän puhuu pikajunista ja konduktöreista ja omituisista matkatovereista.

Donna Mikaela istuu paikoillaan häneen katsellen. Hänen silmänsä kerjäävät ja kerjäävät yhä innokkaammin. Gaetano tuntuu olevan iloinen ja onnellinen nähdessään hänet. Mutta miksei hän saata sanoa sitä, mitä hän on tullut sanomaan.

"Kuljitteko Etnan rataa?" kysyy donna Mikaela. "Kuljin" vastaa Gaetano ja alkaa aivan itsestään puhua radan kauneudesta ja hyödystä. Hän ei tiedä lainkaan, millä tavalla se on saatu rakennetuksi.

Gaetano sanoo itselleen, että hän on raakalainen. Miksei hän lausu donna Mikaelalle niitä sanoja, joita tämä odottaa? Mutta mitäs donna Mikaela sitten istuu siinä niin nöyränä? Mitäs hän ilmeisesti on sen näköinen, että Gaetanon tarvitsi vain ojentaa kätensä ja ottaa hänet? Hän, Gaetano, on niin huiman,

niin riehuvan onnellinen ollessaan häntä lähellä, mutta omistaahan hän hänet niin varmaan, niin ehdottomasti... On niin somaa kiusata häntä.

Mutta Diamanten väki seisoo yhä kadulla. Ja jokainen on niin onnellinen kuin olisi naittanut oman tyttärensä.

Ne ovat tähän asti pingoittaneet kärsivällisyyttään, jotta Gaetanolla olisi aikaa esittää asiansa. Mutta nyt hän kai oli sen jo tehnyt. Ja ne alkavat huutaa:

"Eläköön Gaetano, eläköön Mikaela!"

Donna Mikaela nostaa silmänsä, joissa kuvastuu sanomaton tuska. Kylläkai Gaetano ymmärtää, ettei hän tuolle mitään mahda.

Hän menee käytävään ja lähettää Lucian pyytämään, että väki olisi hiljaa.

Kun hän palaa takaisin, on Gaetano noussut pystyyn. Hän ojentaa kätensä donna Mikaelalle. Hän aikoo lähteä.

Donna Mikaelakin ojentaa kätensä melkein tietämättä mitä tekee. Mutta sitten hän vetää sen takaisin. "Ei, ei", sanoo hän.

Gaetano aikoo lähteä. Kuka tietää, tuleeko hän huomenna takaisin. Eikä donna Mikaela ole saanut puhua hänelle, hän ei ole saanut sanoa mitään siitä, mitä hän tahtoo hänelle ilmaista.

Heidän välinsä ei varmastikaan tarvinnut olla samallinen kuin tavallisten rakastuneitten. Olihan tuo mies antanut hänen elämälleen kaiken arvon monen vuoden aikana. Puhuipa hän nyt rakkaudesta tai ei, se oli yhdentekevää. Donna Mikaela tahtoi kumminkin sanoa Gaetanolle, mitä tämä oli hänelle ollut.

Ja nyt, juuri nyt. Täytyy pitää kiinni hetkistä, kun on kysymyksessä Gaetano. Donna Mikaela ei uskalla päästää häntä menemään.

"Ette saa lähteä vielä", sanoo hän. "Minulla on jotain sanottavaa teille."

Hän nostaa Gaetanolle tuolin, istuu itse vähän hänen taakseen. Gaetanon silmät ovat kovin iloiset tänään. Ne häiritsevät häntä.

Sitten hän alkaa puhua. Hän levittää Gaetanon eteen elämänsä suuret, salaiset aarteet. Kaikki nämä sanat on Gaetano sanonut hänelle ja saanut hänet uneksimaan kaikki nämä unet. Hän ei ollut päästänyt mitään unohtumaan. Hän oli koonnut ja säästänyt ne. Siinä oli ollutkin koko hänen köyhän elämänsä rikkaus.

Alussa hän puhuu nopeasti kuin ulkoläksyä lukien. Häntä peloittaa Gaetano. Hän ei tiedä, pitääkö tämä siitä, että hän puhuu. Sitten hän uskaltaa katsahtaa häneen. Gaetano on nyt totinen eikä enää yhtään ilkeä. Hän istuu hiljaa ja kuuntelee, ikäänkuin tahtoisu painaa mieleensä jokaisen tavun. Äsken olivat hänen kasvonsa sairaaloiset ja harmaankalpeat, mutta äkkiä on kaikki muuttunut. Nyt ne alkavat loistaa kuin kirkastetun kasvot.

Donna Mikaela kertoo kertomistaan. Gaetanon ilmeestä hän näkee olevansa itsekin nyt kaunis. Ja täytyyhän hänen nyt ollakin kaunis! Saahan hän viimeinkin sanoa Gaetanolle kaikki. Hän saa sanoa, kuinka rakkaus häneen syttyi ja kuinka se sitten on aina hänessä elänyt. Viimeinkin hän saa sanoa, kuinka Gaetano on ollut hänelle kaikki kaikessa.

Sanat eivät voi sitä ilmaista kyliksi. Hän tarttuu Gaetanon käteen ja suutelee sitä.

Gaetano sallii sen tapahtua. Hän ei liikahdakaan. Väri hänen kasvoissaan ei tummene, mutta se käy heleämmäksi, läpinäkyvämmäksi. Donna Mikaelan mieleen muistuu, kuinka Gandolfo oli sanonut, että Gaetanon kasvot tulivat niin valkeiksi, että ne loistivat.

Gaetano ei keskeytä donna Mikaelaa. Tämä kertoo rautatiestä, puhuu ihmeistä, joita tapahtui toinen toisensa perään. Gaetano katsoo välistä häneen säteilevin silmin. Hän ei lainkaan tee pilkkaa donna Mikaelasta.

Donna Mikaela ajattelee ihmetellen, mitä mahtaa liikkua Gaetanon mielessä. Hän näyttää oikeastaan siltä, kuin se, mitä donna Mikaela sanoo, ei olisi hänelle uutta. Hän tuntuu ennestään tietävän kaiken. Olikohan se rakkaus, jota Gaetano sydämessään tunsu donna Mikaelaa kohtaan, samallinen kuin tämän rakkaus häntä kohtaan? Oliko se yhteydessä Gaetanon sielun jaloimman puolen kanssa? Sekö oli ollut Gaetanon elämän ylläpitävä voima? Sekö oli antanut siivet hänen taiteelleen? Sekö oli saanut hänet rakastamaan köyhiä ja sorrettuja? Valtaako se nyt jälleen hänet, saako se hänet tuntemaan, että hän on

taiteilija, apostoli, ettei mikään ole hänelle liian korkea?

Mutta kun Gaetano aina vain vaikenee, ajattelee donna Mikaela, ettei hän kenties tahdo sitoa itseään. Hän rakastaa donna Mikaelaa, mutta tahtoo kenties pysyä vapaana miehenä. Ehkä hän käsittää, ettei donna Mikaela sovi sosialistin puoliseksi.

Donna Mikaelan veri alkaa kiehua. Hän ajattelee Gaetanon kenties luulevan, että hän istuu siinä kerjäämässä hänen rakkauttaan.

Hän on kertonut Gaetanolle melkein kaiken, mitä on tapahtunut tämän poissaollessa. Nyt hän äkkiä keskeyttää kertomuksensa.

"Olen rakastanut teitä", sanoo hän, "rakastan teitä aina ja luulen toivovani, että te sanoisitte minulle kerran vielä, että rakastitte minua. Se tekisi eron helpommaksi kantaa."

"Tekisikö?" sanoo Gaetano.

"Voinko tulla puolisoskenne?" sanoo hän, ja hänen äänensä värähtää harmista. "En pelkää enää, kuten ennen, teidän oppejanne, en pelkää teidän köyhiänne, tahtoisin kääntää maailman ylösalaisin, minä, samoinkuin te. Mutta minä olen uskovainen. Kuinka minä voin elää teidän kanssanne, ellette te tahdo siinä suhteessa seurata minua? Tai ehkä te houkuttelisitte minut epäuskoon? Silloin olisi maailma minulle kuollutta. Kaikki kadottaisi merkityksensä, arvonsa. Minusta tulisi kurja, viheliäinen ihminen. Meidän täytyy erota."

"Meidän!" Gaetano kääntyy donna Mikaelaan. Hänen silmänsä alkavat hehkua kärsimättömyyttä.

"Nyt saatte lähteä", sanoo donna Mikaela aivan hiljaa, "minä olen saanut sanoa teille, mitä tahdoin. Olisin toivonut, että teillä olisi ollut jotain sanottavaa minulle. Mutta ehkä näin onkin parempi. Älkäämme tehkö eroa vaikeammaksi kuin sen tarvitsee olla."

Gaetanon toinen käsi tarttuu äkkiä ja lujasti donna Mikaelan käsiin, toinen pitää hänen päätään hiljaa. Sitten hän suutelee häntä.

Mieletönkö hän oli, donna Mikaela, kun luuli että Gaetano antaisi minkään, minkään maailmassa heitä eroittaa!

Neljäs luku.

VAIN TÄSTÄ MAAILMASTA.

Kun hän kasvoi sanoivat kaikki ihmiset: "Hänestä tulee pyhimys, pyhimys."

Hänen nimensä oli Margherita Cornado. Hän asui Girgentissä, joka on Sisilian etelärannalla, suurella kaivosalueella. Kun hän vielä oli lapsi, oli hänen isänsä kaivostyömies, mutta sai sitten vähän periä, niin että voi lakata työskentelemästä.

Margherita Cornadon kodissa Girgentissä oli pieni, ahdas ja viheliäinen kattoterassi. Kapeat ja jyrkät portaat sinne veivät ja matalan oviaukon kautta täytyi kömpiä. Mutta maksoi kyllä vaivan kiivetä sinne. Sieltä ylhäältä ei näkynyt ainoastaan kattojen paljous, vaan ilma kaupungin yläpuolella kimalteli täynnään Girgentin kirkkojen torneja ja päätyjä. Ja jokainen pääty ja jokainen torni oli kuin värähtelevä huippu, jossa kuvat kimmelsivät ja akkunaparvekkeet seista töröttivät ja telttakatokset loistivat.

Ja kaupungin ulkopuolella näkyi avara kenttä, joka hiljalleen laskeutui merta kohti, ja kenttää vartioi vuorten puoliympyrä. Koko kenttä hohti punervana, meri oli emaljinsininen ja vuorten rinteet olivat keltaisia. Se oli täydellinen hekkuva itämaa väriloistossaan.

Mutta sinne näkyi paljon muutakin kuin tämä. Vanhoja temppeleitä oli siellä täällä pitkin laaksoa. Muurinraunioita ja omituisia vanhoja torneja siellä oli. Se oli oikea satumaailma.

Lapsena Margherita Cornadolla oli tapana viettää suurin osa päivästä siellä ylhäällä. Mutta hän ei koskaan katsellut huikaisevaa maisemaa. Hänen mieltänsä kiinnitti muu.

Isä oli usein kertonut hänelle elämästä Grotten rikkikaivoksissa, joissa hän kävi työssä. Istuessaan ilmapalla terassilla Margherita Cornado kuvitteli aina kuljeksivansa noissa pimeissä maanalaisissa käytävissä ja hapuilevansa eteenpäin synkissä kaivoksissa.

Hän ei koskaan saanut pois mielestään sitä kurjuutta, joka vallitsi kaivoksissa, varsinkin hänen täytyi

ajatella lapsia, jotka kantoivat malmin maanpinnalle. "Nuo pikku vaunut" oli heillä nimenä. Se sana pyöri aina hänen mielessään. Raukat, raukat nuo pikku vaunut, nuo pikku kaivosvaunut!

Aamuisin ne saapuivat ja seurasivat kukin isäntäänsä kaivokseen. Kun tämä oli hakannut tarpeeksi malmia, nosti hän kaivosvaunun hartioille malmikorin, ja sitten alkoi nousu. Matkalla niitä yhtyi useampia, niin että lopulta syntyi pitkä jono. Ja ne alkoivat laulaa:

"Tuskin ja vaivoin yks' kerta on mennyt.

Yhdeksäntoista kun jaksaisi ken nyt."

Kun he viimein pääsivät päivän valoon, tyhjensivät he malmikorinsa ja viskautuivat maahan levähtämään hetkiseksi. Useimmat hoipertelivat rikkipitoisten vesilätäkköjen äärelle, joita oli kaivoksen suuaukon ympärillä, ja joivat löyhkävää vettä.

Mutta pian niiden täytyi lähteä taas takaisin ja ne keräytyivät kaivoksen suulle. Laskeutuessaan huusivat ne: "Herra ja Jumala, armahda, armahda, armahda!"

Joka matkalta, minkä nuo pikku vaunut tekivät, kävi niiden laulu yhä surkeammaksi. Ne huokailivat ja itkivät madellessaan eteenpäin kaivospolkua.

Nuo pienet vaunut uivat hiessä, malmikorit söivät haavoja heidän hartioihinsa. Ylös ja alas kulkiessaan he lauloivat:

"Seitsemän jäljellä ompi.

Kuolema ois helpompi!"

Koko lapsuutensa ajan Margherita Cornado oli sydämessään surkutellut näitä pienokais-parkoja. Ja juuri senvuoksi, että hän aina ajatteli heidän onnettomuuttaan, luultiin, että hänestä tulisi pyhimys.

Eikä hän unhoittanut heitä suuremmaksikaan tultuaan. Kohta kun hän oli päässyt täysikasvaneeksi, lähti hän Grotteen, jossa useimmat kaivokset olivat, ja kun nuo pikku vaunut tulivat päivänvaloon, tarjosi hän heille kaivoksen suulla raikasta, puhdasta vettä. Hän kuivasi hien heidän kasvoiltaan ja hoiteli haavoja heidän hartioissaan. Paljoa hän ei heidän hyväkseen voinut tehdä, mutta pian tuntui noista pikku vaunuista, etteivät he voisi kestää työssä sitä päivää, jona Margherita Cornado ei tulisi heitä hoivaamaan.

Mutta noitten pikku vaunujen onnettomuudeksi Margherita Cornado oli hyvin kaunis. Kun hän eräänä päivänä auttoi heitä, sai muuan kaivoksen insinöreistä nähdä hänet ja rakastui häneen heti kovasti.

Pari viikkoa senjälkeen lakkasi Margherita Cornado käymästä Grotten kaivoksilla. Sensijaan hän istui kotonaan Girgentissä ompelemassa myötäjäisiään. Hänen piti mennä naimisiin kaivosinsinöriin kanssa. Tämä olisi edullinen liitto ja hän pääsisi kaupungin mahtavien sukulaiseksi. Eihän hän silloin enää voinut hoidella noita pikku vaunuja.

Pari päivää ennen häitä tuli vanha kerjäläisakka Santuzza, joka oli Margheritan kummi, ja pyysi saada puhua hänen kanssaan. He lähtivät kattoterassille saadakseen olla rauhassa.

"Margherita", sanoi mummo, "sinä elät nyt keskellä sellaista iloa ja ihanuutta, ettei kenties maksa vaivaa puhua sinulle niistä, jotka elävät tuskan ja hädän alla. Sinä olet unohtanut kaiken sellaisen."

Margherita nuhteli häntä, kun hän saattoi puhua niin.

"Tuon terveiset pojaltani, Oresteelta. Hänen käy huonosti, ja hän pyytää sinulta neuvoa."

"Tiedäthän, että voit minulle puhua suoraan, Santuzza", sanoi tyttö.

"Orestes ei ole enää Grotten kaivoksilla. Sen kai tiedät. Hän on Racalmutossa. Ja hänen asemansa on perin kurja. Ei senvuoksi, että palkka olisi juuri huono, mutta insinööri on sellainen, että se piinaa köyhää väkeä viimeiseen veripisaraan saakka."

Mummo kertoi nyt, miten insinööri kidutti työmiehiä. Hän laski työajan liian lyhyeksi, hän kiskoi heiltä sakkoa, jos he laiminlöivät yhdenkään päivän. Hän ei pitänyt tarpeellista huolta kaivoksista. Sattui maanvieremiä toinen toisensa perään. Ei kukaan ollut varma hengestään, niinkauan kuin oli maan alla.

"No niin, Margherita, Oresteella oli poika. Reipas poika, juuri kymmenen vuotta täyttänyt. Silloin tuli insinööri ja tahtoi ostaa pojan Oresteelta ja panna sen noitten pikku vaunujen joukkoon. Mutta Orestes sanoi että ei. Hänen poikaansa ei turmeltaisi sellaisessa työssä. Silloin insinööri uhkasi, että Orestes ajettaisiin pois kaivostyöstä."

Santuzza pysähtyi tässä.

"Entä sitten?" kysyi Margherita.

"Niin, sitten Orestes antoi pojan insinörille. Ensimmäisenä päivänä tämä antoi pojalle selkään. Hän löi häntä joka päivä. Poika kävi yhä kurjemmaksi. Orestes huomasi sen ja hän pyysi insinööriä säästämään poikaa mutta insinööri ei tuntenut vähintäkään sääliä Hän sanoi, että poika oli laiska, ja jatkoi kiduttamistaan. — Ja nyt hän on kuollut. Minun pojanpoikani on kuollut, Margherita."

Margherita oli kokonaan unohtanut oman onnensa. Hän oli jälleen vain kaivostyömiehen tytär, noitten pikku vaunujen suojelushaltijatar, se lapsukainen, jolla oli tapana istua täällä valoisalla terassilla itkemässä mustien kaivoksien kurjuutta.

"Miksi sallitaan sen miehen elää!"

Mummo katsoi terävästi häneen. Sitten hän hiipi lähemmäksi ja veti esiin veitsen. "Tämän lähettää sinulle Orestes ja sen mukana tuhannen kysymystä", sanoi hän.

Margherita Cornado otti veitsen, suuteli sen terää ja antoi sen takaisin sanaakaan sanomatta.

Sitten tuli häitteen edellinen ilta. Sulhasen vanhemmat odottivat poikaansa. Hänen piti saapua kotiin kaivoksilta illansuussa. Mutta hän ei tullutkaan. Yön joutuessa lähetettiin muuan palvelija Grotten kaivoksille häntä etsimään. Tämä löysi hänet peninkulman päässä Girgentistä. Hän makasi tien vieressä murhattuna.

Alettiin kohta etsiä murhaajaa. Grotten kaivostyömiehiä kuulusteltiin ankarasti, mutta syyllistä ei saatu ilmi. Ei ollut mitään todistuksia, ei ketään saatu pettämään toveriaan.

Silloin Margherita Cornado astui esiin ja ilmiantoi Oresteen, joka oli hänen kumminsä Santuzzan poika ja joka ei ollutkaan muuttanut Racalmutoon.

Hän teki tämän, vaikka nyt oli saanut kuulla, että hänen sulhasensa oli syypää kaikkeen, mistä Santuzza oli puhunut. Hän teki tämän, vaikka itse oli langettanut sulhasensa tuomion suutelemalla veistä.

Mutta tuskin hän oli ilmiantanut Oresteen, ennenkuin hän alkoi katua. Vihlovat omantunnon tuskat valtasivat hänet.

Jossain muussa maassa ei hänen tekoaan olisi katsottu rikokseksi, mutta Sisiliassa se pidetään semmoisena. Sisilialainen kuolee kernaammin kuin esiintyvä ilmiantajana.

Margherita Cornado ei saanut rauhaa yöllä eikä päivällä. Hän tunsu sydämessään alituisen vihlovan katumuksen, hänessä asui ikuinen tuska.

Ei häntä ankarasti tuomittu, sillä tiedettiin, että hän oli rakastanut murhattua, ja oltiin sitä mieltä, että Santuzza oli menetellyt liian julmasti häntä kohtaan. Ei kukaan puhunut hänestä halveksivasti eikä kukaan lakannut tervehtimästä häntä.

Mutta häntä ei auttanut se, että toiset hänelle olivat lempeitä. Tuska asui hänen rinnassaan ja vaivasi häntä kuin polttava haava.

Orestes oli tuomittu elinkaudeksi kalereille. Santuzza oli kuollut pari viikkoa senjälkeen, kun pojan tuomio langetettiin. Margherita ei voinut rukoilla anteeksi ei toiselta eikä toiselta.

Hän turvautui pyhimyksiin, mutta ne eivät tahtoneet häntä auttaa. Tuntui siltä, ettei millään maailmassa ollut voimaa vapauttaa häntä omantunnon tuskien kauheasta ahdistuksesta.

Tähän aikaan oleskeli Girgentin seuduilla kuuluisa franciscanimunkki, pater Gondo. Hän saarnasi saadakseen osanottajia Diamanteen tehtävään pyhiinvaellusretkeen.

Se ei huolettanut pater Gondoa, ettei paavi vielä ollut julistanut San Pasqualen Kristuksenkuvaa ihmeitätekeväksi. Hän oli matkoillaan tavannut sokeita laulajia ja kuullut heidän kertovan kuvasta. Ihania öitä hän oli istunut isä Eliaan ja veli Tommason jalkain juuressa, ja iltaruskosta päivän sarastukseen saakka kuunnellut heidän kertomuksiaan kuvasta.

Ja nyt tuo suuri saarnamies oli alkanut ohjata kaikkia murheellisia tämän voimakkaan ihmeittäentekijän luo. Hän kehoitti ihmisiä, etteivät he antaisi otollisen ajan käyttämättä kulu. Kristuslasta, sanoi hän, ei oltu tähän asti Sisiliassa paljoa rukoiltu. Nyt oli tullut aika, jolloin hän tahtoi, että häntäkin palveltaisiin. Ja sitä varten hän oli antanut ihmeen toisensa jälkeen tapahtua tuon pyhän kuvan kautta.

Pater Gondo, joka novisiaikansa oli ollut Aracoelin luostarissa Kapitoliumilla, kertoi kansalle siitä

Kristuslapsen kuvasta, joka siellä oli, ja niistä tuhansista ihmeistä, joita se oli suorittanut. "Ja nyt tahtoisin tämä hyvä lapsukainen, että sitä palveltaisiin Sisiliassa", sanoi pater Gondo. "Älkäämme epäilkö enää, vaan kiiruhtakaamme sen luo. Nyt näinä päivinä on taivas lempeä. Olkaamme me ensimmäiset, jotka tunnustamme kuvan! Olkaamme kuin itämaitten paimenet ja viisaat miehet, menkäämme sen pyhän lapsen luo, kun se vielä makaa olkivuoteellaan viheliäisessä luolassa!"

Margherita Comadon syttyi uusi toivo, kun hän kuuli tätä. Hän oli ensimmäinen, joka kuuli pater Gondon kutsun. Sitten liittyi häneen muitakin. Neljäkymmentä pyhiinvaeltajaa kulki pater Gondon johdolla sisämaan vuorisien erämaan halki Diamantea kohti.

He olivat kaikki hyvin köyhiä ja onnettomia. Mutta pater Gondo antoi heidän vaeltaa laulaen ja rukoillen. Pian heidän silmänsä alkoivat säteillä, aivan kuin Betlehemin tähti olisi kulkenut heidän edellään.

"Tiedättekö", sanoi pater Gondo, "miksi Jumalan poika on suurempi kuin kaikki pyhimykset? Sentähden, että hän antaa sielulle autuuden, sentähden, että hän antaa synnit anteeksi, sentähden, että hän lahjoittaa ihmishengelle autuaan levon Jumalassa, sentähden, että hänen valtakuntansa ei ole tästä maailmasta."

Kun hänen pieni joukkonsa näytti väsyneeltä, rohkaisi hän sitä kertomalla niistä ihmeistä, joita kuva oli tehnyt. Sokeitten laulajien kertomukset kasvoivat raikkaiksi hedelmiksi ja virkistäväksi viiniksi. Nuo köyhät kulkijat Sisilian vuorisissa erämaissa taivalsivat kevein askelin, ikäänkuin olisivat vaeltaneet kohti Natsaretia katsomaan puusepän poikaa.

"Hän ottaa meiltä kaiken kuormamme", sanoi pater Gondo. "Kun tulemme takaisin, on sydämemme kevyt, sillä tuska on poissa."

Ja vaeltaessaan halki kuivettuneen, päivänpolttaman erämaan, missä ei ainoakaan puu varjoa suonut ja missä vesi oli katkeraa suolasta ja rikistä, tunsu Margherita Cornado, että hänen sydämensä tuskat vaimenivat.

"Se taivaan pieni kuningas ottaa pois kärsimykseni", sanoi hän.

Eräänä toukokuun päivänä pyhiinvaeltajat saapuivat viimein Diamanten vuoren juurelle. Siinä loppui erämaa. He näkivät ympärillään olivilehtoja ja raikasta vehreyttä. Vuori säteili, kaupunki kimmelsi. He tunsivat tulleen paikkaan, jota varjosi Jumalan armo.

He vaelsivat iloisina ylös kiemurtelevaa tietä ja voimakkain ja riemuisin äänin he virittivät vanhan pyhiinvaeltajain laulun.

Kun he olivat kulkeneet vähän matkaa, juoksi Diamantesta ihmisiä heitä vastaan. Kuullessaan vanhan toivoretkeläislaulun yksitoikkoisen sävelen, olivat he heittäneet työnsä ja kiiruhtaneet ulos. Ja Diamanten väki syleili ja suuteli pyhiinvaeltajia.

Heitä oli odotettu jo kauan sitten eikä oltu voitu käsittää, mikseivät he olleet tulleet aikaisemmin. Diamanten Kristuksenkuva oli voimallinen ihmeittäjä, hän oli niin armahtavainen, niin täynnään rakkautta, että kaikkien ihmisten pitäisi tulla hänen luokseen.

Kun Margherita Cornado kuuli tätä, tuntui hänestä, että hänen sydämensä jo oli kuin parantunut tuskastaan. Kaikki diamantelaiset lohduttivat häntä ja rohkaisivat häntä. "Hän auttaa sinua aivan varmaan, hän auttaa kaikkia", sanoivat he. "Ei kukaan ole häntä turhaan rukoillut."

Kaupungin portilla pyhiinvaeltajat hajaantuivat. Kaupunkilaiset veivät heidät koteihinsa virkistymään matkan jälkeen. Tunnin kuluttua he kohtaisivat toisensa Porta Etnealla lähteäkseen kuvan luo.

Mutta Margheritalla ei ollut kärsivällisyyttä odottaa kokonaista tuntia. Hän kyseli tietä San Pasqualen kirkkoon ja meni sinne yksinään ennen kaikkia muita...

Kun pater Gondo ja pyhiinvaeltajat tunnin kuluttua saapuivat San Pasqualen kirkkoon, näkivät he Margherita Cornadon istuvan korokkeella pääalttarin edessä. Hän istui hiljaa eikä ollut näkevinäänkään niitä, jotka tulivat. Mutta kun pater Gondo astui aivan hänen lähelleen, hyökkäsi hän pystyyn, niinkuin olisi ollut väijyksissä, ja syöksyi hänen päälleen. Hän tarttui pater Gondoa kurkkuun ja tahtoi kuristaa hänet.

Margherita Cornado oli pitkä, tukevakasvuinen ja voimakas. Syntyi kuuma taistelu, ennenkuin pater Gondo ja pari muuta pyhiinvaeltajaa saivat hänet voitetuksi. Hän oli täydelleen mieluinen ja niin raivoissaan, että hänet täytyi sitoa.

Toivoretkeläiset olivat tulleet juhlallisessa kulkueessa, he lauloivat ja pitivät kädessään palavia

kynttilöitä. Heitä oli pitkä jono, sillä monet diamantelaisetkin olivat liittyneet heihin. Ne, jotka kulkivat ensimmäisenä, lopettivat heti laulun, perässätulevat eivät olleet huomanneet mitään, vaan jatkoivat lauluaan. Mutta sitten kulki sanoma siitä, mitä oli tapahtunut, rivistä riviin, ja minne se saapui, siellä laulu tyrehtyi. Oli tuskaista kuulla, kuinka se kuoleutui pois ja vaihtui syvään valitukseen.

Ymmärsiväthän kaikki väsyneet toivoretkeläiset, että he olivat tulleet turhaan. Koko heidän vaivaloinen vaelluksensa oli ollut turha. Matkapäivien kauniit unelmat sammuivat. Pyhä kuva ei voinut antaa heille mitään lohdutusta.

Pater Gondo itse oli kauhuissaan. Hänelle tämä oli ankarampi isku kuin kenellekään muulle, sillä muilla oli kullakin vain oma surunsa ajateltavanaan, mutta hän kantoi sydämellään kaikkien näitten ihmisten surut. Kuinka hän voisi vastata kaikista niistä toiveista, joita hän oli heissä herättänyt.

Äkkiä hänen kasvoilleen levisi kaunis, lapsellisen luottavainen hymy. Kuva tahtoi kai koetella hänen ja näitten toisten uskoa. Jolleivät he vain horjuisi, saisivat he avun.

Hän alkoi taas heleällä äänellään laulaa pyhiinvaeltajien laulua ja astui kohti alttaria.

Mutta kun hän tuli lähemmäksi pääalttaria, keskeytti hän uudelleen laulun. Hän pysähtyi ja katseli kuvaa suurin silmin. Sitten hän ojensi kätensä, otti kruunun ja tarkasti sitä hyvin läheltä. "Niin siinä seisoo, niin siinä seisoo", mutisi hän. Ja hän pudotti kruunun kädestään, ja se kieri pitkin kivilattiaa.

Siitä hetkestä pater Gondo tiesi, että hänen edessään oli Aracoelin hylkiö.

Mutta hän ei huutanut tätä heti kansalle, vaan sanoi sävyisästi tapansa mukaan:

"Ystäväni, minä kerron teille jotain merkillistä." Hän kertoi heille englantilaisnaisesta, joka oli yrittänyt varastaa Aracoelin Kristuksen kuvan. Ja hän kertoi, kuinka kuva oli nimitetty Antikristukseksi ja kuinka se oli heitetty ulos maailmaan.

"Muistan vielä vanhan veli Simonen", sanoi pater Gondo. "Hän ei koskaan näyttänyt minulle kuvaa sanomatta: 'Juuri tuo pikku käsi soitti ovikelloa. Juuri tuo pikku jalka potki ovea.'"

"Mutta kun kysyin veli Simonelta, mitä oli tullut siitä toisesta kuvasta, sanoi hän aina: 'Mitäpä hänestä olisi voinut tulla? Rooman koirat ovat kai laahanneet hänet pois ja purreet hänet palasiksi.'"

Kun pater Gondo oli sanonut tämän, meni hän yhtä hiljaisena ja tyynenä ottamaan kruunun, jonka hän äsken oli pudottanut.

"Lukekaa nyt tämä!" sanoi hän. Ja hän pani kruunun kiertämään kädestä käteen. Ihmiset seisoivat vahakynttilät kädessä ja valaisivat niillä kruunua. Ne, jotka osasivat lukea, lukivat, toiset näkivät ainakin, että siinä oli joku kirjoitus.

Ja jokainen, jonka kädessä kruunu oli käynyt, sammutti heti vahakynttilänsä.

Kun viimeinen kynttilä oli sammunut, kääntyi pater Gondo toivoretkeläisiin, jotka olivat keräytyneet hänen ympärilleen. "Minä olen johtanut teidät tänne", sanoi hän heille, "jotta löytäisitte sen, joka antaa sielulle rauhan ja avaa sille Jumalan valtakunnan, mutta minä olen johtanut teitä harhaan, sillä tuolla ei ole mitään sellaista annettavanaan. Hänen valtakuntansa on vain tästä maailmasta.

"Sisar-raukkamme on tullut mielipuoleksi", jatkoi pater Gondo, "senvuoksi, että hän tuli tänne toivoen taivaallisia armoitöitä. Hänen järkensä murtui, kun hän rukoili tuota eikä hänen rukoustaan kuultu. Tuo kuva ei voinut kuulla häntä, sillä tuon valtakunta on vain tästä maailmasta."

Hän vaikeni hetkiseksi ja kaikki katsoivat häneen aivan kuin kysyen, mitä heidän tuli ajatella kaikesta tästä.

Sitten hän kysyi hiljaa kuten ennenkin: "Saako kuva, jonka kruunussa seisovat sellaiset sanat, kauempaa häväistä alttaria?"

"Ei saa!" huusivat pyhiinvaeltajat. Diamanten väki seiso i äänetönnä.

Pater Gondo otti kuvan käsiinsä ja kantoi sen suoraksi ojennetuin käsivarsin halki kirkon, ovea kohti.

Mutta kuinka hiljaa ja nöyrästi pater olikin puhunut, hänen silmänsä olivat koko ajan, ankaroina ja vangitsevina, katsoneet kansajoukkoon. Eikä siellä ollut ainoatakaan, joka ei olisi alistunut ja nöyryntynyt hänen tahtonsa voimasta. Jokainen oli tuntenut olevansa masentunut ja kykenemätönnä vapaasti ajattelemaan.

Kun pater Gondo tuli lähelle ovea, pysähtyi hän ja katsoi ympärilleen. Vielä viimeinen vangitseva silmäys kulki yli kansajoukon.

"Kruunu myöskin", sanoi pater Gondo. Ja se tuotiin hänelle.

Hän painoi kruunun kuvan päähän ja kulki sen kivikatoksen alle, joka suojeli San Pasqualen kuvaa. Hän kuiskasi sanasen parille pyhiinvaeltajalle ja nämä kiirehtivät pois. Pian he palasivat tuoden sylissään oksia ja halkoja. Ne he laskivat pater Gondon jalkoihin ja syyttivät tuleen.

Kaikki, jotka olivat olleet kirkossa, olivat tunkeutuneet ulos. He seisoivat kirkon edustalla, yhä vain masentuneina ja tahdottomina. He näkivät, että munkki aikoi polttaa heidän rakkaan, ihmeitätekevän kuvansa, eivätkä he ryhtyneet vastarintaan. He eivät itsekään tienneet, mikseivät he koettaneet pelastaa kuvaa.

Mutta kun pater Gondo näki tulen syttyvän ja tiesi että kuva nyt oli kokonaan hänen vallassaan, oikaisi hän itsensä ja hänen silmänsä salamoivat.

"Lapsi-raukat", sanoi hän lempeästi ja kääntyi diamantelaisten puoleen. "Hirmuinen on se vieras, jota olette luonanne pitäneet. Mutta kuinka on mahdollista, ettette ole ennen huomanneet, kuka hän on?"

"Mitä pitää minun teistä uskoa?" jatkoi hän ankarammin. "Te sanotte itse, että kuva on antanut kaiken, mitä olette rukoilleet. Ei ole siis Diamantessa ketään, joka näinä vuosina olisi rukoillut syntien anteeksiantamusta ja sielulleen rauhaa.

"Voiko sellainen olla mahdollista? Diamanten kansalla ei ole ollut muuta rukoiltavaa kuin arpajaisnumeroita ja hyviä vuosia ja jokapäiväistä leipää ja terveyttä ja rahoja. Ei mitään muuta se ole anonut kuin tämän maailman hyvyttä. Ei ainoankaan ole tarvinnut rukoilla osakseen taivaallista armoa.

"Niinkö tosiaankin? Ei, sehän on mahdotonta", sanoi pater Gondo iloisesti, aivan kuin toivo olisi hänet äkkiä täyttänyt. "Minä itse olen erehtynyt. Diamanten kansa on ymmärtänyt, etten heittäisi kuvaa tuleen kysymättä ja tutkimatta tätä seikkaa. Se odottaa, vain minun vaikeneman, jotta se saisi astua esiin todistamaan.

"Nyt monet tulevat luokseni sanomaan: 'Tämä kuva on tehnyt minusta uskovaisen', ja monet sanovat: 'Häneltä minä olen saanut syntien anteeksiantamuksen', ja monet sanovat: 'Hän on avannut silmäni, jotta olen saanut katsoa taivaan ihanuuteen.' He astuvat esiin sanomaan tämän, ja minä vaikenen ja häpeän ja saan kantaa kuvan takaisin alttarille ja tunnustaa, että olen erehtynyt."

Pater Gondo vaikeni ja hymyili kansalle kehoittavasti. Kuulijajoukon valtasi kiivas levottomuus. Monet tuntuivat aikovan astua esiin todistamaan. He ottivat pari askelta, mutta pysähtyivät.

"Minä odotan", sanoi pater, ja hänen silmänsä rukoilivat ja kerjäsivät väkeä tulemaan.

Mutta kukaan ei tullut. Tuska viilsi kansajoukkoa, kun se ei voinut todistaa rakkaan kuvansa eduksi. Mutta ei kukaan tehnyt sitä.

"Lapsi-raukkani", sanoi pater Gondo syvästi suruissaan. "Teidän keskellänne on seisonut Antikristus, ja te olette olleet hänen vallassaan. Olette unohtaneet taivaan. Olette unohtaneet, että teillä on sielu. Te ajattelette vain tätä maailmaa.

"Ennen sanottiin, että Diamanten väki oli Sisilian hurskainta. Mutta tosinpa taitaakin olla. Diamanten asukkaat ovat maailman orjia. Ehkäpä he vielä ovat uskottomia sosialisteja, jotka rakastavat vain tätä maailmaa. Sellaisiahan heidän täytyy olla. Onhan heidän keskellään ollut Antikristus."

Kun kansaa näin syytettiin, näytti se viimeinkin tahtovan nousta puolustautumaan. Suuttumuksen mutina kulki rivistä riviin.

"Kuva on pyhä", huusi yksi. "Kun hän tuli, soivat San Pasqualen kellot koko päivän."

"Saattoivatko ne soida vähempää aikaa varoittaessaan kansaa sellaisesta onnettomuudesta", vastasi munkki.

Hän jatkoi syytöksiään yhä kiivaampana. "Te olette epäjumalanpalvelijoita, ettekä kristityitä. Te palvelette tätä sentähden, että hän auttaa teitä. Mutta pyhyiden hengestä teissä ei ole mitään."

"Hän on ollut hyvä ja armelias kuin Kristus", vastasi kansa.

"Eikö juuri siinä olekin onnettomuus piillyt?" sanoi pater Gondo ja nyt oli hän äkkiä käynyt kauheaksi vihassaan. "Hän on ottanut ylleen Kristuksen muodon viedäkseen teidät harhaan. Juuri sillä tavalla hän

on saattanut kutoa verkkonsa teidän ympärillenne. Juuri jakamalla teille lahjoja ja siunaustaan hän on houkutelut teidät ansaansa ja tehnyt teistä maailman orjia. Vai eikö tämä ole totta? Voiko ehkä joku astua esiin väittämään vastaan? Vai oletteko ehkä kuulleet, että joku, joka ei satu olemaan täällä läsnä, olisi rukoillut kovalta taivaan armoa?"

"Hän on ottanut voiman jettatorelta", sanoi muuan.

"Sehän juuri, joka on yhtä suuri pahassa kuin jettatore, voi tämän voittaa!" sanoi pater katkerana.

Sitten ei enää koetettu kuvaa puolustaa. Jokainen yritys näytti vain pahentavan asiaa.

Monet katsoivat ympärilleen nähdäkseen donna Mikaelaa, joka myös oli saapuvilla. Hän seisoi keskellä ihmisjoukkoa, kuuli ja näki kaiken, mutta ei tehnyt mitään kuvan pelastamiseksi.

Sillä kun pater Gondo oli sanonut, että kuva oli Antikristus, oli hän säikähtänyt, ja kun pater Gondo oli osoittanut, että Diamanten ihmiset olivat rukoilleet vain tämän maailman hyvyttä, oli hänen kauhunsa kasvanut. Hän ei ollut uskaltanut tehdä mitään.

Mutta samassa kun munkki oli sanonut, että he kaikki olivat joutuneet Antikristuksen valtaan, nousi jokin hänen sisässään vastarintaan. "Ei, ei", sanoi hän, "niin se ei voi olla". Jos hänen pitäisi uskoa, että joku paha voima oli hallinut häntä niin monena vuonna, menettäisi hän järkensä. Ja hänen järkensä alkoi puolustautua.

Silloin murtui hänessä usko ylenluonnolliseen niin äkkiä, kuin katkeaa liiaksi pingoitettu viulunkieli. Hän ei voinut enää seurata mukana.

Hänen ajatuksensa tutkivat nyt äärettömän nopeasti kaiken sen ylenluonnollisen, jonka hän itse oli saanut kokea, ja ne tuomitsivat sen. Oliko siinä yhtään ainoata varmaa ihmettä? Hän sanoi itselleen, että siinä oli vain sattumia, sattumia.

Tämä oli samallaista kuin vyyhden uudestaan viipsiminen. Ja omista kokemuksistaan hän siirtyi toisten aikojen ihmeisiin. Nekin sattumia. Mielikuvitusta. Kenties valhetta suurin osa.

Tuo raivoava munkki syytti edelleen kansaa kauhein sanoin. Donna Mikaela koetti kuunnella, päästäkseen irti omista ajatuksistaan. Mutta hänestä tuntui vain, että kaikki, mitä tuo mies sanoi, oli mielettömyyttä, oli valhetta.

Mutta mitä tapahtui hänessä nyt, vapaa-ajattelijaksiko hän oli muuttumassa siinä seistessään?

Hänen katseensa etsi Gaetanao. Tämä oli myöskin siellä, hän seisoi kirkon portailla aivan munkin lähellä. Hänen silmänsä katselivat donna Mikaelaa. Ja hän tiesi, mikä muutos nyt oli tapahtumassa donna Mikaelassa, tiesi sen niin varmaan, kuin tämä olisi sen sanonut hänelle. Mutta hän ei näyttänyt lainkaan iloiselta eikä voitonriemuiselta. Näytti siltä kuin hän olisi tahtonut hillitä munkkia pelastaakseen donna Mikaelalle pienen uskon hitusen.

Mutta donna Mikaelan ajatukset eivät tunteneet sääliä. Ne kulkivat edelleen ja ryöstivät tyhjäksi hänen sielunsa. Koko ylenluonnollisuuden säteilevä maailma raukesi maahan, murskautui. Hän sanoi itselleen, ettei ylenluonnollisista tiedetty mitään, ei voitu tietää mitään. Monta sanomaa oli maasta kulkenut taivaaseen. Ei ainoatakaan ollut tullut taivaasta maan päälle.

"Mutta tahdon vielä uskoa Jumalaan", sanoi hän ja pani kätensä ristiin kuten ennenkin, aivan kuin säilyttääkseen edes sen viimeisen ja tärkeimmän.

"Teidän silmänne, diamantelaiset, ovat hurjia ja pahoja", sanoi pater Gondo. "Jumala ei ole teidän joukossanne. Antikristus on ajanut Jumalan pois."

Donna Mikaelan silmät koettivat tavoittaa Gaetanon katseen. "Voitko antaa enää mitään sisältöä tällaisen viheliäisen ja työpötyhjäksi raastetun olennon elämälle?" tuntuivat ne kysyvän. Gaetanon katse oli ylvään varma. Donna Mikaelan kauniit, rukoilevat silmät ilmaisivat, kuinka hänen värjöttävä sielunsa nyt tarttui Gaetanoon tukea etsien. Gaetano ei silmänräpäystäkään epäillyt, ettei hän voisi tehdä donna Mikaelan elämää ihanaksi ja rikkaaksi.

Donna Mikaela ajatteli sitä iloa, joka aina seurasi Gaetanao, missä hän kulkikaan. Hän ajatteli sitä iloa, joka oli hulmuillut Gaetanon ympärillä sinä yönä Palermossa. Hän tiesi, että se pulppusi siitä uudesta uskosta onnellisen maanpiirin mahdollisuuteen. Voisiko tämä usko ja tämä ilo vallata hänetkin?

Hän väänteli käsiänsä tuskissaan. Olisiko tämä uusi hänelle minkään arvoinen? Eikö hänen aina vain täytyisi tuntea itseään yhtä tyhjäksi kuin tällä hetkellä.

Pater Gondo kumartui tulta kohti.

"Sanon teille kerran vielä?" huusi hän, "jos yksikään ainoa astuu esiin ja sanoo, että tämä kuva on vapahtanut hänen sielunsa, niin en polta tätä".

Silloin donna Mikaela tunsi, ettei hän tahtonutkaan tuon kuvan tuhoa. Siihen liittyi muisto hänen elämänsä ihanimmista hetkistä.

"Gandolfo, Gandolfo", kuiskasi hän. Hän oli äsken nähnyt hänet vierellään.

"Mitä, donna Mikaela?"

"Älä anna hänen polttaa kuvaa, Gandolfo!"

Munkki oli lausunut kysymyksensä kerran, kaksi kertaa, kolme kertaa. Ei kukaan astunut esiin kuvaa puolustamaan. Mutta pikku Gandolfo hiipi yhä eteenpäin.

Pater Gondo vei kuvaa yhä lähemmäksi tulta.

Huomaamattaan oli Gaetanokin kumartunut. Ylväs hymy välähti hänen kasvoillaan. Donna Mikaela tiesi hänen tuntevan nyt, että Diamante tästä lähtien kuului hänelle. Munkin hurja kiihko oli tehnyt Gaetanosta sielujen herran.

Donna Mikaela katseli kauhistuneena ympärilleen. Hänen silmänsä kiisivät kasvoista kasvoihin. Tapahtuiko ehkä kaikkien näitten ihmisten sielussa sama muutos kuin hänen omassaan. Hänestä näytti, että niin tapahtui.

"Näetkös, Antikristus", sanoi pater Gondo uhaten, "ettei kukaan ole ajatellut sieluaan, niinkauan kuin sinä olit täällä. — Sinun täytyy kadota."

Sitten pater Gondo laski Aracoelin hylkiön roviolle.

Mutta kuva oli maannut siinä vain silmänräpäyksen, kun Gandolfo tarttui siihen.

Hän tempasi sen pois, kohotti sen korkealle pänsä päälle ja lähti juoksemaan.

Pater Gondon pyhiinvaeltajat syöksyivät hänen jälkeensä, ja kiihkeä ajo kävi pitkin Monte Chiaron jyrkänteitä.

Mutta pieni Gandolfo pelasti kuvan.

Tiellä ajoivat suuret raskaat matkavaunut. Gandolfo, jonka takaa-ajajat olivat saavuttamaisillaan, ei tiennyt parempaa neuvoa, vaan heitti kuvan vaunuihin.

Sitten hän antautui levollisena. Ja kun takaa-ajajat nyt aikoivat syöksyä vaunujen jälkeen, hillitsi hän heidät. "Varokaa itseänne, signora vaunuissa on englantilainen."

Siinä ajoi signora Favara, joka viimeinkin oli väsynyt Diamanteen ja matkusti nyt uudelleen avaraan maailmaan. Ja hän sai ajaa rauhassa. Ei yksikään sisilialainen uskalla ahdistaa ketään englantilaisnaista.

Viides luku.

MUAN SIGNORELLIN FRESKO.

Viikkoa myöhemmin pater Gondo oli saapunut Roomaan. Hän pääsi Vatikanin vanhan miehen puheille ja kertoi tälle, kuinka hän oli löytänyt Kristuksen haamuun kätkeytyneen Antikristuksen, kuinka tämä oli kietonut Diamanten asukkaitten mielen maallisiin ja kuinka hän oli aikonut polttaa hänet. Hän kertoi vielä, ettei hän voinut saada kansaa palaamaan Jumalan luo. Sensijaan koko Diamante oli langennut epäuskoon ja sosialismiin. Ei kukaan huolehtinut sielustaan, ei kukaan ajatellut taivasta. Pater Gondo kysyi, mitä hänen pitäisi tehdä näille ihmis-raukoille.

Vanha paavi, joka oli viisaampi kuin kukaan muu, ei nauranut pater Gondon kertomukselle, vaan tuli syvästi murheiseksi.

"Olet menetellyt väärin, olet menetellyt hyvin väärin", sanoi hän.

Hän istui hetkisen ääneti ja miettivänä, sitten hän sanoi: "Et ole nähnyt Orvieton tuomiokirkkoa?" —

"En, pyhä isä." — "Mene sitten katsomaan sitä", sanoi paavi "ja kun palaat sieltä takaisin, saat kertoa minulle, mitä olet nähnyt".

Pater Gondo totteli. Hän lähti Orvietoon katsomaan sen pyhää tuomiokirkkoa. Kahden päivän kuluttua hän palasi taas Vatikaniin.

"Mitä olet nyt saanut nähdä Orvietossa?" kysyi häneltä paavi.

Pater Gondo kertoi, että hän yhdessä tuomiokirkon kappelissa oli löytänyt Luca Signorellin freskoja, jotka esittivät *Viimeisten aikain tapahtumia*. Mutta hän ei ollut katsellut Viimeistä tuomiota eikä Kuolleitten ylösnousemusta. Koko hänen huomionsa oli kiintynyt siihen suureen tauluun, jota kirkonvartija nimitti *Antikristuksen ihmetöiksi*.

"Mitä näit siinä?" kysyi paavi.

"Näin, että Signorelli oli maalannut Antikristuksen yhtä köyhäksi ja yksinkertaiseksi mieheksi kuin Jumalan poika oli vaeltaessaan täällä maan päällä. Näin, että hän oli kuvannut hänet Kristuksen kaltaiseksi ja antanut hänelle Kristuksen kasvot."

"Mitä muuta näit?" sanoi paavi.

"Ensimmäiseksi näin freskossa, kuinka Antikristus saarnasi niin, että rikkaat ja mahtavat laskivat aarteensa hänen jalkainsa juureen.

"Toiseksi näin, että sairas kannettiin Antikristuksen luo ja hän paransi sen.

"Kolmanneksi näin marttyyrin, joka uskoi Antikristukseen ja poltettiin.

"Neljänneksi näin suuressa seinämaalauksessa, että ihmiset kiiruhtivat mahtavaan rauhan temppeliin, ja pahuuden henki syöstiin alas taivaasta, ja taivaan salamat surmasivat kaikki väkivallantekijät."

"Mitä ajattelit, kun näit tämän kaiken?" kysyi paavi.

"Kun näin tämän, ajattelin: Tuo Signorelli on ollut mieletön. Tarkoittaako hän, että Antikristuksen aikoina paha voitetaan, ja tämä maailma tulee autuaaksi kuin paratiisi?"

"Näitkö vielä mitään muuta?"

"Viidenneksi näin taulussa kuvattavan, että papit ja munkit ladottiin suurelle roviolle ja poltettiin.

"Ja kuudenneksi ja viimeiseksi näin, että paholainen seisoi Antikristuksen vieressä kuiskaten hänen korvaansa ja neuvoen, miten hänen piti menetellä ja puhua."

"Mitä ajattelit, kun tämän näit?"

"Sanoin itsekseni: Tuo Signorelli ei ole ollut mieletön, vaan profeta. Totisesti Antikristus tuleeekin Kristuksen haamussa ja tekee tästä maailmasta paratiisin. Hän tekee sen niin kauniiksi, että ihmiset unohtavat taivaan. Ja siitä tulee maailman vaarallisin kiusaus."

"Ymmärrätkös nyt", sanoi paavi, "että se, mitä minulle kerroit, ei ollut mitään uutta? Kirkko on aina tiennyt, että Antikristus tulisi täynnään Kristuksen hyveitä."

"Tiesittekö senkin, pyhä isä, että hän tosiaankin oli tullut?"

"Kuinkapa voisin olla täällä Pietarin istuimella vuoden toisensa jälkeen tietämättä, että hän on tullut?" sanoi paavi. "Näen, kuinka syntyy joku kansanliike, joka melkein palaa rakkaudesta ja vihaa Jumalaa. Näen, kuinka uusi toivo onnellisesta maailmasta saa marttyyrejä. Näen, kuinka he saavat uutta iloa ja uutta voimaa noista sanoista 'Ajattele tätä maailmaa', aivan samoin kuin he ennen saivat sitä sanoista 'Ajattele taivasta'. Tiesin, että hän, josta Signorelli ennusti, oli tullut."

Pater Gondo kumarsi äänetönnä.

"Ymmärrätkö nyt, minkätähden olet menetellyt väärin?"

"Pyhä isä, valaise minulle minun syntini."

Vanha paavi nosti silmänsä. Hänen kirkas katseensa lävisti sen sattumusten verhon, joka peittää tapahtumia, ja näki sen, mikä piiloutuu tuon verhon taa.

"Pater Gondo", sanoi hän, "tiedätkö, mikä oli se lapsi, jota vastaan sinä Diamantessa taistelit, lapsi, joka oli armelias ja ihmeitätekevä kuin Kristus, tuo köyhä, halveksittu lapsi, joka voitti sinut ja jota sinä

sanot Antikristukseksi? Etkö tiedä, mikä hän on?"

"En, pyhä isä."

"Entä hän, joka Signorellin taulussa paransi sairaita ja hellyytti rikkaitten sydämet ja kaatoi maahan väkivallantekijät, hän, joka muutti maan paratiisiksi ja vietti ihmiset unohtamaan taivaan? Etkö tiedä, kuka hän on?"

"En, pyhä isä."

"Kukapa hän muu voisi olla kuin Antikristuksen oppi, sosialismi?"

Munkki nosti silmänsä kauhuissaan.

"Pater Gondo", sanoi paavi ankarasti, "kun pitelit sylissäsi kuvaa, tahdoit polttaa sen. Minkätähden? Mikset osoittanut hänelle rakkautta ja vienyt häntä pienen Kristuslapsen luo Kapitoliumille, josta hän on lähtenyt?"

"Mutta näin te teette, te kerjäläismunkit. Te voisitte ottaa sen suuren kansanliikkeen käsivarsillenne, siiloinkun se vielä on pieni kuin kapalolapsi ja te voisitte viedä sen Jeesuksen jalkain juureen, ja Antikristus saisi nähdä, että hän on vain Kristuksen jäljennös ja tunnustaisi hänet herrakseen ja mestarikseen. Mutta niin ette tee. Te heitätte Antikristuksen opin polttoroviolle, ja pian se vuorostaan heittää sinne teidät."

Pater Gondo vaipui polvilleen. "Ymmärrän, pyhä isä. Minä menen etsimään kuvaa."

Paavi nousi majesteetillisena. "Älkää etsikö kuvaa, antakaa hänen käydä kulkuansa kautta aikojen. Me emme häntä pelkää. Kun hän hyökkää Kapitoliumia kohti päästäkseen maailman valtaistuimelle, otamme Me hänet vastaan ja Me viemme hänet Kristuksen luo. Me sovitamme taivaan ja maan. Mutta te teette väärin", jatkoi hän lempeämmin, "kun te vihaatte häntä. Te olette silloin unohtaneet, että sibylla pitää häntä yhtenä maailman uudistajista. 'Maailman uudistaja Kapitoliumill' jumaloidaan, Kristusta, Antikristusta.'"

"Pyhä isä, jos hän parantaa tämän maailman onnettomuudet, eikä taivas kärsi vahinkoa, niin en vihaa häntä".

Paavi hymyili hienointa hymyään.

"Pater Gondo, suo minunkin kertoa eräs sisilialainen tarina. Kerrotaan, pater Gondo, että kun Herramme paraillaan loi maailmaa, tahtoi hän kerran tietää, oliko vielä paljon työtä jäljellä. Ja hän lähetti San Pietron katsomaan, oliko maailma valmis.

"Kun San Pietro tuli takaisin, sanoi hän: 'Kaikki itkevät ja nyyhkyttävät ja valittavat.'"

"Silloin ei maailma ole vielä valmis", sanoi Herramme ja loi edelleen.

"Kolmen päivän kuluttua lähetti Herramme San Pietron uudelleen maan päälle.

"Kaikki nauravat ja riemuitsevat ja leikkivät", sanoi San Pietro, kun hän palasi.

"Ei ole maailma vielä valmis", sanoi Herramme ja loi edelleen.

"San Pietro lähetettiin kolmannen kerran.

"Toiset itkevät ja toiset nauravat", sanoi hän palattuaan.

"Silloin on maailma valmis", sanoi Herramme.

"Ja niin se onkin ja sellaiseksi se jää", sanoi vanha paavi. "Ei kukaan voi vapauttaa ihmisiä heidän suruistaan, mutta se saa paljon anteeksi, joka synnyttää heissä uutta voimaa kantamaan niitä."

End of Project Gutenberg's Antikristuksen ihmetyöt, by Selma Lagerlöf

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by

U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR

NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it

takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.